T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

# ÇOCUK REFAHI ALANINDA YENİ HİZMET MODELİ "ÇOCUK EVLERİ"

**Hacer BAŞER**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI**

**Danışman**
**Prof. Dr. Aliye MAVİLİ AKTAŞ**

**KONYA-2013**

## ÖNSÖZ

Ülkemizde çocuk refahı alanında korunmaya muhtaç çocuklara yönelik yeni hizmet modeli olan çocuk evleri; 0-18 yaş arasında 5 ila 8 çocuğun kaldığı ev birimleridir. 2005 yılından bu yana ülke genelinde yaygınlaştırılma çalışmaları devam etmekte, bu vesileyle ve kuruluş hizmet dönüşümü kapsamında kuruluşların hizmeti sonlandırılmaktadır. Bu çalışmada yaklaşık 8 yıldır ülke genelinde yürütülen ve çocuklar üzerinde olumlu etkilere sahip olduğu değerlendirilen çocuk evleri hizmeti; çocuk evleri personeli ve çocuk evlerinde korunma ve bakım altında bulunan çocukların görüşleri alınarak ve çocuklar hakkında düzenlenen kayıtlardan yararlanarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın her aşamasında profesyonel ve samimi yardımlarıyla destekleyen, yüreklendiren danışmanım Prof.Dr.Aliye MAVİLİ AKTAŞ'a, yüksek lisans sürecinde her zaman desteğini gördüğüm arkadaşım Diğdem PİŞİ ve eşi Bülent PİŞİ'ye, bilgi ve tecrübesini samimiyetle paylaşan arkadaşım Bilal ERDOĞAN'a, onlar olmasa derslere asla yetişemeyeceğimiz ve dersleri bu kadar zevkle işleyemeyeceğimizi bildiğim arkadaşlarım Hasan Hüseyin TEKİN ve Bülent KAYA'ya, verilerin analizinde yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarım Zerrin KOCATEPE, Gülden DELEN ve Fatma SÜRÜCÜ'ye, araştırmaya yürekten katılan Ankara çocuk evleri personeli ve çocuk evlerinde bulunan çocuklarımıza, çocuk evinin çocuk refahı alanında yeni hizmet modeli olarak ülkemizde uygulanması konusunda irade gösteren ve yaygınlaşmasını sağlayan (mülga) SHÇEK Genel Müdürü Sayın Dr İsmail BARIŞ ve SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Hizmetleri Dairesi Başkanlığı idareci ve meslek elemanı çalışma arkadaşlarıma, Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulmasıyla oluşan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı personeline, ülke genelinde çocuk evleri alanında gönülden hizmet veren tüm kurum çalışanlarına, hizmetin yaygınlaşmasında önemli bir paydaş olan STK, gönüllü kişi, kurum, kuruluşlara, çocuk evi hizmetine özel ihtimam gösteren ve kuruluş hizmet dönüşümünün önemli araçlarından biri olarak kabul eden Çocuk Hizmetleri Genel Müdürü Sayın Abdulkadir KAYA'ya ve her zaman yanımda olan, beni destekleyen saygıdeğer eşim Tekin BAŞER ve çocuklarım Muhammed Yusuf, Nuşeybe ve Ömer'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hacer BAŞER

**İÇİNDEKİLER**

**ONAY SAYFASI**.....

**ÖNSÖZ** ..... i

**İÇİNDEKİLER** ..... ii

**SİMGELER VE KISALTMALAR** ..... iv

**ÇİZELGELER LİSTESİ** ..... v

**1. GİRİŞ** ..... 1

1.1. Çocuk Koruma Kavramı ..... 4

1.1.1. Çocuk Yönelik İstismarın Türleri ..... 6

1.2. Türkiye'de Çocuk Koruma Sisteminin Tarihçesi ..... 20

1.3. Ülkemizde Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sunulan Hizmetler..... 31

1.3.1.Aile Yanında Bakım Hizmetleri..... 33

1.3.2. Koruyucu-Önleyici Hizmetler..... 37

1.3.3. Kurum Bakımı..... 40

1.4. Çocuk Refahı Alanındaki Yeni Hizmet Modeli "Çocuk Evleri"..... 50

1.4.1. Çocuk Evi Hizmetinin Uygulanması ..... 53

1.4.1.1.Çocuk Evlerinin Planlanması..... 53

1.4.1.2.Koordinasyon Merkezinin Oluşturulması..... 54

1.4.1.3.Koordinasyon Merkezi Görevlilerinin Belirlenmesi..... 55

1.4.1.4. Çocuk Kabulü ve Çocuk Evinden Ayrılış..... 56

1.4.1.5. Ziyaretçi Takibi ve Aile Görüşmeleri ..... 58

1.4.1.6. Çocuk Evi Sorumlusu ve Görevleri ..... 59

1.4.1.7. Çocuk Evlerinin Denetimi..... 60

1.4.1.8. Çocuk Evi Hizmetinin Değerlendirilmesi..... 61

**2. GEREÇ ve YÖNTEM**..... 67

2.1. Araştırmanın Amacı..... 67

2.2.Araştırmanın Önemi..... 69

2.3. Araştırmanın Modeli ..... 70

2.4. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri..... 70

2.5. Araştırmanın Evren ve Örneklem ..... 71
2.6. Araştırmada Kullanılan Veri Toplanma Araçları ..... 71
2.7. Araştırmada Verilerin Toplanması ..... 72
2.8. Araştırmada Verilerin Değerlendirilmesi ..... 72
2.9. Araştırmanın Etiği ..... 72
2.10. Araştırmanın Çalışma Takvimi ..... 72
**3. BULGULAR** ..... 74
3.1. Personel Anketi Bulguları ..... 74
3.2. Çocuk Anketi Bulguları ..... 92
3.3. Çocuklara İlişkin Dosya Bulguları ..... 98
**4. TARTIŞMA** ..... 120
**5. SONUÇ ve ÖNERİLER** ..... 158
5.1.Sonuçlar ..... 158
5.2.Öneriler ..... 168
**6. ÖZET** ..... 174
**7. SUMMARY** ..... 175
**8. KAYNAKLAR** ..... 176
**9. EKLER** ..... 182
EK. A: Personel Anket Formu ..... 182
EK B: Çocuk Anket Formu ..... 188
EK C: Çocuk Bilgi Formu ..... 191
EK D: Etik Kurul Onayı ..... 200
**10. ÖZGEÇMİŞ** ..... 201

## SİMGELER VE KISALTMALAR

**ASPB** : Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

**BM** : Birleşmiş Milletler

**BSRM** : Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi

**ÇHS** : Çocuk Hakları Sözleşmesi

**ÇKK** : Çocuk Koruma Kanunu

**ÇY** : Çocuk Yuvası

**DSÖ** : Dünya Sağlık Örgütü

**KBRM** : Korunma ve Bakım Rehabilitasyon Merkezi

**KHK** : Kanun Hükmümde Kararname

**MEB** :Milli Eğitim Bakanlığı

**SE** : Sevgi Evi

**SED** : Sosyal Ekonomik Destek

**SHÇEK** : Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

**SPSS** : Scientific Packages for Social Sciences

**UNICEF** : United Nations Children's Emergency Fund; United Nations Children's Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

**YY** : Yetiştirme Yurdu

## ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 3.1. Araştırma kapsamında incelenen çocuk evleri hizmetinde görev alan personelin sosyo-demografik özellikleri.

Çizelge 3.2. Personelin mesleki dağılımı ile Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatı ile korunmaya muhtaç çocuk alanındaki çalışma tecrübesi.

Çizelge 3.3. Personelin sahip olması gereken özellikler, göreve başlama ve hizmet sunumuna ilişkin kriter ve standartlara ilişkin düşünceleri.

Çizelge 3.4. Personelin görev dağılımı ile sorumluluğundaki ev-çocuk sayısı ve hizmetin sağlıklı yürütülebilmesi için olması gereken ev-çocuk sayısına ilişkin düşünceleri.

Çizelge 3.5. Personelin çocuk evinde çalışma isteğinin nedeni, hizmet hakkında bilgi sahibi olma bilgilendirilme durumu.

Çizelge 3.6. Personelin eğitim alma durumu ve eğitimlerin yeterliliği, almak istedikleri eğitimler ile çocuk evinde çalışmaya ilişkin memnuniyeti.

Çizelge 3.7. Personelin; çocukların sağlıklı gelişimleri için çocuk evi ile diğer kuruluşlar hakkındaki düşünceleri ile çocuklar için önceliklendirdiği sosyal hizmet modeline ilişkin düşünceleri.

Çizelge 3.8. Personelin çalışma yaşamına ilişkin olumlu, olumsuz bulduğu hususlar. Çizelge 3.9.Araştırma kapsamında ankete katılan çocuk evlerinde kalan çocukların kuruluşta-çocuk evinde kalma süresi.

Çizelge 3.10. Araştırma kapsamında ankete katılan çocukların çocuk evi, diğer kuruluş bakımı hizmetleri ve ailesi yanında yaşamaya ilişkin düşünceleri.

Çizelge 3.11. Araştırma kapsamında ankete katılan çocukların çocuk evi ve personele ilişkin düşünceleri.

Çizelge 3.12. Araştırma kapsamında ankete katılan çocukların hayatı ve geleceğine ilişkin düşünceleri.

Çizelge 3.13. Çocukların sosyo-demografik özellikleri.

Çizelge 3.14. Çocukların aile yapısı ve özelliklerine ilişkin bilgiler.
Çizelge 3.15. Çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri.
Çizelge 3.16. Çocukların çocuk koruma sistemine girişi ve kuruluş bakımı öncesi özelliklerine ilişkin bilgiler.
Çizelge 3.17. Çocukların çocuk evi öncesinde yararlandırıldığı hizmet modelleri, aile odaklı hizmetlerden yararlandırılma durumu ile çocuk evine yerleştirilme nedenine ilişkin bilgiler.
Çizelge 3.18. Çocukların kardeş birlikteliğine ilişkin bilgiler.
Çizelge 3.19. Çocukların çocuk evine yerleştirmeden önce gözlemlenen özelliklerine ilişkin bilgiler.
Çizelge 3.20. Çocukların çocuk evi hizmetinde gözlemlenen özellikleri, gösterdiği uyum sorunları ve bu sorunların çözümüne yönelik yapılan çalışmalara ilişkin bilgiler.
Çizelge 3.21. Kuruluş öncesi dönem ile kuruluş döneminin çocukların psikososyal gelişimine etkisine ilişkin bulgular.
Çizelge 3.22. Kuruluş dönemi ve çocuk evi döneminin çocukların psikososyal gelişimine etkisine ilişkin bulgular.
Çizelge 3.23. Çocuk evinde zaman zaman uyumsuzluk yaşayan çocukların gösterdiği uyum sorunlarının cinsiyete göre dağılımına ilişkin bulgular.
Çizelge 3.24. Çocuk evinde zaman zaman uyumsuzluk yaşayan çocukların gösterdiği uyum sorunlarının yaş gruplarına göre dağılımına ilişkin bulgular.
Çizelge 3.25. Çocuk evindeki çocukların akademik başarısına ilişkin bilgiler.
Çizelge 3.26. Çocuk evindeki çocukların korunma altına alınma, kuruluş bakımı ve çocuk evindeki akademik başarısına ilişkin bilgiler.

Çizelge 3.27. Araştırma kapsamında incelenen çocuk evlerinde koruma ve bakım altında bulunan çocukların aile ilişkilerine ilişkin bulgular.

Çizelge 3.28. Çocuğun ailesi ile ilişki durumunun çocuk evine uyumuna etkisine ilişkin bulgular.

Çizelge 3.29. Çocukların yararlandırıldığı gönüllü aile ve diğer hizmetlere ilişkin bulgular.

## 1.GİRİŞ

Canlılar içinde en üstün özelliklere sahip insan, toplumsal bir varlıktır. Her toplum, geleceği olan çocuklarının iyi ve sağlıklı yetişebilmesi için uygun aile, çevre ve toplum koşullarının olmasını öngörür. Çocuğun sağlıklı gelişimi için en önemli kurum aile ve ailenin güven içinde yaşadığı evdir. Zira aile bir fabrika değil, içinde varlığın kurulduğu evdir. İnsanlık tarihinde aileden önce ev kurulmuş ve insan bu ev içinde aile kurumunu oluşturmuştur. Öyleyse aslında varlığın, güvenliğin, geleceğin dili ve simgesi evdir. Ancak toplumda ortaya çıkan sosyal sorunlardan dolayı bazı çocuklar evinde, ailesi yanında yaşama hakkından mahrum kalabilmekte, literatürde tanımlanan şekliyle korunmaya muhtaç çocuk (KMÇ) durumuna gelebilmektedir. Ailelerin ya da çocukların bakımından sorumlu olan kişi veya kişilerin görevlerini yerine getirmediği durumlarda, sosyal hizmet sunmak üzere kamu kurumları devreye girmektedir.

2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 3. maddesinin a bendinde "Sosyal hizmetler; kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütününü" şeklinde tanımlanmaktadır (cocukhizmetleri.gov.tr.2013a).

Ülkemizde sosyal hizmet alanında temel politikaları oluşturan, risk altında ve korunması gereken kesimlere yönelik en kapsamlı uygulamaları gerçekleştiren ve merkezi rol oynayan kurum; 1983-2011 yılları arasında faaliyet gösteren (mülga) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) olmuştur. Çocuklara yönelik hizmetler (mülga) SHÇEK'in başlıca uygulama alanları içinde yer almıştır.

Korunma ihtiyacı olup 0-18 yaş grubunda bulunan ve gerektiğinde 25 yaşına kadar ilgili mahkemelerce haklarında korunma-tedbir kararı verilen çocuk ve gençlerin korunmaları, bakım, eğitim, bir iş ve meslek sahibi yapılarak topluma yararlı bireyler haline getirilmeleri ile ilgili hizmetler (mülga) SHÇEK'e bağlı kuruluşlarda yürütülmüş, her bakımdan sağlıklı çocuk için en iyi ortamın aile olduğu gerçeğinden hareketle, 2000'li yıllarda yatılı kuruluş bakım hizmetleri yerine ailenin

güçlendirilmesi ile aile yanında/aile sistemine en yakın küçük birimlerde bakım esaslı uygulamalara ağırlık ve öncelik verilmiştir.

08.06.2011 tarihli ve 27958 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalara Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı icracı bir Bakanlık olarak kurulmuştur. Yeni kurulan Bakanlıkla birlikte uzun yıllardır birleştirilmesi planlanan sosyal hizmet ve sosyal yardımlar bir çatı altında toplanmış, bu hizmetleri dağınık şekilde veren kurumlar Bakanlık bünyesine alınmış, ihtisas birimler oluşturulmuştur. Çocuğa verilen önem gereği yeni kurulan ihtisas birimlerinden biri de Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü olmuştur. Buna göre Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün görevleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

- Bakanlığın çocuklara yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek.
- Çocuklara yönelik sosyal hizmetler konusunda politika ve stratejiler belirlenmesine ilişkin çalışmaları koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek.
- Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerce çocuklara yönelik yürütülen sosyal hizmetlere ilişkin ilke, usûl ve standartları belirlemek ve bunlara uyulmasını sağlamak.
- Çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunması ve sağlıklı gelişimi için gerekli önleyici ve telafi edici mekanizmaları oluşturmak ve uygulamaya koymak.
- Geçici ya da sürekli olarak aile ortamından mahrum kalan veya yüksek yararı ailesinin yanında bulunmamayı gerektiren çocuklara, özel bakım ve koruma hizmeti sunmak.
- Özel surette korunması gereken çocuklara yönelik hizmetleri, habersiz denetimleri de kapsayacak şekilde yerinde denetlemek, tespit edilen aksaklıklara ve yetersizliklere karşı gerekli önlemleri ivedilikle almak.
- Özel surette korunması gereken çocuklara en nitelikli hizmetin verilebilmesini teminen, fiziki altyapı, nitelikli personel yetiştirilmesi ve istihdamı gibi hususlarda her türlü önlemi almak.

- Özel surette korunması gereken çocukların ilgili mevzuat uyarınca işe yerleştirilmesi işlemlerinde koordinasyonu sağlamak.
- Özel surette korunması gereken çocuklara yönelik hizmetler konusunda kamu kurum ve kuruluşlarıyla gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, bu alandaki gönüllü girişimleri teşvik edici mekanizmaları geliştirmek ve uygulamak.
- Özel surette korunması gereken çocuklar sorununda toplumsal duyarlılığı ve dayanışmayı güçlendirici faaliyet, proje ve kampanyalar düzenlemek.
- Evlat edindirme ve koruyucu aile hizmetlerini koordine etmek.
- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda belirlenen tedbirleri yürütmek ve koordinasyonunu sağlamak.
- Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak (mevzuat.gov.tr. 2013).

Buna göre (mülga) SHÇEK'in çocuk hizmetleri alanında yürüttüğü faaliyetler Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulmasının ardından yukarıda görev alanı tanımlanan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün görev ve sorumluluğunda yürütülmektedir.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün çocuklara yönelik hizmet politikası; koruyucu önleyici çalışmalara öncelik vererek çocukların kuruluş bakımına alınmadan aile odaklı hizmetlerden yararlandırılmasıdır. Kuruluş bakımında bulunan çocukların ise; öncelikle ailesi yanına döndürülmesi, bu mümkün değil ise çocukların akrabaların önceliklendirildiği koruyucu aile modellerinden yararlandırılması, hukuken engeli olmayanların evlat edindirilmesi, tüm bunlardan yararlandırılması mümkün olmayan çocukların aile yapısına en yakın olan ve ev sisteminde bulunan yeni hizmet modelleri çocuk evine ve sevgi evine yerleştirilmesi, suça sürüklenen, suç mağduru çocuklar için ihtisaslaşmış kuruluşların oluşturulmasıdır.

Kuruluş bakımından aile odaklı hizmetlere, kalabalık bakımdan ev tipi bakım modellerine geçiş yönünde hizmet dönüşümü planlanmaktadır. Buna göre Genel Müdürlüğün kuruluş hizmet dönüşümü hedefi; 2014 yılı sonuna kadar, kuruluşlarda fiilen bakılan çocuklardan uygun olanların aile odaklı hizmetlerden yararlandırılması, suça sürüklenen ve suç mağduru çocukların durumuna uygun hizmet modellerinden faydalandırılması, çocuk yuvası ve yetiştirme yurtlarının hizmetinin sonlandırılarak

korunmaya muhtaç çocuklara yeni hizmet modeli olan sevgi evleri ve çocuk evlerinde hizmet verilmesidir.

Çocuk koruma sisteminin uygulanması ve geliştirilmesinde merkezi konumda bulunan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ulusal ve uluslar arası projeler ve eğitimlerle hizmet kalitesinin artırılmasına yönelik çalışmalarını sürdürmeye devam etmektedir. Halen kuruluş bakımı yoğunlukta verilen hizmet modeli olmakla birlikte günümüz hizmet sunumu ve geleceğe yönelik hedeflerde koruyucu önleyici çalışmalar ve aile odaklı yaklaşımlara öncelik verilmekte ve çocukların en temel hakkı olan aile yanında yaşamasına yönelik yeni hizmet modelleri ve müdahale yöntemleri oluşturulmaya devam edilmektedir.

Araştırmanın konusunu 2000 yılında Ankara ilinde pilot uygulama ile başlayan ve çocuklar üzerinde olumlu etkileri gözlenen, 2005 yılından bu yana ülke genelinde yaygınlaştırılma çalışmaları devam eden korunmaya muhtaç çocuklara yönelik yeni bakım hizmet modeli olan çocuk evleri hizmetinin verimliliğinin, Ankara ilinde faaliyet gösteren çocuk evleri hizmetinde görev alan personel ve çocuk evlerinde korunma ve bakım altında bulunan çocukların görüşlerinin alınarak ve çocuklar hakkında düzenlenen kayıtlardan yararlanarak değerlendirilmesi oluşturmaktadır.

### 1.1 Çocuk Koruma Kavramı

Çocuk koruma; "çocuğu kasıtlı olarak veya ihmal yoluyla verilen zararlardan korumak için sosyal çalışmacılar ve diğer uzmanlar tarafından gerçekleştirilen eylemler" olarak tanımlanmaktadır (Barker 2003). Bu tanımın vurguladığı temel noktaya bakıldığında; çocuk korumanın amacı, çocuğu kasıtlı veya kasıtsız her türlü ihmal ve istismardan korumaktır.

Çocuğa yönelik istismar ve ihmal geçmiş dönemlerde ve toplumlarda da yaşanmış sosyal bir problem olarak bilinse de bu problemin sistematik olarak ele alınması ve incelenmesi ancak çocukluğun biyolojik nitelikleri ile insan hayatında belli bir döneme denk düştüğü çerçevesindeki modern anlayışın şekillenmesine paralel olarak gelişmiştir. 19. yy. ortalarında başlayıp 20.yy ortalarına kadar devam eden bu dönem, çocuk olgusuna ilişkin modern-küresel değerlerin önem kazanmaya

başladığı zaman dilimi olarak kabul edilir. Bu dönem, modern aile biçiminin egemen olmaya başladığı, ailelerin çocuklarına en üst düzeyde empati, şefkat ve sorumluluk sergilediği; çocukluğun sosyal ve ekonomik sınıflaşmayı aşan bir ideal, herkesin doğuştan kazandığı bir hak olarak dikkate alınmaya başladığı bir dönemdir. Aynı zamanda, bu dönemde çocukluk kültürel bir ürün olarak değil, biyolojik bir kategori olarak tanımlanmaya başlamıştır.

Çocukluk bir fikir olarak, Avrupa'daki siyasal ve fikri gelişmelerin bir ürünü olarak belirmişse de, asıl değişimin başlangıç yeri ABD olmuş İngiltere'de devam etmiş, "çocuk istismarı" bir problem olarak ele alınmaya başlanmıştır. ABD'de, 1874'te New York'ta meydana gelen "Mary Ellen Olgusu" ilk rapor edilen çocuk istismarı olayıdır. Üvey anne-babası tarafından dövülen çocuk, bir işçi tarafından "Hayvanları Eziyetten Koruma Derneği"ne götürülmüş ve bu olay çocukları koruma konusundaki eksikliği ortaya koymuş, ABD'de 1885'te "Çocukları İstismardan Koruma Derneği" kurulmuştur (Polat 2001).

Literatürde çocuğa yönelik şiddet genel olarak "istismar" kavramı ile tanımlanmaktadır. Bu olgu esasen, ihmali ve farklı şiddet türlerini içermektedir. Çocuk istismarı ve ihmali kavramları disiplinler arası olgulardır ve farklı alanlarda farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Örneğin sağlık alanındaki araştırmacılar istismar ve ihmale tıbbi açıdan yaklaşmakta ve bedende oluşan bozuklukları esas almaktadır. Sosyal alanlardaki araştırmacılar ise çocuk istismarına, çocuğun bakımından sorumlu olan kurumlar, kişiler ve bunların tutumları açısından yaklaşmaktadır. Hukuk ve güvenlik alanlarında ise istismar bir suç olgusu olarak ele alınmaktadır (Polat 2001).

Çocuk istismarını Polat (2001); çocuğun bakımından sorumlu yetişkin bireylerin, çocuğun fiziksel, gelişimsel ve psikolojik açıdan iyi olma halini olumsuz yönde etkileyen tutum ve davranışlardır şeklinde ifade etmektedir. Kozcu (1988) ise; 18 yaşın altındaki çocuğun, ondan sorumlu kişi ya da kurumlar tarafından, gelişimini her yönde zedeleyici biçimde fiziksel, cinsel veya mental zarar görmesi olarak açıklamaktadır.

Bu tanımlar çocuğun bakım ve gözetimi ile ilgili bir sorumluluğu olmayan yetişkinler veya çocuğun akranları tarafından uygulanan şiddet/istismar olgularını kapsamamaktadır. Bu bakımdan Zeytinoğlu'nun (1999) "18 yaşın altında bulunan

çocuklara karşı aktif olarak girişilen ve onların fiziksel, duygusal, zihinsel ve toplumsal gelişimlerini zedeleyen her türlü eylemler psiko-sosyal açıdan çocuk istismarı; onların beslenme, bakım gözetim, eğitim gibi ihtiyaçlarının karşılanmaması da çocuk ihmalidir" şeklindeki tanımı daha kapsayıcı görünmektedir.

Çocuk ihmali de genel olarak istismar türleri içinde sayılmaktadır. Ailenin, ilgili kurumların ya da devletin çocuğa karşı temel sorumluluklarını yerine getirmemesi şeklinde tanımlanabilir. Bu sorumluluklar, çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişimini tamamlamasına yönelik olan fiziksel, zihinsel ve sosyal tüm ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Bir bütün olarak toplum, kurumlar ve bireyler tarafından gerçekleştirilen ihmal davranışı, çocukların bir takım hak ve özgürlüklerden yoksun bırakılması sonucunda gelişimlerini engellemektedir (Aral ve Gürsoy 2001).

### 1.1.1. Çocuğa Yönelik İstismarın Türleri

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre (1985) "çocuğun sağlığını, fiziki gelişimini, psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen, bir yetişkin, toplum veya ülke tarafından bilerek ya da bilmeyerek yapılan davranışların tümü" çocuk istismarı olarak kabul edilir. İstismarın türleri şunlardır:

- Fiziksel istismar
- Duygusal istismar
- Cinsel istismar
- İhmal

#### Fiziksel İstismar

Dünya Sağlık Örgütü (2006) çocuğa yönelik fiziksel istismarı; "çocuğa karşı kasıtlı olarak kullanılan fiziksel güç sonucunda, çocuğun sağlığı, yaşamı, gelişmesi veya onuru açısından zararlı durumların ortaya çıkması veya çıkabilecek olmasıdır" şeklinde tanımlamıştır. En yaygın rastlanan ve belirlenmesi en kolay olan istismar türüdür. Bir tokattan başlayarak çocuğa fiziki zarar verecek çeşitli objelerin kullanımına uzanan davranışları kapsamaktadır. Bu kapsamda vurma, tekmeleme, çarpma, savurma, ısırma, boğazını sıkma, aletle yaralama, yakma ve zehirleme gibi davranışlar örnek gösterilebilir.

Çocuğun fiziksel istismarında aile ve çocuktaki olası risk faktörlerinin tanımlanması önem taşımaktadır. Buna göre riskli aileler olarak; sosyoekonomik düzeyi düşük aileler, ebeveynin birisinde veya her ikisinde kişilik bozukluğu, çocukluklarında istismara uğramış ve madde bağımlısı anne-babalar belirtilmektedir.

Çocuğun muayene öyküsünde fiziksel istismarı düşündürecek bulgular; çocuğun tedavisinde açıklanamayan gecikme, anne-baba ve çocuk arasındaki öyküde uyumsuzluk, fiziksel bulgulara uymayan öykü, çocuğun gelişimi ile uyumsuz öykü, yaralanmanın önemsiz gösterilme çabası, yaralanma ile ilgili olarak çocuğun veya kardeşlerinin suçlanması, çocuğun anne-babaya olan suçlayıcı davranışları, çocuğun hastane hastane gezdirilmesi vb şeklindedir (Hilal ve Çekin 2012).

Ülkemizde çocuk istismarı konusunda yeterli ve kapsamlı araştırmaların eksikliği nedeniyle çocuğa yönelik fiziksel istismarın gerçek boyutunu tespit etmek mümkün olamamaktadır. Ancak, aile içi şiddet, çocuğa ve kadına yönelik şiddet gibi konularda yapılan çeşitli araştırmalar çocukların bu alanda maruz kaldığı tehlikeler hakkında fikir vermektedir.

TÜİK Aile Yapısı Araştırması (2006) verileri annelerin %35'inin çocuklarına verdikleri cezalar arasında "dövmek" bulunduğunu ifade etmektedir. Benzer olarak kadına karşı şiddete ilişkin yapılan son kapsamlı araştırmada 15-24 yaş grubundaki kadınların %17'sinin son 12 ay içerisinde, %32'sinin ise yaşamlarının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığı belirtilmiştir. Ancak bu grup içerisinde ne kadarının "çocuk" olarak tanımlanabilecek yaş grubuna dâhil olduğu bilinmemektedir.

Fiziksel istismarın sonuçlarına bakıldığında ise çocuklarda, çeşitli sakatlıklar, kırıklar, beyin kanamaları, iç organ yaralanmaları sonucu ortopedik sakatlıklar, felçler, havale, zekâ özrü, çeşitli organ yetersizlikleri, bu hasarların çok ağır olması durumunda ise ölümler görülmektedir (Özmen 2004).

Kafatasının altında dövülme sonrası oluşan iç kanamalar, sigara yanığı izleri, kırıklar, çürükler, morarmalar ve buna benzer kazaya bağlı olmayan yaralanmalar fiziksel istismar vakaları olarak saptanmıştır. Bunun yanında çocuk ölümlerine neden olan hamilelikte annenin aşırı alkol ve uyuşturucu madde kullanması, çocukların

kasten öldürülmeleri, yakılmaları ve zehirlenmeleri tespit edilen fiziksel vakalar arasındadır (Aral ve Gürsoy 2001).

Fiziksel istismara uğrayan çocuklarda bazı davranışsal belirtiler de gözlenmektedir. İstismara uğramayan akranlarına oranla düşük özsaygı ve akademik başarıya sahip, sosyal açıdan pasiftirler. Bir yetişkinin dokunmasından, yaklaşmasından, anne babasından, eve gitmekten korku duymaktadırlar. Şiddet mağduru çocuklarda acıya tepki göstermeme ve kolay kolay ağlamama gibi duygusal bozukluklar görülebilmektedir. Gerileme, tuvalet eğitimini tamamlamış olsalar bile tekrar altını ıslatmaya başlama, evden kaçma, hırsızlık, yalan söyleme, ilaç ve alkol bağımlılığı vb fiziksel şiddete uğrayan çocuklarda sık görülen davranış bozukluklarındandır (Bahçecik 1993).

**Duygusal ve Psikolojik (Sosyal) İstismar**

Duygusal istismar kavramı, 1983 yılında toplanan Uluslararası Duygusal İstismar Toplantısında "çocuk ve gençlerin psikolojik olarak kötüye kullanılması, yapılan veya yapılması gerekli olup da ihmal edilen, toplumsal ve bilimsel standartlara göre psikolojik açıdan zarar verici oldukları saptanan davranışlardır" şeklinde tanımlanmıştır. Bu davranışlar yaş, bilgi ve konum gibi özellikler ile çocuk veya gencin üzerinde güç sahibi olan kişi ya da kişilerce gerçekleştirilmektedir. Bu tür davranışlara maruz kalan çocuklar fiziksel, bilişsel veya fiziksel açıdan hemen veya gelecekte zarar görmektedir (Polat 2001).

Dünya Sağlık Örgütü (2006) duygusal istismarı; hem tekil olaylar hem de bir ebeveynin veya bakıcının, bir süreç içinde, çocuğa gelişimi açısından uygun ve destekleyici bir ortam sağlamadaki başarısızlığı olarak tanımlanmaktadır.

Başka bir tanıma göre; çocuğun çevresindeki yetişkinlerin, çocuğun kişiliğini zedeleyici, duygusal gelişimini engelleyici eylemleri ya da eylemsizlikleri duygusal istismar ve ihmal olarak nitelendirilmektedir. Duygusal istismar ve ihmal olarak kabul edilen davranışlar çocuğun; nitelik, kapasite ve arzularının sürekli kötülenmesi, sosyal ilişkilerden yoksun bırakılması, sürekli insanüstü güçlerle ya da sosyal bakımdan ağır zararlar vermek veya terk etmekle tehdit edilmesi, yaşına ve gücüne

uygun olmayan isteklerde bulunulması ve topluma aykırı düşen yöntemlerle yetiştirilmesi (Akyüz 2000).

Yavuzer (2003)'e göre duygusal istismar olarak değerlendirilen davranışlar; aşağılama, korkutma, duygularını ifadesini engelleme, yalnız bırakma, sindirme, görmezden gelmedir. Fiziksel ve cinsel istismar olguları neticesinde, özellikle eylemin tekrarlanarak devam etmesi durumunda beraberinde duygusal istismarında gerçekleşmesi kuvvetle muhtemel olmaktadır. Bu kategorideki davranışların çocuğun fiziksel ve bilişsel sağlığını, psikolojik veya sosyal gelişimini bozma ihtimali de yüksektir.

Gökler ve Taner (2004)'e göre, fiziksel ve cinsel istismar türlerinin çoğunda duygusal istismar ve ihmal de yer almaktadır. Fiziksel istismar ve ihmal olgularının %90'ında duygusal istismar ve ihmal de olduğu saptanmıştır. Fiziksel ve cinsel istismarın olmadığı durumlarda da duygusal istismar ve ihmal gerçekleşebilir. Bu şekliyle, duygusal istismar ve ihmalin çocuğun yaşadığı en sık görülen istismar ve ihmal tipi olduğu söylenebilir. Ancak fiziksel ve cinsel istismardan daha zararsız gibi yorumlandığından uzun süre konuyla ilgili çalışmalar sınırlı kalmıştır.

Yasal olarak tam ifade edilemeyen duygusal istismar olaylarına ilişkin maddi delil elde edilmesi, fiziksel ve cinsel istismar olaylarına göre daha zor olabilir. Bu da, bu alanda çalışan uzmanların ve adli hizmet yürüten personelin, sorunlara çözüm getirememesine ve mağdur çocukların daha az yardım almalarına sebep olmaktadır.

Çocuklarda duygusal istismarın tespitinin hemen yapılamaması ve gerekli tedavi/rehabilitasyonun uygulanamaması yıllar sonra depresyon gibi psikolojik sorunların ya da topluma uyum sağlayamama, aile ve iş hayatında başarısızlık gibi sosyal sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Devamlı olarak ailesi tarafından hor görülen ve aşağılanan çocuklar, zamanla kendilerini fiziksel ve duygusal olarak sosyal ortamlardan soyutlamaktadır. Kendilerine olan güvensizlikten dolayı, diğer insanların yanında rahat olarak kişiliklerini sergileyememekte, sınırlı ve kısıtlı olarak hareket etmektedirler (Yabaş 2008).

## Çocuğun Cinsel İstismarı

Cinsel istismar, çocuğun, kendisinin tam olarak kavrayamadığı, tam onay vermesi mümkün olamayacak veya gelişme düzeyi açısından hazır olmadığı ya da toplumun yasalarını veya toplumsal tabularını ihlal eden bir cinsel etkinliğe dâhil edildiği her türlü davranışı içerir (DSÖ 2006). Finkelhor ve Korbin (1988)'in tanımına göre ise cinsel istismar; bir erişkin ve cinsel olarak olgunlaşmamış bir çocuk arasındaki, erişkinin cinsel arzularını yerine getirmek amacıyla, güç, tehdit ya da kandırma yolu ile gerçekleşen cinsel temastır. Bu eylem çocuğa yönelik cinsel içerikli dokunma, cinsel ilişki, pornografik amaçlı kullanma ya da görüntülere maruz bırakmayı içerir (Polat 2001).

Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Merkezi (NCCAN), çocuk ve yetişkin arasındaki temas ve ilişkinin, o erişkin veya başka bir kişinin cinsel uyarım için kullanılmasını cinsel istismar olarak belirtmektedir. Cinsel istismar diğeri üzerinde belirgin bir güç veya kontrol üstünlüğü ya da bariz bir yaş farkının olması halinde bir çocuk tarafından da gerçekleştirilebilir (Polat 2001).

Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve Suistimaline Karşı Korunması Sözleşmesi (2007) cinsel istismarı; baskı, zorlama, tehditle veya aile içi de dâhil olmak üzere çocuklar üzerinde otorite, etki, güven gücü bulunan tanıdık kişiler tarafından çocukların yapısı itibarıyla fiziksel, zihinsel olarak kendine yetememe veya bağımlı olma durumundan yararlanılarak gerçekleşmesi şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanım çocukları istismar eden kişileri tanıdık kişiler ile sınırlamış olsa da, yabancılar da cinsel istismar gerçekleştirilebilmektedir. Sözleşmede cinsel sömürü kavramı ise; çocuk fuhşu ve pornografisiyle ilişkili olarak ele alınmaktadır.

Cinsel amaçlı eylemler; sözel, görsel ve basit cinsel içerikli fiziksel temasla gerçekleştirildiğinde cinsel taciz; yoğun, ardışık fiziksel temas, oral, anal ve vajinal penetrasyonla gerçekleştirildiğinde cinsel saldırı olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte, Çocukların Cinsel Sömürüye Karşı Korunması konulu Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 2001 (16) No'lu Tavsiye Kararı, "cinsel sömürü" kavramını; çocuk pornografisini, fuhşu, cinsel köleliği ve bu amaçlarla çocukların ticaretini kapsayacak şekilde tanımlanmaktadır.

Uluslararası sözleşmelerde “cinsel sömürü” kavramı “ticari cinsel sömürü” anlamında kullanılmaktadır. Cinsel suiistimal ile ticari cinsel sömürü arasındaki fark; birincisinde çocukların cinsel haz amaçlı, ikincisinde ise para veya menfaat karşılığında cinsel olarak kullanılmasıdır.

Fiziksel istismara uğrayanlar daha çok erkek çocuklar olmasına rağmen cinsel istismarın, her iki cinsiyette görüldüğü, ancak kızlarda daha fazla olduğu bilinmektedir. Cinsel istismarcılar, çoğunlukla çocuğun yakın çevresinde yani çocukla güven ilişkisi tesis edebilecek erkekler olmakla birlikte zaman zaman çocuğa ulaşabilen yabancılar da olabilmektedir. Çocukların cinsel istismarı her sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde görülebilmektedir (Hilal ve Çekin 2012).

İstismarın her türü çocuk üzerinde kalıcı etkiler yaratmakla birlikte, belki de çocuklar için en travmatik olan istismar türü cinsel istismardır. Burada failin çoğunlukla çocuğun yakın çevresinden ve güven duyduğu kişiler arasından olması ise çocukta pekiştirilmiş bir mağduriyet doğurmaktadır.

**Çocuğun Cinsel İstismarının Çeşitleri**

**Ensest:** Evlenmeleri ahlakça, hukukça, dince yasaklanmış yakın akraba olan kadın ile erkeğin cinsel ilişkide bulunmaları olarak tanımlanmaktadır. Yalnızca çekirdek aile bireylerini bu kapsamda değerlendirenler olduğu gibi biyolojik bağa bakılmaksızın, çocuğa bakmakla yükümlü olan tüm kişilerin ele alındığı görülmektedir. Davranış olarak ise; sadece cinsel ilişkinin gerçekleştiği durumları değil, daha geniş bir çerçevede tüm cinsel içerikli davranışları kapsaması gerektiği belirtilmektedir (Hilal ve Çekin 2012).

Bu çerçevede taciz edenin kim olduğu konusunda temel kriter genel kabule göre sadece kan bağı değildir. Kan bağı olan baba, anne, ağabey, abla, amca, dayı, teyze, hala ve dede gibi akrabalara ek olarak, çocuk üzerinde anne-baba gibi otoritesi ve saygınlığı olan geniş bir akraba ve hısım grubunun cinsel istismarı da ensest kapsamında sayılmaktadır. Enişte, üvey anne-baba, üvey kardeşler bu gruptadır.

Çocuklar genellikle kendilerini tanıyan biri tarafından cinsel olarak istismar edilmekte olup, istismar eden kişi çocuğun ailesinden ya da akrabalarından biri olabilmektedir. Çocukluk dönemi cinsel istismarlarının büyük bir bölümünü çocuğun

aile içindeki cinsel istismarı olan ensest oluşturmaktadır. Dünyanın başka ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de ensest olaylarının gerçek boyutu bilinmemektedir.

Türkiye'de çocuk haklarına ilişkin uluslararası sözleşmelerin ulusal yasal düzenlemelerde etkinliğinin artması ve aile içi şiddet konusunun hem yasal hem de toplumsal yaşamda daha fazla tartışılır hale gelmesi, diğer cinsel istismar olayları yanında ensest konusunun da kamusal alanda duyulur hale gelmesine neden olmuştur. Saha tecrübelerimiz ve gözlemlerimiz göstermektedir ki; yabancılar tarafından gerçekleştirilen cinsel istismar olaylarının polise bildirilme ihtimali aile bireylerinden çocuğa yöneltilen istismar olaylarına oranla daha fazladır.

Ensest vakalarında ya çocuk yaşadığı mağduriyeti dile getirememekte ya da çocuğun mağduriyetini ilettiği yetişkin, yakını olan faili ve aileyi korumak, bir arada tutmak amacıyla istismarı gizlemektedir. Özellikle kapalı aile ve toplumlarda ailenin toplum nazarındaki yeri dikkate alınarak böyle bir olayın kendi ailelerinde var olduğunun bilinmesi neticesinde karşılaşılacak tepkilerden endişe edilmekte, dışlanma ya da yabancılaşma korkusu ile olayın gizli kalması tercih edilmektedir. Çocuğa karşı zor kullanılarak veya çocuk ikna edilerek olayın sır olarak kalması sağlanabilmektedir. Bu çerçevede ensest vakalarının önemli bir oranının hiç belirlenememesi de ihtimal dâhilindedir (589 Sayılı TBMM Araştırma Komisyon Raporu 2010).

**Cinsel Sömürü:** Çocuğun cinsel sömürüsü çocuk pornografisi ve çocuğun fuhuşta kullanılması şeklinde iki başlık altında ele alınmaktadır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokolde çocuk pornografisi; "çocuğun gerçekte veya taklit suretiyle bariz cinsel faaliyetlerde bulunur şekilde herhangi bir yolla teşhir edilmesi veya çocuğun cinsel uzuvlarının, ağırlıklı olarak cinsel amaç güden bir şekilde gösterilmesi" olarak tanımlanmıştır.

Günümüzde yaygın kullanımı bulunan internet, çocuk pornografisi malzemelerine ulaşılmasını ve bu tür malzemelerin dünyada serbest dolaşımını çok kolay hale getirmiştir. İnternetin karanlık yüzü olarak da tabir edilen çocuk pornografisi internetin ortaya çıkışı ve yaygınlaşması ile suçun işlenmesinde ve yaygınlaşmasında büyük kolaylıklar sağlamıştır. Öyle ki internet ile herkesin evinin

içine girildiğinden bu durum belki de özel hayat kavramını sorgulatmaya başlamıştır. Çocuk pornografisi ile ilgilenenler, interneti hem mağdurlara ulaşmada hem de bu işten gelir elde etmekte kullanmaktadır (589 Sayılı TBMM Araştırma Komisyon Raporu 2010).

Dünyada çocuk pornografisi milyarlarca dolarla ifade edilen bir sektördür. On altı yaşından küçük yaklaşık 600.000 çocuğun sektörde sömürüldüğü ve ABD'de toplam porno sektörünün %7'sinin çocuk pornosuyla ilgili olduğu bildirilmiştir. Amerika'da çocuk pornografisinin, yıllık yaklaşık 2-3 milyar dolarlık bir hacme sahip büyük pazarlardan biri olduğu belirtilmektedir. Bunun dışında hemen hemen tüm pornografi sitelerinin bir bölümü çocuk pornografisine ayrılmış durumdadır (589 Sayılı TBMM Araştırma Komisyon Raporu 2010).

1998 yılında dünyanın 14 ülkesinde düzenlenen ve 100 kişinin gözaltına alınmasıyla sonuçlanan çocuk pornografisi operasyonunda çeşitli ülkelerden birbirini tanıyan ve birbiriyle haberleşen, Wonderland adı verilmiş bir kulüp çatısı altında toplanmış 200 kadar çocuk pornografisi düşkününün evlerinde yapılan aramalar sonucu insanları en çok şaşırtan konu, bu sapkın eğilimin 2 yaşına kadar olan çocukları da pornografi malzemesi olarak görmesiydi. Operasyonlar, ABD ve İngiltere'nin yanında, buralarda ele geçirilen ipuçlarından yola çıkılarak Avustralya, Avusturya, Finlandiya, Fransa, Yunanistan, Almanya, İtalya, Norveç, Portekiz ve İsveç'te de gerçekleştirilmiştir. Hollanda'da polis 200'den fazla kurban tespit etmiş ve ne yazık ki, üç aylık çocukların bile seks metası olarak kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Avustralya'da yapılan operasyonda 200'den fazla insan çocuk pornografisi ticareti yaptıkları ya da satın aldıkları iddiasıyla tutuklanmıştır. Polis, resimlerde yer alan çocukların yaşlarının ikiye kadar düştüğünü açıklamıştır (www.bianet.org).

Cinsel istismarın bir türü olan çocuk pornografisinin cezalandırma konusu olması, her şeyden önce, çocuğun, ruhsal ve fiziksel gelişimini henüz tamamlamamış olması ve onun kendi cinsel davranışı üzerinde karar verme yeteneğinin henüz gelişmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Çocuk pornografisinin ne derece çirkin şekilde gerçekleştiği konusunda, Amerikan Adalet Bakanlığı Ceza Departmanı'nda görevli Adalet Bakan Yardımcısı ve vekili John G. Malcolm'un Senato Adli Komitesine yaptığı açıklama (2010) ilgi

çekicidir: Malcolm, yakın zamanda Çocukları Mağdurluktan Koruma Ulusal Derneği'nin yaptığı bir ankete göre; her hafta internete yaklaşık 20.000 çocuk pornografisi görüntüsünün gönderildiğini vurgulayarak, internette yayınlanan bu resimlerin yarısı kadarının 9–12 yaş arası çocukların görüntülerini içerdiğini ve geri kalanlarınsa daha da küçük çocuklar olduğunu sözlerine eklemiştir. Malcolm'un pornografik yayınlara internet üzerinden erişimine ilişkin yaptığı açıklama ise genel olarak pornografik yayınlara ulaşmanın ne denli basitleştiğini gözler önüne sermektedir. Malcolm, eskiden itibarsız dükkânların tezgâhlarının arkasındaki evrak çantalarında saklanan materyallerin, şimdi bunun çok daha ötesine geçtiğini ve bu tür materyaller bulmayı aklından bile geçirmeyen ve görmek de istemeyen çocukların ve yetişkinlerin bir bilgisayar faresine bir kaç tıklamayla bir iki dakika içinde internet bağlantısı üzerinden kolayca elde edebildiklerini ifade etmiştir (589 Sayılı TBMM Araştırma Komisyonu Raporu 2010).

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Çocukların Cinsel Sömürüye Karşı Korunması konulu 2001 (16) No'lu Tavsiye Kararı ve Çocuklar ve Genç Şahısların Cinsel Sömürüsü, Pornografisi, Fuhşu ve Ticareti ile ilgili (91) 11 No'lu Tavsiye Kararı, çocukların aile içinde veya dışında fiziksel, duygusal ve cinsel yönden istismar/suiistimal edilmesinin daha sonra cinsel olarak sömürülmelerine sebep olduğunu belirtmektedir.

Avrupa Konseyi de Çocukların Cinsel Sömürü ve Suiistimaline Karşı Korunması Sözleşmesi'nde cinsel suiistimali oluşturan eylemlerin taraf devletlerce suç sayılması, çocukların fuhuş yapmasına sebep ve aracı olma ve bu eylemlere zorlama fiillerinin, çocuk pornografisinin üretimi, dağıtımı ve sahip olunmasının cezalandırılması için gerekli yasal düzenlemeleri yapmaları yönünde karar alınmıştır.

Türk Ceza Kanununda çocuk pornografisine ilişkin yapan ya da yaptıran kişilere cezai müeyyide öngörülmektedir. Çocuk fuhşu ise genelde adolesan dönemdeki kız çocukları ile az oranda erkek çocukların ve daha küçük yaş gruplarına mensup çocukların fuhuşta kullanılmasıdır. Kurbanın cinsiyetinden bağımsız olarak müşteriler hemen her zaman erkektir. Kurbanlar, genellikle bu alanda organize olarak faaliyet gösteren gruplarca tuzağa düşürülmüş çocuklardır. Akıl sağlığı problemleri ve alkol-madde kullanım-bağımlılığı da çocukların fuhuş sektöründe kullanılmalarını belirleyen önemli risk faktörlerdendir (Hilal ve Çekin 2012).

Çocuğun fahişelikte, pornografik yayınların üretiminde veya pornografik gösterilerde kullanılmasını, bunlar için tedarikini ya da sunumunu; çocuğun özellikle ilgili uluslararası anlaşmalarda belirtilen uyuşturucu maddelerin üretimi ve ticareti gibi yasal olmayan faaliyetlerde kullanılmasını, doğası veya gerçekleştirildiği koşullar itibarıyla çocukların sağlık, güvenlik veya ahlaki gelişimleri açısından zararlı olan işi kapsamaktadır (589 sayılı TBMM Araştırma Komisyonu Raporu 2010).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek "Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol'ün 2. maddesinin (b) bendinde Çocuk fuhşu; "çocuğun maddi ya da başka bir yarar karşılığı cinsel etkinliklerde kullanılması" şeklinde tanımlanmaktadır.

Bu sektörde mağdur, arz eden ve talep eden şeklinde üçlü bir işleyiş mevcuttur. Bu üçlü işleyişte herhangi bir tarafın çocuk olması halinde çocuk istismarı söz konusu olmaktadır. Mağdurun cinsiyetinin ise önemli olmadığı hatta çocuğun cinsel istismarı vakalarında daha çok kız çocuklarının mağdur olmasına rağmen, yapılan bir araştırmada; Doğu Avrupa'daki kurbanların arasında erkek çocukların sayısının daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Polat 2006).

Çocukların cinsel amaçlarla kullanılması, çocuk fahişeliği, pornografi ve seks turizmi kaygı verici boyutlarda artmakta ve giderek günümüz dünyasına yayılmaktadır. UNICEF tarafından, dünyada milyonlarca çocuğun ya fahişe olarak çalıştırıldığı ya da porno filmlere malzeme edildiği saptanmıştır. Dünyada milyonlarca çocuk ve gencin her şekildeki cinsel istismar kurbanı olduğu ve bunların arasında 5 yaşından küçük çocukların dahi bulunduğu bildirilmektedir.

**Cinsel istismarın çocuk üzerindeki etkileri**

Cinsel istismar olayları çocuklarda, korku, intihar girişimleri, depresyon, kendini soyutlama, uyuşturucu veya diğer zararlı şeyleri kullanma, kendilerine olan saygıyı kaybetme, cinsel davranış bozukluğu gibi sonuçlara yol açmaktadır. Toplumdan soyutlanmış şekilde yaşayan çocuklar yetişkinlere ve akranlarına da güvenmemeye başlamaktadırlar. Eğer okula gidiyorsa, devamsızlık ve derslere

dikkatini toplayamama gibi sebeplerden dolayı öğretim hayatları da zarar görmektedir (Yabaş 2008).

Karşılaştıkları bu travma nedeni ile çocuklarda ruhsal sorunlar ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu bozukluklar genel olarak; dikkat kaybı, uyku bozuklukları, huy değişiklikleri, enüresiz, anoreksia, içe kapanma, anksiyete, korku, cinsel içerikli oyun ve davranış, okul sorunları, kendine zarar verici davranış olarak görülmektedir (Hilal ve Çekin 2012).

Çocukların cinsel istismarında henüz psiko-sosyal, fizyolojik ve cinsel gelişimini tamamlayamamış bir birey olan çocuk söz konusudur. Henüz sosyalleşme sürecini tamamlayamamış ve bu sürecin gereklerini yerine getirecek seviyeye gelmemiştir. Fizyolojik olarak yeterince gelişmediği için erişkin birisi ile mücadele edecek durumda değildir. Cinsel gelişimini tamamlayamadığı için cinsel içerikli davranışları anlamlandıramamaktadır. Aynı zamanda kendisine yönelen bir cinsel eyleme karşı koyma gücünü elde edememiştir (Hilal ve Çekin 2012).

Çocukların cinsel istismarında bir kavram olan "pedofili", "erişkin bir kişinin aynı yada karşı cinsteki çocukları cinsel olarak çekici bulması ve onlara cinsel bir eğilim ve ilgi duyması hali" olarak ifade edilmektedir. Bu kişiler genellikle çocuklara nasıl yaklaşacaklarını bilirler ve çocuklarla ilgili bilgileri ulusal ya da uluslararası düzeyde kendi aralarında paylaşırlar. Ancak bu eğilimdeki kişilerin muhakkak çocuklara yönelik cinsel istismar suçlarını işleyeceği kanısı yanlıştır. Genellikle cinsel çocuk istismarcıları çocuklara karşı cinsel ilgi duyan kişiler değil, yetişkinlerle cinsel açıdan sorunlar yaşayan kişilerdir. Bu nedenle "çocuk istismarı ve ihmali" kavramıyla "pedofili" kavramı bir birlerine karıştırılmamalıdır. Her cinsel istismar vakası bir pedofili vakası olmayabilir (589 Sayılı TBMM Araştırma Komisyonu Raporu 2010).

Pedofililer "durumsal pedofili*"* ve *"*tercihsel pedofili" olarak ikiye ayrılmakta ve çocukların cinsel sömürüsünü genellikle tercihsel pedofililer gerçekleştirmektedir. Durumsal pedofililer ise, cinsel sömürü eyleminde bulunmak için hazırlık veya takip sürecinde bulunmamakta, sadece karşılarına çıkan fırsatlar karşısında anlık kararlar vererek çocukları istismar etmektedirler. Bundan dolayı çocuklarla cinsel ilişkiyi planlayarak, taammüden gerçekleştirmedikleri için gerçek anlamda pedofili olarak

tanımlanmamaktadırlar. Pedofililer, 16 yaşında ve en az mağdurdan 5 yaş büyük olan, 13 yaş ve altındaki çocuklara, psikolojik sorunlarına bağlı olarak cinsel eğilim duyan erişkinlerdir. Durumsal pedofililerin, çocuklara karşı aslında özel bir cinsel ilgisi bulunmamakta, fakat meraktan dolayı veya genellikle turizm amaçlı bulunduğu yabancı ülkelerde önlerine çıkan durumlar doğrultusunda böyle bir eylemi tercih etmektedirler. Tercihsel pedofililer ise, gerçek anlamda pedofili olup, taammüden çocuklarla cinsel ilişkide bulunmaktadırlar. Gerçek pedofililerin çocukları tercih etmeleri kişilik bozukluğundan kaynaklanmaktadır (589 Sayılı TBMM Araştırma Komisyonu Raporu 2010).

Pedofililerin tek hareket tarzı bulunmayıp kendi içerisinde farklı özelliklere sahiptirler. Bazıları sadece kız veya erkek çocuklarını tercih ederken, bazıları ise her iki cinsiyetteki çocukları istismar edebilmektedir. Kız çocuklarını tercih edenler 8-10 yaş grubunu seçerken, erkek çocuklar daha ileriki yaşlarda mağdur edilmektedir. Pedofililerin bir kısmı çocuklarla birlikte yetişkinlere de yönelebilmektedir. Ayrıca amaçlarına ulaşırken farklı yollar kullanmaktadırlar.

Yine dünya genelinde çocukların cinsel istismarı konusunda yapılan araştırmalarda; "Cinsel sömürüde mağdur hem kız hem de erkek çocuklar olabilmektedir. Her yıl, Dominik Cumhuriyeti`nde 25.000, Batı Afrika`da 35.000 civarında çocuk cinsel sömürüye maruz kalmaktadır. Litvanya'da fuhuş yapanların %20-50 oranını çocuklar oluşturmakta ve bu çocukların yaşı 11'e kadar düşmektedir. Meksika'da da 16.000 civarında çocuğun fuhuş sektöründe veya değişik şekillerde sömürüldüğü tahmin edilmektedir. Sri Lanka'da 20.000-30.000 civarında erkek çocuğun fuhuş mağduru olduğu tahmin edilmektedir.

Çocukların cinsel istismarının artışındaki temel sebeplerden biri, son yıllarda dünyada ve ülkemizde ekonomik anlamdaki zenginleşmenin ve ahlaki yozlaşmanın bireylerdeki cinsel sapma ile birleşme potansiyelidir. Bu bağlamda; fuhuş sektöründe çalışan çocukların %80'inin aile içinde psikolojik veya fiziksel olarak sömürüldüğü ve çoğunun bir aile üyesi veya aile dostu tarafından cinsel istismara maruz bırakıldığı görülmektedir. Birçok toplumda aile içinde yaşanan istismara bağlı olarak çocuğun kaçtığı ve sokakta bu sektörde kullanılma riskinin arttığı gözlenmektedir. Özellikle cinsel istismara maruz kalan kız çocuklarında bu risk çok daha yüksektir (Polat 2006).

Bunların dışında çocuk satışı, çocukların organ ticaretine konu edilmeleri, küçük yaşta çocukların çalıştırılması, asker veya militan olarak terör örgütleri veya düzenli/düzensiz ordular tarafından istismar edilmeleri, çocukların akranlarına yönelik şiddet içerikli tutum ve davranışları, zorla ya da mecburi çalıştırılmaları gibi kölelik ve kölelik benzeri uygulamaların tüm biçimleri de çocuk istismarının diğer türleri olarak öne çıkmaktadır.

**İhmal**

Çocuğun sağlığının, eğitiminin, duygusal gelişiminin, beslenmesinin, barınma ve güvenli yaşam şartlarının kasıtlı ya da kasıtsız ihmali söz konusu olabilmektedir. Toplumun çocuk ihmaline ilişkin farkındalığı ve hassasiyeti, fiziksel ve cinsel istismara göre çok daha düşüktür. Bu nedenle ihmal edilen çocukların belirlenmesi konusunda güçlükler yaşanmaktadır. Tipik ihmal alt kategorileri şunlardır (589 Sayılı TBMM Araştırma Komisyonu Raporu 2010):

**Beslenme ihmali:** Yeterli gıda vermeyerek çocuğun büyüme ve gelişmesinin yaşa uygun seyretmesine engel olmak (bir çocuk tıbbi bir neden olmadan vücut ağırlığı 3. persentilin altında ise ya da yaşa uygun büyürken tıbbi açıklama olmadan iki standart sapmadan daha fazla kilo kaybı gözleniyorsa).

**Güvenlik ihmali:** Küçük çocukları evde, sokakta yalnız bırakıp tehlikeli koşullarda kalmalarına yol açmak, ilaç, alkol, uyuşturucu ile zehirlenmeler, çocukluk çağı yanıklarının çoğunluğu, araç içinde emniyet kemeri takılmaması, çocuğu evden atma, sokağa terk etmek, çocuğu sokakta çalıştırmak, dilendirmek vs. davranışlar bu kapsamda değerlendirilir.

**Sağlık ihmali*:*** Bilinen sağlık sorunlarının incelenmesi ve tedavisi için gerekeni yapmamak, doktor reçetelerini almamak, önerilen tedavileri yarım bırakmak, doktor kararına zıt olarak imzayla hasta taburcu etmek, aşılarını bilerek yaptırmamak, çok sayıda çürüğü olan çocuğa diş bakımı yaptırmamak vs. davranışlar bu kapsamda değerlendirilir.

**Duygusal ihmal:** Çocukla ilgilenmemek, boşanma sonrası çocuğu da duygusal olarak terk etmek, ihtiyaçları ile ilgilenmemek, çocukta özgüven oluşturacak davranışları göstermemek gibi davranışlar bu kapsamda değerlendirilir.

**Eğitim ihmali:** Çocuğun ilgi, yetenek, değer ve becerilerine göre uygun eğitim imkânlarından yararlandırılmaması, öğrenmeye yönlendirilmemesi, araştırma ve zihinsel gelişmenin özendirilip desteklenmemesi gibi durumlar bu kapsamda değerlendirilir.

Yukarıda belirtilen tüm ihmal ve istismar türlerinden ve etkilerinden çocuğun korunmasına yönelik oluşturulan çocuk koruma kavramı, öteden beri gündemde olmakla birlikte; çocuğun değerinin değişmesi ve haklarının ortaya konulmasıyla daha çağdaş bir zemine oturtulmuştur ve her ülke, çocukları koruma yönünde kendi sistemini oluşturmuştur.

Ülkemiz için çocuk koruma, Osmanlı Devleti'nde de varolmakla birlikte bu korumanın hayırseverlikle ilişkili olduğu ve yeterince kurumsallaşamadığı görülmektedir. Kurumsal olarak Türkiye'de ilk girişim, 1921'de Çocuk Esirgeme Kurumu'nun (Himaye-i Etfal Cemiyeti) açılması olmuştur. 1983 yılında bu kurumun hizmet ağı, genel sosyal hizmetleri de içine alacak şekilde genişletilmiş, kurum Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) adını almış ve bu durum 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ile yasalaştırılmıştır. Kurum tüm sosyal hizmet alanlarında hizmet vermek üzere oluşturulmuş bir Genel Müdürlük şeklinde 2011 yılına kadar hizmet vermiştir.

08.06.2011 tarihli ve 27958 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalara Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile icracı bir Bakanlık olarak kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde çocuğa yönelik hizmetleri yürütmek üzere ihtisas birimi olarak Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü oluşturulmuştur.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'na göre, korunmaya muhtaç çocuk beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; ana veya babasız, ana ve babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuğu ifade etmektedir (m. 3/b).

2005 yılında çıkarılan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK)'na göre ise, bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru olan çocuk korunmaya muhtaç çocuk sayılmaktadır (m. 3/1).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS)'nde ise hangi hallerde çocuklar için koruyucu önlemler alınacağı düzenlenmiştir (Şenocak, 2005). Bu haller, çocuğun ana–babasının ya da onlardan birinin, kanuni vasi ya da vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırıya, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleye uğramasıdır ( m. 19/1).

Belirtilen tanımlardan anlaşılacağı üzere çocuklar çeşitli nedenlerle korunmaya muhtaç duruma gelebilmektedir. Öncelikle çocuğu yetiştirecek ve sorumluluğunu alacak kişi/ler hayatta olmayabilir veya çocuğu terk etmiş olabilir. Bunun yanında, anne ve/veya baba hayatta olabilir ancak çocuklara karşı sorumluluklarını bilinçli veya bilinçsiz yerine getirmeyebilir. Bu tür durumlarda, korunmaya muhtaç çocuklara yönelik çeşitli hizmetler oluşturulmuştur (Yaman 2010).

Ebeveynler olmadığında ya da onların çocukları korumasında zafiyetler oluştuğunda, ülkelerin çocuk koruma sistemleri devreye girmektedir. Ülkemizde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, çocuk koruma sisteminin merkezinde yer almakta ve çeşitli kuruluşlarıyla bu sistemin devamlılığını sağlamaktadır.

### 1.2. Türkiye'de Çocuk Koruma Sisteminin Tarihçesi

Ülkemizde çocuk koruma politikaların gelişim seyri için geçmiş dönemlerin incelenmesi gerekir. Osmanlıda vakıflar, ahi ve lonca örgütlenmeleri korunmaya muhtaç, risk altında bulunan yoksulların, kimsesizlerin ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli rol oynamıştır. Bu İslam dininin yoksulların, kimsesizlerin korunup kollanması yönündeki telkinleri ve emirlerinden kaynaklanmaktadır (Altan 2006).

Osmanlı Devleti'nde ve Batı'da çocuk koruma refleksinin kurumsal çatısını 18. yüzyıla kadar dini motifli kurumlar oluşturmuştur. Bu durum, her iki medeniyetin de mensup oldukları dinin, korunmaya muhtaç çocuklara gerekli yardımların yapılması yönündeki emirlerine riayet edilmesinin sonucu olduğu gibi, aynı zamanda insani ve ahlaki kaygıların da rol oynadığı kamusal sorumluluk refleksiyle de ilgilidir (Koç 2003).

Modern toplumun gereksinimi olarak kurumsallaşmanın ise diğer milletlerden çok sonra olduğu söylenmelidir (Onur 1999).Türk toplumunun, Avrupa'ya göre daha geç sosyal politikalar geliştirmesinin sebeplerinden biri olarak, sanayi devrimine Türk toplumunun çok geç iştirak etmiş olması gösterilebilir. Ancak bir diğer etkenin ise güçlü aile bağları ve komşuluk sisteminin, sosyal destek sistemi olarak ihtiyaçların kitleselliğini önlediği gerçeği göz ardı edilmemelidir (Salim 2011).

İslam öncesi Türk toplumlarında, çocukların korunmasına yönelik uygulamalar bulunmaktadır. Tarihçiler Uygurlarda evlatlık sisteminin günümüzdekinden biraz farklı olarak uygulandığını belirtmektedir. İslam toplumunda kimsesiz yetim veya öksüz kalmış çocuklara, dinin emirleri doğrultusunda sahip çıkılmasına ve aile eksikliğinin giderilmesine toplum üyeleri özel önem vermişlerdir. Bu doğrultuda geliştirilen ve uygulanan velayet uygulaması ve vasiyetnamelerde yetimlerin korunması ve kollanmasına yönelik hükümlerin konulması bunun göstergesidir (Özcan 2006).

İlhanlı Hükümdarı Gazan Mahmut Han, 13. yüzyılda Tebriz yakınlarda, vakıflar kurdurmuş ve sosyal tesislere bağışlamıştır. Bu tesisler içinde de kimsesiz çocuklar için bir kurum yapılmıştır. Ayrıca ailelerin yanına yerleştirilen çocukların kırdığı çanak çömlekler için, ailelere bakım parasından hariç, kırılmış eşya parası bile ödenmiş olduğu vakfın kayıtlarından anlaşılmaktadır (Yörükoğlu 2000).

Selçuklular zamanında Erbil Atabeği Muzafferuddin Gökböri, engellilere, ihtiyarlara yönelik kurumlar kurmuş, yetim ve kimsesiz çocuklara yurtlar açmış hatta emzikli olanlara sütanneler tayin etmiştir (Yazıcı 2000).

Selçuklu ve Osmanlılarda, korunmaya muhtaç çocuklar sorununa yönelik hizmetlerde vakıf sisteminin etkinliğinden yararlanılmıştır. Türk-İslam kültürü ve

toplumsal yapı anlayışıyla ortaya çıkan, Osmanlı Devleti vakıf sistemiyle toplum içinde risk gruplarının dezavantajları giderilmeye çalışılmıştır. Vakıf sistemiyle vakfedilen bölgede fakir-fukara, dul-yetim ve kimsesizlerin sıkıntılarının giderilmesine çalışılmıştır. Vakıflar, kimsesiz ve yoksul çocukların korunmasına eğitimlerine katkıda bulunmuştur (Uluğtekin 2001).

Vakıfların çocuklarla ilgili atılan adımlarda belirleyiciliğinin bulunduğu; okul açılması, öğretmen seçimi, açık hava gezileri, yoksul çocuklara para ve giysi dağıtılması, bayramlarda harçlık verilmesi, yoksul kız çocuklarına çeyiz hazırlanması gibi konularda toplumsal hareketlilik yarattıkları, çalışmalarda ortaya konulmaktadır (Onur 2005).

Fatih Sultan Mehmet Han vakıflarında, kimsesiz ve yoksul çocuklar okutulmuş ve para yardımı yapılmıştır. Çocuklardan, eğitim ve öğretim almaya niyetli olanlar içinde, önceliğin kimsesiz çocuklara, ardından yoksul çocuklara sonra diğer çocuklara verileceği hükme bağlanmıştır. Benzer şekilde lonca ve ahilik teşkilatları, mesleki eğitim ile çocukların toplum içinde korunmasına yönelik ciddi görevler yerine getirmiştir (Salim 2011).

Yine Osmanlı Dönemi'nde, yerel insiyatiflerle korunma ihtiyacı olan çocuklara koruyucu hizmetlerin verildiği tarihçiler tarafından not edilmiştir. Mahkeme kayıtları incelendiğinde, velayet ve vasiyetler yoluyla yetimlerin korunmasına yönelik etkinliklerin bulunduğu görülmektedir (Özcan 2006).

Yoksul ailelerin, çocuklarını varlıklı ailelerin yanına ödünç vererek, "ahlaklı" ve "bilgili" yetişmelerini istemesi ya da terk edilmiş çocuklara bakmak isteyenlere kadılıklarca, devlet hazinesinden para tahsis edilmesi gibi uygulamalar göze çarpmaktadır (Onur 2005).

Bu uygulamalar yerel boyutlu yürütülmüş, genel uygulamaların bütünlüğüne yansımamıştır. İmparatorluğun gerileme ve dağılma döneminde, korunmaya muhtaç çocuklar sorununun kitleselleşmeye başlamasıyla ve Batı'dan sosyal ve ekonomik açıdan etkilenme sonucunda, devlet müdahalesini içeren uygulamalara geçilmiştir. Çocukların bakım ve gözetimi için kurum bakımı modeli geliştirilmiştir.

Osmanlıda, çocukları koruma politikaları modern anlamda 19. yüzyılda başlamıştır. Bu dönem, yaşanılan savaşlarda şehit düşenlerin sayısı büyük oranlara ulaşmış geride kalan kimsesiz çocuklar günden güne artmıştır. Ayrıca kaybedilen savaşlar, göçü artırmıştır. Göçe ilişkin tahmini istatistikler incelendiğinde ciddi bir toplumsal sorunun mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Kırım göçmenlerinin 500.000, Kafkas göçmenlerinin 700.000-1.000.000 arasında değiştiği belirtilmektedir. Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı'nın da olumsuz etkileriyle birlikte yer değiştirmeye zorlanan yaklaşık 4.000.000 insan Anadolu'ya göç etmiştir (Koç 2007).

Sosyal hareketlilik, toplumsal ve ekonomik hayatta zorlanmalar yaşanmasına neden olmuş, bundan en çok güçsüzler, dolayısıyla çocuklar olumsuz etkilenmiştir. Korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili olarak, 1846 yılında dönemin sadrazamına sunulan hükümet raporunda, ailelerinden bağımsız yaşayan, başıboş dolaşan, geceleri camilerde, sokaklarda ya da metruk alanlarda yatıp kalkan çocuklardan bahsedilmiştir (Geçer 2005).

Savaşlar ve yoksullukla birlikte sayıları giderek artan bu çocuklara, İstanbul'da kendine özgü yapısı, kuralları ve işleyişi olan ve adlarını, hamamlardaki sıcak su ihtiyacının karşılandığı, yatıp kalktıkları "külhan" isimli bölümlerden alan külhanbeylerince sahip çıkılmaya başlanmıştır (Erkan 2001).

Bu çocuklar belli bir yaştan sonra hırsızlık, dilencilik gibi toplum dışı işlerde yer edinen bireyler olarak hayata atılmışlardır. Öyle ki sayılarının giderek artması üzerine, 1846 yılında külhanbeylerinin yuvalandığı hamamlar ve çevrelerine baskınlar yapılmış ve çocukların kurtarılması sağlanmıştır. Kamu yararına yönlendirilmeye çalışılmışsa da bu soruna uzun vadede çözüm getirilememiştir (Onur 2005).

19. yüzyıldan itibaren, merkezden idare fikrinin dönemin sorunlarını aşmada yardımcı olacağı düşüncesiyle birlikte yönetim anlayışının merkeze kayması, sosyal sorunlarla mücadelede, merkezi yönetimin sürece katılımını ortaya çıkarmıştır (Koç 2007). Bu doğrultuda Tanzimat'tan, Cumhuriyet'e uzanan dönemde, merkezi yönetimin müdahil olduğu politikalar uygulanarak korunmaya muhtaç çocuklar sorununa çözümler getirilmeye çalışılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde, 19. yüzyılın başlangıcından itibaren, modern bir sosyal devlet olabilmek için önemli dönüşümler yaşanmış, özellikle II. Abdülhamid döneminde, merkezi devletin müdahil olmadığı pek çok alana, devlet müdahil olmuş ve devlet aygıtı genişletilmiş, sosyal sorunlarla mücadele için sosyal hayatta bir takım düzenlemelere ve kurumsallaşmaya gidilmiş, II. Abdülhamid bu süreçleri kendi hayratı olarak yapmıştır. Bu durum sultanın yoksul ve kimsesiz halk yığınları üzerinden meşruiyetini pekiştirmesi olarak değerlendirilmiştir (Özbek 2006).

**Eytam Sandıkları:** Osmanlı Devleti'nde, çocukların korunması amacıyla, yasal düzenlemelere gidilmesi, 19. yüzyılın ortalarını bulmuştur. Bu doğrultuda, yetim mallarının korunmasıyla ilgili olarak 1851 yılında, "Eytam Nizamnamesi" çıkarılmıştır (Akyüz 1999).

Tanzimat Dönemi'nin modernleşme hareketlerinden, çocuk koruma alanına yansıyan uygulamalarından birisi olan bu uygulamayla, vilayet, liva ve kaza merkezlerinde şer-i mahkemelere bağlı Eytam Meclisleri ve Eytam Keseleri kurulmuştur (Çanlı 2002). Aslında, yetim mallarının işletilmesi usulünün yaygınlık kazanması, 16. yüzyıldan itibaren olmuşsa da, diğer uygulamalarda olduğu gibi bu durum da yerel boyutuyla sınırlı kalmıştır (Özcan 2008).

Bu sandığın kuruluş amacı, babası ölen çocukların, mallarının işletilerek, aylık geçimini sağlayacak parayı vasisine veya velisine kullanabilmesi için vermek ve böylece çocuğun mağduriyetinin önüne geçmektir. Eytam sandıklarıyla çocuğa vasi ve nazır atanır. Vasi çocuğun haklarını korumak ve yönetmekle, nazır ise gerek görüldüğünde vasiyi denetlemekle görevlidir (Onur 2005). Eytam İdaresi, Cumhuriyet döneminde de bir müddet varlığını sürdürmüştür. 1926 yılında kapatılarak varlığıyla, Emlak ve Kredi Bankası kurulmuş ve 2001 yılında Ziraat Bankası'na dahil edilmiştir (Özcan 2008).

**Mithatpaşa Islahhaneleri:** Osmanlıda, korunmaya muhtaç çocuklar sorunuyla ilgili en önemli adımlardan birisi, Mithat Paşa tarafından kurulan çocuk ıslahhaneleri olmuştur. Islahhanelerin olumlu yönlerinin gözlenmesi üzerine, ülke genelinde yaygınlaştırılması için dönemin İçişleri Bakanlığınca Valiliklere genelge gönderilmiştir. Çocuk ıslahhaneleri ile kimsesiz, uyumsuz, suçlu çocukların tümü

bütüncül bir bakış açısıyla bakıma/korunmaya ve eğitime muhtaç olarak kabul edilmiştir (Uluğtekin 1994).

Islahhanelerin, ilk olarak 1822 yılında kurulduğu ifade edilse de, içeriği ve mantığıyla korunmaya muhtaç çocukları hedef alan ıslahhaneler, Mithat Paşa tarafından kurulanlardır. Niş vilayetinde gerek müslüman gerekse hıristiyan halkın yetim, öksüz çocukları ile yakınları olmakla birlikte bakımları ve yetiştirilmeleri için dilekçe ile müracaat edenlerin kabul edildiği ıslahhaneler, günümüz endüstri meslek lisesine benzer bir eğitim vermiş olup, çocukların korunması yönünden de yetiştirme yurtlarına benzetilmektedir (Yazıcı 2008).

Islahhaneler aracılığıyla, kimsesiz çocukların korunması, bu çocukların meslek sahibi edilmeleri, ülkedeki sanayi hareketine yetişmiş insan gücü katma çabası, çocukların suç ve kötü eylemlere yönlendirilme riskinden kurtarılması, gayri müslim çocuklarla, müslüman çocukların karma eğitim almalarının sağlanarak içeride ve dışarıdaki eğitim sistemini hedef alan eleştirilere cevap verme amaçlanmıştır (Koç 2003).

**Darüşşafaka:** Türkiye'nin, sosyal devlet gelişim tarihi içinde, eğitime dayalı modeliyle hizmet veren bir sivil toplum örgütü, eğitim ve sosyal hizmet kurumu olan Darüşşafaka, babasını kaybetmiş, maddi imkânları yetersiz ailelerin çocuklarına eğitim hizmeti vermiş olup, halen bu hizmetine devam etmektedir (darussafaka.org).

Darüşşafaka, Osmanlı Devleti içinde diğer etnik unsurlara oranla daha geri kalmış olan yetim Müslüman çocukların eğitim ve öğretimine katkıda bulunmak üzere, 1864 yılında kurulan Cemiyet-i Tedrissiye-i İslamiye'nin çalışmaları neticesinde 1873 yılında açılmıştır. Cemiyet-i Tedrissiye-i İslamiye'nin adı, 1935 yılında Türk Okutma Derneği'ne çevrilmiş, ancak 1953 yılında Darüşşafaka Cemiyeti olarak tekrar değiştirilmiş ve bugünkü adını almıştır (Koç 2007).

**Hamidiye Etfal Hastanesi:** Bugünün, Modern Şişli Etfal Hastanesi olan bu kurum, II. Abdülhamid'in vefat eden kızı adına hayratı olarak 1899 yılında kurulmuştur. Kurulduğu dönemde, bu hastanede yoksul kadın ve çocuklara hizmet verilmiştir (Özbek 2006).

**Fukaraperver Cemiyetleri:** Osmanlının Meşrutiyetli yıllarında, Rumlar tarafından kurulan Fukaraperver Cemiyeti'nde, yoksullara yardım beyanları arasında ideolojik eylemlerde bulunulmuştur. Rumların bu dernek girişimi örnek olmuş ve Türkler tarafından da, Osmanlı Fukaraperver Cemiyetleri kurulmuştur. Cemiyetin, eğitim ve yoksulluğun giderilmesiyle ilgili çalışmalarının olması planlanmıştır. Bazı araştırmacılar, İttihat ve Terakki'nin bu cemiyetler üzerinde baskı kurduğunu, yoksul halka kendini benimsetme amacıyla hareket ettiğini savunmaktadır (Sarısaman 2008).

Osmanlı İttihat ve Terakki hareketinin elit kesiminin sosyal duyarlılığı ile oluşturulduğu ifade edilen Cemiyet, 1908 yılında kurulmuş, 1913 yılında kendini feshetmiştir. Cemiyet, hizmet verdiği süreç içinde, korunmaya muhtaç çocuk sorununa, daha çok sosyal problemlerin önlenmesinde eğitimin önemli bir işleve sahip olduğu düşüncesiyle yaklaşarak, yoksul aile çocuklarına eğitim yardımları yapmıştır (Özbek 2006).

**Darülhayr-ı Ali:** Osmanlı Padişahlarından II. Abdülhamid döneminde kurulan, Darülhayr-ı Ali'nin, "işsiz", "güçsüz", "başıboş" bulunan çocukların eğitimi ve sanayi mekteplerine hazırlık kurumu olarak kurulması planlanmıştır (Özbek 1999).

19. yüzyıl sonlarına doğru bu alanda faaliyet gösteren azınlık kurumlarının sayı ve faaliyetinin artması üzerine devlet bu alana yönelmiş ve 1899 yılında İstanbul'da din ve mezhep farkı gözetilmeksizin bütün Osmanlı vatandaşlarına hizmet verecek 4.000 kişilik bir yetimhane açılması planlanmıştır. Ancak dönemin mali sıkıntıları nedeniyle bu plandan vazgeçilmiştir. Yerine yalnızca müslüman kimsesiz çocuklar için 1903 yılında "Darülhayr" adıyla 300 kişilik bir kuruluş yapılmıştır (Özbek 2006).

Beş yıl faaliyetlerine devam eden bu kurum, doğrudan II. Abdülhamid'in şahsına bağlı olduğundan adına "Ali" (yüce) sıfatı da eklenmiştir (Aytekin 2006). Bu kurum, 1909 yılına gelindiğinde devletin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal dengesizlikler nedeniyle kapatılmak zorunda kalmıştır (shcek.gov.tr 2012a).

**Darülaceze:** II. Abdülhamid'in yoksul halka karşı cömertliğinin bir ifadesi olarak Darülaceze'nin kurulma fikri, 1886 yılında toplanan bakanlar kurulunda ortaya çıkmıştır. Zira özellikle 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonucu, Balkanlar'dan ve Kırım'dan yüz binlerce Müslüman ve Türk'ün Osmanlı topraklarına göç etmesi sonucunda İstanbul'da büyük nüfus yığılması olmuş, yetim kalan kimsesiz çocukların sayısı giderek artmıştır. Bu kurum II.Abdülhamid'in yoksul halkın refah ve sağlığıyla, kimsesiz yetim çocuklarla ilgili hassasiyetini temsil etmek üzere kurgulanmıştır (Özbek 2006).

Darülaceze'nin kuruluşuna zemin hazırlayan bir diğer etken de, dilenciliğin artmış olmasıdır. 1895 yılında çıkarılan "Dilenciliğin Önlenmesine Dair Tüzük" ile dilenciliğin çocuklar üzerindeki sosyal ve ruhsal zararlarını önleyici tedbirler alınmak istenmiştir. Darülaceze'de muhtaç yetişkinler, engelliler ve korunmaya muhtaç çocuklara hizmet verilmiştir (Akyüz 1999). Kurulduğu günden günümüze 30 bini çocuk, 100 bine yakın kişiye hizmet vermiş olan bu kurum halen hizmet vermeye devam etmektedir (darulaceze.gov.tr.).

**Darüleytamlar:** 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Anadolu'ya özellikle Balkanlar üzerinden çok büyük göç hareketleri olmuştur. Bu savaşta şehit olanların çocuklarının barındırılması, devlet için büyük bir sorun olmuştur. Savaşın ardından yaşanan Balkan Savaşları ise kimsesiz çocuklar sorununu daha da büyütmüştür.

Balkanlar'dan Anadolu'ya doğru olan göç hareketlerinin olumsuz etkileri, göçmenleri Anadolu'nun değişik yerlerine yerleştirip, toprak verilmesi suretiyle üretime katarak, engelli, muhtaç ve kimsesiz çocukları ise darülacezeye yerleştirerek, çözümlenmeye çalışılmıştır. Ancak devletin iradesinin dışında yaşanan göçlerin yoğunluğu ve savaşlarda şehit olanların yetim çocuklarının artması sonucunda bu çocukların barındırılarak her türlü riskten korunmaya çalışılmasına yönelik yeni politika geliştirmesine devleti sevketmiştir (Özkan 2006).

Bunun sonucunda oluşturulan Darüleytam'lar, Meşrutiyet Dönemi'nde kurulmuş ve kimsesiz, bakıma muhtaç çocukların devletçe korunmasını ve eğitim fırsatlarından yararlandırılmasını amaç edinen ilk kapsamlı sosyal hizmet kurumları

olmuştur (Akyüz 1999). Darüleytam, yetimhane, yetimlerevi ya da öksüzler yurdu anlamına gelmektedir (Erkan ve Erkan 1987).

Evlad-ı Şuheda vergisiyle kurulan Daruleytamlar, 13 Kasım 1914 tarihinde Eğitim Bakanlığına bağlı olarak kurulmaya başlanmıştır (Erkan ve Erkan 1987). Korunmaya muhtaç çocuk ve kimsesizlerin barındırılması ve korunması amacıyla faaliyete geçen bu kurumlar, ihtiyacı karşılamak üzere kısa zamanda yurdun pek çok yerinde faaliyete geçmiştir. 1914 yılında kurulduğunda sayısı 20 olan kurum, 1916 yılında 69'a ulaşmış ve 5.000'i kız 15.000'i erkek 20.000 korunmaya muhtaç çocuğa hizmet verir duruma gelmiştir (Özbek 2006).

Daruleytamlar, savaş yıllarında yabancıların terk ettiği binalarda açılmış, 1918 Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra geri dönen binaların sahipleri, binaları boşalttırmıştır. Bu sürede kendilerine yeni yerler bulmaya çalışan Darüleytam idareleri kullanılmayan saray ve konakları kullanmış bina kiralama yoluna gitmiştir. Ancak savaş yıllarındaki maddi imkânsızlıklar Daruleytamların Anadolu'daki şubelerinin birer birer kapanmasına, ağırlığın İstanbul'da toplanmasına neden olmuş, Maarif Teşkilatı'na devri yoluyla tasfiye edilmesi gündeme gelmiştir (Özkan 2006).

Cumhuriyet döneminde, korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili ilk icraat, çocuk koruma sisteminin en önemli aktörü olan Darüleytamları Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alarak Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlamak olmuştur. Kısa bir süre sonra da, 5 Aralık 1922 tarihinde, Darüleytamlar Yönetmeliği'ni çıkararak bu kurumların yönetimini ortak esaslara bağlamıştır. Darüleytamlar 1926 yılında çıkarılan bir kanunla kapatılmıştır (Çağlar 1982).

Kurtuluş Savaşı yıllarında verilen büyük emeklerin içinde, Kazım Karabekir'in korunmaya muhtaç çocuklar için yaptığı çalışmalar ayrı bir öneme sahiptir. Vatanın kurtarılması amacıyla Doğu Cephesi'nde verdiği mücadelenin yanında, vatan çocuklarının kurtarılması gayesini taşımıştır (Karabekir 1995).

Yetimler babası olarak anılan Kazım Karabekir, korunmaya muhtaç çocukların devletçe himaye edilmesi gerektiğini, vatanın geleceğinin bugünün çocuklarında olduğunu, korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili olarak adım atılmadığı takdirde, toplumsal sorunların giderek artacağını, bu çocukların bu sorunların

artmasında rol oynayacağını, kötü kişilerin amellerine alet edilebileceğini beyan ederek, devletin çocukları koruma görevinin altını çizmektedir. Bu çocuklardan oluşan bir ordu kurmayı arzu eden Karabekir, bunu eyleme de dönüştürmüştür (Erkan ve Erkan 1987).

Bu doğrultuda 1919 yılında Erzurum Darüleytamından çıkan çocukları ordunun emrine vererek sanayi kolunda görev almalarını sağlamıştır. Sanayi Gürbüzler Okulu, Ana Mektebi ve Yetimler İlkokulu olarak sınıflandırılan, kısıtlı imkanlar içerisinde oluşturulan eğitim kurumlarında çocuklar, sağlıktan tarıma, askerlikten sanayiye pek çok konuda eğitim almıştır (Karabekir 1995).

Cumhuriyet'in ilanından sonra öncelik sanayi ve ekonomi politikalarına verilmiştir. Toplumsal hayatı düzenleyen çok önemli mevzuatlaşma çalışmalarına (medeni kanun ve ceza kanunu gibi) rağmen, özelde korunmaya muhtaç çocuklar, genelde ise bütün ihtiyaç gruplarını hedefine alan, bütünlüğü olan sosyal hizmet uygulamalarına rastlanılmamıştır (Salim 2011).

Kurtuluş Savaşı sürecinde korunmaya muhtaç çocuklara yönelik olarak kurulan önemli bir kurum Himaye-i Etfal Cemiyeti'dir. Kurum, savaşta şehit olmuş ya da sakatlanmış kişilerin çocuklarının korunması amacıyla kurulmuş ve Türk çocuklarını ülkeye yararlı olacak bir şekilde yetiştirmeyi, haklarını ve sağlıklarını korumayı hedeflemiştir (Akyüz 2000).

Himaye-i Etfal Cemiyeti ilk olarak 1908'de Kırklareli'nde kurulmuştur. Çalışmalarını 1916 yılından itibaren İstanbul'da sürdürmeye başlamış, sonraki süreçte ise 30 Haziran 1921'de Ankara'da yeniden örgütlenerek çalışmalarını devam ettirmiştir (Uluğtekin 2001).

Kurum, 1922 yılından itibaren çalışmalarını üç odakta gerçekleştirmeye başlamıştır. Bunlar; muayene ve tedavi, para yardımı ve koruma hizmetleridir. 1923'ten itibaren yiyecek yardımına, 1924'ten itibaren ücretli ve ücretsiz süt dağıtımına, 1926'dan itibaren doğum yardımı ile okul araç-gereç teminine ve 1927'den itibaren ise diş tedavisine başlanmıştır (Çavuşoğlu 2001).

Himaye-i Etfal Cemiyeti, 1935 yılında Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu adını almış ve 1937 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla kamu yararına çalışan bir

dernek statüsü kazanmıştır. Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu'nun yönetim ve denetimi, 1981 yılında Milli Güvenlik Konseyi'nin 51 sayılı kararı gereğince Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na verilmiş ve kurum, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu yürürlüğe girene kadar geçen süreçte dernek statüsüyle çalışmalarına devam etmiştir (Çengelci 1998).

Türkiye'de çocuk koruma sistemi ve alana yönelik politikalar denildiğinde ilk akla gelen, eski adıyla Himaye-i Etfal Cemiyeti, dilde sadeleşme hareketlerinden sonraki adıyla Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu ve 1983 yılında 2828 sayılı yasanın kabulünün ardından Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu olmuştur (Salim 2011). Günümüz çocuk koruma sisteminin belirleyicisi olan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'na değinmeden önce, gelişim sürecini iyi anlamak açısından 5387 ve 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kanunu'nu açıklamak yararlı olacaktır.

5387 sayılı kanun, ana babasının yardım ve korumasından yoksun veya maddi ve manevi yoksunluğa terk edilmiş çocukların korunması amacıyla çıkartılmış 1949 tarihli bir kanundur. Bu kanunda 0-6 yaş grubu korunmaya muhtaç çocukların sorumluluğu Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na, 7-18 yaş grubu korunmaya muhtaç çocukların sorumluluğu ise Milli Eğitim Bakanlığı'na verilmiştir (Akyüz 2000).

Uluğtekin (2001)'e göre bu kanun, önemli eksiklikleri barındırmaktadır ve içeriği, ailesi olan çocuğun korunmasına gerek olmadığı, devletin böyle çocuklar için bir şey yapamayacağı gibi bir düşünce temeline dayanmaktadır. Ayrıca çocuk kimsesiz ise reşit yaşa gelinceye kadar bir kurumda onu muhafaza etmek yeterlidir ve başka bir hizmete bu kapsamda gerek yoktur.

Korunmaya muhtaç çocuklarla doğrudan ilgili olarak çıkarılan ikinci yasa ise, 15.05.1957 tarihinde kabul edilen 6972 sayılı "Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun"dur (Uluğtekin 2001). Belirtilen kanun, 5387 sayılı kanundan kaynaklanan eksiklikler ve sorunları gidermek amacıyla çıkarılmıştır. Bu doğrultuda korunmaya muhtaç çocukların sorumluluğu, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alınarak yerel hizmetler kapsamında Belediye Kanunu'na göre kurulacak "Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Birliğine" bırakılmıştır (Akyüz 2000).

Öte yandan bu hizmetlerin koruma birliklerine devredilmesi büyük eleştirilere yol açmıştır. Koruma birlikleri, ülkenin pek çok yerinde kurulmuştur. Ancak birbirinden kopuk, farklı anlayış ve standartlarla faaliyet göstermiştir. Bu sebeple çocuklara yönelik hedeflenen kalitenin sağlanamamasına yol açmıştır (Çengelci 1998).

Sonuç olarak bu kanun, oluşturduğu karışıklıkların ardından günümüzdeki sistemi belirleyen 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle beraber kaldırılmıştır.

2828 sayılı kanunla birlikte sosyal hizmetler, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Genel Müdürlüğü adı ile kurulan yeni bir yapının çatısı altında toplanmıştır. Kurulduğunda, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı olan SHÇEK, daha sonra 18 Mart 1989 tarihinde yürürlüğe giren 256 sayılı kanun hükmünde kararname ile Başbakanlığa bağlanmıştır (Akyüz 2000). Kurum ülke genelinde tüm sosyal hizmet alanlarında hizmet vermek üzere oluşturulmuş bir Genel Müdürlük şeklinde 2011 yılına kadar hizmet vermiştir.

08.06.2011 tarihli ve 27958 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalara Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile icracı bir Bakanlık olarak kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile sosyal hizmet ve sosyal yardım alanında faaliyet gösteren tüm kurumların hizmeti sonlandırılarak Bakanlık çatısı altında birleştirilmiştir. Kapatılan kurumlardan biri de SHÇEK Genel Müdürlüğü'dür. Yeni Bakanlık bünyesinde çocuğa yönelik hizmetleri yürütmek üzere ihtisas birimi olarak Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü oluşturulmuştur.

### 1.3. Ülkemizde Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sunulan Hizmetler

Geçmişte kimsesiz veya yoksul çocuklar olarak adlandırılan çocuklara yönelik kavramlaştırmaya paralel olarak, yoksul veya kimsesiz olmayan çocukların da korunma ihtiyacına bürünebilmesi sebebiyle, korunmaya muhtaç çocuk kavramı doğmuştur. Koşar, her yönden sağlıklı yetişmesi için gerekli koşulların sağlanamadığı çocuğu, en geniş anlamıyla korunmaya muhtaç çocuk olarak ele almaktadır (Koşar 1992).

Yörükoğlu, kimsesiz çocuklar olarak betimlediği korunmaya muhtaç çocukları, çeşitli nedenlerle öz anası-babası ile birlikte yaşamak gibi en doğal hakkından yoksun kalan, herkesin acıdığı, ama kimsenin tam sahip çıkmadığı çocuklar olarak tanımlamaktadır. (Yörükoğlu 2000). Yolcuoğlu ise, korunmaya muhtaç çocukları; temel bakımı, yetiştirilmesi, esirgenmesi ve gözetilmesinde yetersizlikler bulunan, bu yetersizlikler nedeniyle, sosyal, fiziksel, ruhsal ve ahlaki yönden sağlıklı bir yetişkin olması risk altına giren çocuklar olarak ifade etmektedir (Yolcuoğlu 2009).

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 3. maddesinin b bendine göre korunmaya muhtaç çocuklar; "beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; ana ve babasız, ana veya babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuktur." (cocukhizmetleri.gov.tr.2013a).

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu ise korunmaya muhtaç çocuğa korunma ihtiyacı olan ve suça sürüklenen çocuk olarak iki açıdan yaklaşmakta ve ayrı ayrı ele almaktadır. Buna göre korunma ihtiyacı olan çocuk; fiziksel, duygusal, sosyal, zihinsel ve ahlaki gelişimi veya kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal ve istismar edilen ya da bir suçun sonuçlarına maruz kalan, mağdur çocuğu ifade etmektedir. Suça sürüklenen çocuk ise; kanunlarda suç olarak tanımlanan bir eylemi işlediği iddiasıyla hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu izah etmektedir (cocukhizmetleri.gov.tr.2013b).

Bu sınıflamalarda da görülmektedir ki; çocuklar ya kendilerini koruyup gözeten ebeveynlerinin olmamasından dolayı ya da ebeveynleri tarafından ihmal ve/veya istismar edilmeleri nedeniyle korunmaya muhtaç duruma gelmektedir. Ülkemizde yürütülen aile ve toplum odaklı sosyal hizmet uygulamalarının temel amacı, çocukların ve sosyal hizmete ihtiyaç duyan tüm bireylerin, öncelikli olarak aile ortamında yaşamasını sağlamaktır.

Mevcut yasalar ve imzalanan uluslararası sözleşmeler dayanak alınarak, aileyi destekleyici koruyucu-önleyici uygulamalara öncelik verilmektedir. Önceki yıllarda ilk tercih olan kuruluş bakımı modeli, bugün en son tercih edilen hizmet modelidir. Buna göre kurumun öncelikleri şöyle sıralanmaktadır.

- Çocuğun öz ailesi veya akrabası yanında, kendi yaşadığı şehir ve bölgede desteklenmesi,
- Evlat edindirme yoluyla aile yanında bakım,
- Koruyucu aile yanında bakım,
- Aile yanında bakımın sakıncalı olduğu veya mümkün olmadığı durumlarda ise kuruluş bakımına yerleştirilmesidir.
- Kuruluş bakımında ise toplu bakımdan ev tipi yeni hizmet modelleri olan sevgi evi ve çocuk evine geçiş sağlanmakta, kalabalık sistemi içeren yuva yurt türü kuruluşların hizmeti sonlandırılmaktadır.

### 1.3.1.Aile Yanında Bakım Hizmetleri

Aktaş (2006)'a göre aile insanların bakım, beslenme ve güven duygusu gibi temel ihtiyaçlarının karşılandığı, beden ve akıl sağlığını koruyan ve geliştiren bir birimdir. Birleşmiş Milletlerce benimsenen tanıma göre ise aile, toplumdaki en temel birim olarak çok önemli sosyoekonomik işlevleri bulunan, toplumdaki önemli değişmelere rağmen üyeleri için (özellikle çocuklar) duygusal, finansal ve maddi destek sağlayan, aynı zamanda kültürel değerlerin korunması ve aktarılması için de hayati öneme sahip olan bir kurumdur. Ayrıca aile, üyelerine eğitim, bakım, yetiştirme ve destek vererek gelişme için nitelikli insan kaynağı yaratmada çok önemli bir rol oynamaktadır (Yolcuoğlu 2009).

Her bakımdan sağlıklı çocukluk için en iyi ortamın aile olduğu gerçeğinden hareketle ülkemizde son dönemde çocuk ve gençlik hizmetleri yönünden yatılı kuruluş bakım hizmetlerinden vazgeçerek ailenin güçlendirilmesi ile aile yanında bakım esaslı uygulamalara ağırlık ve öncelik vermektedir. Bu hizmetler aşağıda verilmiştir.

**Öz Aile Yanında Bakım (Aile Yanında Destek ve Aileye Dönüş);** Korunma kararı alınmaksızın ekonomik yoksunluk yaşayan ve yapılacak yardımla ailesi yanında bakımı sağlanabilecek korunmaya muhtaç statüsündeki çocuklar ile

korunma kararlı olup kuruluşta bakılan çocuklardan ailesi yanında bakılabilecek olanlar bu hizmetten yararlandırılmaktadır.

Kurum bakımındaki çocukların korunma altına alınma nedenlerinin başında, ailelerin ekonomik yetersizliklerinin olduğu görülmektedir. Sosyal yardımların en önemli fonksiyonu; kurumun öncelikli hedef grubu olan korunmaya muhtaç çocukların kurum bakımına alınma nedeninin ekonomik yoksunluk olması halinde, korunma altına ya da kuruluşa alınmaksızın sosyal yardımla desteklenerek ailenin parçalanmadan bir arada yaşamasına imkân sağlamasıdır.

Bu hizmet, muhtaçlıkları nedeniyle korunma kararı alınarak kurum hizmetlerinden yararlanmak isteyen çocukların korunması, bakımı ve yetiştirilmelerine yönelik hizmetlerin mümkün olduğu ölçüde kendi yaşam ortamlarında verilmesi amacıyla oluşturulmuştur. Kurum bakımına alınan çocukların ise, öz ailelerinin sosyal yardım ve sosyal hizmetlerle güçlendirilerek çocuklarını kurum bakımından en kısa zamanda geri almalarına yönelik çalışmalara öncelik ve ağırlık verilmesini içermektedir.

Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Uygulaması kapsamında 2012 yılı sonu itibariyle 2005 yılından bu yana 8.861 çocuk kuruluş bakımından aile yanına döndürülmüş olup, 33.344 çocuk ise hiç kuruluş bakımına alınmadan aileleri yanında desteklenmektedir. Ailesi yanında desteklenen çocukların bakım, harçlık, giyim, eğitim giderleri için yaş gruplarına göre çocuk başına aylık ekonomik destek verilmektedir (shcek.gov.tr 2012b).

Sosyal ve ekonomik destek ile ailesine döndürülen çocukların belirli aralıklarla (1 yıl, 2 yıl ve uzun süreli) içinde bulundukları aile koşulları, ailenin etkili ve sağlıklı ebeveyn rolü üstlenip üstlenmediği hususu irdelenmekte, yerinde görüşmeler yapılarak, tespitlerde bulunulmaktadır. Süreç içerisinde çocuklar, uygun hizmet modelinden faydalandırılmaktadır.

**Evlat Edinme:** Çocuğun yüksek yararı gözetilerek yasal olarak evlat edinilmeye uygun bir çocukla, evlat edinmeye uygun olan aile veya kişi arasında hukuki bağ ile çocuk-ebeveyn ilişkisinin kurulmasını sağlamaya yönelik hizmettir.

Evlat edinme; “kan bağına bakılmaksızın bir akitle yasal ve sosyal açıdan anne ve/veya baba ve çocuk bağının kurulmasıdır” (Tatlıbal 2004).

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü hizmet alanı kapsamında faaliyet gösteren kuruluşlarda bakılan korunmaya muhtaç çocuklardan durumu evlat edinmeye uygun bulunanlar, sosyal çalışmacının hazırladığı rapor ve ilgili mahkemenin kararı ile evlat edinebileceği belirlenmiş aileler yanına yerleştirilir. Her yıl 3000 evlat edinme başvurusu yapılmaktadır (shcek.gov.tr 2012b). 2012 yılı sonu verine göre yıl içinde 613 çocuk evlat edindirilmiş, toplam 12.057 çocuk evlat edindirme hizmetinden yararlandırılmıştır (cocukhizmetleri.gov.tr.2013c).

Ülkemizde evlat edinme işlemleri Medeni Kanun’un 305’den 320’ye kadar olan maddelerinde belirlenmiştir. Medeni Kanunun 306. maddesine göre, evlat edinebilmek için, en az 5 yıllık evli olma veya otuz yaşını doldurmuş olma koşulu aranmaktadır. Evlat edinebilmek için kişilerin medeni durumlarına bakılmamakta; ancak eşler, birlikte evlat edinebilmekte, evli olmayan çiftler birlikte evlat edinememektedirler. Eşlerden biri, en az iki yıldan bu yana evli olmaları veya kendisinin otuz yaşını doldurmuş bulunması koşulu ile diğerinin çocuğunu evlat edinebilmektedir.

Evlat edinecek kişilerin evlat edinecekleri çocuktan en az 18 yaş büyük olması gerekmektedir. Bunun yanında, Medeni Kanun’un 305. maddesi gereğince, bir küçüğün evlat edinilmesi, evlat edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması koşuluna bağlıdır. 01.09.2004 tarihinde imzalanan Lahey Sözleşmesi sonrasında, çocuğun öncelikle kendi ülkesi içinde evlat edindirilmesi ilkesinden hareketle, bu tarihten itibaren yurt dışında ikamet eden kişilerin başvurularına, ülkemizde evlat edindirilemeyen çocuklar yerleştirilmektedir. Evlat edinmek üzere başvuran ailelerin büyük çoğunluğu 0-1 yaş, sağlıklı, kız çocuk istemektedir (shcek.gov.tr 2012b).

**Koruyucu Aile:** Koruyucu aile hizmeti; “çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında bakımları bir süre için sağlanamayan çocukların kısa veya uzun süreli olarak, anne-baba özelliklerini taşıyan ücretli veya gönüllü statüdeki uygun aile ya da kişilerin yanında devlet denetiminde bakımlarının sağlanmasıdır” (Tatlıbal 2004).

Koruyucu aile ise; çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında bakılamayan çocukların kısa veya uzun süreli olarak devlet denetiminde bakımlarını üstlenen, çocuğun aile ortamında bakımını sağlayan, öz anne-baba yerini tutabilecek aileler veya kişilerdir.

Koruyucu aile yönetmeliğinde belirtilen şekliyle Koruyucu Aile: Yönetmelikte belirlenen esas ve usuller çerçevesinde korunmayı gerektiren duruma göre belirlenen sürede, il veya ilçe müdürlükleri denetiminde, ödeme karşılığı ya da karşılıksız olarak çocuğun bakımını ve yetiştirilmesini üstlenen, aile ortamında yaşamını sağlayan, tercihen (j), (k), (s) bentlerinde tanımlanan eğitimlerden en az birini almış ve (a), (e), (r), (ş) bentlerinde tanımlanan modeller kapsamındaki aile veya kişidir.

Koruyucu aile bakımının, çocuğa sağladığı aile ortamı çocuğun psiko-sosyal gelişiminin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi açısından önem taşımaktadır. Kurum bakımının çocuk üzerindeki etkilerine yönelik yapılan araştırmalar incelendiğinde de bu bakım türünün sadece pahalı olmadığı, çocuğun gelişimini bazı yönlerden eksik tamamlamasına da yol açtığı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle tüm dünyada korunmaya muhtaç çocuklar için en çok tercih edilen bakım şekli koruyucu aile bakımıdır.

Koruyucu Aile Hizmeti'nin dayanağı, Türk Medeni Kanunu'nun 347.maddesi ile 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 22. ve 23. maddeleri ile 08.06.2011 tarihli ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (c) ve (d) bentleri, 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (ç), (d) ve (ı) bentleri, 22 nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi ile 28 inci ve geçici 6 ncı maddeleridir. Koruyucu Aile Hizmeti bu maddeleri temel alarak hazırlanan 14.12.2012 tarihli ve 28497 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Koruyucu Aile Yönetmeliğine uygun olarak yürütülmektedir.

Bu uygulamalar çerçevesinde yılda ortalama 100 çocuk, koruyucu aile yanına yerleştirilmektedir. 1961 yılından itibaren sistemli olarak uygulanan koruyucu aile hizmeti, Medeni Kanun'un yaş ve çocuksuz olma konularındaki kesin kuralları nedeni ile asıl amacı evlat edinme olan aileler tarafından yıllarca evlat edinmeye basamak olarak kullanılmıştır (shcek.gov.tr 2012b).

1993 yılından başlayarak koruyucu aile ve evlat edinme hizmetlerinden yararlandırılacak çocukların ayırımı daha net yapılmış, 1994 yılında iki hizmet birbirinden tümüyle ayrılmış ve Medeni Kanundaki yeni düzenlemeler ile bu durum yasal olarak da desteklenmiştir. 2012 yılı sonu verilerine göre ülke genelinde toplam 1.492 çocuk, koruyucu aile yanına yerleştirilmiş olup, aile ortamında yetişmeleri sağlanmaktadır (cocukhizmetleri.gov.tr.2013c).

Koruyucu aile hizmetinden yararlanan çocukların bakım, harçlık, giyim, eğitim, kurs ve servis giderleri için yaş gruplarına göre çocuk başına aylık ekonomik destek verilmektedir. 14.12.2012 tarihli ve 28497 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Koruyucu Aile Yönetmeliğinde yapılan önemli değişiklikle; koruyucu ailelerin eğitimi, ödenen ücretlerde artış, çocuğun ihtiyacına göre çeşitlendirilmiş profesyonel koruyucu aile sistemi ve koruyucu aileye sosyal güvenlik sağlanması gibi yenilikler oluşturulmuş, koruyucu aile hizmeti öncelikli hizmet modeli haline getirilmiştir.

### 1.3.2.Koruyucu-Önleyici Hizmetler

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatına bağlı kuruluşlar aracılığıyla, toplumun sosyal hizmete ihtiyaç duyan tüm kesimlerine hizmet verilmektedir. Bakanlık bünyesinde verilen hizmetlerin tümünde koruyucu-önleyici çalışmalara önem verilmekte olup, Bakanlığa bağlı tüm kuruluşlarda risk gruplarına çeşitli sosyal sorunlarla karşılaşmadan önce ulaşılması hedeflenmektedir. Burada çocuk alanına özel hizmetlere yönelik bilgi verilmektedir.

**Alo 183 Aile, Kadın, Çocuk Ve Engelli Sosyal Hizmet Danışma Hattı:** Şiddete uğrayan veya bu riski taşıyan ve desteğe gereksinimi olan kadınlara ve çocuklara yönelik psikolojik, hukuki ve ekonomik alanda danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunmak amacıyla kurulan Alo 183 Kadın, Aile, Çocuk ve Engelli Sosyal Hizmet Danışma Hattı; ücretsiz arama yapılan bir telefon hattı olup, ülkemizin her noktasından yapılan aramalara cevap verilmektedir.

Kişinin ihtiyaç duyduğu hizmet türü tespit edilmekte, kurum hizmetleriyle ilgili danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunulmakta, mevcut veri kayıtları, internet vb. taranarak kurum dışında hizmet alabileceği birimlerin iletişim bilgileri

verilmektedir. 7 gün 24 saat esasına göre çalışan Alo 183 Hattı'nda 81 ilden yapılan telefon çağrılarına cevap verilmekte ve tüm görüşmeler kayıt altına alınmaktadır. Acil müdahale gerektiğinde ilgili birimlere ihbarda bulunulması ve gereğinin yapılması sağlanmaktadır (aile.gov.tr 2013).

**Çocuk Ve Gençlik Merkezi:** Eşler arası anlaşmazlık, ihmal, hastalık, kötü alışkanlık, yoksulluk, terk ve benzeri nedenlerle sokağa düşerek sosyal tehlike ile karşı karşıya kalan veya sokakta çalıştırılan çocuk ve gençlerin geçici süre ile rehabilitasyonlarını ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamak amacıyla kurulan yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşudur.

Sokakta yaşayan çocuklar; sokağı mesken tutan, günlük hayatının tamamını sokakta geçiren, yaşadıkları ortamlarda her türlü ihmal, istismar, sömürü ve kötü davranışa maruz kalan, aile veya yasal yakınlarıyla bağları kısmen ya da tamamen kopmuş, risklere karşı kendilerini koruyamayan, bir kısmı da yaşadıkları ortam ve geçirdikleri travma sonucu uçucu ve uyuşturucu madde kullanan çocuklardır.

Sokakta çalıştırılan çocuklar; aileleri ile bağları kopmamış ancak destekleri çok zayıf olan, kendi ihtiyaçlarını karşılamak ve/veya ailelerin gelirlerine katkıda bulunmak için çalıştırılan veya çalışmak zorunda olan çocuklardır.

Sağlıksız aile ortamında yetişen çocuğun aile bütçesine katkıda bulunması beklenmekte ve çocuk, yaşına uygun olmayan ruhsal ve fiziksel sağlığını tehlikeye atan işlerin yanı sıra madde bağımlısı olmalarına yol açacak işlerde de çalıştırılmaktadır. Çocuklar para kazandığı için kendisini yetişkin gibi hissetmektedir. Çoğu zaman ailenin denetiminden uzaklaşan çocuk, eğitimini yarıda bırakmakta, akran gruplardan soyutlandığı gibi yetişkinlerin dünyasına da girememekte, iş ortamında uyum sağlayamayarak ayrılmakta, sokaktaki sınırsız ve sorumsuz özgürlüğü seçerek sosyal yaşamdan tamamen kopmakta ve bir süre sonra sokakta yaşamayı tercih eder hale gelmektedir. Çocuk ve gençlik merkezleri aracılığı ile çocuk, aile ve toplum odaklı çalışmalar yürütülmektedir (shcek.gov.tr 2012b).

Ülkemizde bu alandaki hizmetler 1997 yılında 1 Çocuk ve Gençlik Merkezi ile başlatılmıştır. 2012 yılı sonuna kadar 39 Çocuk ve Gençlik Merkezleri aracılığı ile

sokakta yaşayan/çalıştırılan, çalıştırılma riski taşıyan ve dilendirilen 9779 çocuğa hizmet verilmektedir (cocukhizmetleri.gov.tr.2013c).

**Ücretsiz Kreş Hizmeti:** Koruyucu ve önleyici bir hizmet modeli olarak geliştirilen "Ücretsiz Bakım Hizmeti" ile ekonomik güçlük içinde bulunan ailelerin çocuklarına gerçek veya tüzel kişilerce işletilen Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Çocuk Kulüplerinde hizmet verilmektedir. Söz konusu kuruluşların açılış, işleyiş ve denetimleri Aile Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerince yürütülmektedir. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'na dayanılarak hazırlanan Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ve Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkındaki Yönetmeliğin 27.maddesi gereğince, %5 kontenjan ayrılarak özel kreş ve gündüz bakımevlerinde ücretsiz hizmet verilmektedir (shcek.gov.tr 2012b).

Bu bakım türünden, ekonomik yetersizlik içinde olan; anne – babası öldüğü için bir yakını tarafından bakılan çocuklar, ebeveynlerinden biri vefat etmiş, diğeri çalışan çocuklar, çalışmak zorunda olan ve boşanmış kişilerin çocukları, ASPB' ye bağlı kadın konukevinde bulunan kadınların çocukları, cezaevinde bulunan kadın mahkûmların çocukları yararlanmaktadır

Türkiye genelinde Aile Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerince açılış izni verilip, denetimleri yapılan 1699 özel kreş ve gündüz bakımevi ile çocuk kulübünden toplam 2192 ekonomik yoksunluk içinde olan aile çocuğu yararlanmaktadır. Kuruluş bakımında olan 801 çocuk Sevgi Zinciri uygulaması kapsamında Kreş ve Gündüz Bakımevi hizmetinden yararlanmaktadır. Uçurtmayı Vurmasınlar uygulaması kapsamında ise ebeveyni cezaevinde tutuklu ya da hükümlü olan, toplam 244 çocuk ücretsiz olarak Kreş ve Gündüz Bakımevi hizmetinden yararlandırılmaktadır (cocukhizmetleri.gov.tr.2013c).

**Çocuk Erken Tanı ve Uyarı Sistemi:** Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünce koruyucu önleyici çalışmalar kapsamında çocuk istismarında erken tanı ve müdahale esasına dayalı olarak Çocuk Erken Tanı ve Uyarı Sistemi (ÇETUS) geliştirilmesine yönelik projelendirilmiş çalışmalar sürdürülmekte olup 2014 yılına kadar tamamlanması hedeflenmektedir.

**Merkezi Koordinasyon:** 633 sayılı KHK ile "5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda belirlenen tedbirleri yürütmek ve koordinasyonunu sağlamak" görevi Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne verilmiş ve Genel Müdürlük bünyesinde Çocuk Hakları Daire Başkanlığının yanı sıra çocuk alanında ülke genelinde koruyucu önleyici çalışmaları yürütmek üzere Koruyucu Önleyici Hizmetler Daire Başkanlığı kurulmuştur. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda tanımlanan Merkezi Koordinasyonun sekretarya ve çocuk hizmetlerinde koordinasyonun sağlanması görevini de Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü yürütmektedir.

**Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri:** Kriz anında aile yanından uzaklaştırılan veya kuruma intikal eden çocukların kurum bakımına alınmadan durumunun kısa sürede ve ivedilikle değerlendirilerek uygun hizmet modelinden yararlandırılmasının sağlanmasına yönelik Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri Aile Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri bünyesinde oluşturulmaktadır. Bu hizmet birimleri ile çocukların kuruluş bakımı sistemi ile tanışmadan, çocuklar için önceliklendirilen aile odaklı hizmet modellerinden yararlandırılması hedeflenmektedir.

### 1.3.3. Kurum Bakımı

Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik bakım yöntemlerinden biri olan “kurum bakımı”, bir ailenin olmadığı ya da ailenin fonksiyonlarını yerine getiremediği durumlarda, kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklara resmî ya da özel kurumlarca geçici ya da sürekli olarak sunulan bakım hizmetini ifade etmektedir. Kurum bakımı altındaki çocuklar, kendileriyle herhangi bir kan bağı olmayan aynı durumdaki çocuklarla bir arada topluca yaşamakta ve kendileriyle biyolojik bir yakınlığı olmayan yetişkinlerce bakılmaktadır (Şenocak 2005).

Kurum bakımı; ülkemizde çok sayıda çocuğun bir çatı altında toplandığı toplu bakım modelidir**.** 0–18 yaş arası korunmaya muhtaç olan ve 18 yaşını doldurmalarına karşın yükseköğrenime devam eden çocukları; bedensel, psikolojik, sosyal ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmekle yükümlü olan yatılı kuruluşları (çocuk yuvası/yetiştirme yurdu, sevgi evleri, KBRM, BSRM) kapsamaktadır.

Kurum bünyesinde korunmaya muhtaç çocuklar için ev ortamına yakın fiziksel düzenlemeler yapılmaktadır. Olanaklar ölçüsünde koğuş tipi kuruluşlar yerine küçük kapasiteli, ev tipi çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları oluşturularak çocukların bu ortamlarda bakılmaları sağlanmakta, kuruluşların kapasiteleri de düşürülmektedir. Çocukların aile ortamına en yakın olan sevgi evleri ve çocuk evlerine yerleştirilmesine öncelik verilmekte ve yatırımlar bu yönde gerçekleştirilmektedir.

Kurum bakımı hizmeti yeniden yapılandırılırken personelin nitelik ve niceliği de artırılmaya çalışılmaktadır. Bakım elemanlarının kız meslek lisesi çocuk gelişimi bölümü, sağlık meslek lisesi veya lise mezunu olup, çocuk gelişimi konusunda sertifika sahibi olması şartı getirilmiştir.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü görev alanı içinde korunmaya muhtaç/korunma ihtiyacı içinde olan çocuklara yönelik faaliyet gösteren kuruluşlardan; 0–12 yaş grubu çocuklara hizmet veren kuruluşlar "Çocuk Yuvası", 13-18 yaş grubu çocuklara hizmet veren kuruluşlar "Yetiştirme Yurdu" olarak adlandırılmaktadır.

Son yıllarda kurum bakımı hizmeti tekrar yapılandırılmıştır. Ülke genelinde imkânlar ölçüsünde koğuş tipi olan "çocuk yuvaları" ve "yetiştirme yurtları" kapatılmış ya da kapasiteleri düşürülerek, fiziki düzenlemelerle koğuş tipi bakımdan daha küçük gruplar hâlinde çocukların bakıldığı, ev ortamına yakın hâle getirilmiştir. Bununla birlikte "Sevgi Evleri" ve "Çocuk Evleri" şeklindeki hizmet birimleri oluşturulmuştur. Bu hizmet birimlerine ilişkin bilgiler aşağıda verilmektedir.

**Çocuk Yuvaları:** 0-12 Yaş arası korunmaya muhtaç çocukların, bedensel, eğitsel, psiko-sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik ve iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Gerekli durumlarda 12 yaşını bitirmiş korunmaya muhtaç kız çocukları da yuvalarda bakılabilmektedir. 2012 yılı sonu itibari ile 46 adet Çocuk Yuvasında 2665 çocuğa fiilen bakım hizmeti verilmektedir (cocukhizmetleri.gov.tr.2013c).

Çocuk yuvalarında; çocukların dinlenebilecekleri, ders çalışabilecekleri çok amaçlı bölümler oluşturulmakta; düzenlemeler yapılırken yuvaların çocukların evi

olduğu gerçeğinden hareket ederek; rahat, donanımlı, yaş durumlarına uygun tefriş edilmiş mekânlar oluşturulmaktadır. Çocukların yatak odaları 4–6 kişilik olarak tasarlanmakta, odalarda tek kişilik yataklar, elbise dolapları, ayna, resimler asılarak ev ortamı sağlanmaya çalışılmaktadır.

Bahçe düzenlemesi yapılırken oyun bahçeleri, yeşil alanlar, basket veya futbol sahaları, özellikle kış aylarının yoğun geçtiği illerde çocukların bina içinde oyun oynayabilecekleri veya boş zamanlarını değerlendirebilecekleri kış bahçeleri oluşturulmaktadır. Kız çocukları için uygulama yaparak yemek yapmayı öğrenebilecekleri uygulama mutfakları da düzenlenmektedir.

Çocuk Yuvalarında 6 yaşını tamamlayan ve ilköğretim çağına gelen çocuklar ilköğretime başlamaktadır. Çocukların, yuvalara yakın yerlerdeki okullara kayıtları yapılmakta, meslek elemanları çocukların okuldaki öğretmenleri ile periyodik olarak görüşmekte, etütlerde derslerinde yardımcı olmaktadır. Çocukların eğitim sürecinde desteklenmeleri ve okullarını en iyi şekilde bitirerek bir meslek sahibi olmaları amaçlanmaktadır. Bu amaçla 2012 yılında Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında kuruluşlarda korunma ve bakım altında bulunan çocukların özel okul ve dershanelerden ücretsiz olarak yararlandırılmasına ilişkin işbirliği protokolü imzalanmıştır.

Ayrıca korunmaya muhtaç olup çocuk yuvalarında bakılmakta olan görme, işitme, konuşma, ortopedik, diğer bedensel ve zihinsel, ruhsal engelli olmaları sebebiyle özel eğitime ihtiyaç gösteren çocuklar Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullara ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam etmektedir.

Çocukların okul başarılarının yükseltilmesi, olumlu sosyal ilişkiler kurmaları, hayata hazırlanmaları için kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile imzalanan protokoller ve diğer kurumsal hizmetlerle kuruluşlarda kültürel, sanatsal, sportif, sosyal etkinlikler yapılmaktadır. Yaz tatillerini iyi bir şekilde değerlendirmeleri için ailesi yanına çeşitli nedenlerle gönderilemeyen çocuklar için kamp programları düzenlenmektedir.

**Yetiştirme Yurtları:** 13-18 Yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak

yetişmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan kız ve erkek çocuklar için ayrı ayrı yapılandırılmış yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. 2012 yılı sonu itibari ile 65 adet Yetiştirme Yurdunda 2956 çocuğa fiilen bakım hizmeti verilmektedir.

Yukarıda tanımlanan kuruluşların yanı sıra 0-18 yaş grubu çocuklara birlikte hizmet veren 14 adet Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdunda 1269 çocuğa hizmet verilmektedir (cocukhizmetleri.gov.tr.2013c).

Reşit olması veya eğitim öğretim nedeniyle korunma kararı uzatılarak yetiştirme yurtlarından hizmet alan çocukların korunma kararının kaldırılmasından sonra da, çocukların toplum içerisinde izlenmesine ve desteklenmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bu konuda verilen iki önemli hizmet şunlardır:

**3413 Sayılı Kanun Gereği Kamuda İşe Yerleştirme:** 25.02.1988 tarih ve 3413 sayılı Kanun'da; "Kamu kurum ve kuruluşları reşit olana kadar (mülga) SHÇEK tarafından bakımı sağlanan ve korunan çocuklar için her yılbaşında ki; hangi statüde olursa olsun serbest kadro mevcutlarının binde biri nispetindeki kısmını ayırarak bu çocuklar arasında yapılacak sınavda başarılı olanlar arasında atama yaparlar" denilmektedir. Korunma altına alınmış çocuklardan, her yıl kurumdan ayrılma aşamasına gelen yaklaşık 1500 çocuk, kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilmektedir.

3413 sayılı kanun gereği 1988-2012 yılları arasında toplam 32.209 genç değişik kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilmiştir. 3413 sayılı kanun gereğince kamu kurum ve kuruluşlarının (öğrenim, yaş, askerlik vb. özel şartları dikkate alınarak) açmış olduğu sınavlara sırada bekleyen gençlerin girmesi sağlanmaktadır (shcek.gov.tr 2012b).

**Çeyiz Yardımı:** 2828 sayılı kanunun 32. maddesi gereğince yetiştirme yurtlarında korunma ve bakım altında iken evlenen kız çocuklarına çeyiz yardımı yapılmaktadır.

**Sevgi Evleri:** Site içerisinde müstakil dublex, triblex evlerden oluşan, her bir evde 10-12 çocuğun yaşamlarını sürdürebileceği, toplu yaşamın getirdiği olumsuzlukları yaşamadan, aile ortamına benzer yapılar ve ilişki sistemi içinde çocukların yetişebileceği kuruluşlardır. Ev ortamı şeklinde düzenlenmiş olan sevgi

evlerinde, az sayıda, sürekli ve değişmeyen personelle hizmetin sunulması ile çocuklara temel güven duygusunun kazandırılması ve geliştirilmesi amaçlanmaktadır. 2012 yılı sonu itibari ile 45 adet Sevgi Evi sitesinde 3301 çocuğa hizmet verilmektedir (cocukhizmetleri.gov.tr.2013c).

**Çocuk Evleri:** Her ilin sosyo-kültürel ve fiziksel yapısı, çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde, okullara ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil evlerde 0-18 yaş grubunda 5-8 çocuğun yaşadığı yeni hizmet modelidir. Çocuk evleri arkadaşlık komşuluk ve mahalle gibi kavramları doyasıya yaşayarak öğrenilebilecek, toplumla iç içe ve toplumun değerlerini, kültürünü bilerek ayakları üstüne basabilen bir gençlik yetiştirmek amacıyla yeni bir bakım modeli olarak yaygınlaştırılmaya devam edilmektedir. 2012 yılı sonu itibari ile 649 adet çocuk evinde 3581 çocuğa hizmet verilmektedir (cocukhizmetleri.gov.tr.2013c).

Aileye Dönüş Çocuk Evi; pilot uygulama olup, eşler arası anlaşmazlık, ekonomik yoksulluk vb. nedenlerle ailesine dönüşü sağlanma ihtimali yüksek olan 6–12, 13–18 yaş arası kız ve erkek çocukların azami 9 ay süresince bakım ve korunma hizmeti yanında ağırlıklı olarak aile ve çocukla mesleki uyum ve rehberlik çalışması yapılması amacıyla oluşturulan ev birimleridir. Ankara ve İstanbul'da 1'er adet olmak üzere toplam 2 Aileye Dönüş Çocuk Evi bulunmaktadır. Aileye Dönüş Çocuk Evlerinin toplam kapasitesi 15'tir (shcek.gov.tr 2012b).

Ülkemizde kuruluş bakımı hizmetinde 2005 yılından itibaren yukarıda bahsi geçen yatılı bakım hizmetlerinden aile yaşamına en uygun olan Çocuk Evi hizmet modeline ağırlık ve öncelik verilmektedir. İllerde; korunmaya muhtaç çocuk sayısındaki yoğunluğa göre ihtiyaç analizi yapılarak çocuk evleri ve sevgi evleri hizmete açılmaktadır.

2005 yılında çıkarılan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu çerçevesinde (mülga) SHÇEK'in görev alanına giren suça sürüklenen ve suç mağduru çocukların, psiko-sosyal durumları göz önünde bulundurularak; sosyal uyumları, rehabilite edilebilmeleri ve toplumla yeniden bütünleşebilmeleri için çocuk yuvası ve yetiştirme yurtlarından farklı, bakım ve barınma birimlerinin oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Bu amaçla 04.09.2009 tarihli ve 27339 sayılı Resmi Gazete de yayınlanarak yürürlüğe giren Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ile Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği ile suça sürüklenen ve suç mağduru çocukların rehabilitasyonu amaçlı yeni kuruluşlar açılmıştır.

**Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi*;*** suça yöneldikleri tespit edilen çocukların davranış bozukluklarını gidermek amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, 7-18 yaş kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. 2012 yılı sonu itibari ile 10 adet KBRM de 150 çocuğa hizmet verilmektedir (cocukhizmetleri.gov.tr.2013c).

**Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi*;*** duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğradıkları tespit edilen çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve/veya davranış bozukluklarını giderme amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. 2012 yılı sonu itibari ile 34 adet BSRM de 528 çocuğa hizmet verilmektedir (cocukhizmetleri.gov.tr.2013c).

Ülke genelinde korunmaya muhtaç çocuk profilinde yaşanan değişimler hizmet modellerinde aile odaklı hizmetlere öncelik ve ağırlık verilmesine yönelik çalışmalar yürütülürken suça sürüklenen ve suç mağduru çocuklara hizmet veren bu kuruluşlarda da suç ve mağduriyet türlerine göre ihtisaslaşmaya gidilmektedir.

Bu kuruluşlar üniversite hastanesinin bulunduğu illerde açılmaktadır. Merkezlerde mesleki çalışma gerçekleştirilmekte ve üniversite veya devlet hastanelerinin psikiyatri servislerinden destek alınarak çocukların rehabilitasyonunun sağlanması amaçlanmaktadır. Cinsel, duygusal, fiziksel istismara maruz kalmış çocukların, söz konusu kuruluşlarda rehabilitasyonlarının sağlanarak ailesine (ailesi tarafından istismar edilmemişse) veya diğer sosyal hizmet kuruluşlarına yerleştirilmesi öngörülmektedir.

Kuruluştaki çocukların sosyal, sportif, kültürel, sanatsal yönde ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kendilerini geliştirebilecekleri aktivitelere katılımları sağlanmaktadır. Çocukların, topluma kazandırılmalarını sağlamak amacıyla başta kamu kurum ve kuruluşları olmak üzere sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler ile protokoller yapılmaktadır.

Çocuklara sunulan hizmetlerin kalitesinin artırılmasına yönelik çalışmalar sürdürmeye devam etmektedir. Halen kuruluş bakımı yoğunlukta verilen hizmet modeli olmakla birlikte günümüz hizmet sunumu ve geleceğe yönelik hedeflerde koruyucu önleyici çalışmalar ve aile odaklı yaklaşımlara öncelik verilmekte ve çocukların en temel hakkı olan aile yanında yaşamasına yönelik yeni hizmet modelleri ve müdahale yöntemleri oluşturulmaya çalışılmaktadır. Zira kurum bakımı, yapılan tüm iyileştirme çalışmalarına rağmen çocukların fiziksel, duygusal, zihinsel ve sağlıklı sosyal gelişimlerini sağlamakta yetersiz kalmaktadır.

Aile ortamında ve yuva/yurt ortamında büyüyen çocukları karşılaştıran bir araştırmada Ekşi (1990); aile ortamında büyüyen çocukların dengeli bir şekilde büyümekte olduklarını, böylelikle onların ergenlik dönemlerinde başkalarıyla rahat ve kendilerine güvenerek ilişki kurduklarını, kendilerine ait değerleri bulmada, kendi rollerini kazanmada daha başarılı olduklarını vurgulamaktadır (Yaman 2010).

Çocuğun gereksinimleri, ergenlik öncesi yıllarda aile tarafından dengeli bir şekilde karşılanmışsa, çocuk ergenlikte daha rahat bir şekilde ve kendine güvenerek, yeni ilişkiler kurabilmektedir. Aksi durumda çocuk, ergenlik yıllarında ve belki daha ileriki süreçlerde kendine güvensiz, değersizlik hisseden, başkalarına bağımlı, kendine karşı suçlayıcı, düşük benlik saygısı olan, depresyon, anksiyete gibi psikolojik sorunlara sahip bir yapıya sahip olabilmektedir. Aile çocuğun gelişiminde iki önemli fonksiyona sahiptir. Bunlar, biyolojik açıdan zorunluluk ile toplumsallaşma ve psikolojik olgunlaşma açılarından gerekliliktir (Yolcuoğlu 2009).

Çocuğun gelişimindeki süreçlerden biri olan toplumsallaşma dar anlamda, belirli bir grubun özelliklerini kazanarak, o grubun işlevsel üyesi haline gelmek demektir. Grubun değerlerinin, inançlarının veya davranışlarının kazanıldığı bir süreçtir (Gander ve Gardiner 1998).

Çocuğun toplumsallaşma sürecindeki en önemli işlev aileye, dolayısı ile ebeveynlere düşmektedir. Bir öğrenme süreci olan sosyalleşme (toplumsallaşma), bireyin toplumsal norm ve değerleri özümsemesi, hayatında işlerlik kazandırmasıdır ve bir uyum sürecidir. Uyum ise, bireylerin, kendisinden önceki kültürel dokuya adaptasyon süreci olarak yorumlanabilir (Yavuzer 1994).

Aile tipi ise bir diğer önemli konudur. Ülkemizde yaşanan kırsaldan kente göç sonucunda aile tipi, geniş aileden çekirdek aileye doğru bir dönüşüm göstermiştir. Göç ile birlikte sadece aile tipi değişmemiş göç eden aile farklı bir kültürel dokunun içine yerleştiği için farklı (bütünlüğünü koruyabilmek anlamında) uyum/savunma mekanizmaları sergilemiş, bütünlüğünü koruyamayan aileler ise parçalanmıştır (Yavuzer 1994). Yapılan araştırmalar korunma altına alınan çocukların büyük çoğunluğunun parçalanmış aile yapısına sahip olduğunu göstermektedir.

Bireyin gelişimi açısından aile ortamı dışında, sosyal hizmet kuruluşlarında gelişimini sürdüren çocukların yetişme ortamlarının toplu bakım sağlayan kuruluşlar olması nedeniyle bireysel gelişimleri daha farklı olmaktadır. Kurum bakımında kalan korunmaya muhtaç çocukların aile ortamında yetişen çocuklardan daha düşük benlik saygısı geliştirdikleri; buna bağlı olarak daha yüksek sürekli kaygı ve depresyon düzeyi geliştirdikleri görülmektedir (Cebe 2005).

Kurum bakımında; çok sayıda çocuğa bakılması, kardeşlerin birbirinden yaş durumları nedeniyle ayrılması, çocukla bire bir sürekli ve tutarlı biçimde ilgilenecek yeterli sayıda personelin olmaması, meslek elemanlarının sayıca yetersizliği ve kuruluşun işleyişini devam ettirebilmeleri için mesleki sınırlarının dışına çıkarak kuruluş içerisindeki pek çok işi yapmak zorunda olmaları; rol çatışmalarına, var olan personel arasındaki eşgüdümsüzlüğe, asıl işleri olan çocuk ile yeterince ilgilenememelerine neden olmakta ve çocukların bu bakım modelinin olumsuzluklarından korunmaları güçleşmektedir.

Çocukla birebir irtibat halinde olan bakıcı annelerin; yeni düzenleme ile çocuk gelişimi alanında eğitim almış olmalarına rağmen hizmet alımı yolu ile görev yapmaları nedeniyle sık sık değişmeleri, çocukların güvenli bağlanma geliştirip

model alma, kendini güvende hissetme, sürekli ve tutarlı bakım alma, sevme ve sevilme ihtiyacını karşılayamamasına neden olabilmektedir.

Kurum bakımındaki yoksunluklar, çocukların normal gelişimini gerilettiği gibi, bazı uyumsuz davranışların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yapılan araştırmalar kurumdaki çocukların fiziksel gelişimleri, soyut düşünme yetenekleri, akademik ve dil gelişimleri, uyum düzeylerinin; aileleri yanında yaşayanlara göre daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Çocuklar, duygusal yoksunluk ile birlikte saldırganlık ve nörotik eğilimler göstermektedir. Normal bir çocuk grubuna oranla kaygı, huzursuzluk, saldırganlık ve eğitimsel gerilik kurum bakımında olan çocuklarda daha çok görülmektedir (Uluğtekin 1993).

Yetiştirme yurduna yuvadan gelen 7-11 yaş grubundaki çocuklarla, aileleri yanında yaşayan aynı yaş grubundaki çocuklar, zihinsel ve psiko-sosyal gelişim alanları açısından karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmada, aileleri yanında kalan çocukların gerek zihinsel gelişme, gerekse psiko-sosyal gelişim açısından diğerlerinden daha ileri olduğu saptanmıştır. Psiko-sosyal gelişim açısından en belirgin farklılık uyum, toplumsallaşma, dil gelişimi ve bağımsız etkinlikler alanında görülmüştür (Bıyıklı 1982 ).

Çocuk yuvasında yapılan bir araştırmada 3-12 yaşlarındaki çocuklarda görülen davranış sorunları; çocuğun özellikleri, kurum öncesi yaşantısı ve kurum bakımı deneyimi açısından ele alınmış, ayrıca bu sorunlar, ailesiyle yaşayan çocukların davranış sorunlarıyla karşılaştırılmıştır. Araştırmada, yalan söyleme, huysuz, geçimsiz, saldırgan, hiperaktif ve çalma davranışlarının aile yanında bulunan çocuklara göre yuvada bulunan çocuklarda daha fazla olduğu görülmüştür. Bu davranışların kökeninde, bir yetişkinle sıcak ve güvenilir bir ilişkiye sahip olamama, sevgi açlığı ve yetersiz toplumsal öğrenme süreci bulunmaktadır (Saral 1990).

Kuruluşta ziyaretçisi olmayan çocukların içe kapanması ya da hırçınlaşması, gece altını ıslatması, bir çocukla ilgilendiğinde diğerlerinin kıskançlık göstermesi, yabancılarla dokunarak ilişki kurmaya çalışmaları, çocukların sevgi yoksunluğunu ortaya koyan davranışlardır. Davranış sorunlarının, çocuğun yaş, cinsiyet gibi özellikleri, kurum öncesinde annesiyle olan ilişkileri ve kurum bakımı deneyimi (kuruma girme yaşı, bakım süresi, ailesiyle ilişkileri ve kendisiyle ilgili personelin

varlığı) ile ilişkili olduğu ve tedavi/rehabilitasyon amaçlı olmayan kurum bakımının sağlıklı kişilik gelişimini büyük ölçüde engelleyebileceği anlaşılmıştır (Saral 1990).

Yuva ortamında değişiklik yapılarak, bebeklere ve çocuklara özel ilgi gösterilmesi, çocukların gelişiminde olumlu değişmelere yol açabilmektedir. Bebeklere uygulanan yakın ilgili bireysel bakım, yani bebeğin beslenmesi, temizliği, yatırılması, oyuncaklarıyla istediği gibi oynaması ve onunla konuşarak ilgilenilmesi, zekâ, dil, toplumsal ve duygusal gelişimlerini olumlu yönde etkilemekte, akranlarına yakın gelişim göstermelerini sağlayabilmektedir (Uluğtekin 1993).

Aileden kopmanın sonuçları hiç kuşkusuz evinden ayrılmak zorunda bırakılan çocuğun yaşına ve uygulanacak bakım türüne bağlıdır. Bir temel kural olarak, çocuk kuruma ne kadar erken yerleştirilir ve ne kadar uzun kalırsa olumsuz etkilenme o denli büyük olur. Özellikle bebeklik çağında kurum bakımına alınan çocuklarda çok çarpıcı belirtiler ortaya çıkmaktadır. Çevreye ilgisizlik, boş ve donuk bakışlar, gülmeme, göz teması kurmama, çok ağlama ve gelişme geriliği görülmektedir (Yörükoğlu 2004).

Yapılan araştırmalar kurum bakımının çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimlerinde aksama ve geriliklere neden olduğunu ortaya koymaktadır. Çocuklar toplu yaşamda ana baba modeli bulunmadığından cinsiyetine uygun modelleri gözlemleyememekte ve rol edinememektedirler. Belirgin olarak uyaran eksikliği nedeniyle gelişim alanlarında aile yanında bulunan yaşıtlarına göre geri gelişim göstermektedirler. Kurum bakımında birebir ilişkiden uzak olan çocuklarda psiko sosyal ve davranış bozuklukları meydana gelmekte ve ilerleyen yaşamlarında düzeltilemeyecek tahribatlar oluşmaktadır (Aktaş 2004).

Kalabalık sistemde birebir ilgiden mahrum olmaları nedeniyle dil gelişimlerinde belirgin gerilikler bulunmaktadır. Ayrıca dikkat eksikliğine ve ilişki kurma bozukluklarına, sürekli farklı kişilerle birlikte olma ile yabancı kavramının gelişememesine neden olunmaktadır. Okul yaşantısında da yuva çocuğu ismi ile etiketlenmekte ve bireysel özellikleri öne çıkartılamamakta, okul başarısı düşük olmaktadır.

Kurum bakımında çocuğun fiziksel ve maddi gereksinimleri iyi koşullarda karşılansa dahi sevgi, şefkat, kabul edilme gibi ruhsal gereksinimlerinin karşılanması, toplumsallaşması engellenebilmektedir. Bu nedenle, olanaklar elverdiği ölçüde kurum bakımından uzaklaşmak, kurum bakımının kaçınılmaz olduğu durumlarda bu engelleri en az düzeye indirecek önlemler almak, çağımız anlayışında çocuk refahı politikasının temelini oluşturmaktadır (Aktaş 2004).

Tüm bu ve benzeri nedenler kuruluş bakımı hizmetinin yeniden yapılandırılması ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Bu nedenle (Mülga) SHÇEK Genel Müdürlüğünce; korunmaya muhtaç çocuklar alanında hizmet veren ve toplu yaşanılan kuruluşlar yerine "çocuk evi" adı altında en çok 5–8 çocuğun barınıp yaşamlarını sürdürebileceği, temel gereksinimlerinin karşılanabileceği, toplu yaşamın getirdiği olumsuzlukları yaşamadan çocukların kendine güvenli, geleceğe güvenle bakabilen, gelecek kaygısını en aza indirgemiş, arkadaşlık, komşuluk ve mahalle gibi kavramları yaşayarak öğrenebilecek, toplumla iç içe ve toplumun gerçeklerini bilerek ayakları üstüne basabilen bir gençlik yetiştirmek amacıyla ülkemizde yeni bir bakım modeli hayata geçirilmiştir.

### 1.4. Çocuk Refahı Alanındaki Yeni Hizmet Modeli "Çocuk Evleri"

Ülkemizde çocuk refahı alanındaki yeni hizmet modeli olan Çocuk Evleri; her ilin sosyal ve kültürel bakımdan çocuklara karşı sevgi ve duyarlılık gösterebilecek kişi ve ailelerin yoğunlukta bulunduğu bölgelerinde, apartman daireleri veya müstakil konutlardan oluşan, ortalama 5-6 çocuğun kaldığı evlerdir. Çocuk evlerinde çocukların; toplumsal hayata uyum sağlamaları, kalabalık kuruluş bakımından kaynaklı olumsuzlukların azaltılması, kendine güvenen ve geleceğe umutla bakabilen çocukların yetiştirilmesi, arkadaşlık, komşuluk, mahalle gibi kavramlar ile örf-adetleri, toplumsal değerleri yaşayarak öğrenmeleri hedeflenmektedir.

İlk çocuk evi olan "ÇESAV Gençlik Evi" Ankara İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet vermek üzere Çevre Eğitim Sağlık Sosyal Yardımlaşma Vakfı ile (Mülga) SHÇEK Genel Müdürlüğü arasında yapılan 30.10.2000 tarihli işbirliği protokolü kapsamında 2000 yılında 15-18 yaş grubu kız

çocuklarına hizmet vermek üzere Ankara ilinde açılmıştır. Ayrıca 2002 yılında erkek çocuklara yönelik bir uygulama da Ankara İl Müdürlüğünce gerçekleştirilmiştir.

2000'li yıllarda kuruluşlarda korunmaya muhtaç çocuk sayısının kapasitenin üstüne çıkması sonucunda bu soruna çözüm bulmak amacıyla değerlendirmeler yapılmıştır. Sorun Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulunca da araştırılıp incelenmiştir. Söz konusu Kurulun 03.04.2003 tarihli "SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Çalışmalarına İlişkin Araştırma ve Denetleme Raporu'nda aşağıdaki hususlar belirtilmiştir.

Kuruluşlarda kapasite üstü çocuk bakılması nedeniyle hizmet kalitesinin düşmesinin önlenmesi için farklı hizmet modellerinin devreye sokulması ve yeni kuruluşların açılmasına yönelik planlamalar yapılması, mevcut kuruluşların koğuş tipi yerine ev tipi kuruluşlara dönüştürülmesi amacıyla geçmişte başlamış ve bazı olumlu örnekleri yaşama geçirilmiş olan çalışmaların yaygınlaştırılması, çocuğun aile ortamında büyütülmesi kurum ortamında bakımına oranla gelişimine daha fazla katkı sağlayacağından, aile ortamında kalmasının sakıncalı olacağı saptanmadıkça ayni ve nakdi yardım yoluyla aile içinde bakımına öncelik verilmesi, ailesi yanında desteklenmesi olanağı bulunan çocukların muhtaçlık durumları açısından uygun parasal miktarların belirlenmesi ve sosyal çalışmacı görüşlerinin bu verilere dayandırılması gerektiğidir.

Yapılan tüm değerlendirmeler sonucunda 2005 yılından itibaren kuruluşlardaki çocukların sosyoekonomik destekle ailelerinin yanına dönüşünü amaçlayan Aileye Dönüş Projesi başlatılmış, koruyucu aile kampanyaları düzenlenmiş, sevgi evleri yatırım planına alınmış ve "ev tipi" hizmet olan çocuk evleri yeni hizmet modeli olarak kabul edilerek uygulanmaya geçilmiştir.

Mevzuatı olmayan bütçe açısından ödeme kalemi bulunmayan çocuk evlerinin faaliyete başlaması için gönüllü kişi, kuruluş ve STK'ların desteği alınmıştır. Bu kapsamda Korunmaya Muhtaç Çocuklar Derneği (KORUDER) ile (Mülga) SHÇEK Genel Müdürlüğü arasında 2005 yılında yapılan işbirliği protokolü ile yaygınlaştırmanın başlangıcı olan ilk çocuk evleri yine Ankara'da açılmıştır. Üst yönetimin bu konudaki iradesi, uygulayıcıların özverili çalışmaları, gönüllü kişi ve STK'ların desteği ile ülke genelinde hizmet yaygınlaştırılmaya başlamıştır.

Başlangıçta ‘Grup evleri projesi’ adı altında Ankara ilinde faaliyete geçen bu evler, 01.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 26. maddesi ile 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 3. maddesi (f) bendine eklenen 11 numaralı alt bent ile “çocuk evleri” olarak tanımlanmıştır. Söz konusu kanunda "çocuk evleri; 0-18 yaş arasındaki korunmaya muhtaç çocukların kaldığı ev birimleri" şeklinde tanımlanmaktadır (mevzuat.gov.tr. 2013).

05.10.2008 tarihli ve 27015 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren (Mülga) SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları hakkında Yönetmelik ile hizmetin mevzuatı oluşturulmuştur. Ayrıca 2008/12 sayılı Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin Uygulanmasına ilişkin Genelge ile Yönetmeliğin bazı maddelerine açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Uygulamada özellikle harcamaların avans sistemi ile yapılmasına dayalı aksaklıklar, 25.07.2009 tarih ve 27299 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan yönetmelik değişikliği ile giderilmiştir. Bu değişiklik sonrasında ve uygulamada karşılaşılan aksaklıklara açıklık getirmek amacıyla 14.02.2011 tarihinde 2011/02 sayılı Çocuk Evleri Genelgesi yayınlamıştır (cocukhizmetleri.gov.tr.2013d).

Hizmetin uygulanması sırasında gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda mevzuatta revizyon çalışmaları Genel Müdürlük merkez ve taşra teşkilatında, bu alanda görev alan uygulayıcıların ortak çalışması ile yapılmaktadır.

Çocuk evleri; (mülga) SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Hizmetleri Dairesi, Gençlik Hizmetleri Dairesi ve Sosyal Yardım Hizmetleri Dairesi Başkanlıkları koordinesinde yürütülmekte iken Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın 2011 yılında kurulması ile birlikte oluşturulan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığınca yürütülmektedir. Ülke genelinde 2012 yılı sonu itibariyle 76 ilde toplam 649 çocuk evi bulunmakta olup, 3581 çocuğa fiilen bakım hizmeti verilmektedir (cocukhizmetleri.gov.tr.2013c).

Halen pilot uygulaması yapılan Aileye Dönüş Çocuk Evi ise; eşler arası anlaşmazlık, ekonomik yoksunluk vb. nedenlerle ailesine dönüşü sağlanma ihtimali yüksek olan 6–12, 13–18 yaş arası kız ve erkek çocukların azami 9 ay süresince

bakım ve korunma hizmeti yanında ağırlıklı olarak aile ve çocukla mesleki uyum ve rehberlik çalışması yapılması amacıyla oluşturulan ev birimleridir. Ankara ve İstanbul'da 1'er adet olmak üzere toplam 2 Aileye Dönüş Çocuk Evi faaliyette bulunmaktadır. Aileye Dönüş Çocuk Evlerinin toplam kapasitesi 15'tir (shcek.gov.tr.2012b).

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünce çocuk evleri hizmet modelinin ülke genelinde yaygınlaştırılması çalışmalarına devam edilmekte olup, bu kapsamda kamu ve gönüllü kişi/kuruluşlar ile işbirliği protokolleri yapılmaktadır. Ancak 2005 yılından bu yana açılışına hız verilen bu yeni hizmet modelinin verimliliğinin değerlendirilmesine yönelik bilimsel bir araştırma bulunmamaktadır. Bu araştırma ile bilimsel bilgi eksikliği giderilerek hizmetin ilerleyen süreçte gelişimine katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

### 1.4.1.Çocuk Evi Hizmetinin Uygulanması

#### 1.4.1.1.Çocuk Evlerinin Planlanması

Çocuk Evleri Yönetmeliğinin 35. maddesinde belirtildiği üzere Genel Müdürlüğün belirleyeceği üç temsilci ve Maliye Bakanlığı tarafından belirlenecek üç temsilci ile oluşturulacak komisyon marifetiyle açılacak çocuk evlerinin sayısı her yıl Haziran ayında belirlenmektedir (cocukhizmetleri.gov.tr.2013ç).

Maliye Bakanlığı'nın onayı doğrultusunda verilen bütçede sayı sınırı bulunan çocuk evlerinin açılışının planlanması aşamasında; Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, KMÇ yoğunluğu yüksek, kuruluşları kapasite üstü hizmet vermekte olan illere veya çocuk sayısı az olup kuruluşun kapanma aşamasında olan ya da ilinde kuruluşu olmayıp sürekli il dışına çocuk tertibi talebi bulunan illere öncelik verilmektedir. Ev giderlerinin yerel imkânlarla karşılanacak olması durumunda ise açılışta engel bulunmamakta, bu evler her yıl bütçe doğrultusunda belirlenen sayı dışında değerlendirilmektedir.

Her ev çocuk evi için uygun bulunmamakta, mevzuatla belirlenen kriterlere uygun evler için açılış onayı Genel Müdürlük tarafından verilmektedir. Buna göre; evin yeri, çocukların yaş ve gelişim özelliklerine uygunluğu, park, okul, hastane gibi bölgelere yakınlığı, trafik açısından güvenliği, depreme dayanıklılık raporu veya yapı

kullanım izin belgesi, ısınma sistemi, güvenlik tedbirlerinin varlığı, bitişik nizam, karanlık odası mevcut, oldukça eski, yığma binalardan ziyade bol güneş alan, bahçeli, trafiğin yoğun olmadığı, baz istasyonu, benzinlik gibi çeşitli risk faktörü oluşturmayan, yüksek katlı olmayan, havadar yeni binalar uygun görülmektedir (cocukhizmetleri.gov.tr.2013d).

Zemin ve giriş katlar veya çok yüksek katlar uygun bulunmamaktadır. Çok katlı binalara yönelik pencere güvenlik önleminin alınmasına ve asansör konusunda çocukların bilgilendirilmesine önem verilmektedir. Özellikle 0-6 yaş grubu çocukların güvenliği açısından dubleks, tripleks ev olmamasına ve çok katlı binalarda bulunmamasına dikkat edilmektedir.

Her çocuk evinde binanın fiziksel koşullarına ve olanaklarına uygun olarak düzenlenmiş yatak odaları, oturma ve yemek salonu, mutfak, banyo, tuvalet ve diğer ihtiyaç duyulan bölümlerin bulunması, bu bölümlerin belirlenen kapasiteye cevap verebilecek büyüklükte olması gerekmektedir. Çocuk evlerinde ranza kullanılmamakta, yatak odaları çocuklar için bağımsız yatak ve dolaplar ile tefriş edilmektedir. Evlerin genişliği dikkate alınarak mümkün olduğunca ev sistemine uygun mekân düzenlemesine gidilmektedir. Kuruluşlarda olduğu gibi büro, personel odası gibi bir yapılanma bulunmamakta tamamen normal bir ev şeklinde düzenlenmektedir.

#### 1.4.1.2.Koordinasyon Merkezinin Oluşturulması

Çocuk evi hizmetinin uygulanmaya başlamasında ilk aşama Çocuk Evi Koordinasyon Merkezinin oluşturulmasıdır. Yönetmeliğin 5. maddesinde Koordinasyon Merkezinin nerede oluşturulacağı, kimlerin bulunacağı ve görevleri açıkça belirtilmektedir.

2011/2 sayılı Genelgede Koordinasyon Merkezi'nin İl Müdürü tarafından belirlenen yerde ve görevlendirilen bir personel başkanlığında en az üç kişiden oluşacağı belirtilmektedir. Çocuk evlerinin ilçelerde açılması halinde, varsa ilçe sosyal hizmetler müdürlüğü, il koordinasyon merkezi ile gerekli koordinasyonu sağlamaktadır. Çocuk evi açılan ilçede sosyal hizmetler müdürlüğünün olmaması halinde ihtiyaca göre il koordinasyon merkezine bağlı olarak hizmet verecek irtibat

bürosu oluşturulur veya çocuk evi sorumlularından bir kişi koordinasyon merkezi ile görevlendirilmektedir (cocukhizmetleri.gov.tr.2013d).

Çocuk evine ilişkin yönetmelik ve genelgede Koordinasyon Merkezinin İl Müdürlükleri bünyesinde oluşturulacağı belirtilmektedir ancak Koordinasyon Merkezinin fiilen İl Müdürlüğü binasının içinde bulunması gerekmemekte olup, ihtiyaca göre yapılandırılmaktadır. Koordinasyon Merkezinin İl Müdürlüğü binasından ayrı bir yerde yapılandırılması İstanbul ve Ankara gibi büyükşehirlerde görülmektedir. İzmir İlinde ise İlçe irtibat büroları şeklinde bir yapılanma bulunmaktadır.

Yönetmelikte geçmeyen irtibat bürosu, İzmir ilinin çocuk evi hizmetini ilçelerde oluşturması ve oluşturulan merkezleri irtibat bürosu olarak adlandırmaları nedeniyle Yönetmelik çıkmasından sonra uygulamada sıkıntı yaşanmaması amacıyla Genelgede irtibat büroları tanımlanarak uygulamanın mevzuata geçirilmesi sağlanmıştır. Yeni Yönetmelik taslağında irtibat bürosu tanımlanmıştır.

#### 1.4.1.3.Koordinasyon Merkezi Görevlilerinin Belirlenmesi

Koordinasyon Merkezi Görevlileri Yönetmeliğe göre; İl Müdürlüğünce görevlendirilen Koordinasyon Merkezi sorumlusu ile meslek elemanları arasından en az üç kişiden oluşur. Koordinasyon Merkezinde sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, öğretmen ve sosyolog görev alabilir. Koordinasyon Merkezi Sorumlusu bu meslek gruplarından biri arasından da seçilebilir (cocukhizmetleri.gov.tr.2013ç).

**Koordinasyon Merkezinin Görevleri;** Çocuk evi açılışına ilişkin planlama ve çalışmaların yürütülmesi, çocuk evine kabulü yapılacak çocukların belirlenmesi, yerleştirilmesi, nakil-tertip işlemleri, izinli-izinsiz ayrılan çocuklara yönelik faaliyetler, çocuk evi bütçesinin yönetimi, ziyaretçiler ve gönüllülerle ilgili işlemler, çocuk evi personelinin sevk, idare ve denetimi, eğitim ve sosyal kültürel faaliyetler vb koordinasyon merkezince koordine edilerek yürütülmektedir. Tüm bu işlemler çocuk evi sorumluları ile birlikte koordineli olarak gerçekleştirilmektedir

Ayrıca çocukların hukuki sorunları ile muayene ve tedavilerine ilişkin işlemler, çocuklarla ilgili yapılan tüm mesleki çalışma ve kayıtları gizlilik ilkesine uygun olarak hazırlamak ve arşivlemek Koordinasyon Merkezinin görevidir. Bu

belgeler ile birlikte çocukların şahsi dosyaları da Koordinasyon Merkezinde muhafaza edilmektedir.

02.11.2011 tarihli ve 28103 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 662 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararname'lerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin 10. maddesinde Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi, "Müdürlük" olarak tanımlanmıştır. Buna göre; "Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi"; Çocuk evlerinin illerde planlanması, açılış ve işleyişine ilişkin her türlü işlemler ile harcamaların yapılması, takibi, denetlenmesi ve çocuk evleri arasındaki koordinasyonun sağlanması amacıyla oluşturulan merkezleri," şeklinde ifade edilmektedir (mevzuat.gov.tr. 2013).

Müdürlük olarak tanımlanmasından sonra Yönetmelik'te düzenleme gerektiğinden değişikliğe ihtiyaç duyulan diğer hususlar da eklenerek yeni Yönetmelik Taslağı oluşturulmuştur. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi'nin kuruluş müdürlüğü olarak ilk açılış onayı 2012 yılı sonunda hizmetin başladığı il olan Ankara'ya verilmiştir.

#### 1.4.1.4 Çocuk Kabulü ve Çocuk Evinden Ayrılış

Çocuk evine çocuk kabulü sürecine; koordinasyon merkezi görevlileri ile birlikte çocuğun yerleştirilmesi planlanan çocuk evinin sorumlusu da dahil edilmektedir. Ayrıca çocukların aynı ildeki bir kuruluştan kabul edilecek olması halinde kuruluştaki meslek elemanları ile bir başka çocuk evinden nakil edilen çocuklar için ilgili çocuk evi sorumlusu ile birlikte değerlendirilmektedir (cocukhizmetleri.gov.tr.2013ç).

Çocuk evine kabulü yapılacak çocuklar belirlenirken evlat edinme, koruyucu aile hizmetinden yararlandırılması veya ailesi yanına dönmesi mümkün olmayan, bu nedenle kuruluş bakımında uzun süre kalacak durumda olan çocuklar belirlenmekte, ancak çocuk evine kabul edilen çocukların süreç içinde aile odaklı hizmet modellerinden yararlandırılmasına yönelik çalışmalar devam etmekte, gerektiğinde korunma kararları kaldırılabilmektedir.

Çocuk evine yerleştirilecek çocukların öncelikle kardeş, yaş, cinsiyet, gelişim durumları dikkate alınmaktadır. Kabulü yapılacak çocuklardan en küçük ve en büyük çocuk arasındaki yaş farkının en fazla üç yaş olması gerekmekte, seçilecek çocukların kardeş olması durumunda ise yaş farkı dikkate alınmamaktadır. Çocuklar kardeş olduğu takdirde birliktelikleri korunarak aynı eve yerleştirilmektedir, ancak kardeş sayısının bir ev için yeterli olmaması halinde, yaş ve cinsiyetlerine uygun birbirine yakın evler için değerlendirilmektedir.

Kuruluşta korunma ve bakım altındayken çocuk evine kabulü yapılan çocuklar uyum sorunu yaşayabilmektedir. Bu amaçla çocukların çocuk evine uyumlarını kolaylaştırmak için; çocuklar çocuk evine yerleştirilmeden önce çocuk evi hizmeti hakkında bilgilendirilmekte, kabulü yapılmadan çocuk evine alıştırmak amacıyla öncelikli olarak misafir şeklinde kısa süreli ziyaretler yapılmaktadır. Ayrıca kuruluştaki yakın arkadaşlar birlikte değerlendirilmekte, birebir ilgilenen ve bağlılık geliştirdikleri bakım elemanları da aynı çocuklarla birlikte çocuk evine görevlendirilmektedir.

Çocuk evlerine ağır zihinsel engelli ruhsal problemleri olan çocuklar ile sürekli bakım ve tedavi gerektiren sağlık sorunu bulunan çocukların yerleştirilmemesine özen gösterilmektedir. Çocuk evlerinde çocukların başında birebir sürekli ilgilenen her bir vardiyada yalnızca bir bakım elemanı olması ve belirtilen durumdaki çocukların özel eğitim, rehabilitasyon veya tedavileri için sık sık hastaneye gitme ihtiyaçları olabileceğinden uzman personel ve bakım elemanı sayısının daha yüksek olduğu kuruluşlarda kalmaları uygun değerlendirilmektedir. Çocuk evine kabulü yapıldıktan sonra bu tür sorunları ortaya çıkan çocukların durumu da bu bakış açısı ile değerlendirilmekte ve yararlanabileceği uygun hizmet modeli koordinasyon merkezince belirlenmektedir.

Uygulamada, başlangıçta özellikle bu tür sorunları olan çocukların kuruluşta daha fazla sayıda çocuğu ve personeli huzursuz ettiği çocuk evinde çocuk sayısı daha az olduğu gerekçesiyle çocuk evine kabul edilme yoluna gidildiği bilinmektedir. Bu durumun çocuk evi hizmetinin sağlıklı yürütülmesini engellediği tespit edilmiştir. Ayrıca ilde hizmet veren kuruluşun kapatılması kararı alındığında çocuklar, açılan çocuk evlerine yerleştirilmektedir. Bu durumlarda planlamanın sağlıklı yapılması çocukların durumunun iyi analiz edilmesi, durumlarına uygun

hizmet modellerinden yararlandırılmaları ve çocuk evine uygun çocukların evlere yerleştirilmesi gerçekleştirilmektedir.

Kriz halinde iken ailesinden ayrılmak durumunda olan çocuklardan ailesine dönmesi muhtemel olarak değerlendirilen çocukların yerleştirilmesi amacıyla Ankara ve İstanbul'da birer adet Aileye Dönüş Çocuk evi açılmıştır. Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmet politikası çocukların aile ortamında bakımını desteklemek olduğundan, çocukların büyük kuruluşlar yerine daha küçük ev ortamlarına yerleştirilmesi ve böylelikle kuruluş ortamında örselenmemesi ve kuruluş ortamını benimseyerek kalıcılığının sağlanmaması amaçlanmaktadır. Bu uygulamada dokuz aylık süre içerisinde çocuk, aile ve sosyal çevre ile yapılan mesleki çalışmalarla çocuğun aile yanına dönüşü sağlanmaktadır.

Hiç kuruluşu olmayan ya da cinsiyet ve yaş grubuna uygun kuruluşu bulunmayan illerde açılan çocuk evleri ile tertip ve nakiller önlenmekte ve korunma altına alınan çocukların kendi, aile ve yakınlarının yaşadığı ilden uzaklaştırılmadan, sosyal çevrelerinde kalmaları sağlanmaktadır.

Çocukların evlere uyumu kadar toplumun da bu yeni hizmet modeline uyumu, bilgilendirmelerle sağlanmaya çalışılmaktadır. Daha önceden çocukların yuva ve yurtlarda bakılmasına alışmış olan toplum, dezavantajlı olarak nitelenen bu grupla aynı mekanı paylaşmakta sıkıntı yaratabilmektedir. Kimi zaman imzalar toplanmakta, emniyete bildirilmekte, hatta mahkemeye verilmekte, tüm şikâyet ve itiraz kanalları mesken sahiplerince denenebilmekte, kiraya verilmek istenmeyebilmektedir.

Bu durum toplumun korunmaya muhtaç çocuk ve sunulan hizmetler hakkında bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle çocuklar açılan çocuk evine yerleştirilmeden önce apartman sakinleri bilgilendirilmekte, komşuluk ilişkileri ile sürdürülen yaşamla birlikte toplumun tedirginliği de ortadan kalkmakta ve ilerleyen süreçte olumlu yönde destekleri alınmaktadır.

#### 1.4.1.5.Ziyaretçi Takibi ve Aile Görüşmeleri

Çocukların aileleri tarafından ziyaret edilmesi veya izinli verilmeleri ile izin dönüşü teslim edilmeleri koordinasyon merkezinde veya koordinasyon merkezi

tarafından belirlenen bir başka mekânda gerçekleştirilmektedir. Ziyaretler, çizelgeye işlenerek takip edilmektedir (cocukhizmetleri.gov.tr.2013d).

Çocuk evlerinin deşifre edilmemesi ve çocukların ötekileştirilmemesi amacıyla evlere resmi kurum tabelası asılmamaktadır. Çocuk evlerinde kuruluşlarda olduğu gibi güvenlik görevlisi bulunmaması nedeniyle, güvenlik sıkıntısı yaşanmaması, apartman veya mahallede çocukları kuruluş çocuğu olduğunu pekiştirecek olaylar yaşanmaması amacıyla çocukların ailelerinin evleri ziyaret etmesi mümkün kılınmamaktadır. Bu şekilde, ziyaretçisi olmayan çocukların olumsuz etkilenmeleri de engellenmektedir. Çocuk evlerinde ve Koordinasyon Merkezinde çalışan personelin akrabaları, yakınları ve arkadaşları da eve kabul edilmemektedir (cocukhizmetleri.gov.tr.2013d).

#### 1.4.1.6. Çocuk Evi Sorumlusu ve Görevleri

Çocuk evi sorumluları; sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, öğretmen, sosyolog, gerektiğinde koordinasyon merkezinde görevli personel veya üniversitelerin sağlık, sosyal, eğitim bilimleri bölümleri mezunlarından ve çocuk alanında eğitim programına tabi tutulmuş kişiler arasından, İl Müdürlüğünce görevlendirilmektedir.

Çocuk evi sorumluları, büyük ölçüde mesailerini sorumlusu oldukları çocuk evinde geçirmekte, özveri ile genellikle 7 gün 24 saat şeklinde çalışabilmektedirler. Çocuk evinin işleyişi, çocukların kabulü, yerleştirilmesi, uyumu, yetiştirilmesi, eğitim-öğretim-sağlık takipleri, aile ve yakınları ile görüştürülmesi, çevre ile sağlıklı ilişki kurulması, her çocuk için yaş, özür, eğitim, ilgi ve isteklerini göz önünde bulundurarak günlük yaşam planlarının hazırlanması ve uygulanması, ziyaretçisi olmayan çocukların koordinasyon merkezine bildirilerek çocuk hakkında uygun kararlar alınmasının sağlanması, çocukların sağlıklı gelişimi ve yaş durumuna uygun sorumluluk bilincini kazanmalarını sağlamak amacıyla sosyal-kültürel-sportif faaliyetlere katılımlarının sağlanması, ev içi sorumluluklar almaları, evden ayrılacak çocuğun yeni hayata uyumu için desteklenmesine yönelik çalışmaların yürütülmesi, yapılan tüm çalışmaların çocukların gelişimlerinin izlenmesi amacıyla raporlaştırılması çocuk evi sorumlularınca gerçekleştirilmektedir.

Tüm bunlarla birlikte çocuk evinin bütçe planlaması ve harcamalarının takibini de çocuk evi sorumluları yapmakta, aylık periyotta koordinasyon merkezine harcama belgeleriyle birlikte bilgi vermektedir. 2013 Mali yılı içerisinde çocuk evlerine; bir çocuk için; iaşe-ibate gideri aylık 293,05 TL, bir çocuk evi için telefon gideri aylık 43,96 TL, kira, yakıt, aidat, elektrik, su gideri olarak aylık 1.098,97 TL ödeme yapılmaktadır. Bunların dışındaki giyim, kırtasiye, çocukların yol, servis ücreti ile harçlıkları ayrıca gönderilmektedir (cocukhizmetleri.gov.tr.2013e).

Ayrıca çocuk evi sorumluları çocukların yanı sıra bakım elemanlarının günlük yaşam programlarını yapmakta, hizmetin hassasiyetleri hususunda bakım elemanlarını bilgilendirmekte ve hizmet içi eğitimlerde görev almaktadır.

### 1.4.1.7.Çocuk Evlerinin Denetimi

Çocuk evlerinde; Bakanlık müfettişleri, merkez ve taşra teşkilatındaki idari birimler, ilin mülki amirleri evlerde rehberlik amaçlı ve hizmeti geliştirici mahiyette denetimde bulunmaktadırlar. Ayrıca çocuk evleri mevzuatı gereği koordinasyon merkezi görevlilerince ayda en az bir defa çocuk evleri ziyaret edilmekte ve bu ziyaretler en az iki kişi tarafından gerçekleştirilmektedir.

Çocuk evlerinin yurt, yuva gibi büyük kurumların aksine apartman dairelerinde komşuluk ilişkileri ekseninde hizmet vermesinden dolayı komşular, evin gönüllüleri v.b. de evin doğal denetim görevini yerine getirmektedirler.

Denetimlerde, evdeki çalışanlarca tutulan nöbet defterleri v.b. en önemli kayıtlar olarak değerlendirildiğinden bakım elemanlarının bu defterleri doğru ve eksiksiz doldurması sağlanmaktadır. Bu defterlerin doğru işlenmesi evin güvenliği ve işlerin takibi açısından da önemli bulunmakta, ev sorumlusu da bu defterleri kontrol etmektedir (cocukhizmetleri.gov.tr.2013d).

Denetimlerde genel anlamda çocuk evleri uygulamasının hizmetten beklenen amaca ulaşmadaki etkisine bakılmaktadır. Çocukların toplumsal yaşama uyumları, sosyal aktiviteleri, personelin ev idaresi gibi hususlarda denetimin iyileştirici, geliştirici, rehberlik edici fonksiyonu etkin kullanılmaktadır.

### 1.4.1.8.Çocuk Evi Hizmetinin Değerlendirilmesi

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünce çocuk evi hizmeti; çocuk evi sorumlularınca 6 aylık dönemler halinde hazırlanan, Koordinasyon Merkezince derlenerek İl Müdürlükleri aracılığıyla Genel Müdürlüğe iletilen Çocuk Evi Değerlendirme Raporları ile takip edilmektedir (cocukhizmetleri.gov.tr.2013d).

Ayrıca oluşturulan komisyonlarla iller ziyaret edilerek işbaşı rehberlik ve uygulamanın yerinde tespiti gerçekleştirilmektedir. Genel Müdürlük tarafından Yönetmeliğin yayınlanmasının ardından 2009 yılından itibaren her yıl çocuk evi sorumluları, koordinasyon merkezi sorumlusu ve görevlilerine yönelik hizmet içi eğitimler düzenlenmekte, gelişmeler, hizmetin olumlu yönleri, karşılaşılan sorunlar ve öneriler değerlendirilerek uygulama ve mevzuat, uygulayıcılarla birlikte geliştirilmektedir. Buna göre kuruluş bakımından çocuk evlerine yerleştirilen çocuklarda uygulayıcılar tarafından tespit edilen ve gözlenen davranış değişiklikleri aşağıda belirtilmektedir.

- Çocuklarda aidiyet duygusu gelişmekte ve kullandığı malzemeleri koruma refleksi artmakta,

- Yaşadıkları eve çok kısa sürede alışmakta, uyum sağlamakta ve yaşam alanları ile özdeşleşmekte,

- Hareketli davranışlarının (koşma, yüksek sesle konuşma vb.) azaldığı ve daha sakin davrandıkları kendilerini daha rahat ifade edebildikleri küçük yaş grubunun bu süreçte daha uyumlu ve daha başarılı oldukları gözlemlenmekte,

- Evlerde çalışan personeli ebeveynleri gibi benimsemekte,

- Özellikle küçük yaş grupları çocuk evlerinde kalmadan önce yaşadıkları kuruluşları çeşitli nedenlerle ziyaretlerinde kuruluşa geri dönme korkusu yaşamakta,

- Yetiştirme Yurtlarından çocuk evlerine yerleştirilen 13-18 yaş grubu çocukların, kurum bakımında bulundukları süre içerisinde tüm hizmetlerin kendilerine sunulmasından dolayı çocuk evlerinde yaşamaya başladıklarında tüm bu işlerden kendilerinin sorumlu olması (ev işi, yemek, temizlik, alış-veriş vb.) uyum sorunu yaşamalarına neden olmakta, bu yaş grubunda uyum süreci uzamakta,

- Çocukların daha önceden gözlemlenen kendilerine acındırma ve çevrelerinde bulunan kişilerden bir şeyler talep etme alışkanlıkları sonlanmakta,

- Birbirleri ile paylaşımları artmakta, kardeşlik duyguları öz güvenleri gelişmekte, Arkadaş ilişkilerinde agresif tutumların yerine daha kabul edilebilir davranışlar geliştirmekte, ev içi diyaloglarla, arkadaş iletişimleri daha verimli hale gelmekte,

- Öz bakım, el-yüz-diş temizliği vb daha fazla önem vermekte, odalarını, yataklarını ve dolaplarını kendileri düzenlemekte, küçük yaş grubu çocuklar, kıyafetlerini yardımsız giyebilmekte, verilen görevler nedeniyle sorumluluk duyguları gelişmekte,

- Yaşlarına göre yemeklerin, yemek masasının hazırlanmasında ve toplanmasında yardımcı olmakta,

- Eve yapılan alışverişlere katılımları ile para ve malzeme kullanımını öğrenmekte, ihtiyaçlarını rasyonel gidermekte, harcamaları daha dikkatli ve düzenli yapmakta, harçlıklarını bilinçli kullanmakta,

- Komşuluk ilişkilerinde olumlu gelişmeler yaşanmakta, komşuları ile diyalog kurarak toplum içinde yaşam kurallarına (gürültü yaptıklarında alt komşudan özür dileme vb.) uymaya başladıkları gözlemlenmekte,

- Akademik başarıları artmakta, çocukların okul içerisinde uyumları ile ilgili olarak gelişme gösterdikleri okuldaki öğretmenleri ve rehber öğretmenleri tarafından belirtilmekte,

- Kuruluş bakımına göre ev sisteminde birebir ilişkilerin daha yoğun yaşanması ve çocukların birbirlerine karşı kontrollerinin daha fazla olması nedeniyle olumsuz davranışlara daha az yönelmekte,

- Kuruluşa göre ev ortamında çocuklara model olma (anne modeli) daha etkin olmakta, ev ortamında çocuğa yönelik gözlemler, birebir iletişim ve etkileşim artmakta, bunun sonucunda çocuğun psiko-sosyal sorunlarının tespiti ile değerlendirilmesi daha hızlı olmakta,

- Kuruluşlarda yaşanan izinsiz ayrılma davranışı çocuk evlerinde yaşanmamakta, çocuklarda aile olma kavramı gelişmekte,

- Toplumun kendilerine verdiği değeri farketmekte ve yetişkinlere karşı geliştirdikleri güvensizlik duygusu değişmekte,

- Tüm bu belirtilenlerle birlikte çocuk evlerindeki bakım hizmeti, kuruluş bakımına oranla daha az maliyetle sağlanmaktadır. 2012 yıl sonu verilerine göre çocuk evinde bulunan bir çocuğun aylık maliyeti yaklaşık 1550 TL iken kuruluş bakımında bu rakam bir çocuk için aylık yaklaşık 2850 TL'dir.

Çocuk Evi Hizmetinde olumlu yönlerle birlikte yaşanılan sorunlar da bulunmaktadır. Yıllar içinde uygulamalarda yoğunluklu olarak yaşanan sorunlar aşağıda belirtilmektedir.

Çocuk evlerinin her birinin değişik adreste açılması nedeniyle, denetim, bilgi alışverişi, ziyaret ve diğer hizmetler yüksek yoğunlukta seyretmekte ve Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi var olan yapılanmasıyla söz konusu iş yoğunluğunda ve hareket kabiliyetinde yetersiz kalmaktadır.

Koordinasyon Merkezine ve çocuk evlerine ataması yapılmış personel bulunmamakta, geçici görevle personel çalıştırılmaktadır. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi teknik ve gerekli donanımlara kavuşmuş, karar alıp uygulayabilen ve birinci derecede sorumluluk üstlenebilecek yapıda olmayıp, Merkezin harcama yetkisi bulunmamaktadır.

Meslek elemanlarının ve diğer personelin verimli çalışabilmesi için çalışma ve görüşme, toplantı, arşiv vb hizmet odalarında aile-çocuk görüşmelerinde, ziyaretçi kabullerinde Koordinasyon Merkezi kullanım alanlarında yetersiz kalmaktadır.

Çocuk evlerinin farklı adreslerde olması nedeniyle artan iş yoğunluğuna paralel olarak Koordinasyon merkezinde yeterli oranda yardımcı personel ve araç gereç bulunmamakta, resmi tatil ve mesai sonrasında koordinasyon merkezine gelen talepler karşılanamamaktadır.

Koordinasyon Merkezinin mevcut durumuna ilişkin yukarıda belirtilen mekân, personel, araç gereç ihtiyacına ilişkin sorunlar, Merkezin müdürlük olarak

662 sayılı KHK'da tanımlanması ile yasal dayanağı oluştuğundan illerde kuruluş müdürlüğü olarak yapılandırılmasının ardından giderilmiş olacaktır.

Çocuk evlerinde, ev sorumlularının ve bakım elemanlarının genellikle kadın oluşu, erkek-baba modeli eksikliğinin çocuklar tarafından hissedilmesine neden olmaktadır.

Çocuk evlerinde bakım elemanlarına yemek yapma ve gıdaların kurallara uygun olarak kullanımı ve muhafazası konusunda rehberlik edecek ilgili personel ile çocukların sağlık takiplerinin yapılabilmesi için gerekli sağlık personeli bulunmamaktadır.

Çocuk evlerinde çalıştırılan bakım elemanlarının üç kişi ile sınırlı tutulması izinlerde soruna neden olmaktadır. Bu nedenle üç olan bakım elemanı sayısı yeni Yönetmelik Taslağı'nda her bir ev için dört olarak değiştirilmiştir.

Her bir çocuk evi için; kira, elektrik, su, doğalgaz, apartman ortak giderleri için belirlenen ortak aylık gider miktarı bazı bölgeler için yetersiz gelmekte, bölgeler arası kira ve yakıt giderinde iklimsel farklılıklar olmaktadır. Buna yönelik yeni Yönetmelik Taslağı'nda her bir kalemin ayrı tutularak ücretlendirildiği ve özellikle büyükşehirlerde kira giderlerinin arttırıldığı yeni bir düzenlemeye gidilmiştir.

Çocuk evlerinde kullanıma ve zamana bağlı olarak aşınmış, yıpranmış, bozulmuş malzemelerin (kombi arızası, elektriğe bağlı arızalar, cam kırılması vb.) tamiri ve bakımında ekonomik yönden sorunlar yaşanmaktadır. Yine Yönetmelik taslağında bu ve yaşanan diğer sorunlarının çözümüne yönelik düzenlemeler bulunmaktadır.

Tüm dünyada yasalarda, sözleşmelerde, bilimsel çalışmalarda üzerinde durulan konu çocuğun sağlıklı gelişimi için aile içinde aile desteği ile büyümesinin hayati önem taşıdığıdır. Ailenin çocuğu büyütüp koruyup yetiştirme görevini yerine getiremediği hatta kötüye kullandığı durumlarda sosyal hizmetler devreye girmekte ve çocuklar korunma altına alınmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de çocuğun öncelikle kriz anında, acil durum nedeniyle geçici olarak kuruluş bakımına alınması, yapılacak mesleki

çalışmalarla çocuğun kendi öz ailesi yanına döndürülmesi veya aile odaklı sosyal hizmet modellerinden yararlandırılması değerlendirilmektedir.

Ülkemizde cumhuriyet dönemi ile birlikte kurumsallaşan çocuk koruma sistemi, 2000'li yıllara kadar çocukların kışla tipi kuruluş bakımı sisteminde korunma ve bakım altında bulundurulmasına yönelik uygulanmıştır. Çocuğun sağlıklı gelişiminde olumsuz etkilere sebep olduğu yapılan tüm araştırmalarda ortaya konulan kuruluş bakımı sistemi yerine, çocuğa yönelik aile odaklı hizmetlere ağırlık ve öncelik verilmeye başlanmıştır. Aile odaklı hizmetlerden yararlandırılamayan ve kuruluş bakımında bulunan çocuklar için ise 2000'li yıllarda kuruluşların fiziki yapılarında iyileştirmeler, kapasitelerin düşürülmesi ve küçük gruplarda çocuklara bakım hizmeti verilmesi yolunda çalışmalar yapılmıştır. Bu anlamda sevgi evleri ve özellikle çocuk evleri ülkemiz çocuk koruma sistemini yürüten kurum olan (mülga) SHÇEK'in yeni hizmet modelleri olarak uygulanmaya başlanmıştır.

2000 yılında açılan ilk çocuk evinde çocukların olumlu etkilenmesi nedeniyle 2005 yılında bu hizmet modelinin yaygınlaştırılması üst yönetim tarafından kabul edilmiştir. Sayıları hızla artan ve ülke genelinde halen 76 ilde faaliyet gösteren 649 çocuk evindeki uygulayıcılar kuruluş bakımı ile kıyaslandığında çocuk evi modelinin çocukların sağlıklı bireyler olarak yetiştirilmesinde ülkemizde en uygun kuruluş bakımı hizmeti olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte ailenin önemi her zaman birinci sırada tutularak çocukların kuruluş bakımına yerleştirilmeden aile odaklı hizmetlerden yararlandırılması, çocuk evlerindeki çocukların ise toplumun içinde toplumla birlikte yetiştirilmesi, korunup gözetilmesi, ailenin koşullarının düzelmesi halinde çocukların yeniden kendi ailesi yanına dönüşünün sağlanması, mümkün değil ise diğer aile odaklı hizmetlerden yararlandırılması hedeflenmektedir.

Aile yanına dönüş çalışmaları çerçevesinde çocuk evinden ailelerine dönme ihtimali olan çocukların ailelerine daha kolay uyum sağlayacakları ve reşit olmalarıyla birlikte kendi ihtiyaçlarını yardımsız olarak karşılayabilme becerilerinin gelişmesi nedeniyle hayatta başarılı olma şanslarının daha fazla olacağı ön görülmektedir. Çocuk evi sisteminin yapılandırılma sürecinde yaşanan sorunlar uygulayıcılar ve Genel Müdürlükçe koordineli olarak değerlendirilmekte, uygulamadaki aksaklıkların giderilmesi yönünde çalışmalar sürdürülmektedir.

Kuruluş hizmet dönüşümü çalışmalarında kamu kaynağının etkin ve verimli kullanılması amacıyla önce kapasite altı hizmet verilen kuruluşlarda kalan çocuklar uygun hizmet modellerinden yararlandırılmakta aile odaklı hizmet modellerinden yararlandırılamayan çocuklar çocuk evine/sevgi evlerine yerleştirilerek kapatılmaktadır. 2014 yılı sonuna kadar da çocuk yuvası ve yetiştirme yurtlarının çocuklara bu kapsamda sunulan hizmetlerle kapatılması planlanmaktadır.

Çocuk evleri hizmeti Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün hizmet dönüşümünün önemli araçlarındandır. Ancak sayıları hızla artan ve çocuk koruma sisteminde bundan sonra uygulanacak hizmet modeli olarak kabul edilen çocuk evi hizmetin verimliliğinin bilimsel olarak değerlendirilmesi henüz yapılmamıştır. Araştırma, bu alanda bilgi eksikliğini giderecektir.

Ayrıca ülkemizde yürütülen çocuk evleri hizmetine yönelik veriler açısından ilk olması nedeniyle, bu verilerin hizmetin planlanmasına yön verebileceği, bu çalışma sonunda elde edilecek bilgilerin bu konuyla ilgili daha sonraki çalışmalara da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

## 2. GEREÇ VE YÖNTEM

Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü Yönetim Kurulunun 13.04.2011 tarih ve 9/14 sayılı karar no ile "Çocuk Refahı Alanında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun Yeni Hizmet Modeli; Çocuk Evleri" adlı yüksek lisans tezine başlanabilmesi için gerekli izin alınmıştır. Alınan bu onaya istinaden 26.04.2011 tarih ve 83 sayılı olur ile (mülga) SHÇEK Genel Müdürlüğünden Ankara Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi ve çocuk evlerinde araştırma kapsamında planlanan çalışmaların yapılabilmesi için gerekli izin alınarak çalışmalara başlanmıştır. Süreç içinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulmasıyla SHÇEK kapatılmıştır. Bu nedenle araştırmanın ismi "Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli Çocuk Evleri" olarak değiştirilmiştir.

### 2.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı; Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü hizmet alanı kapsamında faaliyet gösteren yeni hizmet modeli çocuk evlerinin verimliliğinin, çocuk evleri hizmetinde görev yapan personel ve çocuk evlerinde korunma ve bakım altında bulunan çocukların görüşlerinin alınarak ve çocuklar hakkında düzenlenen dosya kayıtlardan yararlanarak değerlendirilmesi ve bilimsel veri eksikliğinin giderilerek hizmetin geliştirilmesine katkı sağlamaktır. Bu amaç çerçevesinde;

**Personele Yönelik**

- Ankara ilinde çocuk evi hizmetinde görev alan personelin sosyo-demografik özellikleri nelerdir?
- Çocuk evi hizmetinde görev alan personelin mesleki dağılımı ile ASPB ve korunmaya muhtaç çocuk alanındaki çalışma tecrübesi nedir?
- Çocuk evi hizmetinde görev alacak personelin sahip olması gereken özellikler, göreve başlama ve hizmet sunumuna ilişkin belirlenmiş kriter ve standartlar bulunmakta mıdır?
- Çocuk evi hizmetinde görev alan personelin görev dağılımı ile sorumluluğundaki ev-çocuk sayısı ve hizmetin sağlıklı yürütülebilmesi için olması gereken ev-çocuk sayısına ilişkin düşünceleri nedir?

- Personelin çocuk evi hizmetinde çalışma konusunda istekliliğinin nedeni nedir?
- Çocuk evi personeli çocuk evi hizmetinde görev almadan önce hizmete ilişkin bilgilendirilmiştir?
- Çocuk evi personeli eğitimlerle desteklenmekte midir?
- Eğitimler personelin hizmet sunumunda yeterlilik kazanmasında etkili olmakta mıdır?
- Personel çocuk evi alanında çalışmaktan memnun mudur?
- Personelin, çocukların sağlıklı gelişimleri için çocuk evi ve diğer kuruluşlar hakkındaki düşünceleri ile çocuklar için önceliklendirdiği sosyal hizmet modeli nedir?
- Personelin çalışma yaşamına ilişkin olumlu, olumsuz bulduğu hususlar nelerdir?
- Personelin çocuk evi hizmetini yürütürken karşılaştığı güçlükler nelerdir?
- Personelin çocuk evi hizmetinin güçlü yanlarına ilişkin görüşleri nedir?
- Personelin çocuk evi hizmetinin riskli yanlarına ilişkin görüşleri nedir?
- Personelin çocuk evi hizmetinin geliştirilmesi için görüş ve önerileri nedir?
- Personelin çocuk evi hizmet alanında görev yapan taşra ve merkez teşkilatı çalışanlarından beklentileri nelerdir?

**Çocuklara Yönelik**

- Çocukların, çocuk evi, diğer kurum bakımı hizmetleri ve ailesi yanında yaşamaya ilişkin düşünceleri nelerdir?
- Çocukların çocuk evi ve personele ilişkin düşünceleri nelerdir?
- Çocukların hayatı ve geleceğe ilişkin düşünceleri nelerdir?
- Çocukların sosyo-demografik özellikleri nedir?
- Çocukların aile yapısı ve özellikleri nedir?
- Çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri nedir?
- Çocukların çocuk koruma sistemine girişi ve kuruluş bakımı öncesi özellikleri bilinmekte midir?
- Çocuklar çocuk evine yerleştirilmeden önce hangi hizmet modellerinden yararlandırılmıştır.

- Çocukların çocuk evine yerleştirilmeden önce aile odaklı sosyal hizmet modellerinden yararlandırılma durumu nedir?
- Çocuk evine yerleştirilen çocukların kardeş birlikteliği korunmakta mıdır?
- Çocukların çocuk evine yerleştirmeden önce gözlemlenen özellikleri ve çocuk evine yerleştirilme nedeni nedir?
- Çocukların kuruluş dönemindeki kişilik özellikleri ile çocuk evindeki kişilik özellikleri arasında fark var mıdır?
- Çocuk evi hizmetinin çocukların psiko-sosyal gelişimlerine etkisi nedir?
- Çocuk evi hizmetinde çocukların gözlemlenen özellikleri ve gösterdiği uyum sorunları nelerdir?
- Çocukların uyum sorunlarının çözümüne yönelik yapılan çalışmalar nelerdir?
- Çocuk evi hizmetinin çocukların akademik başarısına etkisi nedir?
- Çocuğun ailesi ile görüşme durumu ve bunun çocuk evine uyumuna etkisi nedir?

Sorularına cevap aranmıştır.

## 2.2. Araştırmanın Önemi

Ülkemizde çocuk refahı alanında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının yeni hizmet modeli olan çocuk evleri, 2005 yılından itibaren ülke genelinde yaygınlaştırılmaya başlanmış, sayıları hızla artmıştır. 2012 Aralık ayı sonu itibariyle 76 ilde 649 çocuk evinde 3581 korunmaya muhtaç çocuğa hizmet verilmektedir. Bu yeni hizmet modeli ile korunmaya muhtaç çocuklara kapasitesi yüksek kuruluşlar (çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu) yerine 5-6 kapasiteli çocuk evlerinde toplumun içinde toplumla birlikte koruma ve bakım hizmeti verilmektedir. Çocukların bu yeni bakım hizmet modelinde kalabalık kışla tipi kurum bakımındaki olumsuzluklardan farklı olarak önemli derecede olumlu etkilendiği görülmektedir.

Ancak sayıları hızla artan ve ülkemiz çocuk koruma sisteminde bundan sonra uygulanacak yatılı hizmet modeli olarak kabul edilen çocuk evi hizmetin verimliliğinin bilimsel olarak değerlendirilmesi henüz bulunmamaktadır. Araştırma, bahse konu alandaki bilgi eksikliğinin giderilmesini hedeflemektedir. Ayrıca elde edilecek bilgilerin sistemdeki aksaklıkların tespit edilmesinde ve hizmet sunumunun daha etkin bir şekilde yerine getirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

## 2.3. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırma modeli olarak 'tarama modeli' kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir şekilde "gözleyip" belirleyebilmektir (Karasar 2009).

Tarama modelleri çeşitli açılardan sınıflandırılabilir. Bu araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. Tarama modellerinde amaçların ifade edilişi genellikle, soru cümleleri ile olur (Karasar 2009).

## 2.4. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri

Araştırma Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü hizmet alanı kapsamında Ankara İl Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyet gösteren Çocuk Evleri koordinasyon merkezi ile bu merkeze bağlı hizmet veren çocuk evlerinde gerçekleştirilmiştir.

**Çocuk Evleri:** Her ilin sosyo-kültürel ve fiziksel yapısı, çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde, okullara ve hastanelere yakın bağış olarak alınan ve özellikle lojman olarak kullanılan apartman dairesi veya müstakil dairelerde 0-18 yaş grubunda 5-8 çocuğun ev ortamında bir arada yaşadığı yeni hizmet modelidir. Çocuk Evleri arkadaşlık komşuluk ve mahalle gibi kavramları doyasıya yaşayarak öğrenilebilecek, toplumla iç içe ve toplumun değerlerini, kültürünü bilerek ayakları üstüne basabilen bir gençlik yetiştirmek amacıyla yeni bir bakım hizmeti modeli olarak yaygınlaştırılmaya devam edilmektedir.

Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi ise; çocuk evlerinin illerde planlanması, açılış ve işleyişine ilişkin her türlü işlemler ile harcamaların yapılması, takibi,

denetlenmesi ve çocuk evleri arasındaki koordinasyonun sağlanması amacıyla oluşturulan merkezdir.

## 2.5.Araştırmanın Evreni ve Örneklem

Araştırmanın evrenini; Ankara ilinde korunmaya muhtaç çocuklara hizmet veren çocuk evlerinde korunma ve bakım altında bulunan çocuklar ile çocuk evleri ve çocuk evleri koordinasyon merkezinde görevli personel oluşturmaktadır.

Buna göre veri toplama sürecinde Ankara ilinde faaliyet gösteren 33 çocuk evinde fiilen bakılan 167 çocuk, çocuk evlerinde görevli 99 bakım elemanı ve 14 çocuk evi sorumlusu ile 1 çocuk evleri koordinasyon merkezi sorumlusu ve 8 koordinasyon merkezinde görevli personel bulunmaktadır. Bütüncül bir değerlendirme yapmak amacıyla personel ve çocukların tamamı araştırmaya dahil edilmiştir. Gönüllülük esasına uygun olarak 90 personel anket formunu yanıtlamıştır. Çocuklar için düzenlenen anket formu okuma yazma becerisine sahip 91 çocuğun tamamına uygulanmıştır. Ayrıca çocuk evlerinde korunma ve bakım altında bulunan 167 çocuğun tamamının dosyaları incelenerek çocuklara ilişkin veriler toplanmıştır. Bu nedenle evrenin tamamı araştırmaya dahil edilmiştir.

## 2.6.Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırmada, çocukların sosyo-demografik bilgileri, kişisel özellikleri, özür, eğitim durumu, aile bilgileri, korunma altına alınma süreci, yararlandırıldığı hizmet modelleri, kuruluş bakımı ve çocuk evi süreci ile aile ilişkilerini değerlendirmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen kodlama yönergesi ile çocuk evi hizmetine ilişkin personel ve çocukların görüşlerini almaya yönelik anket formları kullanılmıştır. Söz konusu araçların oluşturulması sürecinde literatür bilgilerinden ve Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi kayıtlarından faydalanılmıştır.

Personel ve çocuklara yönelik anket formları ayrı ayrı hazırlanmıştır. Buna göre; Çocuklara Yönelik Anket Formu: Çocuğa ilişkin sosyo-demografik özellikler (yaş, cinsiyet, kardeş durumu, eğitim durumu v.b.) çocuk evi hizmetine yönelik değerlendirmeleri, geleceğe yönelik hedefleri, çocukların beklentileri gibi sorulardan oluşmaktadır.

Personele Yönelik Anket Formu: Sosyo-demografik özellikler (yaş, cinsiyet, medeni durumu, çocuk sayısı, eğitim durumu, mesleği v.b.), korunmaya muhtaç çocuk alanında çalışma tecrübesi, çocuk koruma sistemi, çocuk evi hizmetine yönelik değerlendirmeleri, yaşadıkları sorunları, beklentileri gibi sorulardan oluşmaktadır.

### 2.7. Araştırmada Verilerin Toplanması

Veriler araştırmacı tarafından personel ve çocuklara uygulanan anket formları ile çocukların kişisel dosyalarının taranması ile toplanmıştır. Çocukların içe dönük dışa dönük vb kişilik özelliklerine ilişkin veriler çocukların kişisel dosyalarında bulunan ve çocuk alanında uzman meslek elemanlarınca düzenlenen raporlarda belirtilmesiyle elde edilmiştir.

### 2.8. Araştırmada Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmada elde edilen veriler, bilgisayar ortamına aktarılarak ilk etapta veri kontrolü yapılmış ve hatalı veriler düzeltilmiştir. İstatistiksel analizler SPSS for Windows 16.0 Version paket programı kullanılarak yapılmış ve çözümlenmesinde frekans, yüzde, ortalama ve ki kare betimsel istatistiklerine yer verilmiştir. Verilerin işlenmesi ve çözülmesi sonucu ortaya çıkan bulgular yorumlanarak sonuca ulaşılmıştır.

### 2. 9. Araştırmanın Etiği

Araştırmaya katılan personel ve çocuklardan araştırma süreci açıklanarak sözlü onamları alınmıştır. Araştırmaya katılan tüm personel ve çocuklara araştırmanın amacı, süresi, süreci anlayabilecekleri nitelikte açıklanarak "aydınlatılmış onam" ilkesi, istedikleri zaman araştırmadan ayrılabilecekleri belirtilerek "özerklik" ilkesi, kişisel bilgilerinin mutlaka korunacağı vurgulanarak "gizlilik ve gizliliğin korunması" ilkesi yerine getirilmiştir.

### 2. 10. Araştırmanın Çalışma Takvimi

Araştırma süreci aşağıdaki takvim kapsamında gerçekleştirilmiştir:

- Literatür taraması, konu seçimi ve konunun sınırlarının belirlenmesi: 6 ay (Eylül 2010-Şubat, 2011)

- Tez önerisinin hazırlanması, teslim edilmesi ve kabulü: 2 Ay (Mart-Nisan, 2011)
- Verilerin toplanması: 5 Ay (Eylül 2011-Ocak, 2012)
- Verilerin değerlendirilmesi: 8 ay (Şubat-Eylül, 2012)
- Araştırma raporunun hazırlanması: 5 ay (Eylül 2012-Şubat, 2013)

## 3. BULGULAR

Bu bölümde çocuk evi hizmetine ilişkin personele ve çocuğa yönelik anket soruları ile çocukların kişisel dosyalarının taranması sonucunda elde edilen veriler yer almaktadır.

### 3.1.Personel Anketi Bulguları

Personele yönelik yapılan anket ile çocuk evi hizmeti alanında görev yapan ve anketi cevaplayan personelin sosyo-demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, medeni durumu, çocuk sayısı, eğitim durumu, mesleği v.b.), korunmaya muhtaç çocuk alanında çalışma tecrübesi, çocuk koruma sistemi, çocuk evi hizmetine yönelik değerlendirmeleri, yaşadıkları sorunları, beklentileri gibi bilgiler elde edilmiştir. Aşağıdaki çizelgelerde söz konusu bilgiler yer almaktadır.

**Çizelge 3.1. Araştırma kapsamında incelenen çocuk evleri hizmetinde görev alan personelin sosyo-demografik özellikleri.**

| **Personelin Cinsiyete Göre Dağılımı** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Kadın | 78 | 86,7 |
| Erkek | 12 | 13,3 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Yaş** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| 20-29 | 35 | 38,9 |
| 30-39 | 32 | 35,6 |
| 40-49 | 21 | 23,3 |
| 50+ | 2 | 2,2 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Medeni Durum** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Evli | 63 | 70,0 |
| Bekar | 27 | 30,0 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Sahip Olduğu Çocuk Sayısı** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| 0 | 34 | 37,8 |
| 1 | 19 | 21,1 |
| 2 | 30 | 33,3 |
| 3 | 5 | 5,6 |
| 4 | 1 | 1,1 |
| 5 | 1 | 1,1 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Eğitim Durumu** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Lise | 71 | 78,9 |
| Yüksekokul | 4 | 4,4 |
| Lisans | 14 | 15,6 |
| Yüksek Lisans | 1 | 1,1 |
| Toplam | 90 | 100,0 |

Çizelge 3.1'de araştırma kapsamında incelenen çocuk evleri hizmetinde görev alan personele ilişkin sosyo demografik bilgiler yer almaktadır. Çizelgede görüldüğü gibi cinsiyet dağılımı açısından araştırmaya katılan personelin 78'i (%86,7) kadın ve 12'si (%13,3) erkeklerden oluşmakta, 35'i (%38,9) 20-29 yaş grubunda, 32'si (%35,6) 35-39 yaş grubunda, 21'i (%23,3) 40-49 yaş grubunda, 2'si de (%2,2) 50 ve üzeri yaş grubunda yer almaktadır. Personelin 27'sinin (%30) bekar, 63'ünün (%70) evli olduğu, 34'ünün (%37,8) çocuğa sahip olmadığı, 19'unun (%21,1) 1, 30'unun (%33,3) 2, 5'inin (%5,6) 3, 1'inin (%1,1) 4, 1'inin ise (%1,1) 5 çocuğa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan personelin eğitim durumlarına baktığımızda; 71'i (%78,9) lise, 4'ü (%4,4) yüksekokul, 14'ü (%15,6) lisans, 1'i (%1,1) yüksek lisans mezunudur.

**Çizelge 3.2. Personelin mesleki dağılımı ile Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatı ile korunmaya muhtaç çocuk alanındaki çalışma tecrübesi.**

| **Personelin Mesleki Dağılımı** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Bakım Elemanı | 79 | 87,8 |
| Öğretmen | 7 | 7,8 |
| Sosyal Çalışmacı | 4 | 4,4 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **ASPB'de Çalışma süresi (Yıl)** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| 1-5 | 69 | 76,7 |
| 6-10 | 14 | 15,6 |
| 11-15 | 4 | 4,4 |
| 21-25 | 3 | 3,3 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **ASPB'de Çalıştığı Kuruluşlar** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Genel Müdürlük | 1 | 1,1 |
| İl Müdürlüğü | 1 | 1,1 |
| Çocuk Yuvası | 12 | 13,3 |
| Yetiştirme Yurdu | 13 | 14,4 |
| Sevgi Evi | 5 | 5,6 |
| Kreş ve Gündüz Bakımevi | 5 | 5,6 |
| Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi | 1 | 1,1 |
| Toplum Merkezi | 2 | 2,2 |
| Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi | 2 | 2,2 |
| Çocuk Evi | 48 | 53,3 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Çalıştığı Diğer Kurumlar** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| MEB/Okul | 10 | 11,1 |
| Anaokul/kreş | 13 | 14,4 |
| Özel eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi | 1 | 1,1 |
| Hastane/poliklinik | 5 | 5,6 |
| Özel sektör diğer işler | 11 | 12,2 |
| Kendi işi | 3 | 3,3 |
| Diğer bakanlıklar | 3 | 3,3 |
| Daha önce başka kurumda çalışmamış | 44 | 48,9 |
| Toplam | 90 | 100,0 |

Çizelge 3.2'de araştırma kapsamındaki personelin mesleki dağılımı ile korunmaya muhtaç çocuk alanındaki çalışma tecrübelerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre personelin; 79'unun (%87,8) bakım elemanı, 7'sinin (%7,8) öğretmen, 4'ünün (%4,4) sosyal çalışmacı olduğu, ASPB merkez ve taşra teşkilatındaki toplam çalışma süresi incelendiğinde; 69'unun (%76,7) 1-5 yıl arası, 14'ünün (%15,6) 6-10 yıl arası, 4'ünün (%4,4) 11-15 yıl arası, 3'ünün (%3,3) 21-25 yıl arası çalıştığı anlaşılmaktadır.

Personelin ASPB merkez ve taşra teşkilatında çalıştığı kuruluşlar incelendiğinde; 1'inin (%1,1) Genel Müdürlükte, 1'inin (%1,1) İl Müdürlüğünde, 12'sinin (%13,3) çocuk yuvasında, 13'ünün (%14,4) yetiştirme yurdunda, 5'inin (%5,6) sevgi evinde, 5'inin (%5,6) kreş gündüz bakımevinde, 1'inin (%1,1) engelli bakım rehabilitasyon merkezinde, 2'sinin (%2,2) toplum merkezinde, 2'sinin (%2,2) çocuk evleri koordinasyon merkezinde, 48'inin (%53,3) yalnızca çocuk evinde çalıştığı anlaşılmaktadır.

Personelin ASPB'den önceki çalıştığı diğer kurum ve kuruluşlar incelendiğinde; 10'unun (%11,1) Milli Eğitim Bakanlığında, 13'ünün (%14,4) anaokul/kreşte, 1'inin (%1,1) özel eğitim merkezinde, 5'inin (%5,6) hastane/poliklinikte, 11'inin (%12,2) özel sektörde, 3'ünün (%3,3) kendi işinde, 3'ünün (%3,3,) diğer bakanlıklarda çalıştığı, 44'ünün (%48,9) ise daha önce başka bir kurum ve kuruluşta çalışmadığı anlaşılmaktadır.

**Çizelge 3.3. Personelin sahip olması gereken özellikler, göreve başlama ve hizmet sunumuna ilişkin kriter ve standartlara ilişkin düşünceleri.**

| **Personelin Sahip Olması Gereken Özelliklere İlişkin Kriter ve Standart Var mı?** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Evet | 85 | 94,4 |
| Hayır | 5 | 5,6 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Personelin Göreve Başlama Hususuna İlişkin Kriter ve Standart Var mı?** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Evet | 87 | 96,7 |
| Hayır | 3 | 3,3 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Personelin Hizmet Sunumuna İlişkin Kriter ve Standart Var mı?** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Evet | 86 | 95,6 |
| Hayır | 4 | 4,4 |
| Toplam | 90 | 100,0 |

Çizelge 3.3'te araştırma kapsamındaki çocuk evi personelinin sahip olması gereken özellikler, göreve başlama ve hizmet sunumuna ilişkin kriterler ve standartlara dair düşünceleri yer almaktadır. Personelin 85'inin (%94,4) görev alacak personelin sahip olması gereken özelliklere ilişkin kriterler ve standartların belirlenmiş olduğunu, 5'inin (%5,6) ise bulunmadığını düşündüğü anlaşılmaktadır. Personelin 87'sinin (%96,7) personelin göreve alınma, başlama hususuna ilişkin kriterler ve standartların var olduğunu, 3'ünün (%3,3) bulunmadığını düşündüğü anlaşılmaktadır. Personelin 86'sının (%95,6) personelin hizmet sunumuna ilişkin belirlenmiş kriter ve standartlar olduğunu, 4'ünün (%4,4) ise olmadığını düşündüğü anlaşılmaktadır.

**Çizelge 3.4. Personelin görev dağılımı ile sorumluluğundaki ev-çocuk sayısı ve hizmetin sağlıklı yürütülebilmesi için olması gereken ev-çocuk sayısına ilişkin düşünceleri.**

| **Personelin Görev Dağılımı** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Koordinasyon Merkezi Personeli | 2 | 2,2 |
| Çocuk evi sorumlusu | 9 | 10,0 |
| Bakım elemanı | 79 | 87,8 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Personelin Görevli Olduğu Çocuk Evi Sayısı** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| 1 | 80 | 88,9 |
| 2 | 7 | 7,8 |
| 3 | 2 | 2,2 |
| 4 | 1 | 1,1 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Personelin Sorumlu Olduğu Çocuk Sayısı** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| 3 | 3 | 3,3 |
| 4 | 5 | 5,6 |
| 5 | 63 | 70,0 |
| 6 | 9 | 10,0 |
| 10 | 6 | 6,7 |
| 11 | 1 | 1,1 |
| 13 | 1 | 1,1 |
| 14 | 1 | 1,1 |
| 20 | 1 | 1,1 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Personelin Sorumlu Olmayı Uygun Bulduğu Çocuk Evi Sayısı** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| 1 | 78 | 86,7 |
| 2 | 10 | 11,1 |
| 4 | 2 | 2,2 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Personelin Hizmet Açısından Sorumlu Olmayı Uygun Bulduğu Çocuk Sayısı** | | **Yüzde (%)** |
| 3 | 6 | 6,7 |
| 4 | 29 | 32,2 |
| 5 | 46 | 51,1 |
| 8 | 3 | 3,3 |
| 10 | 6 | 6,7 |
| Toplam | 90 | 100,0 |

Çizelge 3.4'te araştırma kapsamındaki personelin görev dağılımı ile sorumluluğundaki ev-çocuk sayısı ve hizmetin sağlıklı yürütülebilmesi için olması gereken ev-çocuk sayısına ilişkin düşünceleri yer almaktadır. Buna göre; personelin 2'sinin (%2,2) koordinasyon merkezi personeli, 9'unun (%10) çocuk evi sorumlusu, 79'unun (87,8) bakım elemanı olarak çocuk evlerinde görev yaptığı anlaşılmaktadır.

Personelin 80'inin (%88,9) 1, 7'sinin (%7,8) 2, 2'sinin (%2,2) 3, 1'inin (%1,1) 4 çocuk evinden sorumlu olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, 3'ünün (%3,3) 3 çocuktan, 5'inin (%5,6) 4 çocuktan, 63'ünün (%70) 5 çocuktan, 9'unun (%10) 6 çocuktan, 6'sının (%6,7) 10 çocuktan, 1'inin (%1,1) 11 çocuktan, 1'inin (%1,1) 13 çocuktan, 1'inin (%1,1) 14 çocuktan, 1'inin (%1,1) 20 çocuktan sorumlu olduğu anlaşılmaktadır.

Personelin hizmetin sağlıklı yürütülebilmesi için 78'inin (%86,7) 1, 10'unun (%11,1) 2, 2'sinin (%2,2) 4 çocuk evinden sorumlu olunması gerektiğini, hizmetin sağlıklı yürütülebilmesi için 6'sının (%6,7) 3 çocuktan, 29'unun (%32,2) 4 çocuktan, 46'sının (%51,1) 5 çocuktan, 3'ünün (%3,3) 8 çocuktan, 6'sının (%6,7) 10 çocuktan sorumlu olunması gerektiğini düşündüğü anlaşılmaktadır.

**Çizelge 3.5. Personelin çocuk evinde çalışma isteğinin nedeni, hizmet hakkında bilgi sahibi olma bilgilendirilme durumu.**

| **Personel çocuk evlerinde çalışmayı isteme nedeni** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Çocuk sevgisi ve çocuklara faydalı olma isteği | 46 | 51,1 |
| Mesleği ile ilgili bir alan | 14 | 15,6 |
| Bilgi yok | 18 | 20,0 |
| Güvenli çalışma ortamı | 8 | 8,9 |
| Rastlantı | 4 | 4,4 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Personel çocuk evi hizmeti hakkında nasıl bilgi sahibi oldu?** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| İl Müdürlüğünce bilgi verildi | 14 | 15,6 |
| Kuruluş personeli, kuruluşta bilgi sahibi oldu | 21 | 23,3 |
| Arkadaş, yakın çevre aracılığıyla öğrendi | 21 | 23,3 |
| Kişisel araştırma ile bilgi sahibi oldu | 4 | 4,4 |
| Kursta öğrendi | 20 | 22,2 |
| Göreve başladıktan sonra yaşayarak öğrendi | 10 | 11,1 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Çocuk evinde göreve başlamadan önce görüşme ve bilgilendirme yapıldı mı?** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Evet | 85 | 94,4 |
| Hayır | 5 | 5,6 |
| Toplam | 90 | 100,0 |

Çizelge 3.5'te araştırma kapsamındaki personelin çocuk evlerinde çalışmayı isteme nedeni ile hizmet hakkında bilgi sahibi olma ve görev almadan önce hizmete ilişkin bilgilendirilme durumuna ilişkin tespitler yer almaktadır. Personelin 46'sının (%51,1) çocuk sevgisi ve çocuklara faydalı olma isteğinden, 14'ünün (%15,6) mesleği ile ilgili bir alan olmasından, 8'inin (%8,9) çalışma yeri olarak güvenli bir ortam olmasından, 4'ünün (%4,4) rastlantısal olarak çocuk evin çalışmayı tercih ettiği, 18'inin (%20) konu ile ilgili bir cevap vermediği anlaşılmaktadır.

Personelin 14'ünün (%15,6) il müdürlüğünce, 21'inin (%23,3) kuruluş personeli olması dolayısıyla kuruluşta, 21'inin (%23,3) arkadaş-yakın çevre aracılığıyla, 4'ünün (%4,4) kişisel araştırma ile 20'sinin (%22,2) kursta, 10'unun (%11,1) göreve başladıktan sonra yaşayarak çocuk evi hizmeti hakkında bilgi sahibi olduğu anlaşılmaktadır.

Personelin 85'i (%94,4) göreve başlamadan önce alanla ilgili birebir görüşme ve bilgilendirme yapıldığını, 5'i (%5,6) ise kendisine bir bilgilendirme yapılmadığını belirtmektedir.

**Çizelge 3.6. Personelin eğitim alma durumu ve eğitimlerin yeterliliği, almak istedikleri eğitimler ile çocuk evinde çalışmaya ilişkin memnuniyeti.**

| **Personel Oryantasyon Eğitimi Aldı mı?** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Evet | 80 | 88,9 |
| Hayır | 10 | 11,1 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Personel Çalışılan Alanla İlgili Hizmet İçi Eğitim Alıyor mu?** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Evet | 83 | 92,2 |
| Hayır | 7 | 7,8 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Hizmet İçi Eğitimi Ne Sıklıkta Aldığı** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| 3-6 ayda bir | 25 | 27,8 |
| 8 ayda bir | 23 | 25,6 |
| Yılda bir | 30 | 33,3 |
| Bir yıldan fazla | 5 | 5,6 |
| Hizmet içi eğitim almamış | 7 | 7,7 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Alınan Eğitimler Yeterli mi?** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Evet | 68 | 75,6 |
| Hayır | 22 | 24,4 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Alınan Eğitimler Personelin İşlerini Kolaylaştırıyor mu?** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Evet | 87 | 96,7 |
| Hayır | 3 | 3,3 |
| Toplam | 90 | 100,0 |

**Çizelge 3.6. (Devam). Personelin eğitim alma durumu ve eğitimlerin yeterliliği, almak istedikleri eğitimler ile çocuk evinde çalışmaya ilişkin memnuniyeti.**

| **Personel Görevi Yapmada Kendini Yeterli Hissediyor mu?** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Evet | 77 | 85,6 |
| Hayır | 13 | 14,4 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Personelin Kendini Eksik Hissettiği Konular Var mı?** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Evet | 30 | 33,3 |
| Hayır | 60 | 66,7 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Personelin eğitim almak istediği konular neler?** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Çocuk/ergen psikolojisi | 36 | 40,0 |
| Çocuk/ergen gelişim dönemi özellikleri | 7 | 7,8 |
| Davranış problemleri | 3 | 3,3 |
| Aşçılık | 4 | 4,4 |
| Gereken her konuda eğitim aldım | 7 | 7,8 |
| Diğer | 5 | 5,6 |
| Boş | 28 | 31,1 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Personel Çocuk Evlerinde Çalışmaktan Memnun mu?** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Evet | 90 | 100,0 |
| Hayır | 0 | 0,0 |
| Toplam | 90 | 100,0 |

Çizelge 3.6'da personelin; eğitim alma durumu, eğitimlerin yeterliliği, almak istedikleri eğitimler ile çocuk evinde çalışmaya ilişkin memnuniyeti konularında değerlendirmeleri yer almaktadır. Buna göre; personelin 80'inin (%88,9) oryantasyon eğitimi aldığı, 10'unun (%11,1) almadığı anlaşılmaktadır.

Personelin 83'ünün (%92,2) çalışılan alanla ilgili hizmet içi eğitim aldığı, 7'sinin (%7,8) hizmet içi eğitim almadığı anlaşılmaktadır. Hizmet içi eğitim alan personelin 25'inin (%27,8) 3-6 ayda bir, 23'ününn (%25,6) 8 ayda bir, 30'unun (%33,3) yılda bir, 4'ünün (%5,6) bir yıldan fazla bir zamanda hizmet içi eğitim aldıkları anlaşılmaktadır.

Personelin 68'inin (%75,6) aldıkları eğitimi yeterli bulduğu, 22'sinin (%24,4) aldıkları eğitimi yeterli görmedikleri, personelin 87'sinin (%96,7) aldıkları eğitimlerin işlerini kolaylaştırdığını düşündüğü, 3'ünün (%3,3) işlerini kolaylaştırmadığını düşündüğü anlaşılmaktadır.

Personelin 77'sinin (%85,6) yaptıkları görevde kendilerini yeterli buldukları, 13'ünün (%14,4) yaptıkları görevde kendilerini yeterli bulmadığı anlaşılmaktadır. Personelin 30'u (%33,3) yaptıkları görevde kendilerini eksik hissettikleri konuların olduğunu, 60'ı (%66,7) eksik hissettikleri bir konu olmadığını belirtmektedir. Bununla paralel olarak personelin eğitim almak istediği konulara ilişkin 36'sı (%40,0) çocuk/ergen psikolojisi, 7'si (%7,8) çocuk/ergen gelişim dönemi özellikleri, 3'ü (%3,3) davranış problemleri, 4'ü (%4,4) aşçılık, 5'i (%5,6) diğer konularda eğitim almak istediğini, 7'si (%7,8) gereken her konuda eğitim aldığını belirtirken, 28 kişinin (%31,1) bir önceki soruda da kendini eksik hissettiği konu olmadığını belirten cevabına paralel olarak bu soruyu boş bıraktığı anlaşılmaktadır.

Personelin görevde kendilerini eksik hissettikleri konularla ilgili düşünceleri açık uçlu sorularla alınmıştır. Buna göre eksik hissedildiği belirtilen konular;

- Çocuk gelişimi
- Çocuk ve ergen psikolojisi
- Mali konular
- Sorunlara bürokrasiden kaynaklı çözüm bulmada yaşanan gecikme
- Yemek pişirme
- Çocuklar arası iletişim ve davranışlarını yönlendirme
- Bazen sorunlar o kadar üst üste geliyor ki içinden çıkmada kendimi yetersiz hissediyorum. 7 gün 24 saat hizmete hazır olmak ve her an bir sorunla karşılaşabileceğini bilmek insanı biraz geriyor.
- Çocukların ergenlik dönemi sorunlarında yetemediğimiz konular oluyor. Ödevler konusunda eksiklik hissetmesem de, çocukların davranışlarının kontrolünde yetemediğim oluyor. Biz de uzmanımızdan (çocuk evi sorumlusu) yardım alıyoruz.
- Çocuklara ahlaki, psikolojik ve akademik alanlarda daha iyi bilgi vermek isterim. Psikoloji ve akademik alanlarda (özellikle İngilizce) bilgimiz yetersiz.
- Çocuklara daha fazla yardımcı olmak isterdim. Örneğin ders çalışmayı hiç sevmiyorlar, onları daha iyi yönlendirmek isterdim.
- Çocuklarla iletişim kurarken beden dillerini çözmek isterdim." şeklinde ifade edilmiştir.

Personelin tamamı (%100) çocuk evi hizmet alanında çalışmaktan memnun olduğunu belirtmektedir.

**Çizelge 3.7. Personelin; çocukların sağlıklı gelişimleri için çocuk evi ile diğer kuruluşlar hakkındaki düşünceleri ile çocuklar için önceliklendirdiği sosyal hizmet modeline ilişkin düşünceleri.**

| **Personelin çocuk evi ile diğer kuruluşlar hakkındaki düşünceleri** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Çocuk evi uygun | 90 | 100,0 |
| Yuva/yurt uygun | 0 | 0 |
| Arada fark yok | 0 | 0 |
| Fikrim yok | 0 | 0 |
| Diğer | 0 | 0 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Çocuk evindeki çocukların yararlandırılabileceği en uygun hizmet modeli hakkındaki düşünceleri** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Sevgi evi | 5 | 5,6 |
| Çocuk evi | 70 | 77,8 |
| Koruyucu aile | 5 | 5,6 |
| Öz ailesi yanında destek | 10 | 11,1 |
| Toplam | 90 | 100,0 |

Çizelge 3.7.'de personelin**;** çocukların sağlıklı gelişimleri için çocuk evi ve diğer kuruluşlar hakkındaki düşünceleri ile çocuklar için önceliklendirdiği sosyal hizmet modeline ilişkin görüşleri yer almaktadır. Buna göre; çocuk evi ile çocuk yuvası/yetiştirme yurdu hizmet modeli karşılaştırmasında personelin tamamı (%100) çocuk evi hizmetini uygun bulmaktadır.

Çocuk evinde bulunan çocukların yararlandırılması gereken en uygun hizmet modeli konusunda ise personelin 5'inin (%5,6) sevgi evi, 70'inin (%77,8) çocuk evi, 5'inin (%5,6) koruyucu aile, 10'unun (%11,1) öz ailesi yanında desteklenmesi gerektiğini belirttikleri anlaşılmaktadır.

**Çizelge 3.8. Personelin çalışma yaşamına ilişkin olumlu, olumsuz bulduğu hususlar.**

| Personelin Çalışma Yaşamında Olumlu Değerlendirdiği Konular | Sayı | Yüzde (%) |
|---|---|---|
| Çocukların ev ortamında büyümesi | 27 | 30,0 |
| Çocuklarla birebir ilgilenmek | 33 | 36,7 |
| Sosyal etkinlikler | 2 | 2,2 |
| Çocukların düzgün ve disiplinli yetişmesi | 17 | 18,9 |
| Çalışma arkadaşlarıyla uyumlu olma | 3 | 3,3 |
| İş yerinde güven huzur/ çalışma saatleri | 8 | 8,9 |
| Toplam | 90 | 100,0 |
| **Personelin Çalışma Yaşamında Olumsuz Değerlendirdiği Konular** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Çocukların rahat yaşama alışmaları ve zorluklarla baş edememe | 8 | 8,9 |
| Çocukların evden ayrılması | 4 | 4,4 |
| Çocuklar ve ev sorumluluğunun ağır olması | 12 | 13,3 |
| Personel eksikliği | 2 | 2,2 |
| Olumsuz değerlendirilen konu yok | 45 | 50,0 |
| Çocukların ailelerinden ayrı olması | 9 | 10,0 |
| Personel seçimi | 5 | 5,6 |
| Diğer | 5 | 5,6 |
| Toplam | 90 | 100,0 |

Çizelge 3.8'de araştırma kapsamında incelenen çocuk evi hizmetinde görev alan personelin çalışma yaşamında olumlu, olumsuz bulduğu hususlara ilişkin değerlendirmeleri yer almaktadır. Personelin 27'si (%30) çocukların ev ortamında büyümesini, 33'ü (%36,7) çocuklarla birebir ilgilenmeyi, 2'si (%2,2) sosyal etkinlikleri, 17'si (%18,9) çocukların düzgün ve disiplinli yetişmesini, 3'ü (%3,3) çalışma arkadaşlarıyla uyumlu olmayı, 8'i (%8,9) iş yerinde güven, huzur olmasını ve çalışma saatlerini çalışma yaşamına ilişkin olumlu konular olarak değerlendirmektedir.

Personelin 45'i (%50) çalışma yaşamında olumsuz değerlendirilecek bir konu olmadığını belirtirken, 8'i (%8,9) çocukların rahat yaşama alışmaları ve zorluklarla baş edememesini, 4'ü (%4,4) çocukların evden ayrılmasını, 12'si (%13,3) çocuk ve ev sorumluluğunun ağır olmasını, 2'si (%2,2) eleman eksikliğini, 9'u (%10) çocukların ailelerinden ayrı olmasını, 5'i (%5,6) personel seçimini, 5'i (%5,6) diğer konuları, çalışma yaşamına ilişkin olumsuz konular olarak değerlendirmektedir.

Personele Yönelik Ankette katılımcının çocuk evi hizmetinin güçlükleri, güçlü yanları, riskleri, geliştirilebilecek yönlerine yönelik değerlendirmeleri ile beklentilerini sınırlandırmadan alabilmek amacıyla açık uçlu soru tekniği

kullanılmıştır. Personelin benzer ve farklı olan görüşleri değerlendirilmiş, aşağıda gruplar halinde verilmiştir.

**a)Çocuk evi hizmetinde karşılaşılan güçlükler:**

**Çocuk evi hizmetinin uygulanmasına karar verme aşamasında:**

- Bir hizmetin uygulanmasında bürokrasi nedeniyle işin verimliliği ve zaman faktörünü kullanamıyoruz.
- Çocuk evinin nerede olacağı ve komşular tarafından kabul edilip edilmeyeceği sıkıntı konusu olabiliyor.

**Koordinasyon Merkezini oluşturma aşamasında:**

- Koordinasyon konusunda zaman zaman sıkıntı yaşanıyor.
- Kontrollerin çocuklara da uygulanmaması sıkıntı olabiliyor.

**Çocuk evi sorumlusunu belirleme aşamasında:**

- Bu işi profesyonel ama amatör ruhla yapacak kişilerin olması gerekir.
- Çocuk evi sorumlusu belirlenirken ön araştırmanın yapılıp yapılmadığı önemli,
- Acaba otorite olmasa çocuklar nasıl olurdu? Çocuk evi sorumlusu önemli herkes ciddiye almalı,
- Çocuk evi sorumlusu iyi ki var. Evdeki düzeni, disiplini sağlıyor.

**Bakım elemanlarının belirlenmesi aşamasında:**

- Bu işi profesyonel ama amatör ruhla yapacak kişilerin olması gerekir.
- Bakım elemanlarının seçiminde çok dikkatli olunmalı, kalifiye eleman seçilmeli,
- Kişi bu işi iyi yapabilecek bilgi, beceri ve donanıma sahipse görevlendirilmeli kişiye göre iş değil, işe göre kişi görevlendirilmeli kesinlikle torpil olmamalı,
- Kişi bu işe gerçekten yeterliyse alınmalı, bu alanda eğitimi olan, istekli ve çocukları seven kişiler alınmalı.

**Çocukları belirleme aşamasında:**

- Çocukların çocuk evine uygun olmasına dikkat edilmeli, uygun olmayanlar diğer çocukların psikolojisini, davranışlarını olumsuz

etkiliyor. Personeli zorluyor, sorunlu çocukla uğraşmaktan diğerleriyle ilgilenmeye vakit kalmıyor.

- Ev ortamına uyumlu, ders başarısının yanı sıra davranışları da olumlu olan çocuklar seçilmeli, çocuk evi sadece barınma yeri olmamalı.
- Çocukların belirlenmesinde yaş gruplarına ve kardeşlerin ayrılmamasına dikkat edilmeli.
- Çocuklar çok iyi seçilmeli (sorunlu çocuklar küçük gruplarda hemen kendini göstermekte olumsuzlukta ön plana geçerek diğer çocukları da yönlendirmekte, bu çocuklardaki davranış ve uyum bozukluğu tamamen giderilememekte).
- Uzun süre yuvada kalan çocuklarda uyum bozuklukları devam etmekte.
- Yeni gelen çocuklar yuvaya değil direk evlere yerleştirilmeli. Yaşlarının küçük olması ve yuva görmemiş olmaları eve daha kolay uyum sağlamalarına yol açıyor. Yuvada davranış bozukluğu bulunan ve psikiyatrik ilaç tedavisi gören çocuklar eve yerleştirilmemeli.

**Çocuk evi açılış aşamasında:**

- Çocuk evlerinin özellikle çocukların durumlarına göre toplumla kaynaşabilecekleri yerlerde açılmalı,
- Çocukların önce evi benimsemesi, sonrada evdeki diğer çocuklarla geçinmeleri önemlidir.

**Çocuk Evi işleyişinde personele ilişkin yaşanan güçlükler:**

- Ekip ruhu oluşturulabilmeli,
- Personel deneyimli olmadığı için bazen sorunlar yaşanmakta, personel seçiminde çocuk psikolojisini bilen kişilerin alınmasına dikkat edilmeli
- Personelin işe uygun olmaması, eğitimlerinin yetersiz olması, düzenli toplantı ve görüşmelerle eksikliklerinin giderilmeye çalışılması
- Herkes genelde eşit tutuluyor, hâlbuki herkesin kültürü farklı,
- Personelin; evi, çocukları ve sorumluluklarını kabul etmede sorun yaşanabiliyor.

**Çocuklara ilişkin yaşanan güçlükler:**

- Çocukların kişilik özellikleri çok önemli,

- Çocuklarla ilgili yaşanan sorunlarda yalnız kaldığımızı, sorun çözmede yalnız bırakıldığımızı düşünüyorum.
- Evlere alınacak çocukların özellikle küçük yaşta olması, yetiştirme yurdundan alınacaksa çok iyi seçilmesi gerekir.
- Çocukların başlangıçta yeni ev düzenini, ortam ve koşulları benimseme sürecinde sıkıntılar yaşanıyor.
- Çocukların yurtta edindikleri alışkanlıklarını az da olsa ev de yapması sorun oluşturuyor, ancak artık ev yaşamını benimsemiş durumdalar.
- Çocuklar yurt hayatının verdiği rahatlık nedeniyle ev hayatına geçişte güçlük yaşamakta, evi değil de yurdu isteyen çocuklar bulunabilmekte.
- Çocuklara örnek olabilecek baba ağabey modeli olmasını isterdim. Ödevlerinde yardımcı olabilecek, bizim yetemediğimiz konularda devreye girebilecek öğretmenler, gönüllüler olmalı,
- Çocuk evine uygun çocukların seçilmemesi, sorunlu çocukların yönlendirilmesi ve onların da diğer çocukları olumsuz etkilemesi
- Bazı çocuklar eve uyum sağlamada davranış bozukluğu gösterebiliyor. Olumsuz davranışlarda birbirini çok çabuk etkiliyor, birinin yaptığını diğeri de yapıyor.
- Çocuklar aynı ev içinde birbirini kabul etmekte zorlanabiliyor.

**Çocuk Evi işleyişinde diğer hususlarda karşılaşılan güçlükler**

- Çocukları tek başlarına bir yere gönderemiyoruz.
- Evin ciddi tadilat ve bakıma ihtiyacı var.
- Çocukların başlangıçta okul ve çevrede kabul görülmemesi, düzenli görüşme ve çalışmalarla kabul görmelerinin sağlanması
- Zaman zaman mesken sahipleri ile sorun yaşanmakta. Toplum yardımcı olacağı yerde çocuklara ön yargılı bakıyor.

**b)Çocuk evi hizmet modelinin güçlü yanları**

- Çocukların topluma kazandırılması,
- Çocukların aile ortamında olması,
- Çocukların güvende olması,
- Çocukların özgüveni olan bireyler olarak yetiştirilmesi,
- Çocukların tüm ihtiyaçlarının ev ortamında karşılanması,

- Çocukların geleceğinin düşünülmesi,
- Çocukların eğitimiyle birebir ilgilenilmesi,
- Çocukların ahlak eğitiminin titiz bir şekilde takip edilmesi,
- Çocukların kardeşleriyle bir arada olması,
- Çocukların sorumluluk sahibi olmasının kolaylaşması,
- Çocukların eşyalarına ve çevrelerine karşı sahiplenme duygusunun gelişmesi,
- Çocukların maddi ve manevi açıdan hayata hazırlanması,
- Çocukların ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan iyi duruma gelmesi,
- Çocuklarla birebir iletişimde olunması, yakından takip edilebilmesi,

**c) Çocuk evi hizmet modelinin riskleri**

- Kurallara ve düzene uyulduğunda risk teşkil etmiyor,
- Çocuklar için seçilen ev ve eşyaların çocukların gelişimine uygun olması gerekiyor,
- Çocukların doğru seçilmemesi,
- Bürokrasi engelleri kaza, ağır hastalık vb.durumlarda personel risk alıyor,
- Güvenlik,
- Çocuk evi sorumlusunun ve bakım elemanının doğru seçilmemesi,
- Çocukların ailelerine dönmeleri azalabilir,
- İstismarın önlenmesi için çocuk evlerinin iyi denetlenmesi gerekiyor,
- Çalışanların sorumluluğu çok fazla,
- Çocukların birbirine zarar vermesi,
- Çocuklar dışarı çıktığında kaybolabilir,
- Çocukların görevli anne, ablaya aşırı bağlanması, ona güvenmesi sonucu evden ayrıldığında yalnızlık hissine neden olabilir,
- Evlerde erkek modelinin olmaması,
- Her şey çocuklara hazır sunuluyor. Evlerden ayrıldıktan sonra zorlanabilirler.

**ç) Çocuk evi hizmet modelinde geliştirilebilecek hususlar**

- Küçük çocukların evlerinin parka ve okula yakın olmalı,
- Sosyal faaliyetler artırılmalı,
- Her çocuk evinin bir psikologu olmalı,

- Sorunlu çocuklar daha detaylı bir çocuk evine alınmalı,
- Profesyonel elemanlarla çalışılmalı,
- Kardeşler bir arada olmalı ve çocuklar alıştıkları yerden başka yere gönderilmemeli,
- Daha fazla çocuk evi açılmalı,
- Çocuk evinin bir bütçesi olmalı ve çocuklar gelir gider hakkında bilgilendirilmeli, israfın önüne geçilmeli,
- Tedavi görmesi gereken çocuklar için ayrı birim oluşturulmalı,
- Çocuk evleri kiralanmamalı, mülk sahibi olunmalı,
- Çocuklarla ilgilenen bakım elemanları sürekli değiştirilmemeli,
- Çocukların aktivitelere aktif katılımı sağlanmalı,
- Ev eşyaları zamanında ulaşmalı, evlerin bakım tadilatı iyi olmalı,
- Çocukların derslerine yardımcı kurslar olmalı,
- Ev gönüllüsü sistemi geliştirilmeli,
- Çocuk evi koordinasyon merkezi müdürlük olmalı,
- Çocukların kıyafet ihtiyacı ihale sistemiyle değil ev sorumlularına ödenek verilerek giderilmeli,
- Çocuklar gönüllüleri ve aileleriyle çok sık görüştürülmemelidir.

**d) Çocuk evi hizmetinin daha sağlıklı yürütülmesi için çocuk evi hizmet alanında görev yapan taşra ve merkez teşkilatı çalışanlarından beklentiler**

**Genel Müdürlük ile ilgili beklentiler**

- Çalışanlara daha fazla değer verilmesi,
- İş güvenliği ve garantisi verilmesi,
- Emeklilik garantisi verilmesi,
- Personele kadro verilmesi,
- Personel eksikliğinin giderilmesi,
- Sorunlara hızlı çözüm sağlanması,
- Çocukların şartlarının daha da güzelleştirilmesi,
- Çocuk yuvalarından farklı olduğu anlayışıyla planlamanın yapılması,
- Çocuk evlerinin ülke genelinde yaygınlaştırılması,
- Denetim hizmetlerinin yaygınlaştırılması,

**İl Müdürlüğü ile ilgili beklentiler**

- Sistemde, çalışan annelere de yer verilmesi,
- Sorunların hızlı çözülmesi,
- Çalışan personelin alanında uzman olması,
- Meslek elemanlarının artırılması,
- Koordinasyon merkezinde alanında yetkin çocuk psikologlarının görevlendirilmesi,
- Çocuk evi hizmetine destek olması,
- Evlerin işleyişiyle yakından ilgilenilmesi,
- Çocukların evlere yaşlarına göre gönderilmesi,
- Çalışan personele değer verilmesi,
- Çocukların düzgün seçilmesi, sırf kardeş diye aynı evde tutulmaması,
- Çocuklar için sosyal aktivitelerin artırılması,
- Çocuklara yönelik müze gezisi düzenlemesi,

**Koordinasyon Merkezi Sorumlusu ile ilgili beklentiler**

- Daha net konuma getirilmesi,
- Sorunlara net çözümler sağlaması,
- Personelin sorunlarıyla yakından ilgilenmesi,
- Çocuklara yönelik programların çoğaltılması,
- Bütün evlere eşit uzaklıkta olması, tüm sorunlara eşit davranması,
- Çocuk evlerini daha sık ziyaret etmesi,
- Evlere branş öğretmeni göndermesi,
- Sorunlara çocuk odaklı yaklaşması
- Koordinasyonu sağlama kabiliyetine sahip olması,
- Evin tadilatları konusunda destek olması,

**Koordinasyon Merkezi Üyeleri (Merkezde görevli meslek elemanları) ile ilgili beklentiler**

- İşlemlerin hızlandırılması,
- Çocuklarla ilgili sorunlarda çocuk evi personeline destek olunması,
- Bakım elemanlarıyla yakından ilgilenilmesi,
- Çocukları gelip evde tanımaları ve çocuklarla yakından ilgilenmeleri,

**Koordinasyon Merkezi Personeli (Merkezde meslek elemanları dışındaki görevli personel) ile ilgili beklentiler**

- Evlere yapılan uygulamalarda daha net ve açık olmalılar,
- Çalışanlara saygılı olmalılar,
- Çocuk evlerinin işleyişini kolaylaştırmalılar,
- Çocukla ilgili konulara karışmamalılar,
- İşbirlikçi ve iş ahlakı olumlu gelişmiş bireyler olmalılar,

**Çocuk evi sorumlusu ile ilgili beklentiler**

- Çocukların sorunlarıyla birebir ilgilenilmeli,
- Özveri ve inisiyatif kullanmalı,
- Daha mutlu, huzurlu ve güvenli bir ortamda çalışmalı,
- İşi sahiplenmeli,
- Problem çözmede pratik olmalı,
- Çocuklara karşı sevecen ve samimi olmalı,
- Hem çocuklar hem de bakım elemanları üzerinde otorite kurabilmeli,
- Gerektiğinde esnek olabilmeli,

**Bakım elemanları ile ilgili beklentiler**

- Çocuklarla ilgili eğitim almış ve eğitimleri uygulayabilecek bireyler olmalı,
- Anne olmalı,
- Sorumluluk sahibi olmalı,
- Uyumlu saygılı ve dürüst olmalı,
- İletişime açık olmalı,
- Anlayışlı ve sakin olmalı,
- Dürüst ve çalışkan olmalı,
- İş verimliliğini artırmak için kendilerini geliştirmeli,
- Çocuk dilinden anlamalı,
- 30 yaş ve üzeri çocuk sevgisi olan kişilerden seçilmeli,

**Çalışma yaşamında, "değişmesi halinde" personeli iyi hissettireceği belirtilen hususlar**

- Şirket elemanı yerine sözleşmeli/kadrolu memur olarak çalışılması,
- Yıllık/günlük izinlerde yedek elemanın verilmesi,
- Çocuk evlerinin giriş katında olması,
- İş güvenliğinin olması,
- Eğitime daha fazla önem verilmesi,
- Sorumluluğun paylaşılması,
- Gönüllü çalışanların olması,
- Psikologların olması,
- Çocuklara iyi bir psikolojik destek ve baba modelinin olması,
- Çocukların yalan söylememesi,
- Ücretlerin biraz daha yüksek olması,
- Personelin performansının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması,
- Çocuk sayısının azaltılması,
- Temizlik yemek işlerinde yardımcı personel sayısının artırılması,
- Çocuklara uygulanan ceza ödül yöntemi sorun çözmüyor. Daha iyi çözüm yolları bulunması,
- Mali konuların daha kısa sürede çözüme kavuşturulması,
- Vasıfsız olarak adlandırılmaması,
- Teknik personel eksikliğinin giderilmesi,
- Toplumun çocuk evleriyle ilgili bilgilendirilmesi,
- Yıllık izinlerin düzenli olması,
- Sorunların kısa sürede çözülmesi,
- Çocukların ailelerinin yanına dönüşünün öncelikli olarak değerlendirilmesi ve sağlanması,

**Soru kâğıdında bulunan sorular dışında belirtilmek istenen hususlar**

- Eşinden ayrı, çalışan, çocuklarına kendisi bakan bakım elemanlarına maddi ve manevi desteğin sunulmasını isterim.
- Yıllık ihale usulü alınan kıyafetler çocuklar tarafından beğenilmiyor. Alınan kıyafetlerin kalitesi, modeli büyük yaştaki çocukları tatmin etmiyor.

- Çocuklar aileleriyle 70 gün değil daha kısa süreli görüşmeliler. Aileler yapamayacakları sözler veriyorlar daha sonra çocukları toparlamak zor oluyor.

### 3.2.Çocuk Anketi Bulguları

Çocuklara yönelik uygulanan anket ile; çocuk evlerinde korunma ve bakım altında bulunan ve okuma yazma becerisine sahip olup anketi cevaplayan çocukların çocuk evi ile diğer kurum bakımı hizmetlerine yönelik değerlendirmeleri, personele ilişkin düşünceleri, mevcut hayatları, geleceğe yönelik hedefleri, beklentileri gibi bilgiler elde edilmiştir. Aşağıdaki çizelgelerde söz konusu bilgiler yer almaktadır.

**Çizelge 3.9.Araştırma kapsamında ankete katılan çocuk evlerinde kalan çocukların kuruluşta-çocuk evinde kalma süresi.**

| **Çocuk evine yerleşmeden önce kuruluşta kalma durumu** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Evet | 86 | 94,5 |
| Hayır | 5 | 5,5 |
| Toplam | 91 | 100,0 |
| **Kuruluşta kalma süresi (yıl)** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| 0-1 | 29 | 31,8 |
| 2-5 yıl | 20 | 22,0 |
| 6-9 yıl | 13 | 14,3 |
| 10-13 yıl | 8 | 8,8 |
| 14-18 yıl | 7 | 7,7 |
| Kuruluşta kalmamış | 5 | 5,5 |
| Boş | 9 | 9,9 |
| Toplam | 91 | 100,0 |
| **Çocuk evinde kalma süresi (yıl)** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| 1 yıl | 29 | 31,9 |
| 2-4 yıl | 30 | 33,0 |
| 5-7 yıl | 32 | 35,2 |
| Toplam | 91 | 100,0 |

Çizelge 3.9'da araştırma kapsamında ankete katılan çocukların kuruluşta-çocuk evinde kalma süresine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Çocukların 86'sının (%94,5) çocuk evinden önce çocuk yuvası veya yetiştirme yurdunda kaldığı, 5'inin (%5,5) kalmadığı anlaşılmaktadır. Çocuk yuvası ve yetiştirme yurdunda kalan çocukların 29'unun (%31,9) 0-1 yıl arası, 20'sinin (%22) 2-5 yıl arası, 13'ünün (%14,3) 6-9 yıl arası, 8'inin (%8,8) 10-13 yıl arası, 7'sinin (%7,7) 14-18 yıl arası kuruluşta kaldığı, 5 (%5,5) çocuğun kuruluşta kalmadığı, 9 çocuğun (%9,9) bu soruya yanıt vermediği anlaşılmaktadır. Ayrıca çocukların 29'unun (%31,9) 1 yıldan daha az süredir,

30’unun (%33) 2-4 yıl arası, 32’sinin (%35,2) 5-7 yıl arası süre ile çocuk evinde yaşadığı anlaşılmaktadır.

**Çizelge 3.10. Araştırma kapsamında ankete katılan çocukların çocuk evi, diğer kuruluş bakımı hizmetleri ve ailesi yanında yaşamaya ilişkin düşünceleri**

| **Çocuk evi veya kuruluş arasından hangisinde yaşamayı tercih edersin?** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Çocuk evi | 72 | 79,1 |
| Kuruluş (ÇY, YY, SE) | 8 | 8,8 |
| Diğer | 11 | 12,1 |
| Toplam | 91 | 100,0 |
| **Kuruluşta bulunan çocukların da çocuk evinde yaşamasını isteme durumu** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Evet | 85 | 93,4 |
| Hayır | 6 | 6,6 |
| Toplam | 91 | 100,0 |
| **Kuruluşta bulunan çocukların da çocuk evinde yaşamasını isteme nedeni** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Onların da hakkı var | 21 | 23,1 |
| Onların da mutlu huzurlu, rahat yaşamasını isterim | 35 | 38,5 |
| Bizden çok hak edenler var | 2 | 2,2 |
| Çocukların yetişmesi için ev daha uygun | 20 | 22,0 |
| Onların da anne şefkatine ihtiyacı var | 3 | 3,3 |
| Boş | 10 | 11,0 |
| Toplam | 91 | 100,0 |
| **Çocuğun şu an yaşamayı istediği yer** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Bulunduğum çocuk evi | 44 | 48,4 |
| Kuruluş (ÇY, YY ,SE) | 5 | 5,5 |
| Ailemle birlikte kendi evimizde | 40 | 44,0 |
| Diğer | 2 | 2,2 |
| Toplam | 91 | 100,0 |
| **Çocukların aslında yaşaması gereken yer hakkındaki düşüncesi** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Çocuk evinde | 37 | 40,7 |
| Kuruluş (ÇY ,YY, SE) | 4 | 4,4 |
| Ailesi ile birlikte kendi evinde | 50 | 54,9 |
| Toplam | 91 | 100,0 |

Çizelge 3.10'da araştırma kapsamında ankete katılan çocukların çocuk evi, diğer kuruluş bakımı hizmetleri ve ailesi yanında yaşamaya ilişkin düşünceleri yer almaktadır. Buna göre öncelikle çocukların çocuk evi ve diğer kuruluşlar arasında yaşamayı tercih ettiği yere ilişkin düşünceleri incelendiğinde çocukların 72’si (%79,1) çocuk evinde, 8’i (%8,8) kuruluşta (çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, sevgi evi), 11’i (%12,1) diğer yerlerde yaşamayı tercih etmektedir.

Araştırmaya katılan çocukların 85’i (%93,4) "çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, sevgi evinde yaşayan çocukların çocuk evinde yaşamasını isterken", 6’sı (%6,6)

istememektedir. Çocuk evinde yaşamalarını isteme nedeni olarak çocukların 21'i (%23,1) "diğer çocukların da yaşama hakkı var", 35'inin (%38,5) "diğer çocukların da mutlu huzurlu, rahat yaşaması için", 2'sinin (%2,2) "bizden çok hakedenler var", 20'sinin (%22) "çocukların yetişmesi için ev daha uygun", 3'ünün (%3,3) "onların da anne şefkatine ihtiyacı var" cevabını verdiği görülmektedir. Çocukların 10'u (%11) ise bu soruya yanıt vermemiştir.

Araştırmaya katılan çocukların şu an yaşamayı istediği yere ilişkin düşünceleri incelendiğinde; çocukların 44'ü (%48,4) çocuk evinde, 40'ı (%44) ailesiyle birlikte kendi evinde, 5'i (%5,5) kuruluşta (çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, sevgi evi), 2'si (%2,2) başka bir yerde yaşamak istediğini belirtmektedir.

Araştırmaya katılan çocukların aslında yaşaması gereken yere ilişkin düşünceleri incelendiğinde; çocukların 50'sinin (%54,9) ailesi ile birlikte kendi evinde, 37'sinin (%40,7) çocuk evinde, 4'ünün (%4,4) kuruluşta (çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, sevgi evi )cevabını verdiği görülmektedir.

**Çizelge 3.11. Araştırma kapsamında ankete katılan çocukların çocuk evi ve personele ilişkin düşünceleri.**

| **Yaşadığı çocuk evinden en çok sevdiği şey** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Boş | 2 | 2,2 |
| Bakım elemanı | 15 | 16,5 |
| Evdeki çocuklar | 6 | 6,6 |
| Çocuk evi sorumlusu | 9 | 9,9 |
| Odam | 9 | 9,9 |
| Kardeşimle birliktelik | 9 | 9,9 |
| İlgi, sevgi, huzur | 16 | 17,6 |
| Ev ortamı | 25 | 27,5 |
| Toplam | 91 | 100,0 |
| **Yaşadığı çocuk evinde olmasını istediği şey** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Herşey var | 33 | 36,3 |
| Annem ve kardeşlerim | 10 | 11,0 |
| Cep telefonu ve laptop | 21 | 23,1 |
| Daha fazla sosyal faaliyet | 6 | 6,6 |
| Lig tv-odamda tv | 6 | 6,6 |
| Diğer | 15 | 16,5 |
| Toplam | 91 | 100,0 |
| **Yaşadığı çocuk evinde değiştirmek istediği şey** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Herşey güzel, değiştirmek istemem | 61 | 67,0 |
| Bazı kuralları değiştirmek isterim | 6 | 6,6 |
| Evi ve eşyaları değiştirmek isterim | 11 | 12,1 |
| Kendi annem ve kardeşlerim bizimle aynı evde kalsın | 10 | 11,0 |
| Arkadaşlarımı eve getirmek isterim | 3 | 3,3 |
| Toplam | 91 | 100,0 |

**Çizelge 3.11. (Devam). Araştırma kapsamında ankete katılan çocukların çocuk evi ve personele ilişkin düşünceleri.**

| **Yaşamında kendine en yakın hissettiği ve güvendiği kişi** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Bakım elemanı | 21 | 23,1 |
| Çocuk evi sorumlusu | 23 | 25,3 |
| Evdeki çocuklar | 19 | 20,9 |
| Ailem | 15 | 16,5 |
| Arkadaşım | 5 | 5,5 |
| Okuldaki öğretmenlerim | 1 | 1,1 |
| Kendim | 4 | 4,4 |
| Kimse | 3 | 3,3 |
| Toplam | 91 | 100,0 |
| **Karşılaştığı bir sorunu paylaştığı kişi** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Bakım elemanı | 38 | 41,8 |
| Çocuk evi sorumlusu | 21 | 23,1 |
| Evdeki çocuklar | 11 | 12,1 |
| Ailem | 7 | 7,7 |
| Arkadaşım | 7 | 7,7 |
| Okuldaki öğretmenlerim | 1 | 1,1 |
| Kendim | 3 | 3,3 |
| Kimse | 3 | 3,3 |
| Toplam | 91 | 100,0 |

Çizelge 3.11'de; araştırma kapsamında ankete katılan çocukların çocuk evi ve personele ilişkin düşünceleri yer almaktadır. Buna göre; çocukların yaşadığı çocuk evinde en çok sevdiği şeye ilişkin düşünceleri incelendiğinde; çocukların 15'inin (%16,5) bakım elemanını, 6'sının (%6,6) evdeki çocukları, 9'unun (%9,9) çocuk evi sorumlusunu, 9'unun (%9,9) odasını, 9'unun (%9,9) kardeşiyle birlikteliği, 16'sının (%17,6) ilgi, sevgi, huzuru, 25'inin (%27,5) ev ortamını en çok sevdikleri şey olarak belirttiği anlaşılmaktadır.

Çocuk evinde olmasını istediği en önemli şey konusunda çocukların 33'ünün (%36,3) "herşey var", 10'unun (%11) annem ve kardeşlerim, 21'inin(%23,1) cep telefonu ve laptop, 6'sının (%6,6) daha fazla sosyal faaliyet, 6'sının (%6,6) lig tv-odada tv, 15'inin (%16,5) diğer ihtiyaçlar cevabını verdikleri anlaşılmaktadır.

Çocuk evinde değiştirmek istedikleri şey konusunda çocukların 61'inin (%67), '"herşey güzel, değiştirmek istemem", 6'sının (%6,6) "'bazı kuralları", 11'inin (%12,1) "evi ve eşyaları", 10'unun (%11) "kendi annesi ve kardeşlerinin aynı evde kalmasını", 3'ünün (%3,3) "arkadaşlarımı eve getirmek" cevabını verdikleri anlaşılmaktadır.

Yaşamında kendisine en yakın hissettiği ve güvendiği kişi olarak çocukların 21'i (%23,1) bakım elemanını, 23'ü (%25,3) çocuk evi sorumlusunu, 19'u (%20,9) evdeki çocukları, 15'i (%16,5) ailesini, 5'i (%5,5) arkadaşlarını, 1'i (%1,1) okuldaki öğretmenlerini, 4'ü (%4,4) bizzat kendisini, 3'ü (%3,3) ise kendini yakın hissettiği ve güvendiği kimse olmadığını belirtmektedir.

Karşılaştığı bir sorunu paylaştığı kişi olarak çocukların 38'i (%41,8) bakım elamanını, 21'i (%23,1) çocuk evi sorumlusunu, 11'i (%12,1) evdeki çocukları, 7'si (%7,7) ailesini, 7'si (%7,7) arkadaşını, 1'i (%1,1) okuldaki öğretmenlerini, 6'sı (%6,6) ise sorununu kimse ile paylaşmadığını, belirtmektedir.

**Çizelge 3.12. Araştırma kapsamında ankete katılan çocukların hayatı ve geleceğine ilişkin düşünceleri.**

| **Hayatında değişmesini istediği şey** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Ders başarısı | 6 | 6,6 |
| Ailemle yaşamak isterim | 18 | 19,8 |
| Hiçbirşey | 31 | 34,1 |
| Büyümek isterim | 6 | 6,6 |
| Üzüntülerim | 4 | 4,4 |
| Davranışlarım | 9 | 9,9 |
| Yaşamım | 7 | 7,7 |
| Diğer | 10 | 11,0 |
| Toplam | 91 | 100,0 |
| **Şu an hayatında olmasını istediği şey** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Ailemle birlikte olmak | 15 | 16,5 |
| Kardeşimle aynı evde kalmak | 10 | 11,0 |
| Derslerimin iyi olması | 10 | 11,0 |
| İyi bir üniversite okumak | 3 | 3,3 |
| Davranışlarımın daha iyi olması | 1 | 1,1 |
| Hiçbir şey | 30 | 33,0 |
| Diğer | 22 | 24,2 |
| Toplam | 91 | 100,0 |
| **Gelecekte hayatında olmasını istediği şey** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| İş, meslek sahibi olmak | 41 | 45,1 |
| Ev, araba sahibi olmak | 7 | 7,7 |
| Düzenli aile hayatı | 17 | 18,7 |
| Ailemle birlikte olmak | 17 | 18,7 |
| Üniversiteyi kazanmak | 6 | 6,6 |
| Hiçbir şey | 3 | 3,3 |
| Toplam | 91 | 100,0 |

**Çizelge 3.12. (Devam). Araştırma kapsamında ankete katılan çocukların hayatı ve geleceğine ilişkin düşünceleri.**

| **Sihirli bir güce sahip olsa ve istediği herşeyi yapabilse hayatında neler değişirdi** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Zengin olurdum | 3 | 3,3 |
| İş sahibi olurdum | 4 | 4,4 |
| Sihir anlamsız | 13 | 14,3 |
| Ailemle birlikte olurdum | 8 | 8,8 |
| Herşey değişirdi istediğim gibi yaşardım | 26 | 28,6 |
| Derslerimi ve davranışlarımı düzeltirdim | 4 | 4,4 |
| Hiçbir şey değiştirmezdim | 26 | 28,6 |
| Diğer | 7 | 7,7 |
| Toplam | 91 | 100,0 |
| **Gelecekle ilgili planları** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| İş, meslek sahibi olmak | 38 | 41,8 |
| Ev, araba sahibi olmak | 1 | 1,1 |
| Düzenli aile hayatı | 6 | 6,6 |
| Ailesiyle birlikte olmak | 12 | 13,2 |
| Üniversiteyi kazanmak | 18 | 19,8 |
| Henüz planı yok | 14 | 15,4 |
| Diğer | 2 | 2,2 |
| Toplam | 91 | 100,0 |
| **Eklemek istenilen konular** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Ailemle ve kardeşimle daha sık görüşmek | 1 | 1,1 |
| Eklemek istediğim bir şey yok | 83 | 91,2 |
| Küçük gruplar halinde ülkeyi gezmek | 1 | 1,1 |
| Ailemle yaşamak | 3 | 3,3 |
| Birlikte kalacağı arkadaşlarını seçmek | 2 | 2,2 |
| Çocuk evi büyük çocuklar için uygun değil | 1 | 1,1 |
| Toplam | 91 | 100,0 |

Çizelge 3.12'de araştırma kapsamında ankete katılan çocukların hayatı ve geleceğe ilişkin düşünceleri yer almaktadır. Buna göre; çocukların "hayatında değişmesini istediği şey nedir" sorusuna 6'sının (%6,6) "ders başarısı", 18'inin (%19,8) "ailemle yaşamak", 31'inin (%34,1) "hiçbir şey", 6'sının (%6,6) "büyümek isterim", 4'ünün (%4,4) "üzüntülerim", 9'unun (%9,9) "davranışlarım", 7'sinin (%7,7) "yaşamım", 10'unun (%11) "diğer" cevabını verdiği anlaşılmaktadır.

Çocukların; "şu an hayatında ne olmasını istersin" sorusuna, 15'inin (%16,5) "ailemle birlikte olmak", 10'unun (%11) "kardeşimle aynı evde kalmak", 10'unun (%11) "derslerimin iyi olması", 3'ünün (%3,3) "iyi bir üniversitede okumak", 1'inin (%1,1) "davranışlarımın daha iyi olması",30'unun (%33) "hiçbir şey", 22'sinin (%24,2) "diğer" cevabını verdiği anlaşılmaktadır.

Çocukların; "gelecekte hayatında ne olmasını istersin" sorusuna 41'inin (%45,1) "iş-meslek sahibi olmak", 7'sinin (%7,7) "ev-araba almak", 17'sinin (%18,7) "düzenli ev hayatına sahip olmak", 17'sinin (%18,7) "ailesiyle birlikte olmak", 6'sının (%6,6) "üniversiteyi kazanmak", 3'ünün (%3,3) "hiçbir şey" cevabını verdiği anlaşılmaktadır.

Çocukların; "Sihirli bir güce sahip olsa ve istediği herşeyi yapabilse hayatında neler değişirdi" sorusuna, 3'ünün (%3,3) "zengin olmak", 4'ünün (%4,4) "iş sahibi olmak", 13'ünün (%14,3) "sihir anlamsız", 8'inin (%8,8) "ailesiyle birlikte olmak", 26'sının (%28,6) "herşey değişirdi, istediğim gibi yaşardım", 4'ünün (%4,4) "derslerimi ve davranışlarımı düzeltmek", 26'sının (%28,6) "hiçbir şey değiştirmezdim", 7'sinin (%7,7) "diğer" cevabını verdiği anlaşılmaktadır.

Çocukların; "gelecekle ilgili planların nedir" sorusuna 38'inin (%41,8) "iş, meslek sahibi olmak", 1'inin (%1,1) "ev,araba sahibi olmak", 6'sının (%6,6) "düzenli ev hayatı", 12'sinin (%13,2) "ailesiyle birlikte olmak", 18'inin (%19,8) "üniversiteyi kazanmak", 14'ünün (%15,4) "henüz planım yok", 2'sinin "diğer" cevabını verdiği anlaşılmaktadır.

Çocukların eklemek istedikleri konular olarak 1'inin (%1,1) "ailemle ve kardeşimle daha sık görüşmek isterim", 83'ünün (%91,2) "eklemek istediğim bir şey yok", 1'inin (%1,1) "küçük gruplar halinde ülkeyi gezmek", 3'ünün (%3,3) "ailemle yaşamak", 2'sinin (%2,2) "birlikte kalacağım arkadaşları seçmek", 1'inin (%1,1) "çocuk evi büyük çocuklar için uygun değil" şeklinde cevaplar verdiği anlaşılmaktadır.

### 3.3.Çocuklara İlişkin Dosya Bulguları

Araştırmacı tarafından hazırlanan kodlama yönergesi ile; çocuk evlerinde korunma ve bakım altında bulunan çocukların kişisel dosyalarının taranarak, sosyo-demografik bilgileri, kişisel özellikleri, özür, eğitim durumu, aile bilgileri, korunma altına alınma süreci, yaralandırıldığı hizmet modelleri, kuruluş bakımı ile çocuk evi süreci ve aile ilişkilerine yönelik bilgiler elde edilmiştir. Aşağıdaki çizelgelerde söz konusu bilgiler yer almaktadır.

**Çizelge 3.13. Çocukların sosyo-demografik özellikleri.**

| **Cinsiyet** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Kız | 96 | 57,5 |
| Erkek | 71 | 42,5 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Yaş** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| 0-2 | 1 | ,6 |
| 3-6 | 34 | 20,4 |
| 7-12 | 35 | 21,0 |
| 13-15 | 54 | 32,3 |
| 16-18 | 31 | 18,6 |
| 18+ | 12 | 7,2 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Özür Durumu** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Engelli | 10 | 6,0 |
| Engelli değil | 157 | 94,0 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Özür Türü** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Engelli değil | 157 | 94,0 |
| Zihinsel | 10 | 6,0 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Eğitim durumu** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Okul öncesi | 30 | 18,0 |
| İlköğretim | 91 | 54,5 |
| Ortaöğretim | 43 | 25,7 |
| Lisans | 2 | 1,2 |
| Çıraklık eğitim | 1 | ,6 |
| Toplam | 167 | 100,0 |

Çizelge 3.13'te çocukların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Çizelgede görüldüğü gibi cinsiyet dağılımı açısından çocukların 96'sı (%57,5) kız ve 71'i (%42,5) erkeklerden oluşmaktadır. Yaş dağılımına baktığımızda 1'i (%0,6) 0-2 yaş grubunda, 34'ü (%20,4) 3-6 yaş grubunda, 35'i (%21) 7-12 yaş grubunda, 54'ü (%32,3) 13-15 yaş grubunda, 31'i (%18,6) 16-18 yaş grubunda, 12'si (%7,2) 18+ yaş grubunda yer almaktadır.

Çocukların 10'unun (%6) zihinsel engelli, 157'si (%94) engelli olmadığı anlaşılmaktadır. Çocukların öğrenim durumu incelendiğinde 30'u (%18) okul öncesi öğrenime, 91'i (%54,5) ilköğretime, 43'ü (%25,7) ortaöğretime, 2'si (%1,2) lisans eğitimine, 1'i (%0,6) çıraklık eğitimi devam etmektedir.

**Çizelge 3.14. Çocukların aile yapısı ve özelliklerine ilişkin bilgiler.**

| **Aile Yapısı** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Çekirdek | 29 | 17,4 |
| Geniş | 4 | 2,4 |
| Parçalanmış | 118 | 70,7 |
| Evlilik birlikteliği dışı | 16 | 9,6 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Anne Babanın Hayatta Olma Durumu** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Her ikisi de sağ | 134 | 80,2 |
| Anne ölü baba sağ | 14 | 8,4 |
| Baba ölü anne sağ | 16 | 9,6 |
| Her ikisi de ölü | 3 | 1,8 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Anne Babanın Birliktelik Durumu** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Birlikte | 18 | 10,8 |
| Ayrı | 116 | 69,5 |
| Vefat | 33 | 19,8 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Evlilik Şekli** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Resmi nikah | 144 | 86,2 |
| İmam nikahı | 7 | 4,2 |
| Evlilik birlikteliği dışı | 16 | 9,6 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Çocuğun ebeveynlerin her ikisinin de ilk evliliklerinden dünyaya gelme durumu** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| İlk evlilikten dünyaya gelmiş | 112 | 67,1 |
| İlk evliliklerinden dünyaya gelmemiş | 39 | 23,4 |
| Evlilik birlikteliği dışı | 16 | 9,6 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Kardeş Sayısı** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| 0 | 13 | 7,8 |
| 1-3 | 119 | 71,3 |
| 4-6 | 27 | 16,2 |
| 7-9 | 2 | 1,2 |
| 10 | 6 | 3,6 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Anne-Baba Ölü/ Boşanmışsa Yeni Evlilik Durumu** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Her ikisi de yeni evlenmiş | 33 | 19,8 |
| Her ikisi de yeniden evlenmemiş | 46 | 27,5 |
| Anne evlenmiş, baba evlenmemiş | 32 | 19,2 |
| Baba evlenmiş, anne evlenmemiş | 14 | 8,4 |
| Evlilik birlikteliği devam ediyor | 18 | 10,8 |
| Bilgi yok | 24 | 14,4 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Anne baba ayrı ise çocukla kimin ilgilendiği** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Anne | 73 | 43,7 |
| Baba | 64 | 38,3 |
| Anne baba birlikte | 7 | 4,2 |
| Büyükanne/büyükbaba | 11 | 6,6 |
| Yakın akraba | 8 | 4,8 |
| Diğer | 4 | 2,4 |
| Toplam | 167 | 100,0 |

Çizelge 3.14'te çocukların aile yapısı ve özelliklerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre çocukların 29'unun (%17,4) çekirdek aile, 4'ünün (%2,4) geniş aile, 118'inin (%70,7) parçalanmış aile, 16'sının (%9,6) evlilik birlikteliği dışında bir aile yapısına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Çocukların 134'ünün (%80,2) anne ve babasının sağ, 14'ünün (%8,4) annesinin ölü babasının sağ, 16'sının (%9,6) babasının ölü annesinin sağ, 3'ünün (%1,8) anne baba her ikisinin de ölü olduğu, çocukların 18'inin (%10,8) anne ve babasının birlikte, 116'sının (%69,5) ayrı yaşadığı anlaşılmaktadır.

Çocuklarının 144'ünün anne ve babasının (%86,2) resmi nikah ile, 7'sinin (%4,2) imam nikahı ile evlendiği, 16'sının (%9,6) evlilik birlikteliği dışında yaşadıkları, Çocukların 112'sinin (%67,1) ebeveynlerinin ilk evliliklerinden dünyaya geldiği, 39'unun (%23,4) ilk evliliklerinden dünyaya gelmediği, 16'sının (%9,6) evlilik birlikteliği dışında dünyaya geldiği anlaşılmaktadır.

Çocukların 13'ünün (%7,8) kardeşinin olmadığı, 119'unun (%71,3) 1-3 kardeşe, 27'sinin (%16,2) 4-6, 2'sinin (%1,2) 7-9, 6'sının (%3,6) 10 kardeşe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Anne babası ölmüş veya boşanmış çocukların 33'ünün (%19,8) anne ve babasının yeniden evlendiği, 46'sının (%27,5) anne ve babasının yeniden evlenmediği, 32'sinin (%19,2) sadece annesinin evlendiği, 14'ünün (%8,4) babasının yeniden evlendiği, 18'inin (%10,8) anne ve babasının evlilik birlikteliğinin devam ettiği anlaşılmış olup, 24'ünün (%14,4) bilgisine ulaşılamamıştır.

Anne ve babası ayrı olan çocukların 73'ü (%43,7) ile annesinin, 64'ü (%38,3) ile babasının, 7'si (%4,2) ile anne ve babanın birlikte, 11'i (%6,6) ile büyükanne/büyükbabanın, 8'i (%4,8) ile yakın akrabanın, 4'ü (%2,4) ile diğer kişilerin ilgilendiği anlaşılmaktadır.

**Çizelge 3.15. Çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri.**

| **Ailenin Yaşadığı Yer** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Ankara | 119 | 71,3 |
| Başka il | 43 | 25,7 |
| Bilgi yok | 5 | 3,0 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Ailenin Gelir Durumu** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| 0-1000 (alt gelir grubu) | 144 | 86,2 |
| 1001-2500 (orta gelir grubu) | 23 | 13,8 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Anne Yaş** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| 20-29 | 25 | 15,0 |
| 30-39 | 97 | 58,1 |
| 40-49 | 37 | 22,2 |
| 50-57 | 8 | 4,8 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Baba Yaş** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| 20-29 | 10 | 6,0 |
| 30-39 | 47 | 28,1 |
| 40-49 | 72 | 43,1 |
| 50-59 | 30 | 18,0 |
| 60-69 | 2 | 1,2 |
| 70-79 | 6 | 3,6 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Anne Eğitim Durumu** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Okur yazar değil | 14 | 8,4 |
| Okur yazar | 14 | 8,4 |
| İlkokul | 88 | 52,7 |
| Orta okul | 4 | 2,4 |
| Lise | 6 | 3,6 |
| Bilgi yok | 41 | 24,6 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Baba Eğitim Durumu** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Okur yazar değil | 7 | 4,2 |
| Okur yazar | 9 | 5,4 |
| İlkokul | 94 | 56,3 |
| Orta okul | 7 | 4,2 |
| Lise | 11 | 6,6 |
| Bilgi yok | 39 | 23,4 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Anne Çalışma Durumu** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Ev temizliği, tarım işçiliği gibi işler | 3 | 1,8 |
| Sigortasız geçici işlerde | 5 | 3,0 |
| Sigortalı ve sürekli işler | 12 | 7,2 |
| Çalışmıyor | 107 | 64,1 |
| Diğer | 23 | 13,8 |
| Bilgi yok | 17 | 10,2 |
| Toplam | 167 | 100,0 |

**Çizelge 3.15. (Devam). Çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri.**

| **Baba Çalışma Durumu** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Marjinal işlerde | 19 | 11,4 |
| Sigortasız sürekli işlerde | 3 | 1,8 |
| Sigortasız geçici işler | 43 | 25,7 |
| Sigortalı ve sürekli işlerde | 27 | 16,2 |
| Çalışmıyor | 61 | 36,5 |
| Bilgi yok | 14 | 8,4 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Annenin Alkol ve Madde Kullanımı** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Var | 21 | 12,6 |
| Yok | 87 | 52,1 |
| Bilgi yok | 59 | 35,3 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Babanın Alkol ve Madde Kullanımı** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Var | 52 | 31,1 |
| Yok | 46 | 27,5 |
| Bilgi yok | 69 | 41,3 |
| Toplam | 167 | 100,0 |

Çizelge 3.15'te çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.Buna göre; çocukların ailelerinden 119'unun (%71,3) Ankara'da, 43'ünün (%25,7) Ankara dışında başka bir ilde yaşadığı, 5'inin (%3) nerede yaşadığına dair bir bilgi olmadığı görülmektedir. Çocukların ailesinin gelir durumuna bakıldığında 144'ünün (%86,2) alt gelir grubunda, 23'ünün (%13,8) orta gelir grubunda yer aldığı anlaşılmaktadır.

Çocukların annelerinin 25'inin (%15) 20-29 yaş grubunda, 97'sinin (%58,1) 30-39 yaş grubunda, 37'sinin (%22,2) 40-49 yaş grubunda, 8'inin (%4,8) 50-57 yaş grubunda olduğu, çocukların babalarının 10'unun (%6) 20-29 yaş grubunda, 47'sinin (%28,1) 30-39 yaş grubunda, 72'sinin (%43,1) 40-49 yaş grubunda, 30'unun (%18) 50-59 yaş grubunda, 2'sinin (%1,2) 60-69 yaş grubunda, 6'sının (%3,6) 70-79 yaş grubunda olduğu anlaşılmaktadır.

Çocukların annelerinin 14'ünün (%8,4) okur yazar olmadığı, 14'ünün (%8,4) okur yazar olduğu, 88'inin (%52,7) ilkokul mezunu, 4'ünün (%2,4) ortaokul, 6'sının (%3,6) lise mezunu olduğu anlaşılmış olup 41'inin (%24,6) öğrenim durumuna ilişkin bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Çocukların babalarının 7'sinin (%4,2) okur yazar olmadığı, 9'unun (%5,4) okur yazar olduğu, 94'ünün (%56,3) ilkokul, 7'sinin (%4,2) ortaokul, 11'inin (%6,6) lise mezunu olduğu anlaşılmış olup 39'unun (%23,4) öğrenim durumuna ilişkin bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Çocukların annelerinin 107'sinin (%64,1) çalışmadığı, 17'sının (%10,2) çalışıp çalışmadığı hakkında bilgi bulunmadığı, 43'ünün %(34,7) çeşitli işlerde çalıştığı, çalışan annelerin 3'ünün (%1,8) ev temizliği, tarım işçiliği gibi işlerde, 5'inin (%3) sigortasız geçici işlerde, 12'sinin (%7,2) sigortalı ve sürekli işlerde, 23'ünün (%13,8) diğer işlerde çalıştığı anlaşılmış olup 17'sinin (%10,2) çalıştığı işle ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Çocukların babalarının 61'inin (%36,5) çalışmadığı, 14'ünün (%8,4) çalışıp çalışmadığı hakkında bilgi bulunmadığı, 92'sinin %(55,1) çeşitli işlerde çalıştığı, çalışan babaların 19'unun (%11,4) marjinal işlerde, 3'ünün (%1,8) sigortasız sürekli işlerde, 43'ünün (%25,7) sigortasız geçici işlerde, 27'sinin (%16,2) sigortalı sürekli işlerde çalıştığı anlaşılmış olup 14'ünün (%8,4) çalıştığı işle ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Çocukların 21'inin (%12,6) annesinin alkol ve madde kullanımına ilişkin alışkanlığının olduğu, 87'sinin (%52,1) bu yönde bir alışkanlığı olmadığı anlaşılmış olup 59'u (%35,3) ile ilgili konu hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Çocukların 52'sinin (%31,1) babasının alkol ve madde kullanımına ilişkin alışkanlığın olduğu, 46'sının (%27,5) alışkanlığı olmadığı anlaşılmış olup, 69'u (%41,3) ile ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır.

**Çizelge 3.16. Çocukların çocuk koruma sistemine girişi ve kuruluş bakımı öncesi özelliklerine ilişkin bilgiler.**

| Çocuğun Koruma Altına Alınma Yaşı | Sayı | Yüzde (%) |
|---|---|---|
| 0-2 | 24 | 14,4 |
| 3-6 | 67 | 40,1 |
| 7-12 | 66 | 39,5 |
| 13-15 | 7 | 4,2 |
| 16-17 | 3 | 1,8 |
| Toplam | 167 | 100 |

**Çizelge 3.16. (Devamı) Çocukların çocuk koruma sistemine girişi ve kuruluş bakımı öncesi özelliklerine ilişkin bilgiler.**

| **Çocuğun Koruma Altına Alınma Nedeni** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Ana baba vefat | 3 | 1,8 |
| Anne evi terk | 34 | 20,4 |
| Anne vefat | 12 | 7,2 |
| Baba cezaevinde | 10 | 6,0 |
| Baba terk | 5 | 3,0 |
| Baba vefat | 10 | 6,0 |
| Bosanma | 40 | 24,0 |
| Cinsel istismar | 4 | 2,4 |
| Erken evlilik | 1 | ,6 |
| Evden kaçma | 1 | ,6 |
| Evlilik dışı | 9 | 5,4 |
| İhmal istismar | 33 | 19,8 |
| Terk | 5 | 3,0 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Çocuğun Korunma altına alınmadan önce okul başarı durumu** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Okul öncesi dönem | 86 | 51,5 |
| Geçer | 2 | 1,2 |
| Orta | 16 | 9,6 |
| İyi | 23 | 13,8 |
| Pekiyi | 14 | 8,4 |
| Kaynaştırma | 7 | 4,2 |
| Bilgi yok | 19 | 11,4 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Çocuğun Korunma Altına Alınmadan Önce Gözlemlenen Kişilik Özellikleri** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| İçe dönük,sakin,çekingen | 78 | 46,7 |
| Dışa dönük, sosyal, kendini rahat ifade eden | 75 | 44,9 |
| Bilgi yok | 14 | 8,4 |
| Toplam | 167 | 100,0 |

Çizelge 3.16'da çocukların çocuk koruma sistemine girişi ve kuruluş bakımı öncesi özelliklerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre; çocukların 24'ünün (%14,4) 0-2 yaşta, 67'sinin (% 40,1) 3-6 yaşta, 66'sının (%39,5) 7-12 yaşta, 7'sinin (4,2) 13-15 yaşta, 3'ünün (1,8) 16-17 yaş grubunda korunma altına alındığı anlaşılmaktadır.

Çocuklardan 25'inin (%15) anne veya babasının ölümü veya her ikisinin ölümü, 34'ünün (%20,4) annesinin evi terk etmesi, 10'unun (%6) babasının cezaevinde olması, 5'inin (%3) babanın evi terk etmesi, 40'ının (%24) anne ve babasının boşanması, 4'ünün (%2,4) cinsel istismar, 33'ünün (%19,8) ihmal ve

istismar, 9'unun (%5,4) evlilik dışı olması, 5'inin (%3) terk nedeni ile koruma altına alındığı anlaşılmaktadır.

Çocukların korunma altına alınmadan önce akademik başarı durumuna bakıldığında 2'sinin (%1,2) geçer, 16'sının (%9,6) orta, 23'ünün (%13,8) iyi, 14'ünün (%8,4) pekiyi derecede okul başarısının olduğu anlaşılmış olup, 86'sının (%51,5) okul öncesi dönem, 7'sinin (4,3) engelli olması nedeniyle kaynaştırma öğrencisi olduğu, 19'u (%11,4) hakkında bilgi bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Çocukların 78'inin (%46,7) korunma altına alınma sürecinde içe dönük sakin, çekingen bir yapısının olduğu, 75'inin (%44,9) dışa dönük sosyal, kendini rahat ifade eden kişilik özelliği gösterdiği, 14'ü (%8,4) hakkında bilgi bulunmadığı anlaşılmaktadır.

**Çizelge 3.17. Çocukların çocuk evi öncesinde yararlandırıldığı hizmet modelleri, aile odaklı hizmetlerden yararlandırılma durumu ile çocuk evine yerleştirilme nedenine ilişkin bilgiler.**

| **Çocuğun İlk Kabulde Yerleştirildiği Kuruluş** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Çocuk yuvası | 133 | 79,6 |
| Yetiştirme yurdu | 3 | 1,8 |
| Sevgi evi | 13 | 7,8 |
| Çocuk evi | 7 | 4,2 |
| Aileye dönüş çocuk evi | 11 | 6,6 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Çocuğun Yararlandırıldığı Hizmet Modelleri** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Kuruluş bakımı | 150 | 89,8 |
| Kuruluş bakımı+koruyucu aile | 2 | 1,2 |
| Kuruluş bakımı+SED | 1 | ,6 |
| Çocuk evi | 14 | 8,4 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Çocuk Evine Kabulünden Önce Aile Odaklı Hizmet Modelinden Yararlandırılamama Nedeni** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Çalışılma yapılmış | 84 | 50,3 |
| Çalışma yapılmamış | 44 | 26,3 |
| Aile yanına dönmesi mümkün olmayan | 39 | 23,4 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Çocuk Evine Yerleştirilme Nedeni** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Aile odaklı hizmetlerden yararlandırılamayacağı yönünde değerlendirme | 167 | 100,0 |
| Toplam | 167 | 100,0 |

Çizelge 3.17'de çocukların çocuk evi öncesinde yararlandırıldığı hizmet modelleri, aile odaklı hizmetlerden yararlandırılma durumu ile çocuk evine yerleştirilme nedenine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre; çocukların 133'ünün

(%79,6) kuruluşa ilk kabulünün çocuk yuvasına, 3'ünün (%1,8) yetiştirme yurduna, 13'ünün (%7,8) sevgi evine, 7'sinin (%4,2) çocuk evine, 11'inin (%6,6) aileye dönüş çocuk evine yapıldığı anlaşılmaktadır.

Çocukların 150'si (%89,8) kuruluş bakımı, 2'si (%1,2) kuruluş bakımı+koruyucu aile, 1'i (%0,6) kuruluş bakımı+SED, 14'ü (%8,4) yalnızca çocuk evi hizmet modelinden yararlandırılmıştır.

Çocuk evine kabul edilmeden önce 84 çocuğun (%50,3) aile odaklı hizmet modelinden yararlanması için çalışma yapıldığı, 44'ü (%26,3) için herhangi bir çalışmanın yapılmadığı, 39'unun (%23,4) aile odaklı hizmet modelinden yararlanmasının mümkün olmadığının değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

Çocukların tamamının (%100) aile odaklı hizmetlerden yararlandırılamayacağı yönünde haklarında yapılan değerlendirme nedeniyle çocuk evine yerleştirildiği anlaşılmaktadır.

**Çizelge 3.18. Çocukların kardeş birlikteliğine ilişkin bilgiler.**

| Kardeşlerin Yaşadığı Yer | Sayı | Yüzde (%) |
|---|---|---|
| Kardeşi yok | 13 | 7,8 |
| Koruma altına alınmadı | 15 | 9,0 |
| SED ile aile yanında | 7 | 4,2 |
| Koruyucu aile yanında | 1 | ,6 |
| Aynı çocuk evinde | 35 | 21,0 |
| Farklı çocuk evinde | 10 | 6,0 |
| Kuruluşta | 24 | 14,4 |
| Korunma kararı kaldırılarak aileye teslim | 1 | ,6 |
| Reşit | 2 | 1,2 |
| Aynı çocuk evinde +koruyucu aile yanında | 7 | 4,2 |
| Aynı çocuk evinde + kuruluşta | 11 | 6,6 |
| Aynı çocuk evi +farklı çocuk evi | 2 | 1,2 |
| Diğer | 39 | 23,4 |
| Toplam | 167 | 100,0 |

Çizelge 3.18.'de çocukların kardeşlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre; kardeşi olan çocukların 15'inin kardeşlerinin (%9) koruma altına alınmadığı, 7'sinin (%4,2) SED ile aile yanında, 1'inin (%0,6) koruyucu aile yanında, 35'inin (%21) aynı çocuk evinde, 10'unun (%6) farklı çocuk evinde, 24'ünün (%14,4) kuruluşta, 1'inin (%0,6) koruma kararı kaldırılarak ailesi yanında, 2'sinin (%1,2) reşit, 7'sinin (%4,2) aynı çocuk evinde+koruyucu aile yanında, 11'inin (%6,6) aynı

çocuk evinde+kuruluşta, 2'sinin (%1,2) aynı çocuk evinde+farklı çocuk evinde, 39'unun (%23,4) diğer yerlerde yaşadığı anlaşılmaktadır. Diğer kısmında yer alan çok kardeşli çocukların herbir kardeş ya da kardeş grubu için farklılık bulunması nedeniyle bir gruplandırmaya dahil edilememiştir. Örneğin kardeşlerden biri evli hiç korunma altına alınmamış, diğeri reşit olup kuruluştan ayrılmış, bir diğeri anne baba boşanması sonucunda ebevenylerden diğerinin yanında kalmış, biri kuruluşta diğeri evlat edinilmiş, biri SED desteği ile aile yanında diğeri koruyucu aile yanında kimisi hakkında ise bilgi yok gibi çok farklı sayıda değişken olması nedeniyle gruplandırılamamıştır.

**Çizelge 3.19. Çocukların çocuk evine yerleştirmeden önce gözlemlenen özelliklerine ilişkin bilgiler.**

| **Çocuğun Eve Yerleştirilmeden Önce Kuruluştaki Çocuklarla İlişki Düzeyi** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Sağlıklı ilişkiler içinde | 106 | 63,5 |
| Zaman zaman uyum sorunları yaşıyor | 55 | 32,9 |
| Sık sık uyum sorunları yaşıyor | 3 | 1,8 |
| Bilgi yok | 3 | 1,8 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Çocuğun Eve Yerleştirilmeden Önce Kuruluştaki Çalışanlarla İlişki Düzeyi** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Sağlıklı ilişkiler içinde | 120 | 71,9 |
| Zaman zaman uyum sorunları yaşıyor | 41 | 24,6 |
| Sık sık uyum sorunları yaşıyor | 3 | 1,8 |
| Bilgi yok | 3 | 1,8 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Çocuğun Eve Yerleştirilmeden Önce Kuruluşta Gözlemlenen Kişilik Özellikleri** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| İçe dönük, sakin,çekingen | 45 | 26,9 |
| Dışa dönük, sosyal, kendini rahat ifade eden | 120 | 71,9 |
| Boş | 2 | 1,2 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Çocuğun Kuruluştan İzinsiz Ayrılma Girişiminin Olup Olmadığı** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Ayrılmış | 10 | 6,0 |
| Ayrılmamış | 157 | 94,0 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **İzinsiz Ayrılma Sayısı** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| İzinsiz ayrılmamış | 157 | 94,0 |
| 1-4 | 7 | 4,2 |
| 5-8 | 3 | 1,8 |
| Toplam | 167 | 100,0 |

**Çizelge 3.19. (Devam). Çocukların çocuk evine yerleştirmeden önce gözlemlenen özelliklerine ilişkin bilgiler.**

| **İzinsiz Ayrılma Durumunda Gittiği Yer** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| İzinsiz ayrılmamış | 157 | 94,0 |
| Ailesinin yanına | 7 | 4,2 |
| Tanıdığı kişilerin yanına | 3 | 1,8 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Çocuğun Eve Yerleştirilmeden Önce Kuruluştaki Okul Başarı Durumu** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Okul öncesi dönem | 43 | 25,7 |
| Geçer | 3 | 1,8 |
| Orta | 30 | 18,0 |
| İyi | 48 | 28,7 |
| Pekiyi | 25 | 15,0 |
| Kaynaştırma | 8 | 4,8 |
| Bilgi yok | 10 | 6,0 |
| Toplam | 167 | 100,0 |

Çizelge 3.19'da çocukların çocuk evine yerleştirmeden önce gözlemlenen özelliklerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre; çocuklardan 106'sının (%63,5) çocuk evine yerleştirilmeden önce kuruluştaki çocuklarla sağlıklı ilişkiler içinde olduğu, 55'inin (%32,9) zaman zaman uyum sorunları yaşadığı, 3'ünün (%1,8) sık sık uyum sorunları yaşadığı anlaşılmış olup, 3'ünün (%1,8) konu ile ilgili bilgisine ulaşılamamıştır.

Çocuklardan 120'sinin (%71,9) çocuk evine yerleştirilmeden önce kuruluştaki personelle sağlıklı ilişkiler içinde olduğu, 41'inin (%24,6) zaman zaman uyum sorunları yaşadığı, 3'ünün (%1,8) sık sık uyum sorunları yaşadığı anlaşılmış olup, 3'ünün (%1,8) konu ile ilgili bilgisine ulaşılamamıştır.

Çocukların 45'inin (%26,9) eve yerleştirilmeden önce içe dönük, sakin, çekingen bir yapısının olduğu, 120'sinin (%71,9) dışa dönük, sosyal, kendini rahat ifade eden özellikte olduğu, 2'si (%1,2) hakkında bilgi bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Çocukların 10'unun (%6) kuruluştan izinsiz ayrılma girişiminin olduğu, 157'sinin (%94) izinsiz ayrılma girişiminin olmadığı anlaşılmaktadır. Kuruluşa kabulden sonra izinsiz ayrılma girişiminde bulunan çocuklardan 7'sinin (%4,2) 1-4 kez kuruluştan izinsiz ayrıldığı, 3'ünün (%1,8) 5-8 kez kuruluştan izinsiz ayrıldığı anlaşılmaktadır. İzinsiz ayrılan çocukların 7'si (%4,2) kuruluştan ayrılınca ailesinin yanına, 3'ü (%1,8) tanıdığı kişilerin yanına gitmiştir.

Çocukların çocuk evine yerleştirilmeden önce okul başarısı incelendiğinde 3'ünün (%1,8) geçer, 30'unun (%18,0) orta, 48'inin (%28,7) iyi, 25'inin (%15,0) pekiyi derecede başarılı olduğu, 8'inin (%4,8) kaynaştırma öğrencisi olduğu, 43'ünün (%25,7) okul öncesi dönemde olduğu, 10'u (%6,0) hakkında bilgi bulunmadığı anlaşılmaktadır.

**Çizelge 3.20. Çocukların çocuk evi hizmetinde gözlemlenen özellikleri, gösterdiği uyum sorunları ve bu sorunların çözümüne yönelik yapılan çalışmalara ilişkin bilgiler.**

| **Çocuğun Çocuk Evinde Gözlemlenen Kişilik Özellikleri** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| İçe dönük, sakin,çekingen | 20 | 12,0 |
| Dışa dönük, sosyal, kendini rahat ifade eden | 147 | 88,0 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Çocuk Evine Uyumu** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Uyumlu | 114 | 68,3 |
| Zaman zaman uyumsuz | 53 | 31,7 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Çocukların Gösterdiği Uyum Sorunları** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Ağlayarak inatlaşma | 7 | 4,2 |
| Yalan söyleme | 3 | 1,8 |
| Kural tanımama | 26 | 15,6 |
| Çocuk evinden izinsiz ayrılma | 3 | 1,8 |
| Okula devamsızlık | 12 | 7,2 |
| Çocuk evinde kalan çocuklarla kavga etme | 2 | 1,2 |
| Uyum sorunu yok | 114 | 68,3 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Uyum Sorunlarının Çözümüne Yönelik Yapılan Çalışmalar** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Meslek elemanlarınca çalışmalar yapılmakta | 138 | 82,6 |
| Devlet ve üniversite hastanesinin psikiyatri bölümünden yardım alınmakta | 29 | 17,4 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Çocuk Evinden İzinsiz Ayrılma Davranışı Gösterme** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| İzinsiz ayrılmamış | 164 | 98,2 |
| 1 kez | 3 | 1,8 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **İzinsiz Ayrıldığında Gittiği Yer** | Sayı | Yüzde (%) |
| İzinsiz ayrılmamış | 164 | 98,2 |
| Ailesinin yanı | 3 | 1,8 |
| Toplam | 167 | 100,0 |

Çizelge 3.20'de çocukların çocuk evi hizmetinde gözlemlenen özellikleri, gösterdiği uyum sorunları ve bu sorunların çözümüne yönelik yapılan çalışmalara ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre; çocukların 20'sinin (%12,0) içe dönük, sakin, çekingen bir yapısının olduğu, 147'sinin (%88) dışa dönük, sosyal, kendini

rahat ifade eden özellikte olduğu, anlaşılmaktadır. Bununla birlikte çocuklardan 114'ünün (%68,3) çocuk evinde uyumlu, 53'ünün (%31,7) zaman zaman uyumsuzluk gösterdiği anlaşılmaktadır. Uyumsuzluk gösteren çocukların 7'sinin (%4,2) ağlayarak inatlaşma, 3'ünün (%1,8) yalan söyleme, 26'sının (%15,6) kural tanımama, 3'ünün (%1,8) çocuk evinden izinsiz ayrılma, 12'sinin (%7,2) okula devamsızlık, 2'sinin (%1,2) çocuk evindeki çocuklarla kavga etme yönünde sorunlu davranışlar gösterdiği anlaşılmaktadır.

Uyum sorununun çözümü için çocukların 138'i (%82,6) ile meslek elemanlarınca çalışmalar yapıldığı, 29'u (%17,4) için devlet ve üniversite hastanelerinin psikiyatri bölümünden yardım alındığı anlaşılmaktadır. Çocukların 164'ünün (%98,2) çocuk evinden izinsiz ayrılma davranışı göstermediği, 3'ünün (%1,8) 1 kez ayrılma girişimi gösterdiği, izinsiz ayrıldığında çocukların tamamının ailesinin yanına gittiği anlaşılmaktadır.

**Çizelge 3.21. Kuruluş öncesi dönem ile kuruluş döneminin çocukların psikososyal gelişimine etkisine ilişkin bulgular.**

| | | **Kuruluş dönemi çocukların kişisel özellikleri** | | **Toplam** |
|---|---|---|---|---|
| | | İçe dönük | Dışa dönük | |
| **Kuruluş öncesi çocukların kişilik özellikleri** | İçe dönük | 33 | 45 | 78 |
| | Dışa dönük | 9 | 66 | 75 |
| **Toplam** | | 42 | 111 | 153 |

**Kuruluş öncesi dönem ile kuruluş döneminin çocukların psikososyal gelişimine etkisine ilişkin Ki Kare Testi**

| Ki Kare Testi | Değer | df | p |
|---|---|---|---|
| Pearson Ki Kare | 17,635 | 1 | ,000 |

Çizelge 3.21'de kuruluş öncesi dönem ile kuruluş döneminin çocukların psikososyal gelişimine etkisine ilişkin veriler yer almaktadır. Buna göre; araştırma kapsamında kuruluş öncesi döneme ilişkin verileri elde edilen 153 (%91,6) çocuktan, 78'inin (%46,7) kuruluş bakımına alınmadan önce yapılan değerlendirmesinde içe dönük özellik gösterdiği, çocukların kuruluşta kaldığı süreçte yapılan değerlendirmesinde bu sayısının 42'ye (%25,1) düştüğü, kuruluş bakımı öncesinde 75'inin (%45) dışa dönük özellik gösterdiği yine bu sayının kuruluş bakımında 111'e (%66,5) yükseldiği tespit edilmiştir.

Çocukların kuruluş öncesi ve kuruluş bakımına alındıktan sonra kişisel özelliklerinde farklılık oluşup oluşmadığını test etmek amacıyla yapılan Ki Kare testi sonucunda, çocukların kuruluş bakımı öncesi ve kuruluş bakımına alındıktan sonra kişilik özelliklerindeki değişim durumu arasında istatistiksel açıdan anlamlı (p=0,0<0,05) bir fark olduğu anlaşılmıştır. Bu durum kuruluşun, çocukların kişisel özelliklerini "dışa dönük" geliştirme yönünde etkili olduğunu göstermektedir.

**Çizelge 3.22. Kuruluş dönemi ve çocuk evi döneminin çocukların psikososyal gelişimine etkisine ilişkin bulgular**

| | | **Çocuk evi döneminde çocukların kişisel özellikleri** | | **Toplam** |
|---|---|---|---|---|
| | | İçe dönük | Dışa dönük | |
| **Kuruluş dönemi çocukların kişisel özellikleri** | İçe dönük | 15 | 30 | 45 |
| | Dışa dönük | 5 | 115 | 120 |
| **Toplam** | | 20 | 145 | 165 |

**Kuruluş dönemi ve çocuk evi döneminin çocukların psikososyal gelişimine etkisine ilişkin Ki-Kare Testi**

| Ki Kare Testi | Değer | df | p |
|---|---|---|---|
| Pearson Ki Kare | 26,137 | 1 | ,000 |

Çizelge 3.22'de kuruluş dönemi ile çocuk evi döneminin çocukların psikososyal gelişimine etkisine ilişkin veriler yer almaktadır. Buna göre; araştırma kapsamında kuruluş dönemine ilişkin verileri elde edilen 165 (%99) çocuktan 45'inin (%27), kuruluş bakımı sürecinde yapılan değerlendirmesinde içe dönük özellik gösterdiği, çocukların çocuk evinde kaldığı süreçte yapılan değerlendirmesinde ise bu sayısının 20'ye (%12) düştüğü, kuruluş bakımı sürecinde 120'sinin (%72) dışa dönük özellik gösterdiği yine bu sayının çocuk evinde 145'e (%87) yükseldiği tespit edilmiştir.

Çocukların kuruluş bakımı ve çocuk evine alındıktan sonra kişisel özelliklerinde farklılık oluşup oluşmadığını test etmek amacıyla yapılan Ki Kare testi sonucunda, çocukların kuruluş bakımı ve çocuk evine alındıktan sonra kişilik özelliklerindeki değişim durumu arasında istatistiksel açıdan anlamlı (p=0,0<0,05) bir fark olduğu anlaşılmıştır. Bu durum çocuk evinin, çocukların kişisel özelliklerini "dışa dönük" geliştirme yönünde etkili olduğunu göstermektedir.

**Çizelge 3.23. Çocuk evinde zaman zaman uyumsuzluk yaşayan çocukların gösterdiği uyum sorunlarının cinsiyete göre dağılımına ilişkin bulgular.**

| | | Cinsiyet | | |
|---|---|---|---|---|
| | | **Kız** | **Erkek** | **Toplam** |
| **Çocukların gösterdiği uyum sorunları** | Ağlayarak inatlaşma | 5 | 2 | 7 |
| | Yalan söyleme | 1 | 2 | 3 |
| | Kural tanımama | 12 | 14 | 26 |
| | Çocuk evinden izinsiz ayrılma | 3 | - | 3 |
| | Okula devamsızlık | 1 | 11 | 12 |
| | Çocuk evindeki çocuklarla kavga | 2 | - | 2 |
| **Toplam** | | 24 | 29 | 53 |

Çizelge 3.23'te çocuk evinde zaman zaman uyumsuzluk yaşayan 53 (%31,7) çocuğun gösterdiği uyum sorunlarının cinsiyete göre dağılımına ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre; ağlayarak inatlaşma davranışı gösteren 7 (%4,2) çocuktan 5'inin (%3) kız, 2'sinin (%1,2) erkek olduğu, yalan söyleme davranışı gösteren 3 (%1,8) çocuktan 1'inin (0,6) kız, 2'sinin (%1,2) erkek, kural tanımama davranışına sahip 26 (%15,6) çocuktan 12'sinin (%7,2) kız, 14'ünün (%8,4) erkek, evden izinsiz ayrılan 3 (%1,8) çocuğun kız, okula devamsızlık yapan 12 (%7,2) çocuktan 1'inin (0,6) kız, 11'inin (6,6) erkek, evdeki diğer çocuklarla kavga eden 2 (%1,2) çocuğun kız olduğu anlaşılmaktadır. Cinsiyetler arasında davranışlar açısından en belirgin farkın okula devamsızlık konusuyla erkek çocuklarda fazla olduğu görülmektedir.

**Çizelge 3.24. Çocuk evinde zaman zaman uyumsuzluk yaşayan çocukların gösterdiği uyum sorunlarının yaş gruplarına göre dağılımına ilişkin bulgular.**

| | | Yaş grubu | | | | | Toplam |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | **3-6** | **7-12** | **13-15** | **16-18** | **18+** | |
| **Çocukların gösterdiği uyum sorunları** | Ağlayarak inatlaşma | 2 | 2 | 3 | - | - | 7 |
| | Yalan söyleme | | | 1 | 1 | 1 | 3 |
| | Kural tanımama | 2 | 7 | 9 | 8 | - | 26 |
| | Çocuk evinden izinsiz ayrılma | - | - | 3 | - | - | 3 |
| | Okula devamsızlık | - | - | 1 | 10 | 1 | 12 |
| | Çocuk evindeki çocuklarla kavga | - | - | - | 1 | 1 | 2 |
| **Toplam** | | 4 | 9 | 17 | 20 | 3 | 53 |

Çizelge 3.24'de çocuk evinde zaman zaman uyumsuzluk yaşayan 53 (%31,7) çocuğun gösterdiği uyum sorunlarının yaşlara göre dağılımına ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre; ağlayarak inatlaşma davranışı gösteren 7 (%4,2) çocuğun, 2'sinin (%1,2) 3-6 yaşta, 2'sinin (%1,2) 7-12 yaşta, 3'ünün (%1,8) 13-15 yaşta olduğu, yalan söyleme davranışını sürdüren 3 (%1,8) çocuğun; 1'inin (%0,6) 13-15 yaşta, 1'inin (%0,6) 16-18 yaşta, 1'inin (%0,6) 18+ yaşta olduğu, kural tanımayan 26 (%15,6) çocuktan; 2'sinin (%1,2) 3-6 yaş arasında, 7'sinin (%4,2) 7-12 yaş arasında, 9'unun (%5,4) 13-15 yaş arasında, 8'inin (%4,8) 16-18 yaş arasında olduğu, evden izinsiz ayrılan 3 (%1,8) çocuğun 13-15 yaşta olduğu, okula devamsızlık yapan 12 (%7,2) çocuğun tamamının 13 yaş ve üzeri olduğu bunların; 1'inin (%0,6) 13-15 yaş arasında olduğu, 10'unun (%6) 16-18 yaş arasında olduğu, 1'inin (%0,6) 18 yaş üzeri olduğu, evdeki çocuklarla kavga etme davranışı gösteren 2 çocuğun (%1,2) 16 yaş üzeri olduğu anlaşılmaktadır.

**Çizelge 3.25. Çocuk evindeki çocukların akademik başarısına ilişkin bilgiler.**

| Çocuğun çocuk evindeki okul başarı durumu | Sayı | Yüzde (%) |
|---|---|---|
| Okul öncesi dönem | 30 | 18,0 |
| Orta | 29 | 17,4 |
| İyi | 51 | 30,5 |
| Pekiyi | 38 | 22,8 |
| Kaynaştırma | 9 | 5,4 |
| Bilgi yok | 10 | 6,0 |
| Toplam | 167 | 100,0 |

Çizelge 3.25'de çocuk evindeki çocukların akademik başarısına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre; çocukların 30'unun (%18) okul öncesi dönemde olduğu, 29'unun (%17,4) orta, 51'inin (%30,5) iyi, 38'ının (%22,8) pekiyi derecede okul başarısının olduğu 9'unun (%5,4) kaynaştırma öğrencisi olduğu, 10'u (%6) hakkında bilgi bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bu bölüm çocuk evlerinin çocukların akademik başarılarına etkisinin sağlıklı değerlendirilmesi amacıyla yukarıda belirtilen korunma altına alınmadan önce ve kuruluş bakımında çocukların akademik başarıları ile birlikte değerlendirildiğinde anlam ifade etmektedir. Buna göre aşağıdaki çizelge oluşturulmuştur.

**Çizelge 3.26. Çocuk evindeki çocukların korunma altına alınma, kuruluş bakımı ve çocuk evindeki akademik başarısına ilişkin bilgiler.**

| Akademik başarı | Korunma altına alınmadan önce | | Kuruluşta | | Çocuk evinde | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Sayı | (%) | Sayı | (%) | Sayı | (%) |
| Okul öncesi dönem | 86 | 51,5 | 43 | 25,7 | 30 | 18,0 |
| Geçer | 2 | 1,2 | 3 | 1,8 | - | - |
| Orta | 16 | 9,6 | 30 | 18,0 | 29 | 17,4 |
| İyi | 23 | 13,8 | 48 | 28,7 | 51 | 30,5 |
| Pekiyi | 14 | 8,4 | 25 | 15,0 | 38 | 22,8 |
| Kaynaştırma | 7 | 4,2 | 8 | 4,8 | 9 | 5,4 |
| Bilgi yok | 19 | 11,4 | 10 | 6,0 | 10 | 6,0 |
| Toplam | 167 | 100,0 | 167 | 100,0 | 167 | 100,0 |

Çizelge 3.26'da çocuk evindeki çocukların korunma altına alınma, kuruluş bakımı ve çocuk evi sürecindeki akademik başarısına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre; çocuk evinde bulunan 167 çocuğun 86'sının (%51,5) okul öncesi dönemde kurum bakımına alındığı, bu sayının çocuk evine yerleştirilmeden önce 43'e (%25,7) düştüğü bu çocuklardan halen 30'unun (%18) okul öncesi eğitim çağında olduğu anlaşılmaktadır.

Korunma altına alınmadan önce 2 (%1,2) çocuğun geçer sevide akademik başarıya sahip olduğu, kuruluş bakımı sürecinde bu sayının 3'e (%1,8) yükseldiği, çocuk evinde ise bu seviyede hiçbir çocuğun kalmadığı anlaşılmaktadır. Aynı şekilde orta seviyede bulunan 16 (%9,6) çocuk sayısının kuruluşta 30 (%18), çocuk evinde ise 29 (%17,4) olduğu tespit edilmiştir. 23 (%13,8) çocuğun korunma altına alınmadan önce iyi seviyede akademik başarısının olduğu, kuruluşta 48 (%28,7) 'e yükseldiği, çocuk evinde ise 51 (%30,5)'e ulaştığı, 14 (%8,4) çocuğun korunma altına alınmadan önce pekiyi derecede akademik başarısının olduğu, kuruluşta 25 (%15)'e yükseldiği, çocuk evinde ise 38 (%22,8) çocuğa ulaştığı anlaşılmaktadır.

Burada çocukların çocuk evinde başarı seviyesinin yükselmesiyle birlikte okul öncesi dönemde olan çocukların okula başlamasının ve başarılarının yüksek olmasının etkili olduğu görülmektedir. Ayrıca korunma altına alınmadan önce 7 (%4,2) çocuğun zihinsel engelli olması nedeniyle kaynaştırma öğrencisi olduğu, bu sayının kuruluşta 8'e (%4,8), çocuk evinde 9'a (%5,4) ulaştığı görülmektedir. 19 (11,4) çocuğun korunma altına alınmadan önce, 10 çocuğun ise kuruluşta ve çocuk evinde akademik başarısı hakkında bilgi bulunmadığı anlaşılmaktadır.

**Çizelge 3.27. Araştırma kapsamında incelenen çocuk evlerinde koruma ve bakım altında bulunan çocukların aile ilişkilerine ilişkin bulgular.**

| **Çocuğun Ailesi İle İlişkisi** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Sağlıklı sosyal ilişkileri var | 76 | 45,5 |
| Ailesi tarafından düzenli ziyaret ediliyor | 26 | 15,6 |
| Ailesi ile nadiren görüşüyor | 49 | 29,3 |
| Ailesi ile görüşmüyor | 11 | 6,6 |
| Ailesi ile görüştürülmüyor | 5 | 3,0 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Çocuğun Ailesi İle Görüşme Sıklığı** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Ailesi ile görüşmüyor | 16 | 9,6 |
| Haftada bir | 15 | 9,0 |
| On beş günde bir | 12 | 7,2 |
| Ayda bir | 75 | 44,9 |
| 3-6 ay arası | 22 | 13,2 |
| Yılda bir | 17 | 10,2 |
| Diğer | 10 | 6,0 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Çocuğun Aile Yanına İzinli Gitme Durumu** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| İzinli gitmiyor | 29 | 17,4 |
| Haftasonları ve tüm tatil dönemlerinde düzenli olarak | 6 | 3,6 |
| Özel gün bayram ve okul tatillerinde | 72 | 43,1 |
| On beş günde bir | 3 | 1,8 |
| Ayda bir | 43 | 25,7 |
| Yılda bir | 4 | 2,4 |
| Diğer | 10 | 6,0 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Çocuğun Ailesi İle Görüşmeme Nedeni** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Ailesi ile görüşüyor | 151 | 90,4 |
| Mahkemece görüştürülmeme kararı gereği | 1 | ,6 |
| Ailesinin çocuk üstünde olumsuz etkisi | 4 | 2,4 |
| Ailenin arayıp sormaması | 11 | 6,6 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Çocuğun Ailesi İle Görüşmesi Nasıl Gerçekleşiyor** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Ailesi ile görüşmüyor | 16 | 9,6 |
| Koordinasyon merkezince hazırlanan plana göre | 93 | 55,7 |
| Çocuk istediği her zaman | 11 | 6,6 |
| Aile istediği her zaman | 47 | 28,1 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Ailesi İle Görüşmesi Nerede Gerçekleşiyor** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Ailesi ile görüşmüyor | 16 | 9,6 |
| Koordinasyon merkezinde | 117 | 70,1 |
| Koordinasyon merkezince belirlenen yerde | 34 | 20,4 |
| Toplam | 167 | 100,0 |

Çizelge 3.27'de araştırma kapsamında incelenen çocuk evlerinde koruma ve bakım altında bulunan çocukların aile ilişkilerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre; çocukların 76'sının (%45,5) ailesi ile sağlıklı sosyal ilişkiler içinde olduğu, 26'sının (%15,6) ailesi tarafından düzenli ziyaret edildiği, 49'unun (%29,3) ailesi ile

nadiren görüştüğü, 11'inin (%6,6) ailesi ile görüşmediği, 5'inin (%3) ailesi ile görüştürülmediği anlaşılmaktadır. Ailesi ile görüşen çocukların 15'inin (%9) haftada bir, 12'sinin (%7,2) on beş günde bir, 75'inin (%44,9) ayda bir, 22'sinin (%13,2) 3-6 ayda bir, 17'sinin (%10,2) yılda bir, 10'unun (%6) diğer zaman sürecinde ailesi ile görüştüğü anlaşılmaktadır.

Çocukların 6'sı (%3,6) hafta sonları ve tüm okul tatillerinde düzenli olarak, 72'si (%43,1) özel gün bayram ve okul tatillerinde, 3'ü (%1,8) on beş günde bir, 43'ü (%25,7) ayda bir, 4'ü (%2,4) yılda bir, 10'u (%6) diğer zamanlarda ailesi yanına izinli gitmektedirler.

Ailesi ile görüştürülmeyen çocukların 1'inin (%0,6) mahkemece görüştürülmeme kararı bulunması, 4'ünün (%2,4) ailenin çocuk üzerindeki olumsuz etkisi nedeniyle kurum tarafından engellenmesi nedeniyle görüştürülmediği, 11'inin (%6,4) ailesinin arayıp sormaması nedeniyle ailesi ile görüşemediği anlaşılmaktadır.

Çocukların 93'ünün (%55,7) koordinasyon merkezince hazırlanan plana göre, 47'sinin (%28,1) aile istediği zaman, 11'inin (%6,6) çocuk istediği zaman ailesi ile görüştüğü ve çocukların 117'sinin (%70,1) koordinasyon merkezinde, 34'ünün (%20,4) koordinasyon merkezince belirlenen yerde ailesi ile görüştüğü anlaşılmaktadır.

**Çizelge 3.28. Çocuğun ailesi ile ilişki durumunun çocuk evine uyumuna etkisine ilişkin bulgular.**

| | | **Çocuk evine uyum durumu** | | **Toplam** |
|---|---|---|---|---|
| **Çocuğun ailesi ile ilişki durumu** | | Uyumlu | Zaman zaman uyumsuz | |
| | Sağlıklı sosyal ilişkileri var | 48 | 28 | 76 |
| | Ailesi tarafından düzenli ziyaret ediliyor | 19 | 7 | 26 |
| | Ailesi ile nadiren görüşüyor | 34 | 15 | 49 |
| | Ailesi ile görüşmüyor | 8 | 3 | 11 |
| | Ailesi ile görüştürülmüyor | 5 | - | 5 |
| **Toplam** | | 114 | 53 | 167 |

**Çocuğun ailesi ile ilişki durumunun çocuk evine uyumuna etkisine ilişkin Ki Kare Testi**

| Ki Kare Testi | Değer | df | p |
|---|---|---|---|
| Pearson Ki Kare | 3,647 | 4 | ,456 |

Çizelge 3.28.'de çocuğun ailesi ile ilişki durumunun çocuk evine uyumuna etkisine ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre; ailesi ile sağlıklı sosyal ilişkileri olan 76 (%45,5) çocuğun 48'inin, ailesi tarafından düzenli ziyaret edilen 26 (%15,6) çocuğun 19'unun, ailesi ile nadiren görüşen 49 (%29,3) çocuğun 34'ünün, ailesi ile görüşmeyen 11 (%6,6)çocuktan 8'inin, ailesi ile görüştürülmeyen 5 (%3) çocuğun tamamının çocuk evine uyumlu olduğu görülmektedir.

Çocukların ailesi ile ilişki durumunun çocuk evine uyumunda etkisinin olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan Ki Kare testi sonucunda, çocukların ailesi ile ilişkisinin, eve uyumu ile istatistiksel açıdan anlamlılığının (p=0,456>0,05) olmadığı anlaşılmıştır. Bu durum çocukların aileleri ile ilişki içinde olmalarının uyumlarında herhangi bir etkisinin bulunmadığını göstermektedir.

**Çizelge 3.29. Çocukların yararlandırıldığı gönüllü aile ve diğer hizmetlere ilişkin bilgiler.**

| **Gönüllü ailesinin varlığı** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|
| Gönüllü ailesi var | 30 | 18,0 |
| Gönüllü ailesi yok | 137 | 82,0 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Gönüllü ailesi ile görüşme sıklığı** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Gönüllü ailesi yok | 137 | 82,0 |
| Haftada bir | 4 | 2,4 |
| Özel gün bayram ve okul tatillerinde | 6 | 3,6 |
| Onbeş günde bir | 20 | 12,0 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Gönüllü ailesi yanına izinli gitme durumu** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Gönüllü ailesi yok | 137 | 82,0 |
| Haftasonları ve tüm tatil dönemlerinde düzenli | 4 | 2,4 |
| Özel gün bayram ve okul tatillerinde | 6 | 3,6 |
| Onbeş günde bir | 20 | 12,0 |
| Toplam | 167 | 100,0 |
| **Çocuk Evine Kabulünden Sonra Aile Odaklı Sosyal Hizmet Modellerinden Yararlandırılamama Nedeni** | **Sayı** | **Yüzde (%)** |
| Halen çalışma yapılan çocuk | 33 | 19,8 |
| Daha önce çalışılmış | 28 | 16,8 |
| Çalışma yok | 106 | 63,5 |
| Toplam | 167 | 100,0 |

Çizelge 3.29'da araştırma kapsamında incelenen çocuk evlerinde koruma ve bakım altında bulunan çocuklara yönelik gönüllü aile ve diğer hizmetlere ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre; çocukların 30'unun (%18) gönüllü ailesinin olduğu, 137'sinin (%82) gönüllü ailesinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Gönüllü ailesi olan çocukların 4'ünün (%2,4) haftada bir, 6'sının (%3,6) özel gün bayram ve okul tatillerinde, 20'sinin (%12) on beş günde bir gönüllü ailesi ile görüştüğü anlaşılmaktadır.

Gönüllü ailesi olan çocukların 4'ünün (%2,4) hafta sonları ve tüm tatil dönemlerinde düzenli olarak, 6'sının (%3,6) özel gün bayram ve okul tatillerinde, 20'sinin (%12) on beş günde bir gönüllü ailesinin yanına izinli gittiği anlaşılmaktadır.

Çocuk evinde bulunan çocuklardan 33'ü (%19,8) ile halen aile odaklı sosyal hizmet modelinden yararlandırılması için çalışıldığı, 28'i (%16,8) ile önceden çalışılmış olduğu, 106'sı (%63,5) hakkında ise bir çalışmanın bulunmadığı anlaşılmaktadır.

## 4.TARTIŞMA

Ülkemizde çocuk refahı alanında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının yeni hizmet modeli olan çocuk evleri, 2005 yılından itibaren ülke genelinde hızla yaygınlaştırılmaktadır. Bu yeni hizmet modeli ile korunmaya muhtaç çocuklara kapasitesi yüksek kuruluşlar (çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu) yerine ortalama 5-6 kapasiteli çocuk evlerinde toplumun içinde toplumla birlikte koruma ve bakım hizmeti verilmektedir. Çocukların bu yeni bakım hizmet modelinden kalabalık kışla tipi kurum bakımındaki olumsuzluklardan farklı olarak olumlu etkilendiği görülmektedir. Sayıları hızla artan ve ülkemiz çocuk koruma sisteminde bundan sonra uygulanacak yatılı hizmet modeli olarak kabul edilen çocuk evi hizmetinin verimliliğinin bilimsel olarak değerlendirilmesi henüz bulunmamaktadır. Araştırma, bahse konu alandaki bilgi eksikliğinin giderilmesini hedeflenmektedir. Ayrıca elde edilen bilgilerin sistemdeki aksaklıkların tespit edilmesine ve hizmet sunumunun daha etkin bir şekilde yerine getirilmesine katkı sağlayacağı, hizmetin planlanmasına yön verebileceği, bu çalışma ile elde edilen bulguların konuyla ilgili sonraki çalışmalara da bilimsel anlamda katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çocuk evi hizmetinin verimliliğinin çalışan personel ve çocuk evi hizmetinin yararlanıcısı olan çocukların görüşlerinin alınarak ve çocuklara ilişkin verilerin dosyalarının taranması suretiyle incelenerek belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular üç başlık altında tartışılmıştır. Bunlar;

4.1. Araştırmaya katılan personelin sosyo-demografik özellikleri, ASPB merkez ve taşra ile diğer kurumlarda çocukla çalışma tecrübesi, personelin göreve başlama ve sunumuna ilişkin standartlara yönelik algısı, çocuk evi alanında çalışma istekliliği ile hizmete ilişkin bilgilendirilmesi, hizmetiçi eğitimler ve bu eğitimlerin yeterliliği, personelin çocuk evi hizmeti ile ilgili görüş, düşünce, beklenti ve önerilerinin değerlendirilmesi.

4.2. Araştırmaya katılarak anketi yanıtlayan çocukların; çocuk evi ile diğer kurum bakımı hizmetlerine yönelik değerlendirmeleri, personele ilişkin düşünceleri, mevcut hayatları, geleceğe yönelik hedefleri, beklentilerinin değerlendirilmesi.

4.3.Araştırmada çocuk evlerinde korunma ve bakım altında bulunan tüm çocukların kişisel dosyalarının taranarak elde edilen, sosyo-demografik bilgileri, kişisel özellikleri, özür,eğitim durumu, aile bilgileri, korunma altına alınma süreci, yaralandırıldığı hizmet modelleri,kuruluş bakımı ile çocuk evi süreci ve aile ilişkilerine yönelik bilgilerin değerlendirilmesi.

**4.1. Araştırmaya katılan personelin sosyo-demografik özellikleri, ASPB merkez ve taşra ile diğer kurumlarda çocukla çalışma tecrübesi, personelin göreve başlama ve sunumuna ilişkin standartlara yönelik algısı, çocuk evi alanında çalışma istekliliği ile hizmete ilişkin bilgilendirilmesi, hizmetiçi eğitimler ve bu eğitimlerin yeterliliği, personelin çocuk evi hizmeti ile ilgili görüş, düşünce, beklenti ve önerilerinin değerlendirilmesi.**

Araştırmaya katılan personelin sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde; araştırmaya katılanların 78'inin (%86,7) kadın olduğu, personelin 63'ünün (%70) evli, 35'inin (%38,9) 20-29 yaş grubunda, 32'sinin (%35,6) ise 30-39 yaş grubunda yer aldığı görülmektedir. Personelin sahip olduğu çocuk sayısı incelediğimizde 34'ünün (%37,8) çocuk sahibi olmadığı, 30'unun (%33,3) 2 çocuğunun bulunduğu, 71'inin (%78,9) lise mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma sonuçlarından anlaşıldığı üzere korunmaya muhtaç çocuklara hizmet verilen çocuk evi hizmet alanında büyük oranda kadınların görev yaptığı, bakım elemanı personelinin diğer meslek elemanlarına göre sayılarının daha yüksek olması nedeniyle katılımcıların eğitim düzeylerinin lise seviyesinde yoğunlaştığı, personelin büyük oranda evli olduğu ancak sahip olunan çocuk sayısının buna göre düşük olduğu önemli bulgular olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaman'ın 2010 yılında "Bakıcı annelerin psikososyal ve ekonomik özellikleri: Ankara örneği" isimli yüksek lisans çalışmasında bakım elemanlarının % 100'ünün kadın, %58,4'ünün evli, tamamının (%100) lise ve üstünde eğitim mezunu, % 81'inin çocuk sahibi olduğu saptanmıştır.

Kadınların bakım verme işlevine uygun görülmesinin en önemli nedeni; genellikle toplumlar tarafından çocuk bakımı ve ev işlerinin kadının doğal işi olarak görülmesi olabilir. Ayrıca kadınların kişilik özellikleri nedeni ile daha şefkatli ve daha duyarlı davrandıkları, yakın ve güçlü ilişki kurabilme becerilerine sahip

oldukları ve erkeklere kıyasla bakım verme işlevinin zorlukları ile daha iyi mücadele edebilecekleri görüşü, onların bakım verme işlevine uygun görülmelerinin nedeni olarak belirtilmektedir (Bilgili 2006).

Araştırmaya katılan personelin mesleki dağılımı ile korunmaya muhtaç çocuk alanındaki çalışma tecrübesi incelendiğinde 79'unun (%87,8) bakım elemanı olduğu; 69'unun (%76,7) 1-5 yıl arası çalışma tecrübesinin olduğu, 48'inin (%53,3) ilk defa çocuk evinde çalıştığı, 44'ünün (%48,9) daha önce başka bir yerde çalışmadığı anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamında çocuk evleri hizmetinde görev alan personelin sahip olması gereken özellikler, göreve başlama ve hizmet sunumuna ilişkin kriterler ve standartların bulunup bulunmadığına dair düşünceleri incelendiğinde; personelin 85'inin (%94,4) görev alacak personelin sahip olması gereken özelliklere ilişkin kriterler ve standartların olduğunu düşündüğü, personelin 87'sinin (%96,7) personelin göreve başlama hususuna ilişkin kriterler ve standartların var olduğunu düşündüğü, personelin 86'sının (%95,6) personelin hizmet sunumuna ilişkin belirlenmiş kriter ve standartlar olduğunu düşündüğü anlaşılmaktadır.

Çocuk Evleri Yönetmeliği ile Genelgesinde; çocuk evinde çalışacak personelin hangi meslek gruplarından oluşacağı, hizmetin özelliği nedeniyle İl Müdürlüğünce belirleneceği, hizmete başlama öncesi ve hizmet sırasında personelin farkındalığının oluşturulması ve niteliğinin arttırılmasına yönelik eğitimlerin yapılması gerektiği, bakım elemanlarının sahip olması gereken kriterler ile yine katılımcılarının belli olduğu komisyon marifetiyle seçilmesi gerektiği, tüm çalışanların görev tanımları gibi hususlar açıkça yer almaktadır. Buna göre;

Çocuk Evleri Yönetmeliğinin 5. maddesinde "koordinasyon merkezinde çalışacak personelin; sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, öğretmen ve sosyolog arasından ihtiyaca göre İl Müdürlüğünce belirleneceği", 6.maddesinde "çocuk evi sorumlularının; sosyal çalışmacı, psikolog,çocuk gelişimci,öğretmen ve sosyolog olabileceği, gerektiğinde koordinasyon merkezinde görevli personel veya üniversitelerin sağlık sosyal eğitimbilimleri bölümleri mezunlarından ve bu konuda eğitim programlarına tabi tutulmuş kişiler arasından il Müdürlüğünce belirleneceği",13. maddesinde ise "bakım elemanlarının; kız meslek liselerinin çocuk

gelişimi ve eğitimi bölümleri ile fakülte, yüksekokul veya sağlık meslek liselerinin hemşirelik bölümü mezunları veya lise mezunu olup, çocuk bakımı konusunda sertifika sahibi olanlar arasından seçileceği" belirtilerek görev yapabilecek personelin standardı belirlenmiştir.

Ayrıca 2011/2 sayılı Çocuk Evleri Genelgesinin 1. Bölümünün 2. maddesinin a) ve b) maddelerinde bakım elemanlarının niteliği Yönetmelikte olduğundan biraz daha genişletilerek hüküm altına alınmıştır.

"a)Bakım elemanı/bakıcı annelerin evin sorumluluğunu alabilecek yaş ve nitelikte olmasına, söz ve davranışlarıyla çocuklara örnek teşkil etmesine özen gösterilir. Bakım elemanlarının seçiminde üniversitelerden kişilik analizi konusunda destek alınabilir.

b)Bakıcı anneler/bakım elemanları, kız meslek liselerinin çocuk gelişimi ve eğitimi bölümleri ile fakülte, yüksekokul veya sağlık meslek liselerinin hemşirelik bölümü mezunları veya lise mezunu olup, çocuk bakımı konusunda sertifika sahibi olanlar arasından seçilir. Buna göre 4 yıllık fakülte mezunlarından pedogojik formasyon almış veya çocuk bakımı konusunda sertifika sahibi olanlar çocuk evlerinde bakım elemanı/bakıcı anne olarak görev yapabilirler." şeklinde ifade edilmektedir.

BM Genel Kurulunda kabul edilerek yayınlanan 24 Şubat 2010 tarihli "Çocukların Alternatif Bakımına İlişkin Rehber İlkeler" in VII. Bölümü'nde Alternatif Bakım Şartları açıklanmıştır. Bu bölümün Politikalara ilişkin alt başlığının 71 ve 73. maddelerinde personele ilişkin hususlara yer verilmektedir. Buna göre;

"71. Hem yatılı kuruluşlardaki hem de aile odaklı bakımdaki alternatif bakım koşullarının kalitesine bilhassa bakım sağlayan kişilerin mesleki yeteneklerine, seçimine, eğitimine ve denetimine özel itina gösterilmelidir. Onların rol ve görevleri açıkça tanımlanmalı ve çocuğun ebeveynleri veya yasal temsilcileri karşısındaki durumları açıklığa kavuşturmalıdır.

73. Tüm alternatif bakım koşulları, bakım sağlayan kişilerin hizmet sunumundaki amaç ve hedeflerine ve Çocuk Hakları Sözleşmesine, rehber ilkeler ve ilgili mevzuatta ortaya konan standartları yansıtan bakım sağlayan kişinin çocuğa

karşı sorumluklarına ilişkin yazılı bir ifadeye dayanmalıdır. Bakım sağlayan tüm kişiler alternatif bakım hizmetleri sunmadaki yasal yükümlülüklere uygun bir şekilde nitelikli olmalı ve bu iş için uygun bulunmalıdır."

Yukarıda da ifade edildiği üzere çocuk evi hizmetine ilişkin mevzuatta personele ilişkin kriter ve standartlar uluslararası metinlerde de belirtilen hususlarla uyumlu olarak oluşturulmuş olduğu personelin de bu konuda farkındalığının bulunduğu önemli bir bulgu olarak anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan personelin görev dağılımı ile sorumluluğundaki ev-çocuk sayısı ve hizmetin sağlıklı yürütülebilmesi için olması gereken ev-çocuk sayısına ilişkin düşünceleri incelendiğinde; 79'unun (87,8) bakım elemanı olduğu, personelin 80'inin (%88,9) 1 çocuk evinden, 63'ünün (%70) 5 çocuktan sorumlu olduğu, ancak hizmetin sağlıklı yürütülebilmesi için personelin 78'inin (%86,7) 1 çocuk evinden, 46'sının (%51,1) 5 çocuktan, 29'unun (%32,2) 4 çocuktan sorumlu olunması gerektiğini düşündüğü anlaşılmaktadır.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununun 3. maddesinin (f) bendine eklenen 11 numaralı alt bendinde çocuk evleri; 0-18 yaş arasındaki korunmaya muhtaç çocukların kaldığı ev birimleri olarak tanımlanmaktadır. Çocuk evlerine ilişkin Yönetmeliğin 4. maddesinin b bendinde "çocuk evleri; her ilin sosyal kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde tercihen il merkezinde okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde 5 ila 8 çocuğun kaldığı evlerdir" şeklinde tanımlanmaktadır.

Yönetmeliğin personel görevlendirilmesi ile çalışma gün ve saatlerini düzenleyen 15. maddesinde her bir çocuk evi için en fazla 3 personelin görevlendirilebileceği, personelin yeterli olmadığı durumlarda özel hizmet satın alma yoluyla uygun niteliğe sahip personelle hizmetlerin yürütülebileceği belirtilmektedir.

2011/2 sayılı Çocuk Evleri Genelgesi'nin Genel hükümler başlıklı 1. bölümünün 1.maddesinin c bendinde "çocuk evlerinin birbirine yakın (aynı mahalle/semtte) olması halinde, en fazla dört çocuk evine bir çocuk evi sorumlusu görevlendirilir" hükmü yer almaktadır.

Diğer kuruluş bakım hizmetlerinde (çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, sevgi evleri) ise çocukların yaş gruplarına göre bakım elemanı görevlendirmesi yapılmaktadır. Buna göre her bir vardiya için; 0-5 yaş grubunda her 5 çocuğa, 6-12 yaş grubunda her 8 çocuğa, 13-18 yaş grubunda ise her 10-12 çocuğa bir bakım elemanı görevlendirilmektedir. Sevgi evlerinin 10-12 çocuğun kaldığı müstakil ev şeklinde olması nedeniyle her bir ev için 4 bakım elemanı görevlendirilmektedir.

Meslek elemanı sayısındaki yetersizlik hem kuruluşlarda hem de çocuk evleri hizmetinde bulunmaktadır. Çocuk evlerinde diğer kuruluşlardan farklı olarak yukarıda belirtildiği üzere çocuk evi sorumlularının, görevli olabileceği çocuk evi sayısı evlerin birbirine yakın olması koşuluna bağlı olarak en fazla 4 ev olacak şekilde sınırlandırılmıştır. Tüm bunlara rağmen hizmetin sağlıklı yürütülebilmesi için araştırmaya katılan personelin büyük çoğunluğunun 1 çocuk evi ve 5 çocuktan sorumlu olunması gerektiğini düşündüğü önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmaya katılan personelin çocuk evlerinde çalışmayı isteme nedeni ile hizmet hakkında bilgi sahibi olma ve görev almadan önce hizmete ilişkin bilgilendirilme durumuna ilişkin bilgiler incelendiğinde; personelin 46'sının (%51,1) çocuk sevgisi ve çocuklara faydalı olma isteğinden, 14'ünün (%15,6) mesleği ile ilgili bir alan olmasından çocuk evi hizmetinde görev yapmayı istediği, araştırmaya katılanların 21'inin (%23,3) kuruluş personeli olması dolayısıyla kuruluşta, 21'inin (%23,3) arkadaş-yakın çevre aracılığıyla, 20'sinin (%22,2) kursta çocuk evi hizmeti hakkında bilgi edindiği, personelin 85'ine (%94,4) göreve başlamadan önce çocuk evi hizmeti hakkında birebir görüşme ve bilgilendirme yapıldığı anlaşılmaktadır.

Buna göre çocuk evinde çalışan personelin çocuk evi hizmeti hakkında; çocuğa yönelik kuruluş bakımı hizmetinde görev alması nedeniyle veya yakın çevresinin bu alanda çalışması ve tavsiye etmesiyle haberdar olduğu ve büyük çoğunluğunun çocuklara olan sevgi ve faydalı olma düşüncesiyle görev aldığı önemli bulgular olarak tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan personelin hizmetiçi eğitim alma durumu, eğitimlerin yeterliliği, almak istedikleri eğitimler ile çocuk evinde çalışmaya ilişkin memnuniyeti incelendiğinde; personelin 80'inin (%88,9) oryantasyon eğitimi aldığı,

83’ünün (%92,2) çalışılan alanla ilgili hizmet içi eğitim gördüğü, 30’unun (%33,3) yılda bir, 25’inin (%27,8) 3-6 ayda bir hizmet içi eğitim aldığı, 68’inin (%75,6) aldıkları eğitimi yeterli bulduğu, 87’sinin (%96,7) aldıkları eğitimlerin işlerini kolaylaştırdığını düşündüğü, 77’sinin (%85,6) yaptıkları görevde kendilerini yeterli bulduğu, 60’ının (%66,7) kendini eksik hissettiği bir konu olmadığı, ancak 36'sının (%40,0) çocuk/ergen psikolojisi alanında eğitim almak istediği personelin tamamının (%100) çocuk evi hizmetinde çalışmaktan memnun olduğu görülmektedir.

Yeni hizmet modelinde personelin niteliğinin arttırılması ve hizmetin gelişim sürecinin takibi amacıyla personele yönelik eğitimlerin düzenlenmesi ve personel tarafından yeterli bulunması, personelin tamamının çocuk evi alanında çalışmaktan memnun olması ve hizmet sunumunda daha da yeterli olabilmek için çocuk/ergen psikolojisi alanında eğitim alma isteği personelin çocuklara daha iyi hizmet vermek için istekli olduğunu, gelişime yeniliğe açık olduğunu ve bu anlamda destek istediklerini göstermesi açısından önemli bulgular olarak değerlendirilmektedir.

Akay ve arkadaşlarının 2005 yılında yaptığı "Bir Kız Öğrenci Yurdu Personelinin Ruh Sağlığı ve İletişim Becerileri Eğitimi" başlıklı çalışmada;yurtta kalan çocuklar ve gençler, aile dinamiklerindeki sorunlar veya çeşitli örseleyici olaylar sonucunda, çocuk yuvası yahut yetiştirme yurduna yerleştirilmişlerdir. Bu nedenle de hayatlarının erken yıllarında yaşıtlarına kıyasla daha büyük zorluklar yaşamışlardır. Bu yüzden bu çocuk ve gençlerde, duygusal ve davranışsal sorunların olması beklenen bir durumdur. Yurdun fiziksel koşulları ve personelin donanım kalitesi, sorunları ortadan kaldırmaktan çok, daha da artırabilir. Gençlere hizmet veren yetiştirme yurdu personelinin eğitiminde, iletişim becerileri ve özellikle de empati eğitiminin verilmesinin gerekliliği konusu oldukça önemlidir şeklinde belirtilmektedir.

Şimşek ve arkadaşları (2008) bakım verenlerin eğitimini, önleyici müdahaleler arasında önemli bir adım olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanı sıra, özellikle ergenler için problem çözme becerilerinin arttırılması sorun davranışlarla güçlü ilişkisi bulunan bir diğer koruyucu faktör olduğunu belirtmektedir.

Çocuk evleri hizmetinde personelin eğitimlerine özel olarak önem verilmektedir. Buna ilişkin; Çocuk Evleri Yönetmeliği'nin 2. Bölümü'nün 5.

maddesinin l. fıkrasında; "çocuk evinde hizmetin verimliliğini arttırmak ve personelin çocukların özelliğine uygun davranış geliştirmelerini sağlamak amacıyla çocuk evi personeline eğitim programları ve seminerler düzenlemek" çocuk evleri koordinasyon merkezinin görevlerinin arasında tanımlanmaktadır. Çocuk evi sorumlusunun görevlerinin tanımlandığı p) fıkrasında; "hizmetiçi eğitim programlarının düzenlenmesine katkıda bulunmak ve uygulanmasını sağlamak, sonuçlarını koordinasyon merkezine bildirmek, şeklinde görev tanımı yapılarak öğrenen organizasyon gereği tüm personelin hizmetiçi eğitimlerde uzmanlık alanları kapsamında görevlendirilmesi önceliklendirilmektedir. Ayrıca 2011/2 sayılı Çocuk Evleri Genelgesinin 1. Bölümünün 2. maddesinin c) fıkrasında bakım elemanlarının eğitimlerine özel olarak değinilmektedir.

"c) Bakım elemanlarına/bakıcı annelere göreve başlamasıyla birlikte, oryantasyon eğitimi, temizlik, sağlık, beslenme, çocuk eğitimi ve ilkyardım konularında TKY sistem dökümanları ve diğer kaynaklardan yararlanarak eğitim verilir, altı ayda bir hizmet içi eğitime tabi tutulur. “0–6 yaş Benim Ailem Eğitimi” ile “7–19 yaş Aile Eğitimi” programları ve ilgili diğer eğitim programlarından yararlanılması, Genel Müdürlüğümüzce hazırlanan 0-6 Yaş Eğitim ve Rehberlik Programları ile 7-12 yaş Eğitim ve Rehberlik Programları’nın uygulanması sağlanır. Süreç içinde çocuk evi sorumlularınca görevi başında rehberlik devam eder." hükmü yer almaktadır.

Tüm bunların dışında 05.10.2008 tarihli ve 27015 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Çocuk Evleri Yönetmeliğin çıkartılmasının ardından 2009 yılından itibaren Genel Müdürlükçe her yıl düzenli olarak ülke genelinde çocuk evleri koordinasyon merkezi sorumluları ile çocuk evi sorumlularına yönelik kapsamlı eğitim programları düzenlenmektedir. Bu eğitimlerde; mevzuat, uygulamada dikkat edilmesi gereken hususlar, karşılaşılan güçlükler, illerin örnek uygulamaları, personelin niteliğinin arttırılmasına yönelik çocukla iletişim, istismar, çocuk gelişimi ve psikolojisi gibi üniversitelerden akademisyenlerin katılımıyla ve çocukla çalışırken kullanabilecekleri mesleki yöntem ve tekniklerin verildiği, mevzuatta değişiklik yapılması gereken hususların tartışıldığı uygulamalar gerçekleştirilmektedir.

Ayrıca personele açık uçlu soru tekniği kullanarak sorulan; personelin görevlerini yerine getirirken kendilerini eksik hissettikleri konular, yaşadıkları güçlükler, çocuk evi hizmet modelinin güçlü yanları, riskleri, geliştirilebilecek hususlar, beklentiler, çalışma yaşamında değişmesi halinde personeli iyi hissettireceği belirtilen hususlar ve eklemek istedikleri diğer konulara ilişkin bölümlerin genel anlamda boş bırakıldığı görülmüştür. Az sayıda olan cevapların ise birbirinden farklı olması nedeniyle istatistiksel bir analiz yapılamamış ve sözel olarak ifade edilmesi uygun bulunmuştur. Buna göre;

Araştırmaya katılan personelin görevlerini yerine getirirken kendilerini eksik hissettikleri konulara ilişkin cevaplar incelendiğinde; çocuk gelişimi, çocuk ve ergen psikolojisi, çocukların ergenlik dönemi sorunları, çocuklar arası iletişim, çocuklara ahlaki, psikolojik ve akademik alanlarda daha iyi bilgi verme isteği ancak bilgi yetersizliği, mali konular, sorunlara bürokrasiden kaynaklı çözüm bulmada yaşanan gecikme, yemek pişirme, 7 gün 24 saat hizmete hazır olma gerekliliğin oluşturduğu kaygının belirtildiği anlaşılmaktadır.

Araştırmada personelin çocukların sağlıklı gelişimleri için çocuk evi ve diğer kuruluşlar hakkındaki düşünceleri ile çocuklar için önceliklendirdiği sosyal hizmet modeline ilişkin görüşleri incelendiğinde; çocuk evi ile çocuk yuvası/yetiştirme yurdu hizmet modeli karşılaştırmasında personelin tamamı (%100) çocuk evi hizmetini uygun bulmaktadır. Çocuk evinde bulunan çocukların yararlandırılması gereken en uygun hizmet modeli konusunda ise personelin 70'i (%77,8) çocuk evini, 10'u (%11,1) öz ailesi yanında desteklenmesi gerektiğini, 5'i (%5,6) koruyucu aile hizmetini 5'i (%5,6) sevgi evini belirtmektedir.

Personelin kalabalık sistemi içeren kuruluş bakımını reddetmesi ve çocuk evi hizmetini çocuklar yararına tercih etmesi önemli bir bulgu olarak değerlendirilmektedir. Ancak çocuk için öncelik olan aile odaklı hizmetler yerine büyük oranda personelin yine çocuk evi hizmetini çocuklar için önceliklendirmesi manidar bulunmuş, politika üreticileri ile uygulayıcılar arasında çocuklara yönelik hizmet sunum önceliğinin paralel olmadığını ve personelin bu alanda eğitimlerle bilincinin arttırılması gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

Personele Yönelik Ankette; katılımcının çocuk evi hizmetinin güçlükleri, güçlü yanları, riskleri,geliştirilebilecek yönlerine yönelik değerlendirmeleri ile beklentilerini sınırlandırmadan alabilmek amacıyla açık uçlu soru tekniği kullanılarak hazırlanan sorulara verilen cevaplar aşağıda gruplar halinde verilmiştir.

Araştırmaya katılan personelin çalışma yaşamında olumlu, olumsuz bulduğu hususlara ilişkin değerlendirmeleri incelendiğinde; 33'ü (%36,7) çocuklarla birebir ilgilenmeyi, 27'si (%30) çocukların ev ortamında büyümesini çalışma yaşamına ilişkin olumlu konular olarak değerlendirmektedir. Personelin 45'i (%50) çalışma yaşamında olumsuz değerlendireceği bir konu olmadığını, 12'si (%13,3) çocuk ve ev sorumluluğunun ağır olduğunu, 9'u (%10) çocukların ailelerinden ayrı olmasını çalışma yaşamına ilişkin olumsuz konular olarak değerlendirmektedir.

Araştırmaya katılan personelin çocuk evi hizmetinde karşılaşılan güçlükler, çocuk evi hizmetinin güçlü yanları, riskleri, geliştirilebilecek yönlerine yönelik değerlendirmeleri ile beklentilerine ilişkin düşünceleri incelendiğinde sırasıyla:

**Çocuk evi hizmetinin uygulanmasına karar verme aşamasında:** Hizmetin uygulanmasında, bürokrasiden kaynaklanan gecikme ile işin verimliliğinin düştüğü ve zaman faktörünün iyi kullanılamadığı, çocuk evinin yerinin tespiti ve komşular tarafından kabul edilmesi konusunda sıkıntı yaşandığı belirtilmiştir.

**Koordinasyon Merkezini oluşturma aşamasında:** Koordinasyon konusunda sıkıntı yaşandığı, koordinasyon merkezince mevzuat gereği evlere yapılan kontrollerin çocuklara da uygulanmamasının sıkıntı oluşturduğu ifade edilmiştir.

**Çocuk evi sorumlusunu belirleme aşamasında:** Ev sorumlularının; hizmete ve mevzuata hakim, mesleki alanda profesyonelliğe sahip ve öz veriyle çalışan kişiler arasından, haklarında ön araştırma yapılarak, hizmetin sağlıklı yürütülmesi ve evin disiplinini sağlama açısından büyük öneme sahip olduğundan ciddiyetle seçilmesi gerektiği belirtilmiştir.

**Bakım elemanlarının belirlenmesi aşamasında:** Bakım elemanlarının; çocuk evi sorumlusunda olduğu gibi özveriyle çalışacak, bu işi iyi yapabilecek bilgi, beceri ve donanıma sahip, bu işe gerçekten yeterli, bu alanda eğitimi olan, istekli ve

çocukları seven kişiler arasından, kesinlikle torpil olmadan seçilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

**Çocukları belirleme aşamasında:** Çocukların çocuk evine uygun olmasına dikkat edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Zira uygun olmayanların diğer çocukların psikolojisini, davranışlarını olumsuz etkilediği, diğer çocukları da yönlendirdiği, personeli zorladığı, sorunlu çocukla uğraşmaktan diğerleriyle ilgilenmeye vakit kalmadığı, bu çocukların ise davranış ve uyum bozukluğunun tamamen giderilemediği ifade edilmektedir. Ayrıca çocukların belirlenmesinde yaş gruplarına ve kardeşlerin ayrılmamasına, korunma altına yeni alınan çocukların yuvaya değil direk evlere yerleştirilmesine, eve yerleştirilen çocukların yaşlarının küçük olmasına, yuvada davranış bozukluğu bulunan ve psikiyatrik ilaç tedavisi gören çocukların evlere yerleştirilmemesine dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

**Çocuk evi açılış aşamasında:** Çocuk evlerinin özellikle çocukların toplumla kaynaşabilecekleri yerlerde açılmasının, çocukların ise önce evi benimsemesinin, sonrada evdeki diğer çocuklarla geçinmelerinin önemli olduğu ifade edilmiştir.

**Çocuk Evi işleyişinde personele ilişkin yaşanan güçlükler:** Ekip ruhu anlayışıyla çalışılması gerektiği, personelin deneyimli olmaması nedeniyle zaman zaman sorunlar yaşandığı, personel seçiminde çocuk psikolojisini bilen kişilerin alınmasına dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Personelin işe uygun olmaması, eğitimlerinin yetersiz olması, düzenli toplantı ve görüşmelerle eksikliklerinin giderilmeye çalışılmasına neden olduğu, herkesin genelde eşit tutulduğu, personelin; evi, çocukları ve sorumluluklarını kabul etmede sorun yaşanabildiği belirtilmiştir.

**Çocuklara ilişkin yaşanan güçlükler:** Çocukların kişisel özelliklerinin çok önemli olduğu, personelin çocuklarla ilgili yaşanan sorunları çözmede yalnız kaldıkları, çocuklara örnek olabilecek baba ağabey modelinin olması gerektiği, ödevlerinde yardımcı olabilecek, öğretmen ve gönüllülere ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. Ayrıca evlere özellikle küçük yaşta çocukların alınmasının uygun olacağı, yetiştirme yurdundan alınacaksa da çok iyi seçilmesi gerektiği, çocukların başlangıçta yeni ev düzenini, ortam ve koşulları benimseme sürecinde sıkıntı yaşadığı, yurtta edindikleri alışkanlıklarını az da olsa ev de yapmasının sorun

oluşturduğu, çocuklarda başlangıçta yurt hayatına alışmışlığın verdiği rahatlık ve ev hayatına geçişte güçlük yaşandığı, evi değil de yurdu isteyen çocukların bulunduğu, zaman zaman çocuk evine uygun olmayan çocukların evlere yerleştirildiği, onların da diğer çocukları olumsuz etkilediği çocukların aynı ev içinde birbirini kabul etmekte zorlandığı belirtilmiştir.

**Çocuk Evi işleyişinde diğer hususlarda karşılaşılan güçlükler**: Çocukları tek başlarına bir yere gönderemedikleri, çocukların başlangıçta okul ve çevrede kabul görülmediği, düzenli görüşme ve çalışmalarla kabul görülmelerinin sağlandığı, zaman zaman mesken sahipleri ile sorunlar yaşandığı, toplumun yardımcı olacağı yerde çocuklara ön yargılı baktığı, evin tadilat ve bakıma ihtiyacı olduğu belirtilmiştir.

Araştırmaya katılan personelin "çocuk evi hizmet modelinin güçlü yanlarına ilişkin düşünceleri" incelendiğinde; çocukların topluma kazandırılması, güvende olması, aile ortamında olması, özgüveni olan bireyler olarak yetiştirilmesi, tüm ihtiyaçlarının ev ortamında karşılanması, geleceklerinin düşünülmesi, eğitimiyle birebir ilgilenilmesi, birebir iletişimde olunması, yakından takip edilebilmesi, ahlak eğitiminin titiz bir şekilde takip edilmesi, maddi ve manevi açıdan hayata hazırlanması sorumluluk sahibi olmasının kolaylaşması, eşyalarına ve çevrelerine karşı sahiplenme duygusunun gelişmesi ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan iyi duruma gelmesi, çocukların kardeşleriyle bir arada olması şeklinde belirtildiği görülmektedir.

Araştırmaya katılan personelin "çocuk evi hizmet modelinin risklerine ilişkin düşünceleri" incelendiğinde; kurallara ve düzene uyulduğunda risk teşkil etmediği ancak çocuklar için seçilen ev ve eşyaların çocukların gelişimine uygun olmaması, çocukların doğru seçilmemesi, bürokrasi engelleri örn; kaza, ağır hastalık vb. durumlarda personelin risk alması, güvenliğin olmaması, çocuk evi sorumlusunun ve bakım elemanının doğru seçilmemesi, çalışanların sorumluluğunun çok fazla olması, çocukların birbirine zarar verebilmesi, evlerde erkek modelinin olmaması, çocukların dışarı çıktığında kaybolabileceği, çocukların bakım elemanlarına aşırı bağlanması, güvenmesi sonucu evden ayrıldığında yalnızlık yaşayabileceği, istismarın önlenmesi için çocuk evlerinin iyi denetlenmesi gerektiği, çocukların ailelerine dönmelerinin

azalabileceği, herşeyin çocuklara hazır sunulması nedeniyle evlerden ayrıldıktan sonra çocukların zorlanabilecekleri şeklinde görüş belirttikleri görülmektedir.

Araştırmaya katılan personelin "çocuk evi hizmet modelinin geliştirilebilecek hususlarına ilişkin düşünceleri" incelendiğinde; küçük çocukların evlerinin parka ve okula yakın olması, sosyal faaliyetlerin artırılması, her çocuk evinin bir psikologunun olması, profesyonel elemanlarla çalışılması, sorunlu çocukların daha detaylı bir çocuk evine alınması, kardeşlerin bir arada olması ve çocukların alıştıkları yerden başka yere gönderilmemesi, daha fazla çocuk evi açılması, çocuk evinin ani harcamalar için bütçesinin olması, çocukların evin gelir ve gideri hakkında bilgilendirilmesi böylelikle israfın önüne geçilmesi, tedavi görmesi gereken çocuklar için ayrı birim oluşturulması, çocuk evlerinin kiralanmaması, mülk sahibi olunması, personelin sürekli değiştirilmemesi, çocukların aktivitelere aktif katılımının sağlanması, ev eşyalarının zamanına ulaşması, evlerin bakım ve onarımlarının yaptırılması, çocukların derslerine yardımcı kurslar olması, ev gönüllüsü sisteminin gelişmesi, çocuk evi koordinasyon merkezinin müdürlük olması, çocukların kıyafet ihtiyacının ihale sistemiyle değil ücretinin ev sorumlularına verilerek giderilmesi, çocukların gönüllüleri ve aileleriyle çok sık görüştürülmemesi şeklinde görüş belirttikleri görülmektedir.

Araştırmaya katılan personelin çocuk evi hizmetinin daha sağlıklı yürütülmesi için çocuk evi hizmet alanında görev yapan ASPB merkez ve taşra teşkilatı çalışanlarından beklentileri incelendiğinde sırasıyla:

**Genel Müdürlük ile ilgili beklentiler:** Personele daha fazla değer verilmesi, iş güvenliği ve garantisi verilmesi, emeklilik garantisi verilmesi, personele kadro verilmesi, personel eksikliğinin giderilmesi, sorunlara hızlı çözüm sağlanması, çocukların şartlarının daha da güzelleştirilmesi, çocuk yuvalarından farklı olduğu anlayışıyla planlamanın yapılması, çocuk evlerinin ülke genelinde yaygınlaştırılması, denetim hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerektiği belirtilmektedir.

**İl Müdürlüğü ile ilgili beklentiler:** Sistemde bakım elemanlarına da yer ve değer verilmesi, personelin alanında uzman olması, meslek elemanlarının sayısının artırılması, koordinasyon merkezinde alanında yetkin çocuk psikologlarının görevlendirilmesi, çocuk evi hizmetine daha fazla destek olunması, sorunların hızlı

çözülmesi, evlerin işleyişiyle yakından ilgilenilmesi, çocukların evlere yaşlarına göre gönderilmesi, çocukların düzgün seçilmesi, sırf kardeş diye aynı evde tutulmaması, çocuklar için sosyal aktivitelerin artırılması gerektiği belirtilmiştir.

**Koordinasyon Merkezi Sorumlusu ile ilgili beklentiler:** Daha net konuma getirilmesi, sorunlara net çözümler sağlaması, personelin sorunlarıyla yakından ilgilenmesi, çocuklara yönelik programların çoğaltılması, bütün evlere eşit uzaklıkta olması, tüm sorunlara eşit davranması, çocuk evlerini daha sık ziyaret etmesi, evlere branş öğretmeni göndermesi, sorunlara çocuk odaklı yaklaşılması, koordinasyon sağlama kabiliyetine sahip olması, evin tadilatı konusunda destek olmasının beklendiği ifade edilmiştir.

**Koordinasyon Merkezi Üyeleri (Merkezde görevli meslek elemanları) ile ilgili beklentiler:** İşlemlerin hızlandırılması, çocuklara ilgili sorunlarda çocuk evi personeline destek olunması, bakım elemanlarıyla yakından ilgilenilmesi, meslek elemanlarının sayısının artırılması, psikologun çocuklarla yakından ilgilenmesi, çocukları gelip evde tanımalıları yönünde beklentiler belirtilmiştir.

**Koordinasyon Merkezi Personeli (merkezde meslek elemanları dışındaki görevli personel) ile ilgili beklentiler:** Evlere yapılan uygulamalarda daha net ve açık olmaları, çalışanlara saygılı davranmaları, çocuk evlerinin işleyişini kolaylaştırmaları, çocukla ilgili konulara karışmamaları, ekip ruhu olan ve iş ahlakı olumlu gelişmiş bireyler olmaları yönünde beklentiler belirtilmiştir.

**Çocuk evi sorumlusu ile ilgili beklentiler:** Çocukların sorunlarıyla birebir ilgilenmeli, özveri ve inisiyatif kullanmalı, daha mutlu, huzurlu ve güvenli bir ortamda çalışmalı, işi sahiplenmeli, problem çözmede pratik olmalı, çocuklara karşı sevecen ve samimi olmalı, çocuklar ve bakım elemanları üzerinde otorite kurabilmeli, gerektiğinde esnek olabilmeli şeklinde görüş belirtilmiştir.

**Bakım elemanları ile ilgili beklentiler:** Çocuklarla ilgili eğitim almış ve aldığı eğitimleri uygulayabilecek, sorumluluk sahibi, uyumlu saygılı ve dürüst, iletişime açık, anlayışlı ve sakin, dürüst ve çalışkan, iş verimliliğini artırmak için kendini geliştiren, çocuk dilinden anlayan, anne olan, 30 yaş ve üzeri çocuk sevgisine sahip kişiler arasından seçilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Araştırmaya katılan personelin çocuk evi hizmetinin daha sağlıklı yürütülmesi için çalışma yaşamında değişmesi halinde personeli iyi hissettireceği belirtilen hususlar incelendiğinde; şirket elemanı yerine memur olarak kadrolu çalışmak, vasıfsız olarak adlandırılmamak, yıllık izinlerin düzenli olması, yıllık/günlük izinlerde yedek elemanın verilmesi, temizlik yemek işlerinde yardımcı personel sayısının artırılması psikologların olması, çocuklara iyi bir psikolojik destek verilmesi, baba modelinin olması, teknik personel eksikliğinin giderilmesi, gönüllü çalışanların olması, personelin performansının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması, ücretlerin biraz daha yüksek olması, eğitime daha fazla önem verilmesi, sorumluluğun paylaşılması, çocukların yalan söylememesi, çocuk sayısının azaltılması, çocukların uyum sorunlarının çözümünde ödül ceza yönteminden daha iyi çözüm yollarının bulunması, mali konuların daha kısa sürede çözüme ulaştırılması, toplumun çocuk evleriyle ilgili bilgilendirilmesi, çocuk evlerinin giriş katında olması, çocukların ailelerine dönmesi şeklinde görüşlerin belirtildiği görülmektedir.

Bu bulgular ise özellikle bakım personelinin özel hizmet alımı yöntemiyle çalışması nedeniyle iş güvenliğini tam olarak hissetmediklerini özlük haklarının iyileştirilmesini istediklerini, ayrıca hizmetin sağlıklı yürütülmesi için personelin, yeni personel, araç, gereç ve uygulamalarla desteklenmeye ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

Araştırmaya katılan personelin ankette bulunan sorular dışında belirtmek istediği diğer hususlara ilişkin verdiği cevaplar incelendiğinde; eşinden ayrı, çalışan, çocuklarına kendisi bakan bakım elemanlarına maddi ve manevi desteğin sunulmasının istendiği, ihale usulü alınan kıyafetlerin çocuklar tarafından beğenilmediği, alınan kıyafetlerin kalitesinin, modelinin büyük yaştaki çocukları tatmin etmediği, çocukların aileleriyle 70 gün değil belli bir zamanda görüştürülmeleri ailelerin yapamayacakları sözleri vererek çocukları olumsuz etkiledikleri ve sonrasında çocukları toparlamanın zor olduğu, şeklinde görüşlerin belirtildiği görülmektedir.

Tüm bu görüşlerden; personelin yeni hizmet modelinin çocukların yararına olduğunu gözlemlediği, geliştirilmesine ihtiyaç duyulan konuların bulunduğu,

bunlardan bir kısmının mevzuattan, bir kısmının uygulamadan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

**4.2. Araştırmaya katılarak anketi yanıtlayan çocukların; çocuk evi ile diğer kurum bakımı hizmetlerine yönelik değerlendirmeleri, personele ilişkin düşünceleri, mevcut hayatları, geleceğe yönelik hedefleri, beklentilerinin değerlendirilmesi.**

Araştırma kapsamında ankete katılan çocukların kuruluşta-çocuk evinde kalma süreleri incelendiğinde; çocukların 86'sının (%94,5) çocuk evinden önce çocuk yuvası veya yetiştirme yurdunda kaldığı, bu çocukların 29'unun (%31,9) 0-1 yıl arası, 20'sinin (%22) 2-5 yıl arası, kuruluşta bulunduğu, ayrıca çocukların 32'sinin (%35,2) 5-7 yıl arası, 30'unun (%33) 2-4 yıl arası, 29'unun (%31,9) 1 yıldan daha az süredir çocuk evinde kaldığı anlaşılmaktadır.

Buradan da anlaşıldığı üzere araştırmaya katılan çocukların tamamına yakınının çocuk evi hizmetinden önce kuruluş bakımında bulunduğu, ancak çocukların üçte birine tekabül eden, kuruluşa yeni gelen ve 0-1 yıl arasında kuruluşta kalmış olan bölümünün, toplu yaşamın bulunduğu ve çocukların gelişiminde olumsuz etkilere neden olduğu yapılan tüm araştırmalarda belirlenen kuruluş bakımından olumsuz etkilenmemesi amacıyla çocuk evine yerleştirilmesine öncelik verildiği, yine çocukların üçte birinin neredeyse çocuk evi hizmetinin yaygınlaştırma çalışmalarının başlangıcından bu yana çocuk evinde kaldığı önemli bulgular olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çetin ve Çavuşoğlu'nun (2009) araştırmalarında; adölasanların çoğunun (%77.15) bulundukları yurtta beş yıldan daha fazla bir süredir kaldığı, %50'sinin kuruma ilk geliş yaşının 7- 12 yaşları arasında olduğu belirtilmektedir.

Araştırma kapsamında ankete katılan çocukların çocuk evi, diğer kuruluş bakımı hizmetleri ve ailesi yanında yaşamaya ilişkin düşünceleri incelendiğinde; çocuk evi ve diğer kuruluşlar karşılaştırmasında çocukların 72'si (%79,1) çocuk evinde yaşamayı tercih etmekte, şu an yaşamayı istediği yer olarak çocukların 44'ü (%48,4) çocuk evini, 40'ı (%44) ailesiyle birlikte kendi evini belirtmektedir. Çocukların aslında yaşaması gereken yere ilişkin düşünceleri incelendiğinde ise;

çocukların 50'sinin (%54,9) ailesi ile birlikte kendi evinde, 37'sinin (%40,7) çocuk evinde yaşamayı istediği görülmektedir.

Çocukların 85'i (%93,4) kuruluşta bulunan çocukların çocuk evinde yaşamasını istemekte, bunun nedeni olarak, 35'i (%38,5) "diğer çocukların da mutlu huzurlu, rahat yaşaması için", 21'i (%23,1) "diğer çocukların da burada yaşama hakkı var", 20'si (%22) "çocukların yetişmesi için ev daha uygun" şeklinde düşüncesini belirttiği görülmektedir.

Çetin ve Çavuşoğlu (2009) araştırmalarında; adölesanların çoğunun kaldıkları kurum hakkında olumlu görüşlere sahip oldukları, bu görüşlerin; kurumun iş ve eğitim olanağı sağlaması (%41.94) ve ailenin olanaklarından daha iyi olanaklar sağlaması (%35.48), aileleri tarafından karşılanamayan bu gereksinimlerin kurum tarafından karşılanması olduğunu belirtmektedir. Aynı grubun kuruma ilişkin olumsuz görüşlerinin ise; aileden uzak, sevgisiz, güvensiz bir ortam (%41.31), bağımsızlığın kısıtlı olması (%15.22), hayata yeterince hazırlanamama (%8.70), yurtlu kimliği ile her yerde dışlanma (%8.70) ve kurumda psikolojilerinin bozulması (%6.52), sorunlu antisosyal kişilerle aynı yerde kaldıkları ve psikolojik gereksinimlerinin karşılanmadığı (%8.70), şeklinde belirtildiği, buna göre adölesanların yetiştirme yurduna ilişkin olarak "sevgisiz ve güvensiz bir ortam, yurtlu kimliği ile her yerde dışlanıyoruz" gibi olumsuz görüşlerinin olduğu saptanmıştır. Belirtilen bu olumsuz özellikler, yetiştirme yurtlarının çocukları topluma kazandırmak için verdiği hizmetlerin istendik düzeyde olmadığını gösterdiği ifade edilmektedir.

Bulut ve Duman (2001), koruma altındaki çocukların, akranlarının olumsuz değerlendirmeleri nedeniyle kendilerini damgalanmış hissettiklerini ve karşılıklı ilişkilerde güven duygusu yaşamadıkları için yakın ilişki kurmaktan çekindiklerini, bunlara bağlı olarak kurumda kalan adölesanların sosyal izolasyon yaşadıklarını, kendilerine güvenlerinin azaldığını ve benlik saygılarının düşük olduğunu, yapılan çalışmalarda kurum bakımının çocukların okul başarılarını, sosyal ilişkilerini ve kendilerini algılayışlarını olumsuz yönde etkilediğini belirtmektedir.

Araştırma bulgularından ise çocuk evi hizmetinden yararlandırılan çocukların, büyük çoğunluğunun kuruluş bakımını reddederek çocuk evini tercih

ettiği, kurum bakımındaki çocuklardan farklı olarak çocuk evini mutlu, huzurlu, rahat bir ev ortamı olarak değerlendirdikleri, benimsedikleri ve aidiyet hissettikleri anlaşılmaktadır. İkinci sırada ve bu sonuca yakın olarak ailesiyle kendi evinde yaşamayı isteyen çocukların da önemli bir oranı oluşturduğu, buna karşın çocukların yarıdan fazlasının bir çocuğun yaşaması gereken yerin aslında kendi ailesinin yanı olduğunu, ikinci sırada ise çocuk evini belirttikleri, çocuk evini aile yanında bakıma neredeyse eş tuttukları ve kuruluş bakımındaki çocukların da bu hizmetten yararlandırılmasını istedikleri ve kuruluş hizmetini tamamen reddettiklerini göstermesi önemli bulgu olarak anlaşılmaktadır.

Berument (2007) yaptığı çalışmada korunma altına alınan bebek ve çocukların bakıldığı çocuk yuvalarının çocukların bilişsel, dil, sosyal ve duygusal gelişimlerini gerçekleştirmeleri için gereken ortamı sağlayamadığını ve çocukların pek çoğunun geri dönüşü olmayan gelişimsel güçlükler yaşadığını belirtmektedir. Ayrıca yuvalarda büyüyen çocukların sosyal gelişimlerine bakıldığında, bu çocukların daha bağımlı olduklarını, yabancıları ayırt edemediklerini, dikkat çekme davranışları sergilediklerini, bebeklerin ise bakıcılarına isteklerini göstermede yetersiz kaldıklarını, daha az gülümseyip, göz teması kurduklarını, sonuç olarak yuva çocukları üzerinde yapılan araştırmalarda bu çocukların gelişimlerinin pek çok alanda geri kaldığının tespit edildiğini ifade etmektedir.

Berument (2007) çocuklar her ne kadar olumsuz koşullar nedeniyle yuvalara getirilmiş olsalar da, çalışmaların, gelişimsel geriliklerinin temel nedenleri arasında yuvalardaki bakım kalitesinin düşüklüğüne dikkat çektiğini ifade ederek, bakıcıların rutin işleri yürütmenin dışında çocuklarla birebir ilgilenme olanakları bulamadığını, bebek ve çocukların birer obje gibi iletişime geçilmeden, konuşmadan beslendiğini, yıkandığını ve giydirildiğini, çocuklara çalışanların vardiyaları nedeniyle birçok bakıcı tarafından bakılmakta olduğunu bunun da çocukların gelişimini olumsuz etkilediğini belirtmektedir.

Çetin ve Çavuşoğlu (2009), adölesan döneminde benlik saygısının gelişimini; akademik başarı, geleceğe ilişkin olumlu beklentiler, döneme özgü yaşanan sorunlarla başetmede erişkinlerden destek alabilmelerinin etkilediği, yetiştirme yurdunda kalan adölesanların aileden uzak, sevgisiz ve güvensiz bir ortamda

(%41.31) yaşadıklarını, hayata yeterince hazırlanmadıklarını (%8.70) ve yurtlu kimliği ile her yerde dışlandıklarını (%8.70) belirttikleri ve bu durumun (17-18 yaş) adölesanların benlik saygısının düşük olmasına yol açabileceğinin düşünüldüğü, yetiştirme yurdunda kalan adölesanların psikolojik yönden, ailesiyle yaşayan adölesanlara göre daha çok risk altında olduğunu belirtmektedir.

Erol ve Şimşek (2006) anne babalarından ayrı, çocuk yuvalarında yaşamak durumunda olan bebek ve küçük çocukların; gelişimsel gecikme, fiziksel gecikme, bağlılık gelişimi ve nöral atrofi açısından büyük risk altında olduğunu, yuvalarda büyüyen çocuklarda psikiyatrik semptomların görülme sıklığının yüksek olduğunu ve ciddi olarak uyaran yoksunluğu çeken bu çocuklarda 'otizm benzeri' davranışların da görüldüğünü vurgulamaktadır.

Tarren (2008) ise; kurumlarda yetiştirilen çocuklarda, aile tipi evlerde yetiştirilen çocuklara göre daha fazla akıl sağlığı sorunu tespit edildiğini; kendi yakınlarının yanında yetişen çocuklarda ise bu sorunların daha da az olduğunu, çocuklarda; bağlanma zorlukları, ilişkilerde güvensizlik, cinsel davranış, travma ile ilişkili anksiyete, davranış sorunları, asilik, dikkatsizlik/hiperaktivite ve kendini yaralama ve beslenme bozuklukları gibi daha nadir sorunlar ile karakterize karmaşık psikopatoloji saptandığını belirtmektedir.

Korunma altında bulunan çocuklarla ilgili yapılan tüm çalışmalarda araştırmacılar kurum bakımının çocukların gelişimi üzerindeki olumsuzluklardan bahisle çocukların aile yanında desteklenmesine öncelik verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ulusal ve uluslararası mevzuatta bu yönde düzenlenmiştir. Hizmetten yararlandırılan çocukların görüşlerinin alındığı bu araştırma da ise konuya çocuk bakışının getirilmesi düşünülmüş ve çocukların her ne kadar çocuk evini benimsedikleri, kendilerini burada mutlu, huzurlu, sevgi ve ilgi dolu bir ortamda olduklarını belirttikleri görülse de yukarıda yer alan araştırmalara paralel olarak çocukların, çocuğun aslında yaşaması gereken yerin ailesinin yanı olduğunu belirtmeleri önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkmıştır.

Araştırma kapsamında ankete katılan çocukların çocuk evi ve personele ilişkin düşünceleri incelendiğinde; çocukların yaşadığı çocuk evinde en çok sevdiği

şey olarak 25'inin (%27,5) ev ortamını, 16'sının (%17,6) ilgi, sevgi, huzuru, 15'inin (%16,5) bakım elemanını en çok sevdikleri şey olarak belirttiği anlaşılmaktadır.

Araştırmada çocukların çocuk evinde olmasını istedikleri şeye ilişkin 33'ünün (%36,3) "herşey var" şeklinde cevap verdiği, 21'inin(%23,1) cep telefonu ve laptop istediği, çocukların çocuk evinde değiştirmek istedikleri şey olarak 61'inin (%67) "herşey güzel, değiştirmek istemem" şeklinde cevap verdiği anlaşılmaktadır.

Yaşamında kendisine en yakın hissettiği ve güvendiği kişi olarak; çocukların 23'ü (%25,3) çocuk evi sorumlusunu, 21'i (%23,1) bakım elemanını, 19'u (%20,9) evdeki diğer çocukları belirtmektedir. Karşılaştığı bir sorunu paylaştığı kişi olarak ise çocukların 38'i (%41,8) bakım elamanını, 21'i (%23,1) çocuk evi sorumlusunu, 11'i (%12,1) evdeki diğer çocukları belirtmektedir.

Çocuk evi hizmetinde amaç, aile odaklı hizmet modellerinden yararlandırılamayan çocukların sağlıklı gelişimlerini toplumun içinde toplumla birlikte sağlamak amacıyla aile sistemine en yakın şekilde oluşturulan çocuk evlerini, evleri gibi benimseyerek yaşamlarını akranları gibi sürdürmelerini sağlamaktır. Araştırmada elde edilen veriler değerlendirildiğinde önemli oranda çocuğun evi, birlikte hayatı paylaştığı diğer çocuk ve personeli benimsediği, bir grup çocuğun ise sosyal hayatta kullanabilecekleri teknolojik ürünleri yaşamında istediği anlaşılmaktadır. Bu sonuç çocukların çocuk evini benimsediği ve ev yaşamını kabullendiğini, bağlanma ve ait olma ihtiyacını giderdiklerini ve önemli oranda ihtiyaçlarının karşılandığını ve bir şeye ihtiyaç hissetmediklerini göstermektedir.

Çocuk evleri mevzuatında yer alan çocuk evinde günlük yaşama çocukların katılımlarının sağlanması, eşyaların çocukların isteklerinin de dikkat edilerek alınması, evde kararların, pişirilecek yemeğin dahi çocuklarla birlikte belirlenmesine vb ilişkin vurguların uygulamaya yansıtıldığının ve çocuklar üzerinde olumlu etki yaptığının görülmesi açısından önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu yönüyle kuruluş bakımı ve çocuk evleri karşılaştırıldığında toplu yaşam gereği kuruluşlarda varolan günlük yaşamda çocukların görüşleri çocuk evlerine göre daha sınırlı kalmaktadır. Eşyalar personelce çocuğun ihtiyaç ve risk faktörleri dikkate alınarak alınmakta, yemekler diyetisyenlerce dengeli beslenme gereği aylık olarak

oluşturulmakta tüm ihtiyaçlar topluca alınmakta ve çocuklar bu süreçte sınırlı olarak yer almaktadır. Dolayısıyla kuruluş bakımında ait olma hissi sınırlı gelişmektedir.

Verilerden anlaşıldığı üzere çocuklar kendisine yakın hissettiği ve güvendiği kişi olarak ilk sırada çocuk evlerinde aile reisi ve otorite olarak kabul edilen çocuk evi sorumlusunu güven verici ve kendisine en yakın hissettiği kişi olarak belirtirken, 24 saat esasına göre çalışan bakım elemanları bu sıralamada ikinci sırada görmektedir. Yine çocuklar karşılaştığı sorunu paylaştığı kişi olarak yüksek oranda ve öncelikle bakım elemanını, sonrasında çocuk evi sorumlusunu belirtmektedir.

Araştırmada çocukların, çocuk evi personeli olan ev sorumlusunu ve bakım elemanlarını kendine en yakın hissettiği, güvendiği ve sorunlarını paylaştığı kişiler olarak belirtmesi, personelle çocuklar arasında güvene dayalı yakın bir ilişkinin kurulduğunu, bu vesileyle çocuk evlerinin çocuklar açısından olumlu ve güçlendirici olduğunu göstermesi açısından önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özdemir ve arkadaşları (2008) yapılan çalışmalarda kurum bakımı altında yetişmenin sebep olabileceği bir takım olumsuz psikolojik yansımaların, bir kurum çalışanıyla kurulacak yakın bağın önleyebileceğini gösterdiğini belirtmektedir. Atlı (2008) ise kurumda kalan çocuk ve gençlerin sağlıklı gelişimlerinde, kurumda çalışan personelin ilgisi ve korumasının önemli yer aldığını, sağlıklı ve yeterli ilişkilerin eksikliğini yaşayan kurum çocuklarının ileriki hayatlarında büyük sorunlar yaşayabildiğini belirtmektedir.

Korunmaya muhtaç çocuklarla farklı bakıcıların ilgilenmesi, personelin yetersiz ve eğitimsiz olması, teke tek ilişkinin yetersiz olması, korunmaya muhtaç çocukların tüm gelişim alanlarında geriliklerin ve duraksamaların olmasına neden olabilmektedir. Bu yüzden sağlıklı bireylerin gelişimi için çocuk ve gençlerin kritik dönemlerinde fiziksel ve duygusal gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlamaları gerekmektedir. Kurum personelinin; kurumda büyüyen çocuk ve gençlerin davranış biçimlerini bilmeleri, bu davranışları tetikleyici altta yatan sebeplerin farkında olmaları, davranış sorunları olan çocukların belirlenerek onlara uygun programların hazırlanmasını bilmeleri sorunların azaltılmasını sağlayacaktır. Kurumda görevli elemanlarının sayısı ve eğitim seviyesi yükseltilmeli ve bu konuda hizmet içi eğitim verilmelidir şeklinde belirtilmektedir (Atlı 2008).

Şimşek ve arkadaşları (2008) çocuk ve bakım veren arasında güvene dayalı, destekleyici, süreklilik gösteren sıcak, sevgi dolu ve tutarlı bir ilişkinin olmasının ruh sağlığını koruyan önde gelen faktörlerden olduğunu belirtmektedir. Çetin ve Çavuşoğlu (2009) ise adölesanların duygusal destek için daha çok (%71.40) arkadaşlarını tercih ettiklerini, öğretmenlerin (%37.0) ikinci sırada yer aldığını, yetiştirme yurdunda kalan adölesanlara duygusal destek aldıkları bireyleri neden tercih ettikleri sorulduğunda; %30'u öğretmenlerini bilgi ve deneyimlerine güvendikleri için, %27.14'ü arkadaşlarını aynı sorunları paylaşıyor oldukları için tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

BM Çocukların Alternatif Bakımına İlişkin Rehber İlkeler'inin 90. maddesinde personel ve çocuk arasındaki ilişkinin olması gereken şeklinin; "bakımdan sorumlu kişiler, çocuklarla olumlu, güvenli ve besleyici ilişkiler kurmada rollerinin önemini iyi anlamalı ve buna muktedir olmalıdır." şeklinde ifade edilerek güvene dayalı yakın ilişki olduğu vurgulanmaktadır. Araştırma bulgularından çocuklar ile çocuk evi personeli arasında yakın, güvene dayalı bir ilişkinin kurulduğu anlaşılmaktadır. Bu ise çocuk evi hizmetinin çocukların yararına olumlu bir hizmet olduğunun önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilmelidir.

Araştırmaya katılarak anketi yanıtlayan çocukların hayatı ve geleceğe ilişkin düşünceleri incelendiğinde; "hayatında değiştirmeyi istediği şeyin ne olduğu" sorusuna çocukların 31'inin (%34,1) "hiçbir şey", 18'inin (%19,8) "ailemle birlikte yaşamak" şeklinde cevap verdiği, "şu an hayatında ne olmasını istersin sorusuna", 30'unun (%33) "hiçbir şey", 15'inin (%16,5) "ailemle birlikte yaşamak" şeklinde cevap verdiği görülmüştür.

Bu sonuçlardan anlaşılacağı üzere çocukların hayatlarına ilişkin düşüncelerinde hayatında değiştirmeyi veya olmasını istediği bir şeyin bulunmadığı yönündeki cevaplarda yoğunlaşma dikkati çekerken ikinci sırayı yine her ikisinde de birbirine yakın oranda ailesi ile birlikte yaşama isteği önemli bulgu olarak karşımıza çıkmakta ve çocukların yaşamlarından belli oranda memnun olduklarını, bir bölümünün ise herşeye rağmen ailesi ile yaşamayı tercih ettiğini göstermektedir. Bu bulgu ise literatürde, ulusal ve uluslararası mevzuatta yer alan çocuğun en temel hakkının aile yanında yaşamak olduğunun ve çocuklar için uygulanması gereken

öncelikli hizmet modelinin aile odaklı hizmetler olması gerektiğinin, çocuklar tarafından teyidi anlamına gelmesi nedeniyle araştırmanın önemli bir bulgusu olarak tespit edilmiştir.

Araştırmada çocukların sihirli bir güce sahip olsa hayatının nasıl olacağı yönündeki soruya 26'sının (%28,6) "herşey değişirdi istediğim gibi yaşardım" yine bir başka 26'sının (%28,6) "hiçbir şeyi değiştirmezdim",13'ünün (%14,3) "sihir anlamsız", 8'inin (%8,8) "ailesiyle birlikte olmak" şeklinde cevap verdiği anlaşılmaktadır. Çocukların verdiği cevapların en yüksek oranlarına sahip olan iki cevaba göre çocukların eşit orandaki bir bölümünün hayatında herşeyi değiştirip istediği gibi bir yaşamı tercih ettiğini gösterirken yine aynı orandaki diğer bölümün hayatındaki herşeyden memnun olup hiçbir şeyi değiştirmek istemediğini belirtmesi dikkat çekicidir. Ayrıca çocuğun isteklerinin sorulduğu tüm sorularda ailesi ile birlikte yaşamak isteğinin belirtilmesi anlamlıdır. Sihiri anlamsız bulan çocukların düşüncesi incelendiğinde; çocukların yaşamı gerçekçi değerlendirdiklerinin, yaşamda gerçek anlamda varolmayan bir şeyi anlamsız bulduklarının veya hayal kurmayı tercih etmediklerinin ve hayata ciddiyetle baktıklarının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Araştırmada çocukların gelecekle ilgili isteklerine ilişkin; 41'inin (%45,1) "iş-meslek sahibi olmak", 17'sinin (%18,7) "düzenli ev hayatına sahip olmak", 17'sinin (%18,7) "ailesiyle birlikte olmak" şeklinde cevap verdiği, çocukların gelecekle ilgili planlarına ilişkin ise 38'inin (%41,8) iş-meslek sahibi olmak, 18'inin (%19,8) üniversiteyi kazanmak, 12'sinin (%13,2) "ailesiyle birlikte olmak" cevabını verdiği anlaşılmaktadır. Bu sonuç birbiriyle bağlantılı olarak çocukların gelecekleriyle ilgili istek ve planlarının birbiriyle paralel olduğunu, kariyer planlamalarının olduğunu ve hayata dair hedef koyduklarını bu istek ve hedeflerin içinde ailesi ile birlikte olmak cevabının çocukların aileye özlemi ve aile yanında olma isteğini göstermesi açısından önemli bulgular olarak değerlendirilmiştir.

Çetin ve Çavuşoğlu (2009)'nun çalışmasında adölasanlara gelecekle ilgili planları sorulduğunda; bir işte çalışmak (%77.14) isteğinin en yüksek oranda belirtildiği, kariyer yapma isteğinin (%47.14) ise ikinci sırada yer aldığı, ayrıca gelecekte aileleri ile yaşamayı (%27.14) ve evlenmeyi (%22.85) istediklerinin tespit edildiği belirtilmektedir.

Yukarıdaki çalışma, çocuk evlerine ilişkin bu araştırma ve gözlemlerimiz aileden uzakta kurum bakımında yaşayan korunmaya muhtaç çocukların geleceğe dair istek ve planlarının benzer olduğunu, aile ve aile yaşamına özlem duyduklarını, bir an evvel iş meslek sahibi olarak aile düzeni kurmayı arzu ettiklerini göstermektedir.

### 4.3.Araştırmada çocuk evlerinde korunma ve bakım altında bulunan tüm çocukların kişisel dosyalarının taranarak elde edilen, sosyo-demografik bilgileri, kişisel özellikleri, özür, eğitim durumu, aile bilgileri, korunma altına alınma süreci, yaralandırıldığı hizmet modelleri, kuruluş bakımı ile çocuk evi süreci ve aile ilişkilerine yönelik bilgilerin değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında çocuk evlerinde korunma ve bakım altında bulunan tüm çocukların sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde; 96'sının (%57,5) kız ve 71'inin (%42,5) erkeklerden, 54'ünün (%32,3) 13-15 yaş grubunda, 35'inin (%21) 7-12 yaş grubunda 34'ünün (%20,4) 3-6 yaş grubunda yer aldığı görülmektedir. Çocukların 157'sinin (%94) engelli olmadığı, 91'inin (%54,5) ilköğretim, 43'ünün (%25,7) ortaöğretim öğrencisi olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma sonuçlarından anlaşıldığı üzere çocuk evlerine daha çok kız çocuklarının yerleştirildiği ve çocuk evine küçük yaş grubunun yerleştirilmesine öncelik verildiği bu nedenle çocukların eğitim düzeylerinin ilköğretim seviyesinde yoğunlaştığı, ayrıca engelli çocukların da çocuk evine yerleştirildiği anlaşılmaktadır.

Şenocak'ın (2005) çalışmasında İstanbul İlinde yetiştirme yurtlarında kalan çocukların çoğunluğunu erkeklerin oluşturması nedeniyle, anketlerin %62,2'sini (97'si) erkek, %38,8'ini (59'u) kızlar ile yaptığı belirtilmektedir. O tarihte ülke genelindeki 109 yetiştirme yurdunda kalan 10.509 çocuğun 7.089'u (%67,5) erkek, 3420'si (32,5) kızlardan oluşmaktadır. Özdemir ve arkadaşları (2008) 2007 yılı verilerine göre kuruluş bakımında bulunan korunmaya muhtaç 0-12 yaş grubu çocukların 45'inin (%15) kız, 54'ünün (%21) erkek olduğu, Çetin ve Çavuşoğlu (2009) araştırma yaptıkları yetiştirme yurdundaki adölesanların %52.9'unun kız, %47,1'inin erkek olduğunu belirtmektedir.

ASPB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2012 yılı sonu istatistiki verilerine göre; çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, sevgi evi ve çocuk evinde fiilen

bakılan toplam 13772 çocuğun 6216'sı (%45,1) kız, 7556'sı (%54,9) erkektir (cocukhizmetleri.gov.tr.2012c).

Yıllar itibariyle veriler göstermektedir ki kurum bakımında bulunan erkek çocukların sayısı kız çocuklarından fazladır. Burada toplumumuzun kültürel yapısı gereği ailelerin kız çocuklarına koruma güdüsüyle daha fazla sahip çıkmasının ve koruyucu aile, evlat edinme hizmetlerinde kız çocuklarının daha fazla tercih edilmesi sonucunda kuruluş bakımında daha çok erkek çocukların kalmaya devam etmesinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada bulgularında ise yukarıda belirtilen diğer araştırmalardan farklı olarak çocuk evinde kalan çocuklardan kızların sayısının erkeklere oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Burada yine aile odaklı hizmetlerde olduğu gibi kız çocukların erkek çocuklara göre daha sakin, uyumlu ve evcimen yapıda olması nedeniyle yeni hizmet modelinin ülke genelinde çocuk, personel ve toplum nezdinde kabulünün kolaylıkla sağlanması amacıyla kız çocuklarının öncelikli olarak tercih edildiği anlaşılmaktadır.

ASPB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2012 yılı sonu istatistiki verilerinden; çocuk evlerinde 3581çocuğa fiilen bakım hizmeti verildiği, bunun 2066'sının (%57,7) kız, 1515'inin (%42,3) erkek olduğu ve ülke genelinde hizmet veren 649 çocuk evinin; 345'inin (%53,2) kız, 270'inin (%41,6) erkek, 34'ünün (%5,2) ise yalnızca kardeş çocuklara hizmet vermek üzere açıldığı anlaşılmaktadır (cocukhizmetleri.gov.tr). Ülke genelinde çocuk evindeki çocukların cinsiyete göre dağılımı Ankara ilinde de kendini göstermekte ve kurum bakımından farklı olarak çocuk evlerinde kız çocukların sayısının erkeklerden fazla olması dikkat çekmektedir.

Çocuk evlerine kaynaştırma esasına uygun olarak engelli çocukların da yerleştirilmesi mevzuatta belirtilmektedir. Buna göre çocuk evleri işleyişine ilişkin detaylı hükümleri içeren 2011/2 sayılı genelgede; "çocuk evlerine kabulü yapılan çocukların, ağır ruhsal veya zihinsel engelli olmamasına, sürekli bakım ve tedavi gerektiren sağlık sorununun bulunmamasına dikkat edilir. Kabulü yapıldıktan sonra bu tür sorunları ortaya çıkan çocukların yararlanabileceği hizmetin niteliği ve kapsamı koordinasyon merkezince belirlenir. Kabulü yapılan çocuklardan uyum

sorunu yaşayan çocuklar ile ilgili olarak gerektiğinde psikolog/psikiyatrist desteği alınarak ve mesleki çalışma yapılarak, çocuğun eve uyum sağlaması yönünde mesleki çalışma yapılır. Hiçbir şekilde uyum sağlayamayan çocuklar için kuruluş bakımı tekrar değerlendirilebilir" (Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında Genelge) şeklinde belirtilmektedir. Buna göre çocuğun yüksek yararı ilkesi gereği zihinsel engelli çocukların kaynaştırma düşüncesiyle çocuk evlerine yerleştirildiği önemli bir bulgu olarak tespit edilmiştir.

Halen Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü hizmet alanı kapsamında faaliyet gösteren çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, sevgi evi ve çocuk evlerinde toplam 1304 engelli çocuk bulunmaktadır.2012 yılı sonu itibariyle bu kuruluşlarda fiilen bakılan 13772 çocuğun 1304'ü (%9,4) engellidir. Engelli çocuklar için de aile odaklı hizmetlerden yararlandırılması önceliklendirilmekte, mümkün olmaması halinde mevzuat doğrultusunda uygun olan çocuklar çocuk evlerine yerleştirilmektedir. Bu ise çocuk evleri hizmetinden gelişimi için uygun olacağı değerlendirilen tüm çocukların faydalandırılmasının sağlandığını göstermektedir.

Araştırma kapsamında çocuk evlerinde korunma ve bakım altında bulunan çocukların aile yapısı ve özelliklerine ilişkin bilgiler incelendiğinde; çocukların 118'inin (%70,7) parçalanmış aile, 29'unun (%17,4) çekirdek aile, yapısına sahip olduğu, 134'ünün (%80,2) anne ve babasının sağ ve 116'sının (%69,5) anne babasının ayrı yaşadığı, 144'ünün anne ve babasının (%86,2) resmi nikahlı olarak evlendiği, 112'sinin (%67,1) ebeveynlerinin ilk evliliklerinden dünyaya geldiği, çocukların 119'unun (%71,3) 1-3 kardeşe sahip olduğu, anne babası ölmüş veya boşanmış çocukların 46'sının (%27,5) anne ve babasının yeniden evlenmediği, 33'ünün (%19,8) anne ve babasının yeniden evlendiği, anne ve babası ayrı olan çocukların 73'ü (%43,7) ile annesinin, 64'ü (%38,3) ile babasının ilgilendiği anlaşılmaktadır.

Türkiye genelinde hanelerin %80,7'si çekirdek aile, %13'ü geniş aileden oluşmaktadır (TUİK 2006). Ölüm, boşanma, ayrılık ya da terk gibi nedenlerle aile bütünlüğünün bozularak ana babadan birinin ya da her ikisinin birden olmaması durumu "parçalanmış aile" olarak tanımlanmaktadır (Uluğtekin 1991). Veriler incelendiğinde çocukların büyük çoğunluğunun ebeveynlerinin evlilik şekillerinin resmi nikah olduğu ve ilk evliliklerinden dünyaya geldiği, ancak çocukların

parçalanmış aile yapısına sahip olduğu, bununla bağlantılı olarak ebeveynlerin büyük çoğunluğunun birbirlerinden ayrı yaşadıkları, hayatta oldukları, yeniden evlenmiş olmalarına ve büyük çoğunlukla çocukları ile ilgilenmelerine rağmen çocukların korunma altında bulunmaya devam ettiği görülmektedir.

Çaman ve Özcebe (2011) tarafından Ankara İlindeki yetiştirme yurtlarında kalan 13-16 yaş grubu 166 ergen ile yapılan araştırmada ergenlerin %51,6'sının anne babasının boşanmış ya da ayrı yaşadığını belirtmektedir. Yılmaz (2008) çalışmasında, korunmaya muhtaç çocukların %81,7'sinin anne ve babalarının sağ olduğunu, Şimşek (2008) ise çocukların %68,8'inin anne-babasının ya da ikisinden birinin hayatta olduğunu belirtmektedir.

Saraç (2011) çalışmasında; Isparta Merkez Çocuk Yuvası'nda korunma altında bulunan çocukların %73,8'inin anne-babasının sağ fakat ayrı yaşadığı, ikinci sırada gelen %14,3'ünün anne ve babasının sağ ve beraber olduğu, annesi veya babası ölmüş olanların %9,5'lik dilimi oluşturduğu, buna göre korunmaya muhtaç çocukların ebeveynlerinin çoğunluğu hayatta olduğunu belirtmektedir. Ayrıca bu durumu; "ebeveynlerin önemli bir kısmının çeşitli nedenlerle boşanmış, çocukların sorunluluğunu üstlerine almak istemeyen, ya da ikinci bir evlilik nedeniyle eşleri bu çocukları istemeyen bireyler olduğu düşünülmektedir. Beraber yaşayan anne-babaların ise maddi yetersizlikler, bedensel ve ruhsal olarak çocuk bakımı için yetersiz olmaları, çocukları ihmal ve istismar etmiş olmaları çocukların kurum bakımın alınmasında ihtimal olarak söylenebilir. Ebeveynlerin çoğunluğunun hayatta olması, iletişimin devam etmesi, çocuk için sosyal destek oluşturmakta, kurum bakımının etkilerini azaltmaktadır denilebilir." şeklinde değerlendirmektedir.

Çetin ve Çavuşoğlu (2009) tarafından yapılan çalışmada; yetiştirme yurdunda kalan adölesanların %75.71'inin annesinin, %50'sinin babasının hayatta olduğu, %52.86'sının yurtlarda ya da yuvalarda kalan kardeşlerinin olduğu ifade edilmektedir. Ailelerinin sahip oldukları olumsuz yaşam koşulları nedeniyle aynı aileden birden fazla çocuğun koruma altına alındığının belirlendiği, koruma altında olmakla birlikte, yetiştirme yurdunda kalan adölesanların %94.29'unun yakınları ile görüşmeye devam ettiği, görüşülen yakınlarının ise kardeş (%79.10), anne (%64.18), akraba (%59.70) ve babaları (%37.31) içerdiği belirtilmektedir.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu'nun KMÇ Raprunda (2003) kurum bakımı altındaki çocukların %95'i üzerindeki bölümünün ana babalı olduğu tespiti belirtilmiştir. Toplumda aile ile yapılacak çalışmaların önemi büyüktür. Yerel düzeyde ailelerin ihtiyaçları doğrultusunda yapılacak güçlendirme çalışmaları yeterli meslek elemanı, kurumsal örgütlenme ve eşgüdüm çalışmalarını gerektirmektedir.

Araştırma kapsamında çocuk evlerinde korunma ve bakım altında bulunan çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri incelendiğinde; çocukların ailelerinden 119'unun (%71,3) Ankara'da, 43'ünün (%25,7) başka bir ilde yaşadığı, ailesinin gelir durumuna bakıldığında 144'ünün (%86,2) alt gelir grubunda olduğu, çocukların annelerinin 97'sinin (%58,1) 30-39 yaş grubunda, 37'sinin (%22,2) 40-49 yaş grubunda, babalarının 72'sinin (%43,1) 40-49 yaş grubunda, 47'sinin (%28,1) 30-39 yaş grubunda olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmada; çocukların yüksek oranda aile bağlarının olduğu ilde korunma altında bulundurulduğu, ailelerinin çoğunluğunun alt gelir grubuna (0-1000 TL) mensup olduğu ve anne baba yaşlarının büyük aranda 30-49 yaş aralığında olduğu ve annelerin çoğunluğunun 30-39 yaş aralığında, babalarınkinin ise 40-49 yaş aralığında olduğu, annelerin evlenme yaşının erkeklerden daha küçük olduğu anlaşılmıştır.

Çetin ve Çavuşoğlu (2009) yaptığı araştırmada adölesanların çoğunun yakınlarının (%68,5 anne, %63,4 baba) başka bir ilde yaşadığını belirtmektedir. Saraç (2011)'ın araştırmasında çocukların ailelerinin sosyo ekonomik durumlarının incelendiği, %42 si hakkında bilgi bulunmadığı, %58'inin ise alt gelir grubuna (0-1000 TL) mensup olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmada; çocukların annelerinin 88'inin (%52,7), babalarının 94'ünün (%56,3) ilkokul mezunu olduğu, annelerinin 107'sinin (%64,1) çalışmadığı, 43'ünün (%34,7) çeşitli işlerde çalıştığı, çocukların babalarının 92'sinin (%55,1) çeşitli işlerde çalıştığı, 61'inin (%36,5) çalışmadığı, çalışan babaların 43'ünün (%25,7) sigortasız geçici işlerde, 27'sinin (%16,2) sigortalı sürekli işlerde çalıştığı anlaşılmıştır.

Araştırmada; çocukların 87'sinin (%52,1) annesinin alkol ve madde kullanımına ilişkin alışkanlığının olmadığı 59'u (%35,3) ile ilgili bilginin bulunmadığı, çocukların 52'sinin (%31,1) babasının alkol ve madde kullanımına

ilişkin alışkanlığın olduğu, 46'sının (%27,5) alışkanlığı olmadığı, 69'u (%41,3) ile ilgili bilginin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamında çocuk evlerinde korunma ve bakım altında bulunan çocukların çocuk koruma sistemine girişi ve kuruluş bakımı öncesi özelliklerine ilişkin bilgiler incelendiğinde; çocukların, 67'sinin (% 40,1) 3-6 yaşta, 66'sının (%39,5) 7-12 yaşta korunma altına alındığı, 40'ının (%24) anne ve babanın boşanması, 34'ünün (%20,4) annesinin evi terk etmesi, 33'ünün (%19,8) ihmal ve istismar, 25'inin (%15) anne veya babasının ölümü veya her ikisinin ölümü, nedeni ile koruma altına alındığı anlaşılmaktadır. Bu sonuç çocukların büyük oranda ailenin parçalanması sonucunda korunmaya muhtaç durumuna geldiğini göstermektedir.

Şimşek ve arkadaşları (2008); kurum bakımına alınan çocukların %54,9'unun 6 yaş ve üstünde, %21,1'inin 0-3 yaş arası, Saraç (2011) ise çocukların %59,5'i 6 yaş ve üstü,% 21,4'ü 0-3 yaş arası korunma altına alındığını belirtmektedir.

2003 yılında Avrupa'da yapılan bir araştırmaya göre Avrupa Birliği (AB) üyesi ve AB üyesi olmayan diğer ülkelerde 3 yaş altındaki çocukların kurum bakımına alınmasına neden olan unsurlar şu şekilde tespit edilmiştir. AB üyesi ülkelerdeki 3 yaş altındaki çocukların kurum bakımına alınma nedenleri arasında ilk sırayı % 69 oranı ile çocuk ihmal ve istismarı yer almaktadır. Bu oranı % 4 ile engellilik ve % 4 ile çocuğun terk edilmesi takip etmiştir. Buna karşılık, anne baba ölümü % 0 olarak neredeyse hiç yer almamıştır. AB üyesi olmayan diğer ülkelerde çocukların kurum bakımına alınma nedenleri arasında ilk sırayı % 32 ile çocukların ebeveynleri tarafından terk edilmesinin aldığı görülmektedir. Bunu sırasıyla % 23 ile çocukların engelli olması, % 14 ile çocuğun ihmal ve istismar edilmesi, % 6 ile çocukların yetim olması izlemiştir (Brown 2008).

(Mülga) SHÇEK Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi Nihai Raporu'nda; Türkiye'de 2005 yılında kurum bakımında kalan 13.742 çocuk üzerinde yapılan bir araştırmaya göre çocukların kurum bakımına alınmasına neden olan etkenler şu şekilde belirlenmiştir: Çocukların koruma ve bakım altına alınma nedenlerinin başında % 69,5 ile ekonomik ve sosyal yoksunluk gelmektedir. Bunu sırasıyla % 33,4 ile ebeveynlerinin çocuğu terk etmesi, % 21,2 anne ya da babanın ceza evine girmesi, % 7,7 çocuğun aile içinde ve dışında cinsel istismara veya kötü

muameleye uğraması, % 5,7 anne veya babanın ölümü, % 1,5 ailenin fiziksel ve duygusal istismarı, % 6,6 üvey annenin ya da babanın çocuğu kabul etmemesi, doğal afetler ve terör gibi diğer nedenlerin izlediği ifade edilerek, yuvalardaki çocukların %59,6'sının gerekli ortam ve destek sağlandığında öz ebeveynlerinin yanına dönebilecek koşullara sahip olduğu belirtilmektedir (shcek.gov.tr.2012b).

Çetin ve Çavuşoğlu (2009)'nun araştırmasında adölesanların kuruma ilk getiriliş nedenleri arasında; ebeveynlerden birinin ölümü (%37.15), boşanmalar sonucu çocuğa bakacak kimsenin olmaması (%32.86), ailenin ekonomik sorunları (%17.14), ebeveynlerin engelli olması, çocuğa bakacak kimsenin olmaması ve babanın alkol alışkanlığı gibi nedenlerin (%8.57) yer aldığı belirtilmektedir (Çetin ve Çavuşoğlu 2009).

(Mülga) SHÇEK'in 2010-2014 stratejik plan özetinde, yapılan bir araştırmada kuruluşta kalan çocuk ve gençlerin koruma altına alınmalarının nedenlerinin başında %67 ile aile parçalanması birinci sırada, ikinci sırada ise ekonomik nedenler verilmektedir. Yine raporda bir başka araştırmadan alıntıyla çocukların kurumlarda kalmasının birinci nedeni %71 ile "ekonomik ve sosyal yoksunluk" olarak gösterilmektedir (shcek.gov.tr.2012).

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2012 yılı Kasım ayı verilerine göre korunma altında bulunan 13.540 çocuğun bakım ve koruma altına alınma nedenlerinin başında % 23 ile ailenin ihmal ve istismarı gelmektedir. Bu nedenleri % 21,3 sosyo-ekonomik yoksunluk, %19,7 ile boşanma, %15,3 ile ebeveyn ölümü, %7,1 ile terk/buluntu olma, % 4,8 ile cinsel istismar, %4,3 ile evlilik birlikteliği dışı, %1,2 refakatsiz sığınmacı, %1,1 suça sürüklenme,%0,7 madde kullanımı ve %1,15 ile diğer nedenler izlemektedir.

Ülkemiz diğer ülkelere kıyasla boşanmada en düşük orana sahip ülkelerden biridir. Avrupa Birliği ülkelerinde boşanma oranı yaklaşık binde 2.1 iken, Türkiye'de 2007 yılında boşanma oranının binde 1.3 ile dünyanın birçok ülkesinden daha düşük olması dikkat çekicidir. Ancak, araştırmacılar son 30 yılda dünyada boşanma oranlarında dramatik bir artış olduğunu, Amerika'da yeni ve ilk evliliklerin en az yarısının boşanma ile sonuçlandığını belirtmektedirler. Türkiye'de özellikle son on yıldaki oranlar, boşanmanın toplumumuz için de sosyal problem olabilecek bir

düzeyde seyrettiğini göstermektedir. 90'lı yıllarda yavaş artış gösteren boşanma oranı, 2000 ile 2010 tarihleri arasında önemli bir artışla toplumu tehdit eder hale gelmiştir.

Araştırma kapsamındaki ve diğer istatistiki veriler ile araştırma sonuçlarında görülen korunmaya muhtaç çocukların büyük oranda parçalanmış aile yapısına sahip olması düşündürücüdür. Son yıllarda artan boşanma oranları (%5,8 2011-2012 yıllarında) sonucunda en fazla çocuklar olumsuz etkilenmektedir. Ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarının da aidiyet, bağlanma, yaşam doyumlarında önemli hasarlar olması hepimizin bildiği bir gerçektir. Aktaş (2013) çocukların aileleriyle birlikte yaşama haklarından mahrum kalmamaları için, ailelere boşanmadan evvel verilecek savunuculuk ve aile danışma hizmetleriyle boşanmayı yeniden daha detaylı düşünmelerini sağlamanın önemli olduğunu vurgulanmıştır. Bu noktada kuruluşlarımızda boşanma nedeniyle bakılan çocukların aileleleriyle yapılacak psikososyal destek ve ekonomik yardım çalışmalarıyla çocukların kendi ailelerinin yanında kalmaları sağlanabilir. Son yıllarda kurumun evde bakıma yönelik ekonomik yardım, izleme ve değerlendirme yönündeki hedefleri de bu amaca yönelik çalışmalar olarak değerlendirilmelidir.

Araştırmada çocukların korunma altına alınmadan önce akademik durumlarının değerlendirmesinde 86'sının (%51,5) okul öncesi dönem yaş grubunda olduğu, 23'ünün (%13,8) iyi, 16'sının (%9,6) orta, 14'ünün (%8,4) pekiyi derecede okul başarısının bulunduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmada çocukların korunma altına alınma sürecinde gözlemlenen kişilik özellikleri incelendiğinde 78'inin (%46,7) içe dönük, sakin, çekingen bir yapısının olduğu, 75'inin (%44,9) dışa dönük, sosyal, kendini rahat ifade eden kişilik özellikleri gösterdiği anlaşılmaktadır.

Aktaş (2013) dışa dönük özelliğe sahip kişileri konuşkan, girişken, enerjik ve çevresindekileri etkileyip onlarla birlikte olmaktan haz duyulan kişiler olarak nitelendirirken bu özelliğin diğer ucundaki içe dönük olanları sıklıkla durgun, soğuk, çekingen ve sessiz kişiler olarak tanımlamaktadır. Buna göre korunma altına alınma sürecinde çocukların yarı yarıya içe dönük ve dışa dönük kişilik özelliğine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamındaki çocukların çocuk evi öncesinde yararlandırıldığı hizmet modelleri, aile odaklı hizmetlerden yararlandırılma durumu ile çocuk evine yerleştirilme nedenine ilişkin bilgiler incelendiğinde; çocukların 133'ünün (%79,6) kuruluşa ilk kabulünün çocuk yuvasına yapıldığı, 150'sinin (%89,8) yalnızca kuruluş bakımı hizmetinden yararlandırıldığı, bununla birlikte 84 çocuğun (%50,3) çocuk evine kabul edilmeden önce aile odaklı hizmet modelinden yararlanması için çalışılma yapıldığı, çocukların tamamının (%100) aile odaklı hizmetlerden yararlandırılamayacağı yönünde haklarında yapılan değerlendirme nedeniyle çocuk evine yerleştirildiği anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamındaki çocukların kardeşlerine ilişkin bilgiler incelendiğinde; kardeşi olan 154 (%92,2) çocuktan 35'inin (%21) aynı çocuk evinde, 10'unun (%6) farklı çocuk evinde, 24'ünün (%14,4) kuruluşta, 11'inin (%6,6) aynı çocuk evinde+kuruluşta bulunduğu, 39'unun (%23,4) ise çok kardeşli olduğu ve neredeyse her bir kardeşin farklı yerde ve durumunun farklı olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin kardeşlerden biri evli hiç korunma altına alınmamış, diğeri reşit olup kuruluştan ayrılmış, bir diğeri anne baba boşanması sonucunda ebevenylerden diğerinin yanında kalmış, biri kuruluşta diğeri evlat edinilmiş, biri SED desteği ile aile yanında diğeri koruyucu aile yanında kimisi hakkında ise bilgi bulunmadığı tespit edilmiştir. Çocuk evi hizmetinde kardeşlerin birliktelikleri korunmaya çalışılmakta ancak özellikle kardeş sayısının 5'ten az ve cinsiyetinin farklı olması durumunda aynı çocuk evine alınamamakta, çocuğun ihtayaç durumu, kişilik ve uyum özelliğine göre farklı hizmet modellerinden yararlandırılması söz konusu olabilmektedir.

Araştırma kapsamındaki çocukların çocuk evine yerleştirmeden önce gözlemlenen özellikleri incelendiğinde; çocukların 106'sının (%63,5) kuruluştaki çocuklarla, 120'sinin (%71,9) personelle sağlıklı ilişkiler içinde olduğu, 55'inin (%32,9) zaman zaman çocuklarla, 41'inin (%24,6) zaman zaman personelle uyum sorunları yaşadığı, çocukların 120'sinin (%71,9) eve yerleştirilmeden önce dışa dönük, sosyal, kendini rahat ifade eden, 45'inin (%26,9) içe dönük, sakin, çekingen bir yapısının olduğu, 157'sinin (%94) kuruluştan izinsiz ayrılma davranışının olmadığı, anlaşılmaktadır.

Aktaş (2013) uyumluluk özelliği gelişmiş kişilerin daha sıcak, bencil olmayan esnek bağışlayıcı, yardımsever, cömert, sempatik özellikleriyle tanındığını, uyumsuz

ya da uyumluluk özelliği daha az gelişmiş olanların ise hırslı, hırçın, alaycı, sinirli ve şüpheci özelliklere sahip olduğunu belirtmektedir. Buna göre çocuk evine yerleştirilen çocukların uyumluluk özelliklerine dikkat edildiği anlaşılmaktadır.

Kuruluş öncesi dönem çocukların tespit edilen özellikleri ile kuruluş döneminin çocukların psikososyal gelişimine etkisi incelendiğinde; araştırma kapsamında kuruluş öncesi döneme ilişkin verileri elde edilen 153 (%91,6) çocuktan, 78'inin (%46,7) kuruluş bakımına alınmadan önce içe dönük özellik gösterdiği, çocukların kuruluşta kaldığı süreçte yapılan değerlendirmesinde ise bu sayısının 42'ye (%25,1) düştüğü, kuruluş bakımı öncesinde 75'inin (%45) dışa dönük özellik gösterdiği yine bu sayının kuruluş bakımında 111'e (%66,5) yükseldiği anlaşılmaktadır.

Çocukların kuruluş öncesi ve kuruluş bakımına alındıktan sonra kişisel özelliklerinde farklılık oluşup oluşmadığını test etmek amacıyla yapılan Ki Kare testi sonucunda, çocukların kuruluş bakımı öncesi ve kuruluş bakımına alındıktan sonra kişilik özelliklerindeki değişim durumu arasında istatistiksel açıdan anlamlı ($p=0,0<0,05$) bir fark olduğu anlaşılmıştır. Bu durum kuruluşun, çocukların kişisel özelliklerini "dışa dönük" geliştirme yönünde etkili olduğunu göstermektedir. Bu noktada çocuk evinde kalan çocukların sosyalleşme sürecinde önemli aksamalar olmadan sağlıklı büyümeye devam etmede riskli aile yanında kalma, yuva ya da yetiştirme yurdunda kalmayla yaşayabilecekleri olumsuzluklardan korunduğu değerlendirilmektedir.

Çocukların çocuk evine yerleştirilmeden önce 43'ünün (%25,7) okul öncesi dönem çocuğu olduğu, 48'inin (%28,7) iyi, 30'unun (%18,0) orta, 25'inin (%15,0) pekiyi derecede okul başarısının olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmada kapsamında çocuk evinde bulunan çocukların 30'unun (%18) okul öncesi dönem çocuğu olduğu, 51'inin (%30,5) iyi, 38'ının (%22,8) pekiyi derecede okul başarısının olduğu anlaşılmaktadır. Çocukların korunma altına alınmadan önce ve kuruluş bakımındaki akademik başarıları ile çocuk evi süreci birlikte değerlendirildiğinde; çocukların 86'sının (%51,5) okul öncesi dönemde kurum bakımına alındığı, bu sayının çocuk evine yerleştirilmeden önce 43'e (%25,7) düştüğü bu çocuklardan halen 30'unun (%18) okul öncesi eğitim çağında olduğu

korunma altına alınmadan önce ve kuruluş bakımı sürecinde az da olsa geçer sevide akademik başarıya sahip çocuk bulunurken çocuk evinde bu seviyede hiçbir çocuğun kalmadığı anlaşılmaktadır.

Çocuklardan 23'ü (%13,8) korunma altına alınmadan önce iyi seviyede akademik başarıya sahipken, kuruluşta 48'e (%28,7) yükseldiği, çocuk evinde ise 51'e (%30,5) ulaştığı, 14 (%8,4) çocuğun korunma altına alınmadan önce pekiyi derecede akademik başarısının olduğu, kuruluşta 25 (%15) çocuğa yükseldiği, çocuk evinde ise 38 (%22,8) çocuğa ulaştığı anlaşılmaktadır.

Bu değişikliklerde çocukların çocuk evinde başarı seviyesinin yükselmesiyle birlikte okul öncesi dönemde olan çocukların okula başlamasının ve başarılarının yüksek olmasının etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuç ise çocuk evi hizmetinin çocukların akademik gelişiminde etkili olduğunu göstermesi açısından önemli bir bulgu olarak değerlendirilmekte, çocukların akademik başarıları yükselirken benlik saygılarının da geliştiği anlaşılmaktadır.

Çetin ve Çavuşoğlu (2009)'nun araştırmasında; yetiştirme yurdunda kalan adölesanların gelecekleri ile ilgili belirsizlikler yaşamaları, okul başarılarının düşük olması ve kurumda sevgi gereksinimlerinin yeterince karşılanmaması gibi olumsuz yaşam deneyimlerinin benlik saygısının düşük olmasına yol açtığını, okulda başarılı olma ve kendini yeterli hissetmelerinin benlik saygısını arttırdığını vurgulamaktadır.

Yapılan araştırmalarda yuvalarda yetişip de okul çağında ve daha sonraki yıllarda izlenen çocuklarda, şu ortak yanlar bulunmuştur. Karşılaşılan sorunların başında, çocukların %20,3'ünde rastlanan "içe kapanıklık", çözümünde hiç ilerleme kaydedilmeyen sorunların başında ise "eşyaya zarar verme" davranışı gelmektedir. Bunların dışında ilk göze çarpan şey, genel bir ilgisizlik ve çevreyi umursamazlıktır. İnsanlara sokulamaz, kolay arkadaşlık kuramazlar. Merak ve girişkenlikleri azalmıştır. Öğrenmeye karşı ilgisiz kalırlar ve okulda çok başarılı olamazlar. Anlatım ve öğretim yetenekleri sınırlıdır. Düşünmeleri ve kavramaları zayıftır. Kısacası, zekâları donuk, duygusal tepkileri de künttür.

Sevgiye susamışlardır ama sevgi gösterilince kuşkulu ve duyarsız davranırlar. Birçokları kavgacı ve saldırgan olur. İzinsiz alma ve okuldan kaçma gibi davranış

bozuklukları sık görülür. Bunlar içinden yetişkin çağda suça yönelenler çıkar. Bir araştırmada, bir yaşından sonra yuvaya yerleştirilmiş çocuklarla, doğumdan birkaç hafta sonra yuvaya yerleştirilmiş çocuklar karşılaştırılmış; bir yıl analı-babalı büyümüş çocukların, daha uyumlu oldukları görülmüş, buna karşı hiç ana sevgisi görmemiş olanlar çok uyumsuz ve saldırgan bulunmuştur. Yapılan pek çok araştırma, şu kesin gerçeği doğrular niteliktedir: Çocuğun anadan yoksun kalması ne kadar erken başlar ve ne kadar uzun sürerse, ortaya çıkacak davranış bozuklukları ve ruhsal dengesizlikler o oranda ağır olur. Bu nedenle ilk birkaç yılda, hele birinci yılda çekilen anne yoksunluğu, bütün yaşam boyu silinmeyen izler bırakır (Yörükoğlu 2002).

Araştırmalar kurum bakımının çocukların gelişimi üzerindeki olumsuz etkilerini sürekli dile getirmektedir. Kurumlar çocukların sağlıklı gelişimi için sürekli iyileştirilmeye çalışılmakta, yeni hizmet modelleri çocukların hizmetine geçirilmekte, kurumlararası işbirliği protokolleri ile çocuklar ülke genelinde tüm yaşamda desteklenmeye çalışılmaktadır. Bu çalışmaların bir oranda faydası çocuklar üzerinde mutlaka görülmektedir. Kurumsal hizmetlerin geçmiş yıllara oranla günümüzde iyileştirilmesine yönelik yoğun çalışmalar bulunmakta bu konuda toplumsal ve kurumsal duyarlılık artmaktadır. ancak bilindiği ve tüm çalışmada tekraren belirtildiği gibi hiçbir hizmet ailesinin yerini dolduramamaktadır. Bu nedenle günümüzde aile odaklı hizmetler önceliklendirilmekte, bunun mümkün olmadığı durumlarda aile sistemine en yakın olan çocuk evleri tercih edilmektedir.

Araştırma kapsamında çocukların çocuk evi hizmetinde gözlemlenen özellikleri, gösterdiği uyum sorunları ve bu sorunların çözümüne yönelik yapılan çalışmalara ilişkin bilgiler incelendiğinde; çocukların 20'sinin (%12,0) içe dönük, sakin, çekingen bir yapısının olduğu, 147'sinin (%88) dışa dönük, sosyal, kendini rahat ifade eden özellikte olduğu, çocuklardan 114'ünün (%68,3) çocuk evine kısa sürede uyum sağladığı, 53'ünün (%31,7) zaman zaman uyumsuzluk gösterdiği anlaşılmaktadır. Uyumsuzluk gösteren çocuklardan 26'sının (%15,6) kural tanımama, 12'sinin (%7,2) okula devamsızlık yönünde davranış gösterdiği, uyum sorunları için çocukların 138'i (%82,6) ile meslek elemanlarınca çalışmalar yapıldığı, 29'u (%17,4) için ise devlet ve üniversite hastanelerinin psikiyatri bölümünden

yardım alındığı, çocukların 161'inin (%96,4) çocuk evinden izinsiz ayrılma davranışı göstermediği anlaşılmaktadır.

Araştırmada kuruluş dönemi ile çocuk evi döneminin çocukların psikososyal gelişimine etkisi incelendiğinde; araştırma kapsamında kuruluş dönemine ilişkin verileri elde edilen 165 (%99) çocuktan 45'inin (%27), kuruluş bakımı sürecinde içe dönük özellik gösterdiği, çocukların çocuk evinde kaldığı süreçte ise bu sayısının 20'ye (%12) düştüğü, kuruluş bakımı sürecinde 120'sinin (%72) dışa dönük özellik gösterdiği, bu sayının çocuk evinde 145'e (%87) yükseldiği anlaşılmaktadır.

Çocukların kuruluş bakımı ve çocuk evine alındıktan sonra kişisel özelliklerinde farklılık oluşup oluşmadığını test etmek amacıyla yapılan Ki Kare testi sonucunda, çocukların kuruluş bakımı ve çocuk evine alındıktan sonra kişilik özelliklerindeki değişim durumu arasında istatistiksel açıdan anlamlı ($p=0,0<0,05$) bir fark olduğu anlaşılmıştır. Bu durum çocuk evinin, çocukların kişisel özelliklerini "dışa dönük" geliştirme yönünde etkili olduğunu göstermektedir.

Araştırmada çocuk evinde zaman zaman uyumsuzluk yaşayan 53 (%31,7) çocuğun gösterdiği uyum sorunlarının cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde; kural tanımama davranışına sahip 26 (%15,6) çocuktan 12'sinin (%7,2) kız, 14'ünün (%8,4) erkek, okula devamsızlık yapan 12 (%7,2) çocuktan 1'inin (0,6) kız, 11'inin (6,6) erkek olduğu anlaşılmaktadır. Cinsiyetler arasında uyum sorununa ilişkin davranışlar arasından en belirgin farkın okula devamsızlık konusuyla erkek çocuklarda fazla olduğu görülmektedir.

Bu sorunları gösteren çocukların yaşa göre dağılımları incelendiğinde; kural tanımama davranışına sahip 26 (%15,6) çocuktan; 7'sinin (%4,2) 7-12 yaş arasında, 9'unun (%5,4) 13-15 yaş arasında, 8'inin (%4,8) 16-18 yaş arasında olduğu, okula devamsızlık yapan 12 (%7,2) çocuğun tamamının 13 yaş ve üzeri olduğu bunların; 1'inin (%0,6) 13-15 yaş arasında, 10'unun (%6) 16-18 yaş arasında, 1'inin (%0,6) 18 yaş üzeri olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamında çocuk evlerinde koruma ve bakım altında bulunan çocukların aile ilişkilerine ilişkin bilgiler incelendiğinde; çocukların 76'sının (%45,5) ailesi ile sağlıklı sosyal ilişkiler içinde olduğu, 49'unun (%29,3) ailesi ile nadiren

görüştüğü, ailesi ile görüşen çocukların 75'nin (%44,9) ayda bir, 22'sinin (%13,2) 3-6 ayda bir, 17'sinin (%10,2) yılda bir olacak şekilde ailesi ile görüştüğü, çocukların 72'sinin (%43,1) özel gün bayram ve okul tatillerinde, 43'ünün (%25,7) ayda bir ailesi yanına izinli verildiği, çocukların 93'ünün (%55,7) koordinasyon merkezince hazırlanan plana göre, 47'sinin (%28,1) ailesinin istediği her zaman ailesi ile görüştüğü, çocukların 117'sinin (%70,1) koordinasyon merkezinde, 34'ünün (%20,4) koordinasyon merkezince belirlenen yerde görüşmelerin gerçekleştirildiği, çocukların 137'sinin (%82) gönüllü ailesinin olmadığı, 30'unun (%18) gönüllü ailesinin olduğu, gönüllü ailesi olan çocukların 20'sinin (%12) on beş günde bir gönüllü ailesinin yanına izinli olarak gittiği anlaşılmaktadır.

Çocuğun ailesi ile ilişki durumunun çocuk evine uyumuna etkisine ilişkin bulgular incelendiğinde; ailesi ile sağlıklı sosyal ilişkileri olan 76 (%45,5) çocuğun 48'inin, ailesi tarafından düzenli ziyaret edilen 26 (%15,6) çocuğun 19'unun, ailesi ile nadiren görüşen 49 (%29,3) çocuğun 34'ünün, ailesi ile görüşmeyen 11 (%6,6) çocuktan 8'inin, ailesi ile görüştürülmeyen 5 (%3) çocuğun tamamının çocuk evine uyumlu olduğu görülmektedir.

Çocukların ailesi ile ilişki durumunun çocuk evine uyumunda etkisinin olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan Ki Kare testi sonucunda, çocukların ailesi ile ilişkisinin, eve uyumu ile istatistiksel açıdan anlamlılığının ($p=0,456>0,05$) olmadığı anlaşılmıştır. Bu durum çocukların aileleri ile ilişki içinde olmalarının çocuk evine uyumlarında herhangi bir etkisinin bulunmadığını göstermektedir.

(Mülga) SHÇEK Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi nihai raporunda çocukları ziyaret etmelerine izin verilen babaların %25,4'ünün, annelerinse %30,6'sının çocuklarını yuvada hiç ziyaret etmedikleri belirtilmiştir. Bir o kadar anne ve baba da seyrek veya çok seyrek ziyaretlerde bulunmaktadır. Çocuklarını sık ve çok sık ziyaret eden anne ve babaların yüzdesi ise %17'yi aşmamaktadır (Özdemir ve ark. 2008).

Araştırma kapsamında çocukların çocuk evine kabulünden sonra 106'sı (%63,5) hakkında aile odaklı sosyal hizmet modelinden yararlandırılmasına yönelik bir çalışmanın bulunmadığı 33'ü ile (%19,8) çalışılmaların devam ettiği, 28'i ile (%16,8) önceden çalışıldığı ancak olumlu sonuç alınamadığı anlaşılmaktadır.

Yılmaz tarafından 2008'de yapılan bir çalışmada kurum bakımındaki çocukların %89,0'ının akrabalık bağlantısı olduğu, %11,0'ının akraba ilişkisinin olmadığı, diğer bir çalışmada ise %79,7'lik dilimle yakını olan çocukların fazla olduğu görüldüğü belirtilmiştir.

Saraç (2011) araştırmasında; çocukların %69,0'ının akrabaya sahip olduğu, %31,0'ının yakınının olmadığını, çocukların çoğunluğunun anne-baba-kardeş dışında kendilerine destek olacak yakınlarının bulunduğunu, akrabalarla görüşmeseler bile bu durumdan olumlu etkileneceklerinin düşünüldüğü, ancak birinci dereceden yakınların çocukların bakımını üstlenmek istemediklerini, maddi yetersizlik, anne ve babanın çoğunluğunun sağ olması nedeniyle ebeveyn varken bakmak istememelerinin çocukların kurumda kalmalarına neden olduğunu belirtmektedir.

Anne ve babası tarafından yeterli bakım sağlanamayan ve devletin açtığı bir bakımevi ya da yetiştirme yurduna kabul edilen bu çocuklar en az bakım ve en önemlisi sevgi yoksunluğu çekerek büyüdüklerinden, aradan geçen yıllar süresince gösterdiği fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişme, aile ortamı içinde yaşayan çocuklardan daha düşük düzeyde olmaktadır (Pektaş 2003).

Çapri ve Çelikkaleli (2005); birçok araştırmacı tarafından kurum bakımı altında yaşayan çocuklar ile ailelerinin yanında yaşayan çocukların gelişimsel seviyeleri üzerinde yürütülen araştırmalara bakıldığında, kurum bakımı altında yaşayan çocukların tüm gelişim alanlarında ailelerinin yanında yaşayan çocuklara göre gelişimsel olarak geri olduğu sonucunun görüldüğünü belirtmektedir.

Tüm bu çalışmalar ve araştırma kapsamında elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; çocukların aile yanında yaşama konusunda istekliliği, anne babaları veya yakınları ile büyük çoğunluğunun görüşüyor ve izinli gidiyor olması, bir grubunun gönüllü ailesinin bulunması dikkate alındığında çocuklar hakkında gerekli mesleki çalışmaların gereken şekilde yapılarak aile odaklı hizmetlerden yararlandırılması hususuna gereken önemin verilmediği anlaşılmaktadır. Burada koordinasyon merkezinde bulunan meslek elemanı sayısının yetersizliğinin yanı sıra çocuk evi sorumlularının çocuklara bağlılık geliştirerek fazlasıyla sahiplenmelerinin ve çocuk hizmetleri alanında birinci sırada yer alan aile odaklı hizmetlerin göz ardı edilmesinin etkili olduğu düşünülmektedir.

# 5. SONUÇ VE ÖNERİLER

## 5.1. Sonuçlar

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan personelin %86,7'si kadın, %70'i evli, %38,9 20-29 yaş, %35,6'sı 30-39 yaş grubunda, %37,8'inin çocuğu olmayıp, %33,3'ü 2 çocuk sahibi, %78,9'u lise mezunudur.

Personelin %76,7'si çocuk hizmetleri alanında 1-5 yıl arası çalışma tecrübesine sahip, %53,3'ü ilk defa çocuk evinde çalışma hayatına başlamış, %48,9'u daha önce başka bir kurumda çalışmamıştır.

Personelin tamamına yakınının; (%94,4) çocuk evinde görev yapacak personelin sahip olması gereken özelliklere, personelin göreve başlama (%96,7) ve hizmet sunumuna (%95,6) ilişkin belirlenmiş kriter ve standartlar hakkında farkındalığı bulunmaktadır.

Personelin %87,8'i bakım elemanı, %88,9'i 1 çocuk evi ile %70'i 5 çocuktan sorumlu olup, hizmetin sağlıklı yürütülebilmesi için personelin %86,7'si 1 çocuk evi ve %51,1'i 5 çocuktan sorumlu olunması gerektiğini belirtmektedir.

Personelin %51,1'i çocuk evi hizmet modelinde çocuklara olan sevgi ve faydalı olma düşüncesiyle görev almayı istemiş, %23,3'ü yuva/yurtta çalışması nedeniyle, %23,3'ü yakın çevresinin bu alanda çalışması ve tavsiye etmesiyle çocuk evi hizmetinden haberdar olmuş, %94,4'ü göreve başlamadan önce çocuk evi hizmeti hakkında bilgilendirilmiştir.

Personelin %88,9 'i oryantasyon eğitimi ve %92,2'si hizmet içi eğitim almıştır.Bu eğitimleri %33,3 yılda bir almış ve eğitimleri %75,6'sı yeterli bulmuş, %96,7'si için aldıkları eğitimler işlerini kolaylaştırmıştır. Personelin %85,6'sı yaptığı görevde kendisini yeterli bulmakta olup, tamamı (%100) çocuk evi hizmetinde çalışmaktan memnundur.

Personelin %40'ı çocuk/ergen psikolojisi, çocukla iletişim konularında eğitim almak istemektedir.

Personelin tamamı (%100), çocuk evi hizmet modeli ile çocuk yuvası/yetiştirme yurdu hizmet modelini karşılaştırdığında çocuk evi hizmetini uygun bulmaktadır.

Personel %77,8'i çocuk evinde bulunan çocukların yararlandırılması gereken en uygun hizmet modelinin çocuk evi, %11,1'i öz ailesi yanında desteklenmesi gerektiğini, %5,6'sı koruyucu aile, %5,6'sı sevgi evi hizmeti olduğunu düşünmektedir.

Personelin %36,7'si çocuklarla birebir ilgilenmeyi, %30'u çocukların ev ortamında büyümesini, %18,9'u çocukların düzgün ve disiplinli yetişmesini çalışma yaşamına ilişkin olumlu yönler olarak değerlendirmektedir.

Personelin %50'si çalışma yaşamında olumsuz değerlendireceği bir konu olmadığını, %13,3'ü çocuk ve ev sorumluluğunun ağır olduğunu, %10'u çocukların ailelerinden ayrı olmasını çalışma yaşamına ilişkin olumsuz konular olarak değerlendirmektedir.

Personel arasında yoğunlukta olan (%87,8) bakım elemanları kadrolu çalışan olmak, bakım elemanı, teknik ve mesleki personel sayısının arttırılması, izinlerin düzenli kullanılabilmesi, sorumluluğun paylaşılması, eğitim ve psikolojik destek hizmetlerinin arttırılması konularında değişiklik istemektedir.

Personelin çocuk evi hizmetini yürütürken karşılaştığı güçlükler aşağıda belirtilmiştir.

- Bürokrasinin gecikmelere ve zamanın iyi kullanılamamasına neden olduğu, işin verimliliğini düşürdüğü,
- Çocuk evinin yerinin özellikle çocukların toplumla kaynaşabilecekleri yerlerde olması gerektiği,
- Çocukların başlangıçta okul çevre ve komşular tarafından kabul görmediği, düzenli görüşme ve çalışmalarla kabul görülmelerinin sağlandığı, zaman zaman mesken sahipleri ile sorunlar yaşandığı, toplumun yardımcı olacağı yerde çocuklara ön yargılı baktığı,
- Koordinasyon konusunda sıkıntı yaşandığı,

- Koordinasyon merkezince mevzuat gereği evlere yapılan kontrollerin çocuklara uygulanmadığı,
- Çocuk evi sorumlularının; haklarında ön araştırma yapılarak, profesyonel ama amatör ruhla çalışan, hizmetin sağlıklı yürütülmesi ve evin disiplinini sağlama yeteneğine sahip kişiler arasından seçilmesi gerektiği,
- Bakım elemanlarının; işi iyi yapabilecek yeterlilikte, eğitimli, bilgili, becerili, donanımlı, istekli, çocuk psikolojisinden anlayan ve çocukları seven kişiler arasından, kesinlikle torpil olmadan seçilmesi gerektiği,
- Personelin ekip ruhu ile çalışması gerektiği, deneyimli olmamaları nedeniyle zaman zaman sorunlar yaşandığı, personelin; evi, çocukları ve sorumluluklarını kabul etmede sorun yaşanabildiği,
- Personelin çocuklarla ilgili yaşanan sorunları çözmede yalnız kaldığı,
- Çocuklara örnek olabilecek baba ağabey modelinin olması gerektiği,
- Çocukların ödevlerinde yardımcı olabilecek, öğretmen ve gönüllülere ihtiyaç duyulduğu,
- Çocuk evine yaş grupları birbirine uygun, kardeş olan, korunma altına yeni alınan, küçük yaş grubu, davranış bozukluğu ve psikiyatrik ilaç tedavisi olmayan uygun çocukların yerleştirilmesi gerektiği,
- Çocuk evine zaman zaman uygun olmayan çocukların yerleştirildiği, onların da diğer çocukları olumsuz etkilediği ve çocukların aynı ev içinde birbirini kabul etmekte zorlandığı,
- Çocukların önce evi benimsemesi ve evdeki diğer çocuklarla geçinmelerinin sağlanmasının önemli olduğu,
- Çocukların tek başlarına bir yere gönderilemediği belirtilmiştir.
-

Personelin çocuk evi hizmetinin güçlü yanlarına ilişkin görüşleri; çocukların topluma kazandırılması, güvende ve aile ortamında olması, özgüveni olan bireyler olarak yetiştirilmesi, tüm ihtiyaçlarının ev ortamında karşılanması, geleceklerinin düşünülerek hayata hazırlanması, sorumluluk sahibi olmalarının kolaylaşması, birebir iletişimde olunması ve takip edilebilmesi, eğitimleriyle birebir ilgilenilmesi, ahlak eğitiminin takip edilmesi, eşyalarına ve çevrelerine karşı sahiplenme duygusunun gelişmesi, ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan iyi duruma gelmeleri, çocukların kardeşleriyle bir arada olması, şeklindedir.

Personelin çocuk evi hizmetinin riskli yanlarına ilişkin görüşleri; mevzuat ve kurallara uyulduğunda risk bulunmadığı ancak; çocuklar için seçilen ev ve eşyaların çocukların gelişimine uygun olmaması, çocukların doğru seçilmemesi, bürokrasi engelleri örn; kaza, ağır hastalık vb. durumlarda personelin risk alması, güvenliğin olmaması, çocuk evi sorumlusunun ve bakım elemanının doğru seçilmemesi, çalışanların sorumluluğunun çok fazla olması, çocukların birbirine zarar verebilmesi, evlerde erkek modelinin olmaması, çocukların dışarı çıktığında kaybolabileceği, çocukların bakım elemanlarına aşırı bağlanması güvenmesi sonucu evden ayrıldığında yalnızlık yaşayabileceği, istismarın önlenmesi için çocuk evlerinin iyi denetlenmesi gerektiği, çocuk evlerinde çocukların ailelerine dönmelerinin azalabileceği, herşeyin çocuklara hazır sunulması nedeniyle evlerden ayrıldıktan sonra çocukların zorlanabilecekleri, şeklindedir.

Personelin çocuk evi hizmetinin geliştirilmesine yönelik görüş ve önerileri; küçük çocukların evlerinin parka ve okula yakın olması, sosyal faaliyetlerin artırılması, her çocuk evinin bir psikologunun olması, profesyonel elemanlarla çalışılması, tedavisi gereken veya sorunlu çocukların daha detaylı oluşturulmuş ayrı bir çocuk evine alınması, kardeşlerin bir arada olması ve çocukların alıştıkları yerden başka yere gönderilmemesi, daha fazla çocuk evi açılması, çocuk evinin ani harcamalar için bütçesinin olması, çocukların evin gelir ve gideri hakkında bilgilendirilmesi böylelikle israfın önüne geçilmesi, çocuk evlerinin kiralanmaması mülk sahibi olunması, personelin sürekli değiştirilmemesi, çocukların aktivitelere aktif katılımının sağlanması, ev eşyalarının zamanında ulaşması, evlerin bakım ve tadilatının iyi olması, çocukların derslerine yardımcı kurslar olması, ev gönüllüsü sisteminin gelişmesi, çocuk evi koordinasyon merkezinin müdürlük olması, çocukların kıyafet ihtiyacının ihale sistemiyle değil ücretinin ev sorumlularına verilerek giderilmesi, çocukların gönüllüleri ve aileleriyle çok sık görüştürülmemesi şeklinde görüş belirtilmiştir.

Personelin çocuk evi hizmet alanında görev yapan merkez ve taşra teşkilatı çalışanlarından beklentileri sırasıyla aşağıda belirtilmiştir.

**Genel Müdürlük ile ilgili beklentiler:** Personele daha fazla değer, kadro, iş güvenliği ve emeklilik garantisi verilmesi, personel sayısının arttırılması, sorunlara hızlı çözüm sağlanması, çocukların şartlarının daha da güzelleştirilmesi, çocuk

evlerinin çocuk yuvalarından farklı olduğu anlayışıyla planlanması ve ülke genelinde yaygınlaştırılması, denetim hizmetlerinin yaygınlaştırılması,

**İl Müdürlüğü ile ilgili beklentiler:** Sistemde, bakım elemanlarına da yer verilmesi, personelin alanında uzman olması, meslek elemanlarının sayısının artırılması, koordinasyon merkezinde alanında yetkin çocuk psikologlarının görevlendirilmesi, çocuk evi hizmetine daha fazla destek olunması, sorunların hızlı çözülmesi, evlerin işleyişiyle yakından ilgilenilmesi, çocukların evlere yaşlarına göre gönderilmesi, çocukların düzgün seçilmesi, sırf kardeş diye aynı evde tutulmaması, çocuklar için sosyal aktivitelerin artırılması, personele daha fazla değer verilmesi

**Koordinasyon Merkezi Sorumlusu ile ilgili beklentiler:** Daha net konuma getirilmesi, sorunlara net çözümler sağlaması, personelin sorunlarıyla yakından ilgilenmesi, çocuklara yönelik programların çoğaltılması, bütün evlere eşit uzaklıkta olması, tüm sorunlara eşit davranması, çocuk evlerini daha sık ziyaret etmesi, evlere branş öğretmeni göndermesi, sorunlara çocuk odaklı yaklaşılması, koordinasyon sağlama kabiliyetine sahip olması, evin tadilatı konusunda destek olması

**Koordinasyon Merkezi Üyeleri (Merkezde görevli meslek elemanları) ile ilgili beklentiler:** İşlemlerin hızlandırılması, çocuklara ilgili sorunlarda çocuk evi personeline destek olunması, bakım elemanlarıyla yakından ilgilenilmesi, meslek elemanlarının sayısının artırılması, çocuklarla evde ziyaret ederek yakından ilgilenilmesi,

**Koordinasyon Merkezi Personeli (merkezde meslek elemanları dışındaki görevli personel) ile ilgili beklentiler:** Evlere yapılan uygulamalarda daha net ve açık olmaları, çalışanlara saygılı davranmaları, çocuk evlerinin işleyişini kolaylaştırmaları, çocukla ilgili konulara karışmamaları, ekip ruhu olan ve iş ahlakı olumlu gelişmiş bireyler olmaları

**Çocuk evi sorumlusu ile ilgili beklentiler:** Çocukların sorunlarıyla birebir ilgilenmeli, özveri ve inisiyatif kullanmalı, daha mutlu, huzurlu ve güvenli bir ortamda çalışmalı, işi sahiplenmeli, problem çözmede pratik olmalı, çocuklara karşı sevecen ve samimi olmalı, çocuklar ve bakım elemanları üzerinde otorite kurabilmeli, gerektiğinde esnek olabilmeli

**Bakım elemanları ile ilgili beklentiler:** Çocuklarla ilgili eğitim almış ve aldığı eğitimleri uygulayabilecek, sorumluluk sahibi, uyumlu saygılı ve dürüst, iletişime açık, anlayışlı ve sakin, dürüst ve çalışkan, iş verimliliğini artırmak için kendini geliştiren, çocuk dilinden anlayan, anne olan, 30 yaş ve üzeri çocuk sevgisine sahip kişiler arasından seçilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Çocukların %94,5'i çocuk evinden önce kuruluşta kalmıştır. Çocuk evine kuruluşa yeni gelen (%31,9) çocukların yerleştirilmesi önceliklendirilmektedir. Çocukların %35'i 5-7 yıldır çocuk evinde kalmaktadır.

Çocuk evi ve diğer kuruluşlar karşılaştırmasında çocukların %79,1'i çocuk evinde yaşamayı tercih etmektedir.

Şu an yaşamayı istediği yer olarak çocukların 44'ü (%48,4) çocuk evini, 40'ı (%44) ailesiyle birlikte kendi evini ifade etmektedir.

Çocukların %54,9'u bir çocuğun aslında yaşaması gereken yerin kendi ailesinin yanı, %40,7'si çocuk evi olduğunu belirtmektedir.

Çocukların %93,4'ü kuruluştaki diğer çocukların da çocuk evinde yaşamasını istemekte, bunun nedeni olarak %38,5'i diğer çocukların da mutlu huzurlu, rahat yaşamasını istediğini belirtmektedir.

Çocuklar çocuk evinde en çok; ev ortamını %27,5, evdeki ilgi, sevgi ve huzuru, %17,6, bakım elemanını %16,5 sevmektedir.

Çocukların %36,3'ü çocuk evinde herşeyin var olduğunu, %67'si çocuk evinde herşeyin güzel olduğunu ve değiştirmek istemediğini belirtmekte, bu ise çocukların evi, evdeki diğer çocukları ve personeli benimsediğini göstermektedir.

Çocuklar çocuk evi sorumlusunun (%25,3) ve bakım elemanının (%23,1) yaşamında kendisine en yakın hissettiği ve güvendiği kişi olduğunu ve karşılaştığı bir sorunu öncelikle bakım elemanı (%41,8) ve çocuk evi sorumlusu (%23,1) ile paylaştığını belirtmektedir. Bu ise çocuklar ve çocuk evi personeli arasında yakın, güvene dayalı bir ilişkinin kurulduğunu göstermektedir.

Çocukların %34,1'i hayatında değiştirmeyi istediği hiçbir şeyin olmadığını, %19,8'i ailesiyle birlikte yaşamak istediğini, %33'ü şu an hayatında olmasını istediği hiçbir şeyin bulunmadığını, %16,5'i ise ailesi ile birlikte yaşamak isteğini yinelemiştir. Çocukların isteklerinin sorulduğu tüm sorularda ailesiyle birlikte olmak cevabı mutlaka bulunmaktadır.

Çocuklar gelecekte; iş-meslek sahibi olmak (%45,1), düzenli ev hayatına sahip olmak (%18,7), ailesiyle birlikte yaşamak (%18,7) istemekte, buna paralel olarak geleceğe yönelik iş, meslek sahibi olmayı (%41,8), üniversiteyi kazanmayı (%19,8), ailesiyle birlikte olmayı (%13,2) planlamaktadır. Buna göre çocuklar aile ve aile yaşamına özlem duymakta, bir an evvel iş meslek sahibi olarak aile düzeni kurmayı, ailesi ile birlikte olmayı arzu etmektedir.

Çocuk evinde bulunan çocukların %57,5'i kız, %42,5'i erkek, %32,3'si 13-15 yaş %21'i 7-12 yaş grubunda, %6'sı zihinsel engelli, %54,5'ü ilköğretim öğrencisidir.

Çocukların %70,7'i parçalanmış aile yapısına sahip, %80,2'sinin anne ve babası hayatta ve %69,5 anne babasının ayrı yaşamakta, %86,2'sinin anne babası resmi nikahla evlenmiş, %67,1'i anne babanın ilk evliliklerinden dünyaya gelmiş, %71,3'ü 1-3 kardeşe sahip, %58,1'inin annesi 30-39 yaş, %43,1'nin babası 40-49 yaş grubunda olup, %71,3'ünün ebeveyni Ankara'da yaşamakta, %43,7'si ile annesi, %38,3'ü ile babası ilgilenmekte, buna rağmen çocuklar korunma altında bulunmaya devam etmektedir.

Bu bulgular çocukların aileleriyle yapılacak kriz müdahaleleri, danışma hizmetleri ve boşanma öncesi danışmanlıklarla ailelerinden ayrılmalarının önlenebileceğini düşündürmektedir. Böylece çocukların hemen hepsi için en değerli ve en önemli destek kaynağı olarak görülen aile ihtiyacı karşılanabilir. Kurumsallaşmış sosyal hizmet anlayışı böylesi ihtiyaca dönük hizmet modellerinin geliştirilmesinin önemini düşündürmektedir.

Ailelerin %86,2'si alt gelir grubunda (0-1000 TL) olup, çocukların %64,1'inin annesi çalışmamakta, %55,1'inin babası çalışmakta, %52,7'sinin annesi, %56,3'ünün babası ilkokul mezunudur. Çocukların %52,1'inin annesi alkol ve madde kullanmamakta ancak %31,1'inin babası kullanmaktadır.

Çocukların %40,1'i 3-6 yaşta, %39,5'i 7-12 yaşta, ailenin parçalanması (anne veya babasının ölümü veya her ikisinin ölümü (%15), annesinin evi terk etmesi (%20,4), babanın evi terk etmesi (%3), anne ve babanın boşanması (%24), babasının cezaevinde olması (%6) nedeniyle korunma altına alınmıştır.

Çocukların %79,6'sının ilk yerleştirildiği kuruluş çocuk yuvası olup, çocukların %89,8'i yalnızca kuruluş bakımı hizmetinden yararlandırılmış, %50,3 hakkında çocuk evine kabul edilmeden önce aile odaklı hizmet modelinden yararlanması için çalışılma yapılmıştır.

Kardeşi olan %92,2 çocuktan %21'i aynı çocuk evinde, %6'sı farklı çocuk evinde, %14,4'ü kuruluşta, %6,6'sı aynı çocuk evinde+kuruluşta kalmakta %23,4'ü ise çok kardeşli olup neredeyse her bir kardeş farklı yerde ve farklı durumsal özelliğe sahiptir.

Çocukların %63,5'ü çocuk evine yerleştirmeden önce kuruluştaki çocuklarla, %71,9'u personelle sağlıklı ilişkiler içinde olup, %32,9'u çocuklarla, %24,6'u personelle zaman zaman uyum sorunları yaşamıştır.

Çocukların %71,9'u çocuk evine yerleştirilmeden önce dışa dönük sosyal, kendini rahat ifade eden,%26,9'u içe dönük, sakin, çekingen bir yapıya sahiptir.

Kuruluş öncesi döneme ilişkin verileri elde edilen %91,6 çocuktan, %46,7'si kuruluş bakımına alınmadan önce içe dönük özellik gösterirken bu kuruluş sürecinde %25,1'e düşmüş, kuruluş bakımı öncesinde %45'inin dışa dönük özellik gösterirken bu kuruluş bakımında %66,5'e yükselmiştir. Bu durum kuruluşun, çocukların kişisel özelliklerini "dışa dönük" geliştirme yönünde etkili olduğunu göstermektedir.

Çocukların tamamı aile odaklı hizmetlerden yararlandırılamayacağı yönünde değerlendirme nedeniyle çocuk evine yerleştirilmiştir.

Çocukların tamamına yakını (%94) kuruluştan ve (%98,2) çocuk evinden izinsiz ayrılma davranışı göstermemiştir.

Çocukların %51,5'i okul öncesi dönemde kurum bakımına alınmış, bu sayı çocuk evine yerleştirilmeden önce dörtte bire (%25,7) düşmüş, çocukların halen yaklaşık beşte biri (%18) okul öncesi eğitim çağındadır.

Çocuklardan korunma altına alınmadan önce ve kuruluş bakımı sürecinde az da olsa geçer sevide akademik başarıya sahip çocuk bulunurken çocuk evinde bu seviyede çocuk kalmamıştır.

Korunma altına alınmadan önce çocuklardan %13,8'ü iyi seviyede akademik başarıya sahipken bu oran kuruluşta %28,7'ye, çocuk evinde %30,5'e yükselmiştir.

Korunma altına alınmadan önce çocuklardan %8,4'ü pekiyi seviyede başarılıyken bu oran kuruluşta %15'e, çocuk evinde %22,8'e yükselmiştir.

Kuruluş dönemine ilişkin verileri elde edilen %99 çocuktan %27'si kuruluş bakımı sürecinde içe dönük özellik gösterirken bu, çocuk evi sürecinde %12'ye düşmüş, kuruluş sürecinde %72'si dışa dönük özellik gösterirken bu, çocuk evinde %87'ye yükselmiştir. Bu durum çocuk evinin, çocukların kişisel özelliklerini "dışa dönük" geliştirme yönünde etkili olduğunu göstermektedir.

Çocukların %68,3'ü çocuk evine kısa sürede uyum sağlamış, %31,7'si zaman zaman uyum sorunu yaşamıştır. Uyum sorunu daha çok büyük yaş grubunda görülmüş, bu çocukların %15,6'sı kural tanımama, %7,2'si okula devamsızlık yönünde uyum sorunu göstermiştir. Yaşanan uyum sorunlarına yönelik %82,6 ile meslek elemanlarınca çalışmalar yapılmış, %17,4'ü için devlet ve üniversite hastanelerinin psikiyatri bölümünden yardım alınmıştır.

Çocuk evinde zaman zaman uyumsuzluk yaşayan %31,7 çocuğun gösterdiği uyum sorunlarının cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde; kural tanımama davranışına sahip %15,6 çocuktan; %7,2'sinin kız, %8,4'ünün erkek, okula devamsızlık yapan %7,2 çocuktan %0,6'sının (1) kız, %6,6'sının (11) erkek olduğu anlaşılmaktadır.

Bu sorunları gösteren çocukların yaşa göre dağılımları incelendiğinde; kural tanımama davranışına sahip %15,6 çocuktan %4,2'sinin 7-12 yaş arasında, %5,4'ünün 13-15 yaş arasında, %4,8'inin 16-18 yaş arasında olduğu, okula

devamsızlık yapan %7,2 çocuğun tamamının 13 yaş ve üzeri olduğu bunların; %6'sının 16-18 yaş arasında olduğu anlaşılmıştır.

Cinsiyetler arasında uyum sorununa ilişkin davranışlar arasından en belirgin farkın okula devamsızlık konusuyla büyük yaş erkek çocuklarda fazla olduğu görülmüştür. Bu ise uzun yıllar kuruluş bakımında bulunmuş ve son kaldıkları kuruluş olan erkek yetiştirme yurdunun kapatılması sonucunda çocuk evine yerleştirilmesi uygun bulunan erkek çocukların çocuk evinde yeni olmaları nedeniyle uyum aşamasında olduklarını ve kuruluş alışkanlıklarını sürdürdüklerini göstermektedir. Ancak gerek ev sorumlusu gerek bakım elemanları çocukların bir süre sonra çocuk evine uyum sağladıklarını ve toplumsal normlara uygun hareket ettiklerini belirtmektedir.

Çocukların, personelin çocuk evi hizmetini benimsemeleri ve çocukların kuruluş ortamından farklı olarak olumlu yönde gelişim gösterdiklerinin tespiti önemli bulgular olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca çocuk evi hizmeti çocuklar üzerinde olumlu etkisi ile birlikte kamu kaynağının etkin değerlendirilmesi açısından da uygun bir hizmettir. Zira çocuk evi hizmetinde çocuk başına harcanan aylık maaliyet kuruluş bakımındaki bir çocuk için ödenen aylık maliyetin neredeyse yarısı kadardır. Fakat çocuklar çocuk evi hizmetinden kuruluş bakımına göre yüksek oranda olumlu etkilenmektedir. Bu ise çocuk evi hizmet modelinin gelecek nesillerin sağlıklı yetişmesi için koruyucu önleyici ve rehabilite edici yönünün yüksek olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Çocukların %45,5'i düzenli olarak, %29,3'ü nadiren anne babaları veya yakınları ile görüşmekte, %44,9'u ayda bir, %43,1'i özel gün bayram ve okul tatillerinde ailesi/yakınları yanına izinli gitmektedir. Çocukların %18'inin gönüllü ailesi olup, on beş günde bir görüşüp izne verilmektedir.

Çocukların ailesi ile ilişki durumunun çocuk evine uyumunda etkisinin olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan Ki Kare testi sonucunda, çocukların ailesi ile ilişkisinin, eve uyumu ile istatistiksel açıdan anlamlılığının ($p=0,456>0,05$) olmadığı anlaşılmıştır. Bu durum çocukların aileleri ile ilişki içinde olmalarının çocuk evine uyumlarında herhangi bir etkisinin bulunmadığını göstermiştir.

İzin ziyaretler %55,7 oranla koordinasyon merkezince belirlenmekte, aile görüşmeleri %70,1 oranda koordinasyon merkezinde gerçekleştirilmektedir.

Çocukların %63,5'i hakkında, çocuk evine kabulünden sonra aile odaklı hizmet modellerinden yararlandırılmasına yönelik bir çalışma bulunmamaktadır.

Çocukların aile yanında yaşama konusunda istekliliği, anne babaları veya yakınları ile büyük çoğunluğunun görüşüyor ve izinli gidiyor olması, bir grubunun gönüllü ailesinin bulunması dikkate alındığında çocuklar hakkında gerekli mesleki çalışmaların gereken şekilde yapılarak aile odaklı hizmetlerden yararlandırılması hususuna gereken önemin verilmediği anlaşılmaktadır. Burada koordinasyon merkezinde bulunan meslek elemanı sayısının yetersizliğinin yanı sıra personelin çocuklara bağlılık geliştirerek fazlasıyla sahiplenmelerinin ve çocuk hizmetleri alanında birinci sırada yer alan aile odaklı hizmetlerin göz ardı edilmesinin etkili olduğu düşünülmektedir.

## 5. 2. Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre;

- Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik yeni hizmet modeli olan çocuk evlerinin çocuklar ve bu alanda çalışan personel tarafından benimsendiği ve kuruluş bakımından ziyade çocuk evleri hizmetini uygun buldukları görülmektedir. Bununla birlikte çocukların psiko sosyal gelişimi açısından çocukların toplumla entegrasyonunu arttırmaya yönelik çalışmaların yapılması,

- Toplumun, çocukların, korunmaya muhtaç çocuklara hizmet veren kuruluş personelinin çocuk evi hizmeti hakkında görüşme, eğitim ve çeşitli programlarla farkındalıklarının arttırılmasının sağlanması,

- Çocuk evi personeline, korunmaya muhtaç çocuklar için öncelikli olan aile odaklı hizmetlere ilişkin eğitimler verilerek bu yönde farkındalıklarının gelişmesinin sağlanması,

- Çocuk evlerinde bulunan ve düzenli aile ilişkisini sürdüren çocukların ivedilikle aile yanına döndürülmesi, uygunsa korunma kararının kaldırılması,

bunun için ise çocukların aileleriyle psikososyal destek ve danışmanlık çalışmalarının etkin hale getirilmesi ve arttırılması

- Ailesi olmayan veya aile yanına dönemeyecek durumda olan çocukların evlat edinme veya koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılmasının sağlanması,

- Gönüllü ailelere koruyucu aile hizmeti hakkında bilgilendirme yapılarak çocukların güven ilişkisi kurdukları gönüllü ailelerinin yanına koruyucu aile hizmetinden yararlandırılarak verilmesi,

- Çocuk evinde çocukların uzun sürelerle kalması yerine aile odaklı hizmetlere yönlendirilerek oluşacak kapasite boşluğuna yeni uygun çocukların yerleştirilerek kuruluş bakımındaki uygun olan çocukların tamamının çocuk evi hizmetinden yararlandırılmasının sağlanması ve bu sirkülasyonun dinamik bir şekilde devam etmesi,

- Ülke genelinde Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüklerinin ivedilikle açılarak teknik ve mesleki personel, araç, gereç yönünden güçlendirilmesi,

- Çocuk yuvalarından yetiştirme yurtlarına geçişin önlenmesi ve bu kuruluşların hizmetinin doğal olarak sonlandırılmasının sağlanması amacıyla erkek çocuklar öncelikli olmak üzere 12 yaş öncesi çocukların ivedilikle çocuk evlerine yerleştirilmesi,

- Yetiştirme yurdunda kalan büyük yaş grubundaki çocuk evine uygun çocukların titizlikle seçilerek, kendilerini tanıyan güven ilişkisi kurdukları bakım ve mesleki personelle birlikte çocuk evine geçişinin sağlanması ve gelecek yaşama ev ortamında hazırlanması,

- Ülke genelinde 2014 yılı sonuna kadar çocuk yuvası ve yetiştirme yurtlarının; mevcut çocuklarının öncelikle aile odaklı hizmetlerden yararlandırılması bunun mümkün olmaması halinde durumuna uygun olan çocuk evi veya sevgi evine yerleştirilerek hizmetinin sonlandırılmasını hedefleyen kuruluş hizmet dönüşümü çalışmalarının sağlıklı yürütülebilmesi için taşra

teşkilatında ilgili tüm personelin bu yönde zihniyet dönüşümünün sağlanmasına yönelik eğitim faaliyetlerinin arttırılması,

- 2014 yılı sonrasında ise yeni bir stratejik hedef belirlenerek sevgi evi tipindeki kuruluş bakım hizmetinin sonlandırılması, uyum sorunu yaşayan psiko sosyal anlamda rehabilitasyon ve özel desteğe ihtiyaç duyan çocuklar için müstakil ev yapısı tercih edilerek yeni ev tipi hizmet modellerinin oluşturulması, özel psikososyal programlar geliştirilmesi ve multidisipliner meslek elemanları, araç ve gereçle desteklenmesi,

- Korunmaya muhtaç çocuk alanında hizmet veren personelin özlük haklarının iyileştirilmesi, ayrıca çocuk evi sorumlularının kuruluştan farklı olarak dağınık yapıdaki evlere gidiş geliş ve çocuklarla ilgili her türlü işlemi gerçekleştirirken ödedikleri ulaşım giderlerine yönelik ek ödeme oluşturulması,

- Bakım elemanlarının çocuklara refakati sırasında yaptıkları ulaşım giderleri için ücretlerine seyyanen aylık çocuk refakat ücreti eklenmesi,

- Meslek elemanı ve bakım personelinin mesleki formasyonunun çocuk alanında gelişen hizmet ve bilim alanlarına göre arttırılmasına yönelik ülke genelinde düzenli, standart eğitim programlarının oluşturulması ve personel niteliğinin geliştirilmesi,

- Bakanlık nezdinde meslek elemanı personel istihdamında artışa yönelik çalışmaların ivedilikle gerçekleştirilmesi, özlük ve sosyal haklar açısından personele sunulan hizmetlerin geliştirilerek kurumun cazibesinin arttırılması ve kıt olan insan kaynağının Bakanlık hizmetlerine çekilmesinin sağlanması,

- Aile parçalanmaları sonucunda korunmaya muhtaç çocuk sorununun yüksek oranda ortaya çıkması nedeniyle ülke genelinde Bakanlık nezdinde aile danışmanlık ve rehberlik çalışmalarının yaygınlaştırılması

- 12 yaş ve üstü erkek çocuklara olumlu rol model olması amacıyla erkek bakım elemanı personelinin görevlendirilmesi, bu bakım elemanlarının ise

özellikle eğitim fakültesi veya formasyon eğitimi almış lisans düzeyinde kişilerden seçilmesine özen gösterilmesi, böylelikle çocuk ve personel arasında yaş farkının oluşturulması ve eğitimde rehberlik ihtiyacının karşılanması,

- Bakım elemanlarının evlerde tek başına görev yapmaları, ortalama 5 çocuğun ve evin sorumluluğunu taşımaları nedeniyle önemli bir sorumluluğu yerine getirdiklerinden bu sorumluluğu taşıyabilecek psiko-sosyal olgunluğa sahip en az 25 ve üzeri yaşta kişiler arasından seçilmesi,

- Çocuk evi sorumlularının mesailerini koordinasyon merkezinde değil mutlaka çocuk evinde geçirmeleri, böylelikle bakım elemanlarının denetim, eğitim, rehberlik ve sorumluluk paylaşımı ihtiyacının giderilmesi, çocuklarla sürekli ilgilenilmesi,

- Koordinasyon merkezi personelinin mesleki donanımlı personelle güçlendirilmesi, sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, öğretmen, diyetisyen, hemşire istihdamının mutlaka gerçekleştirilmesi,

- Psikiyatrik takipli çocukların sistemli takibi için üniversitelerle işbirliği yapılması,

- Kuruluştaki genelde uyumlu ve başarılı çocukların çocuk evine alınması konusunda kuruluş idareci ve personelinin tepki göstermesi nedeniyle bu personelin çocuk evine nakil gönderdikleri çocukları ev ortamında ziyaret etmeleri sağlanarak çocuk evi hizmetinin çocuklar üzerindeki olumlu etkileri hakkında farkındalıklarının arttırılması,

- Çocuk evi hizmet alanında ilgili personelin mevzuat ve bunun uygulamaya aktarımı konusunda farkındalığının arttırılması,

- Ülke genelinde uygulama birliğinin sağlanması veya iyi uygulama örneklerinin öğrenen organizasyon gereği paylaşılması amacıyla merkez ve taşra personelinin il ziyaretlerinin arttırılması,

- Ülke genelinde mevzuata uygun iyi uygulamaya sahip illerden bölge koordinatörlükleri oluşturularak illerin birbirlerine rehberlik etmelerinin sağlanması,

- Çocuk evlerinin toplumun içinde toplumla birlikte hizmet veriyor olması yüksek oranda olumlu karşılanırken güvenlik riskinin göz önünde bulundurularak çocukların ailelerinin, komşuların, çocukların ve personelin güvenlik konusunda özel olarak bilgilendirilmesi,

- Merkez ve taşra teşkilatının mevzuatta belirtilen ilgili birimlerince çocuk evlerinin düzenli ve etkin denetimlerinin sağlanması,

- Bakım elemanlarının; seçimi, eğitimi, yaş, sağlık, cinsiyet, göreve başlama ve görevden ayırma kriterlerinin akademisyen ve uygulayıcılarla birlikte değerlendirilerek yeniden belirlenmesi ve personel alımı ile görevden ayırmaların hizmetin gereklerine uygun olarak komisyon marifetiyle değerlendirilerek gerçekleştirilmesi

- Bakım elemanı sayısı, çalışma saat ve sistemine ilişkin yasal mevzuatın mutlaka revize edilmesi,

- Çocuk evi harcama sisteminin denetimlerin sistemli ve ciddiyetle yapılması koşuluyla normal bir ev harcaması şekline dönüştürülmesinin mevzuat açısından sağlanması,

- Yeni göreve başlayacak personelin etkin oryantasyon eğitiminden geçirilmesi, deneme süresinin olması ve uygun olmayanların görevden bu süre içinde ayrılmasının sağlanması,

- Hizmet içi eğitimlerin belli bir periyotta gerçekleştirilmesinin ülke genelinde sağlanması ancak ihtiyaca göre illerin özel eğitim programları da düzenleyebilmesi,

- Personelin çocuk gelişimi ve eğitimi, çocuk psikolojisi, davranış problemleri, iletişim, istismar, ilk yardım vb konularda eğitimle desteklenmesi,

- Merkez ve taşra teşkilatı personelinin çocuk evi hizmetini sağlıklı değerlendirebilmesine yönelik veri tabanının oluşturulması,

- Mevzuat gereği var olan rapor ve istatistiklerin düzenli olarak tutularak çocuk dosyalarında eksiksiz ve düzenli bulundurulmasının sağlanması,

- Aileye dönüş çocuk evinin personel ve uygulama açısından güçlendirilmesi ve yapılacak eğitimlerle sistemli olarak ülke genelinde yaygınlaştırılmasının sağlanması,

- Çocukların sağlıklı psikososyal gelişimlerinin desteklenmesi amacıyla saygı, sevgi, hoşgörü, paylaşım, sabır, sorumluluk bilinci, hedef koyma, vatanseverlik vb konuları içeren değerler eğitimi verilmesi,

- Çocuk evi hizmetinin kalitesinin geliştirilmesi amacıyla sivil toplum kuruluşları üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kişilerle işbirliği faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi,

- Çocukların ev yaşamının doğallığını bozmayacak şekilde ülke ortalamasındaki bir aile yapısı özelliğinde yaşamalarının ve geleceğe hazırlanmalarının sağlanması,

- Özellikle bakım personeline yönelik değerli olduğunu farkettirecek çocuk veya başkalarının yanında otoritesini zedelemeyecek şekilde uygulamalarda bulunulması,

- Bakım elemanlarının motivasyonlarını arttırmaya ve hizmetin kalitesinin yükseltilmesine yönelik tüm personelin katılacağı etkileşimli etkinliklerin düzenlemesi,

- Çocuk evlerinin çocukların gelişimini olumlu yönde destekleyen bir hizmet modeli olduğu çocuk ve personel görüşüyle tespit edildiğinden sistemli, denetimli, personel takviyesi ile ülkemizde yaygınlaştırılması ve yatılı kuruluş bakımı gereken aile odaklı hizmetlerden yararlandırılamayan korunmaya muhtaç çocuklara çocuk evleriyle hizmet verilmesi önerilmektedir.

## 6.ÖZET

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli "Çocuk Evleri"**

**"Hacer BAŞER"**

**Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ / KONYA-2013**

Ülkemizde çocuk refahı alanında korunmaya muhtaç çocuklara yönelik yeni hizmet modeli olan çocuk evleri; 0-18 yaş arasında 5-6 korunmaya muhtaç çocuğun kaldığı ev birimleridir.2005 yılından bu yana yaygınlaştırılma çalışmaları devam etmekte, bu vesileyle ve kuruluş hizmet dönüşümü kapsamında kuruluşlar kapatılmaktadır. 2012 yılı sonu verilerine göre 76 ilde 649 çocuk evinde 3581 çocuğa hizmet verilmektedir. Yaklaşık 8 yıldır devam eden ve çocuklar üzerinde olumlu etkilere sahip olduğu değerlendirilen bu yeni hizmet modeline ilişkin henüz bilimsel bir değerlendirme yapılmamıştır.

Çalışmanın amacı; çocuk evlerinin verimliliğinin, çocuk evleri personeli, evlerde kalan çocukların görüşleri ve dosya bilgilerinden yararlanarak değerlendirilmesi ve bilimsel veri eksikliğinin giderilmesidir. Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak çocukların sosyo-demografik bilgileri, özellikleri, aileleri, korunma altına alınma süreci, yaralandırıldığı hizmet modelleri,kuruluş ve çocuk evi süreci ile aile ilişkilerini değerlendirmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen; kodlama yönergesi, personel ve çocuklara yönelik anket formları kullanılmıştır.Veriler söz konusu araçlarla Ankara ilinde hizmet veren çocuk evlerinden toplanmıştır. Toplanan veriler, SPSS For Windows 16.0 Version paket programı ile analiz edilip değerlendirilmiştir.

Bulgulara göre çocuk evlerindeki personelin büyük oranda; kadın, bakım elemanı, lise seviyesinde eğitimli, evli, genç/orta yaşta, ilk defa çocuk evinde görev yapan, 1-5 yıl süredir çocukları sevmeleri nedeniyle çalışan, 1 çocuk evi ile 5 çocuktan sorumlu olup bunun ideal olduğunu düşünen, hizmetiçi eğitim alan, çocuk gelişimi/psikilojisi alanlarında eğitim almak isteyen, tamamı bu alanda çalışmaktan memnun kişiler olduğu anlaşılmış, çocuk evinin güçlü yanları, riskleri,geliştirilebilecek yönleri, yaşanan güçlükler personelin merkez ve taşra teşkilatından beklentilerine ilişkin bilgiler elde edilmiştir.

Çocukların; büyük oranda kız, ilköğretim seviyesinde, kardeşiyle birlikte kalan, çocuk evini mutlu, huzurlu bir ev olarak değerlendiren, kuruluşlardaki çocukların çocuk evinde olmasını isteyen, bir çocuğun aslında kendi ailesinin yanında yaşaması gerektiğini belirten, personelle güven ilişkisi kurmuş, gelecek planları olan, uyumlu, başarılı, parçalanmış aile yapısına sahip, ebeveynleri hayatta, alt gelir grubunda, orta yaşta, ilkokul mezunu ve çocuklarıyla ilgilenmesine rağmen aile hizmetlerinden yararlandırılmayan çocuklar olduğu anlaşılmıştır.

Sonuç olarak; çocuk evlerinin çocukların gelişimini olumlu yönde destekleyen bir hizmet modeli olduğu çocuk ve personel görüşüyle tespit edildiğinden sistemli, denetimli, personel takviyesi ile ülkemizde yaygınlaştırılması ve çocuklara çocuk evleriyle hizmet verilmesi önerilmiştir.

**Anahtar Sözcük: korunmaya muhtaç çocuk; çocuk evi; personel**

## 7. SUMMARY

# "Child Homes" As a New Service Model in Child Welfare

The child homes, as a new service model in the field of child welfare for children in need of protection in our Country, are house units where 5-6 children in need of protection and between 0-18 ages are cared. Since 2005, efforts for increasing the number of child homes has been persisting, and the large institutions are closed. According to the end of 2012 statistics, 3,581 children have been ensured services in 649 child homes in 76 provinces. A scientific evaluation has not yet been made on the new service model for 8 years, which is regarded to have positive effects on children.

The aim of the study is to evaluate efficiency of child homes, staff of child homes, views of children living in the houses through benefiting from information in files of children and to remove the deficiency of scientific information. The general screening model is used in the study. The codification directive developed by the researcher to evaulate social and demographic information, specifications, families, process of being taken under protection, service models benefited, institution and child homes process and family relations of children, and survey forms of staff and children are used. The information is gathered from child homes in Ankara through the a.m. instruments. The information obtained was analysed and evaulated with SPSS For Windows 16.0 Version program.

According to findings, it is seen that staff in child homes are mostly women, care staff, high-school graduate, married, young/middle aged, working as their first work place and going on working for they have bonds with children for 1-5 years, responsible for only one child home and 5 children, which they believe it is ideal, having in-service training, requesting to have training in the field of child rearing/psychology, and all are pleased for working in this field; besides information is obtained regarding strenghts, risks, sights to improve, difficulties faced, expectations of staff from central and provincial authorities.

Children are mostly female, in primary education, staying with their siblings, assessing child homes as a happy and peaceful place, saying that children sholuld indeed live with their families, developed a confident relationship with staff, making future plans, easy going, successful, having a frgamented family structure, whose families are alive, in low income group, middle aged, primary school graduate and persons who although have contact with their children, are not given family services.

Consequently, it is suggested that the number of the child homes as a new service model should be increased through systematic, monitored, and with additional staff as it is determined from children and the staff that the child homes are places where have positive effects on the development of children.

**Key words: children in need of protection, child home, staff**

# 8. KAYNAKLAR


1. Akay A.P., Taş F.V, Baykara B, Miral S, Yemez B. Bir Kız Öğrenci Yurdu Personelinin Ruh Sağlığı ve İletişim Becerileri Eğitimi. Yeni Symposium 2005;43(2),64-68.

2. Aktaş A.M., Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çalışan Personel. Koruma Altındaki Çocuklar Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XVII. Sempozyum Sunumları, Ankara,Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı Yayınları No:9, 2004; 159-193.

3. Aktaş A. M. Aile İçi Şiddet, Ankara, .Elma Yayınevi,2006,13.

4. Aktaş A. M. Ben ve Ailem. Konya,Atlas Akademi Yayınevi, 2013,32.

5. Akyüz E. Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 2000.

6. Akyüz E. Cumhuriyet Döneminde Çocuk Hakkındaki Gelişmeler, 2.Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi, Ankara,ÇOKAUM Yayınları,1999, 48.

7. Altan Ö.Z. Sosyal Politika Dersleri, Eskişehir,Anadolu Üniversitesi İİBF Yayınları, 2006,59.

8. Aral N, Gürsoy F. Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı. Milli Eğitim Dergisi, 2001;15, 156.

9. Atlı A. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çalışan Personelin Empatik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Malatya, 2008.

10. Aytekin H. 1914-1924 Yılları Arasında Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Eğitimleri. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.

11. Bahçecik N , Kavaklı A. Çocuk İstismarı ve İhmali. Hemşirelik Bülteni, 1993;Cilt 7: 23-32.

12. Barker R.L., The Social Work Dictionary, 2003.

13. Berument K.S. 0-6 Yaş Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yetiştirme Yurtları Çocuklarında Bilişsel, Dil ve Sosyal Duygusal Gelişimini Destekleme, Proje No:105 K 045, 2007.

14. Bıyıklı L. Yetiştirme Yurduna Yuvadan Gelen 7 – 11 Yaş Çocuklarının Zihinsel ve Psiko – Sosyal Gelişimlerinin İncelenmesi.Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doçentlik Tezi, 1982.

15. Brown K."The Risk Of Harm Young Children In Institutional Care", 2008. http://www.crin.org/docs/The_Risk_of_Harm.pdf, Erişim: 20.03.2012.

16. Bulut I. Duman N. A. Study about the abuse of institutionalized boys by their teacher. VIII. ISPCAN European Conference on Child Abuse and Neglect (Absract Book), İstanbul, 2001.

17. Cebe F. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yetiştirme Yurtlarında Barınan Çocukların Benlik Saygısı, Depresyon**,** Kaygı Skorlarının Ailesi Yanında Kalan Çocuklarla Karşılaştırılması. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,2005.

18. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu. SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Çalışmalarına İlişkin Araştırma ve Denetleme Raporu,2003,45.

19. Çağlar D. Atatürk ve Cumhuriyet Devrinde Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım ve Öğretim Olanakları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1982;15 (2):1-21.

20. Çapri B., Çelikkaleli, Ö. İlköğretim Birinci Kademedeki (7-11yaş Grubu) Çocukların Korunum Gelişim Düzeylerinin Cinsiyet ve Sınıf Değişkeni Açısından İncelenmesi. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2005;1(1):48-65.

21. Çaman Ö.K., Özcebe H. Ankara'da Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenler: Ruhsal Belirtileri, Fiziksel Etkinlik Düzeyi ve İlişkili Etkenler. Türk Psikiyatri Dergisi, Ankara, 2011,22.

22. Çanlı M. Eytam İdaresi ve Sandıkları (1851-1926), Türkler Ansiklopedisi, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 2002,14.

23. Çavuşoğlu T. Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu'nun Aileye Yönelik Hizmetleri. 1. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu, 2000'li Yıllarda Aile Hizmetleri. Ankara, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 2001.

24. Çengelci E. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu. Ankara,Aydınlar Matbaası, 1998.

25. Çetin H, Çavuşoğlu H. Yetiştirme Yurdu ve Aileleri Yanında Yaşayan Adölesanların Benlik Saygıları ve Psikolojik Belirtilerinin Karşılaştırılması. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi 2009;2(4),137-144. www.deuhyoedergi.org, Erişim tarihi Şubat 2013.

26. Çocuk Hakları Avrupa Sözleşmesi, (1995).

27. Çocuk Hakları Avrupa Sözleşmesi, (1996).

28. Çocukların Cinsel Sömürüye Karşı Korunması konulu Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Tavsiye Kararı,2001.

28. Ekşi A. Çocuk, Genç ve Ana-Babalar.Ankara,Bilgi Yayınevi, 1990.

29. Erkan G. Korunmaya Muhtaç Çocuklar Çocuk Yuvalarında Bir Araştırma. Ankara, 1995,38.

30. Erkan G. Külhanbeyler. İnsani Gelişme ve Sosyal Hizmet**,** Prof.Dr.Nesrin KOŞAR'a Armağan. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını, 2001.

31. Erkan A.R. ve Erkan G. Darüleytamlar. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi, 1987; 5(1):61-69.

32. Gander J M, Gardiner H W, Çocuk ve Ergen Gelişimi**.** Çevirenler: Ali Dönmez, Nermin Çelen, Bekir Onur. İstanbul, İmge Kitabevi, 1998.

33. Geçer O. Türk Toplumunda Sokak Çocuklarına Ait Çeşitli Adlandırmalar. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 2005;16(1):117-124.

34. Gökler B, Taner Y. Çocuk İstismarı ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri. Hacettepe Tıp Dergisi, 2004; 35.

35. Günçe G. Çocuğun Cinsel İstismarı. Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi, Gözde Repro Ofset, Ankara ,1991.

36. Hilal, A. ve Çekin N. Şiddet. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı Yayını, http://cukurovatip.cu.edu.tr/adlitip/index_dosyalar/Page1814.htm Erişim Tarihi: 28.02.2013

37. Kara B, Biçer Ü , Gökalp S. A. Çocuk İstismarı. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 2004; 47: 140-151.

38. Karabekir K. Çocuk Davamız 1**.** Emre Yayınları, İstanbul,1995.

39. Karatay A. Cumhuriyet Dönemi Korunmaya Muhtaç Çocuklara İlişkin Politika Oluşum Süreci. İstanbul,Marmara Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2007.

40. Karasar N. Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler. 9. Basım, Ankara, 2009.

41. Kozcu Ş. Çocuk İstismarı ve İhmali. E.Ü. Edebiyat Fakültesi Seminer Dergisi, 1988;6:45-53.

42. Koç A. Öksüz ve Yetim Çocuklar için Kurulmuş Bir Eğitim Kurumu: Darüşşafaka, İstanbul, Umut Kağıtçılık,2003;185.

43. Koç B. Osmanlı Islahhanelerinin İşlevlerine İlişkin Bazı Görüşler. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2007; 6(2):

44. Koşar N. Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı Alanı, 2.Basım, Ankara, 1992,69.

45. Okay C. Belgelerle Himaye-i Etfal Cemiyeti. İstanbul, Şule Yayınları,1999,51.

46. Oktay A. Yasamın Sihirli Yılları. İstanbul, Epsilon Yayıncılık,2004,64.

47. Onur B.Türkiye'de Çocukluğun Tarihi**.** Ankara,İmge Kitabevi, 2005,88.

48. Oral G, İnanıcı M.K. Risk Altındaki Çocukların Saptanmasında Öğretmenin Rolü. İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları,2004.

49. Özbek N. Cumhuriyet Türkiye'sinde Sosyal Güvenlik ve Sosyal Politikalar. İstanbul, Emeklilik Gözetim Merkezi Yayınları, 2006.

50. Özbek N. II.Abdülhamid ve Kimsesiz Çocuklar: Darülhayr-ı Ali, Tarih ve Toplum Dergisi**,** 1999**;**182:11-19.

51. Özbek N. Osmanlı İmparatorluğunda Dilencilere Yönelik Devlet Politikaları ve Kamusal Söylemin Değişimi, Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sempozyumu, Tebliğler Kitabı, 18-19 Ekim 2008, İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı Yayını, 2008,56.

52. Özcan T. Osmanlı Toplumunda Yetimler ve Eytam Sandıkları, Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sempozyumu, Tebliğler Kitabı, 18-19 Ekim 2008, İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı Yayını, 2008,65.

53. Özcan T. Osmanlı Toplumunda Yetimler. Sosyal Politikalar Dergisi,2006;1:82-85.

54. Özdemir N., Sefer N., Türkdoğan, D. Bir Sosyal Sorumluluk Projesi Örneği: Korunmaya Muhtaç Çocuklar. Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2008;32(2):283-305.

55. Özkan S.Türkiye'de Darüleytamların Gelişimi ve Niğde Darüleytamı, Türkiyat Araştırmaları Dergisi**,** 2006;19.

56. Özmen SK. Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Ankara,2004;37(2):27-39.

57. Polat O. Çocuk ve Şiddet. İstanbul, Der Yayınevi, 2001.

58. Salim M. Geçmişten Günümüze Türkiye'de Çocuk Koruma Politikaları Ve Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu. Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

59. Saraç A. Çocuk Yuvası Bakımında Bulunan Çocukların Davranış Sorunları Ve Çocuk Yuvası Personeline Yapılan Eğitimin Bu Sorunlar Üzerindeki Etkisi. Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2011,

60. Saral Ş H. Samsun Çocuk Yuvası Örneğinde Korunmaya Muhtaç Çocukların Davranış Sorunları ve Sosyal Hizmetin Müdahale Yaklaşımları. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 1990.

61. Sarısaman S. Osmanlı Fukaraperver Cemiyetinin Fakirlik ve Dilencilik Mücadelesi, Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sempozyumu. Tebliğler Kitabı, 18-19 Ekim 2008, İstanbul.,İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı Yayını, 2008.

62. Şenocak H. Korunmaya Muhtaç Çocuklar: İstanbul Yetiştirme Yurtları Üzerine Bir Alan Araştırması. İstanbul, İÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2005.

63. Şimşek Z, Erol N., Öztop D., Özcan Ö. Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örneklemde Karşılaştırmalı Bir Araştırma. Türk Psikiyatri Dergisi, 2008; 19(3): 235-246. http://www.turkpsikiyatri.com/C19S3/235-246.pdf Erişim Tarihi:01.02.2013.

64. Tarren, M. Ev Dışında Bakılan Çocukların Akıl Sağlığı. Current Opinion in Psychiatry, Türkçe Baskı, 2008;4.

65. TBMM Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu (589) 2010;435-513.

66. Topçu S. Çocuk ve Gençlerin Cinsel İstismarı. Ankara., Doruk Yayıncılık, 1997,

67. T.C.Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu Aile Yapısı Araştırması. Ankara,2006,

68. Uluğtekin S. Yirminci Yüzyılda Türkiye'nin Çocukları: Sorunlar ve Beklentiler. Sosyal Hizmette Yeni Yaklaşımlar ve Sorun Alanları. Prof. Dr. Nihal Turan'a Armağan, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları,2001;8:44-51.

69. Uluğtekin, S. Çocuk Yuvaları Uygulamanın Son Araştırmalar Işığında Değerlendirilmesi. Ankara,Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi,1993;11(3):35-55.

70. Uluğtekin S.Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma.Ankara, Bizim Büro Yayınevi,1991.

71. Uluğtekin S. Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları.Ankara,1994.

72. Yabaş İ. Dünyada ve Türkiyede Cinsel Sömürü Amaçlı Çocuk Ticareti. Ankara, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,2008.

73. Yaman F. Bakıcı Annelerin Soysa-Ekonomik ve Çalışma Yaşamlarına İlişkin Özellikleri:Ankara İli Örneği. Ankara,,Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2010,75.

74. Yavuzer H. Çocuk Psikolojisi**.** İstanbul,,Remzi Kitabevi, 11. Baskı, 1994.

75. Yavuzer H. Anne Baba ve Çocuk. İstanbul, Remzi Kitapevi, 2003.

76. Yazıcı N. Tanzimat Döneminde Yetim Çocuklara Yönelik Koruma Çalışmaları. Osmanlılar Döneminde Yoksullukla Mücadele Yolunda Yapılan Çalışmalar,Ankara,Yoyav Yayınları,2000.

77. Yazıcı N. Niş Islahhanelerinden Haber Var. Kültür Dergisi, 2008; 12.

78. Yılmaz H. Atatürk Çocuk Yuvasında Kalan İlkokul Çocuklarının Beslenme Durumunun Saptanması ve Bu Çocukların Boy Uzunluklarının ve Vücut ağırlıklarının Standartlarla Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

79. Yolcuoğlu İ G. Çocuk Koruma Sisteminde Aileyle Çalışmanın Esasları: İstanbul Örneğinde Çocuklar ve Ailelerinin Gereksinimler, Güçlülük ve Risk Faktörleri Açısından Değerlendirilmesi.. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2009.

80. Yolcuoğlu İ G. Sosyal Çalışma ve Çocuğun İyilik Hali. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 2009; 20(1):85-93.

81. Yörükoğlu A. Koruma Altındaki Çocuklar ve Hakları.Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi,2003;10(3):148-150.

82. Yörükoglu A. Çocuk Ruh Sağlığı. İstanbul, Özgür Yayıncılık, 2002.

83. Yörükoglu A. Değişen Toplumda Aile ve Çocuk. İstanbul, Özgür Yayıncılık,2000.

84. Yurdakök K. Çocuk İstismarı ve İhmali. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, İstanbul,1999,

85. Zeytinoğlu S. Çocuk İstismarı ve İhmali. Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme Derneği, Ankara,1999.

86. bianet.org. çocuk pornografisi de mücadele de artıyor http://www.bianet.org Erişim Tarihi 28.02.2012

87. cocukhizmetleri.gov.tr. sosyal hizmetler kanunu. http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/tr/html/185/2828 Erişim Tarihi 23.01.2013a

88. cocukhizmetleri.gov.tr. çocuk koruma kanunu http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395. Erişim Tarihi 23.01.2013b

89. cocukhizmetleri.gov.tr. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü çocuk evleri istatistik verileri. http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/tr/html/117/Istatistikler/. Erişim Tarihi 23.01. 2013c

90. cocukhizmetleri.gov.tr. (mülga)sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu çocuk evleri çalışma usul ve esasları hakkında yönetmelik. http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/tr/html/189/Yonetmelikler Erişim Tarihi 23.01. 2013ç

91. cocukhizmetleri.gov.tr. (mülga)sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu çocuk evleri çalışma usul ve esasları hakkında yönetmeliğin uygulanmasına ilişkin genelge. http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/tr/html/163/Genelgeler/.Erişim Tarihi 23.01. 2013d

92. cocukhizmetleri.gov.tr. çocuk hizmetleri genel müdürlüğü çocuk evleri ödenek miktarları. http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/tr/haberler/s/411 Erişim Tarihi 23.01. 2013e

93. aile.gov.tr.aile ve sosyal politikalar bakanlığı aile,kadın,çocuk,engelli ve sosyal hizmet hattı. http://www.aile.gov.tr/tr/html/87/ALO+183. Erişim tarihi Ocak 2013

94. mevzuat.gov.tr. aile ve sosyal politikalara bakanlığı'nın teşkilat ve görevleri hakkında kanun hükmünde kararname. http://www.mevzuat.gov.tr/KHK.aspx. Erişim Tarihi 23.01. 2013

95. shcek.gov.tr. shçek, himaye-i etfal cemiyetinin kuruluşu**,** http://www.shcek.gov.tr Erişim Tarihi:30.12.2011a

96. shcek.gov.tr. shçek çocuk koruma sisteminin değerlendirilmesi nihai raporu. http://www.shcek.gov.tr/Arastirmalar/arastirma.asp, Erişim Tarihi: 12.03.2012b

97. shcek.gov.tr. shçek, çocuk hakları sözleşmesi ulusal ilk rapor. http://shcek.gov.tr/cocuk-haklarisozlesmesi-ulusal-ilk-rapor.aspx. Erişim Tarihi:01.10.2011c.

98. sislietfal.gov.tr. şişli etfal hastanesi, tarihçe. http://www.sislietfal.gov.tr Erişim Tarihi: 07.11.2012.

99. darulaceze.gov.tr. darülaceze, tarihten sayfalar. www.darulaceze.gov.tr. Erişim Tarihi:30.12.2012.

100. darussafaka.org. darüşşafaka, darüşşafaka tarihi, www.darussafaka.org/v/tarihce Erişim Tarihi:30.12.2012.

## 9.EKLER

EK-A

ANKET-1
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

**"**ÇOCUK REFAHI ALANINDA YENİ HİZMET MODELİ; ÇOCUK EVLERİ" KONULU ARAŞTIRMA İÇİN PERSONELE YÖNELİK HAZIRLANAN SORU KÂĞIDI

Değerli katılımcılar, bu çalışma bir araştırma çalışmasıdır.

Bu araştırmanın amacı; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı faaliyet gösteren çocuk evleri hizmetinin verimliliğinin, çocuk evleri hizmetinde görev alan personel ve çocuk evlerinde korunma ve bakım altında bulunan çocukların görüşlerinin alınarak ve çocuklar hakkında düzenlenen kayıtlardan yararlanarak değerlendirilmesi ve bilimsel veri eksikliğinin giderilerek hizmetin geliştirilmesine katkı sağlamaktır.

Soru kâğıdına vereceğiniz cevaplar araştırma için korunacak olup, sadece bilimsel çalışma amacıyla kullanılacaktır. Çocuk evi hizmetinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesini amaçlayan bu çalışmaya gösterdiğiniz ilgi ve ayırdığınız zaman için şimdiden teşekkür ederim.

Hacer BAŞER

**1-Görev yaptığınız yer:**

**2-Cinsiyetiniz:**

**3-Yaşınız:**

**4-Medeni Durumunuz:**

**5-(Varsa) Sahibi olduğunuz çocuk sayısınız:**

**6-Eğitim Durumunuz:**

**7-Mesleğiniz:**

**8-Bakanlıkta toplam çalışma süreniz:**

**9-Bakanlık Merkez ve Taşra teşkilatında çalıştığınız kuruluşlar ve çalışma süreniz nedir?**

1) Genel Müdürlük (…)
2) İl Müdürlüğü (…)
3) Çocuk Yuvası (…)
4) Yetiştirme Yurdu (…)
5) Sevgi Evi (…)
6) Kreş Gündüz Bakımevi (…)
7) Huzurevi / Bakım Rehabilitasyon Merkezi (…)
8) Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi (…)
9) Toplum Merkezi (…)
10) Aile Danışma Merkezi (…)
11) ÇOGEM (…)
12) KBRM (…)
13) BSRM (…)
14) Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (…)
15) Çocuk Evi (…)

**10-Bakanlıktan önce çalıştığınız kurum/ kuruluşlar ve çalışma süreniz nedir?**

**11-Bakanlıkta çocuk alanını tercih etme nedeniniz nedir?**

**12-Şu andaki göreviniz:**

1.Koordinasyon Merkezi Sorumlusu ( )
2.Koordinasyon Merkezi Üyesi(merkezde görevli meslek elemanı) ( )
3.Koordinasyon Merkezi Personeli ( )
4.Çocuk Evi Sorumlusu ( )
5.Bakım elemanı ( )

**13-Çocuk Evi hizmeti hakkında nasıl bilgi sahibi oldunuz? Göreve başlamadan önce, yapacağınız görev hakkında herhangi bir bilginiz var mıydı?**

……

**14-Çocuk Evi hizmetinde nasıl görev aldınız? Göreve başlamadan önce çalışacağınız alanla ilgili sizinle birebir görüşme/mülakat ve bilgilendirme yapıldı mı?**

**15-Çocuk evi hizmetinde görev alacak personelin sahip olması gereken özelliklere ilişkin belirlenmiş kriter ve standartlar bulunmakta mıdır?**

1) Evet 2)Hayır

**16-Çocuk evi hizmetinde görev alacak personelin göreve başlama ve hizmet sunumuna ilişkin belirlenmiş kriter ve standartlar bulunmakta mıdır?**

1) Evet 2)Hayır

**17- Çocuk evi hizmetinde görev alacak personelin hizmet sunumuna ilişkin belirlenmiş kriter ve standartlar bulunmakta mıdır?**

1) Evet 2)Hayır

**18- Ne kadar süredir çocuk evleri alanında görev yapıyorsunuz?**

……

**19 -Görev aldığınız çocuk evi sayısı kaçtır?.....**

**20-Hizmetin sağlıklı yürütülebilmesi için kaç çocuk evinde görevli olmanız gerektiğini düşünüyorsunuz?**

**21-Sorumlu olduğunuz çocuk sayısı kaçtır?.....**

**22-Hizmetin sağlıklı yürütülebilmesi için kaç çocuktan sorumlu olmanız gerektiğini düşünüyorsunuz?.....**

**23-Göreve başladıktan sonra çalışma alanınız hakkında oryantasyon (bilgilendirme) eğitimi aldınız mı?**

1) Evet ( ) 2) Hayır ( )

**24- Çalıştığınız alanla ilgili olarak hizmet içi eğitim alıyor musunuz?**

1) Evet ( ) 2) Hayır ( )

**25- Hizmet içi eğitimi ne sıklıkta alıyorsunuz?**

1) 3 – 6 ayda bir 2) 8 ayda bir 3) Yılda bir 4)Bir yıldan fazla

**26-Aldığınız eğitimleri yeterli buluyor musunuz?**

1) Evet ( ) 2) Hayır ( )

**27-Aldığınız eğitimler işinizi kolaylaştırıyor mu?**

1) Evet ( ) 2) Hayır ( )

**28-Çalışma alanınızla ilgili hangi konularda eğitim almak istersiniz?**

**29-Yaptığınız görevde kendinizi yeterli buluyor musunuz?**

1) Evet ( ) 2) Hayır ( )

**30- Yaptığınız göreve ilişkin kendinizi eksik hissettiğiniz konular var mı?**

1) Evet ( ) 2) Hayır ( )

Cevabınız Evet ise, neler olduğunu lütfen belirtiniz

**31-Çocuk evleri hizmeti alanında çalışmaktan memnun musunuz?**

1) Evet ( ) 2) Hayır ( )

Cevabınız Hayır ise, nedenini lütfen belirtiniz

**32-Çalışma yaşamınızda olumlu olarak değerlendirdiğiniz konular nelerdir?**

**33-Çalışma yaşamınızda olumsuz olarak değerlendirdiğiniz konular nelerdir?**

**34-Çalışma yaşamınızda yaşadığınız sıkıntılara dair nelerin değişmesi veya yapılması sizi daha iyi hissettirir?**

**35-Çocuk evi hizmeti ile çocuk yuvası/yetiştirme yurdu hizmetini karşılaştırdığınızda çocuk evi hizmeti hakkındaki görüşleriniz nelerdir?**

1.Çocuk evi hizmetinin çocukların sağlıklı gelişimi için daha uygun olduğunu düşünüyorum.

2.Çocuk yuvası/yetiştirme yurdu hizmetinin çocuk evine göre çocukların sağlıklı gelişimi için daha uygun olduğunu düşünüyorum.

3.Hepsinin kurum bakımı hizmeti olması nedeniyle çocukların sağlıklı gelişimi için aralarında bir fark olmadığını düşünüyorum.

4.Fikrim yok.

5.Diğer……..

**36-Çocuk evinde sorumluluğunuz altında bulunan çocukların yararlandırılabileceği en uygun hizmet modeli nedir, nedeni ile belirtiniz?**

1)Çocuk Yuvası/Yetiştirme Yurdu ( )

2)Sevgi Evleri ( )

3)Çocuk Evi ( )

4)Koruyucu aile hizmeti ( )

5)Evlat edinme hizmeti ( )

6)Öz ailesi yanında bulunmalılar ( )

7)Akrabaları yanında bulunmalılar ( )

8) Diğer ( )

**37- Çocuk evi hizmetinde karşılaştığınız güçlükleri aşağıdaki başlıklar altında lütfen belirtiniz**

a)Çocuk evi hizmetinin uygulanmasına karar verme aşamasında:

b)Koordinasyon Merkezini oluşturma aşamasında:

c)Çocuk evi sorumlusunu belirleme aşamasında:

ç) Bakım elemanlarının belirlenmesi aşamasında:

d)Çocukları belirleme aşamasında:

e)Çocuk evi açılış aşamasında:

f)Çocuk Evi işleyişinde personele ilişkin yaşanan güçlükler

g)Çocuklara ilişkin yaşanan güçlükler

ğ)Çocuk Evi işleyişinde diğer hususlarda karşılaşılan güçlükler

h) Genel Müdürlüğü ile ilgili yaşanan güçlükler

ı)Çocuk evi mevzuatı ile ilgili yaşanan güçlükler

**38- Çocuk Evi hizmet modelinin güçlü yanları hakkındaki görüşlerinizi lütfen belirtiniz.**

**39-Çocuk evi hizmet modelinin riskleri hakkındaki görüşlerinizi lütfen belirtiniz.**

**40-Çocuk evi hizmet modelinde geliştirilebilecek hususlar hakkındaki görüşlerinizi lütfen belirtiniz.**

**41-Çocuk evi hizmetinin daha sağlıklı yürütülebilmesi için çocuk evi hizmet alanında görev yapan taşra ve merkez teşkilatı çalışanlarından beklentileriniz nelerdir?**

a) Genel Müdürlük ile ilgili beklentiler:

b)İl Müdürlüğü ile ilgili beklentiler:

c) Koordinasyon Merkezi Sorumlusu ile ilgili beklentiler:

ç) Koordinasyon Merkezi Üyeleri (merkezde görevli meslek elemanları) ile ilgili beklentiler:

d) Koordinasyon Merkezi personeli (merkezde meslek elemanları dışındaki görevli personel)ile ilgili beklentiler:

e) Çocuk evi Sorumlusu ile ilgili beklentiler:

f)Bakım elemanları ile ilgili beklentiler

**42- Soru kâğıdında bulunan sorular dışında eklemek istediğiniz bir konu var mı? Varsa lütfen belirtiniz.**

*İçten yanıtlarınız için teşekkür ederim.*

EK-B

ANKET-2

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

**"**ÇOCUK REFAHI ALANINDA YENİ HİZMET MODELİ; ÇOCUK EVLERİ" KONULU ARAŞTIRMA İÇİN ÇOCUKLARA YÖNELİK HAZIRLANAN SORU KÂĞIDI

Sevgili çocuklar, bu çalışma bir araştırma çalışmasıdır.

Bu araştırmanın amacı; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı faaliyet gösteren çocuk evleri hizmetinin verimliliğinin, çocuk evleri hizmetinde görev alan personel ve çocuk evlerinde korunma ve bakım altında bulunan çocukların görüşlerinin alınarak değerlendirilmesi ve bilimsel veri eksikliğinin giderilerek hizmetin geliştirilmesine katkı sağlamaktır.

Soru kâğıdına vereceğiniz cevaplar araştırma için korunacak olup, sadece bilimsel çalışma amacıyla kullanılacaktır. Çocuk evi hizmetinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesini amaçlayan bu çalışmaya gösterdiğiniz ilgi ve ayırdığınız zaman için şimdiden teşekkür ederim.

Hacer BAŞER

1-Cinsiyetin: Kız ( ) Erkek ( )
2-Doğum Tarihin:
3-Kaçıncı sınıfa gidiyorsun?

4-Kardeşin var mı?
1)Evet 2)Hayır
Cevabın Evet ise, kaç kardeşin var belirtir misin?

5-Kardeşlerinin şu an yaşadığı yerleri belirtir misin?

6. Kardeşlerinin seninle birlikte kalmasını ister misin?
1)Evet 2)Hayır

7-Çocuk evinde ne kadar süredir kalmaktasın?

8-Çocuk evinden önce çocuk yuvası veya yetiştirme yurdunda kaldın mı?

1) Evet 2) Hayır

Cevabın Evet ise, ne kadar süre ile kaldığını belirtir misin?

9- Aşağıdakilerden hangisinde yaşamayı tercih edersin,neden?

1)Çocuk evi

2)Sevgi evleri

3)Çocuk yuvası

4)Yetiştirme yurdu

5)Diğer

10. Şu an çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, sevgi evinde bulunan çocukların çocuk evinde yaşamasını ister misin?

1) Evet 2) Hayır

Cevabın Evet ise, nedenini belirtir misin?

11-Şu an yaşamayı istediğin yeri sıralayarak aşağıdaki seçenekler içinden işaretler misin?

| | |
|---|---|
| | Bulunduğum çocuk evinde |
| | Çocuk yuvasında |
| | Yetiştirme yurdunda |
| | Sevgi evlerinde |
| | Ailemle birlikte kendi evimizde |
| | Akrabalarımın yanında |
| | Diğer (Belirtir misin?) |

12- Çocuklar sence nerede yaşamalı aşağıdaki seçenekler içinden işaretler misin?

| | |
|---|---|
| | Çocuk evinde |
| | Çocuk yuvasında |
| | Yetiştirme yurdunda |
| | Sevgi evlerinde |
| | Ailesi ile birlikte kendi evlerinde |
| | Akrabalarının yanında |
| | Diğer (Belirtir misin?) |

13. Yaşadığın çocuk evinde en çok sevdiğin üç şeyi belirtir misin?

1.
2.
3.

14-Yaşadığın çocuk evinde olmasını istediğin üç şeyi belirtir misin?

1.
2.
3.

15-Yaşadığın çocuk evinde neyi değiştirmek isterdin?

16-Şu an yaşamında kendine en yakın hissettiğin ve güvendiğin kişi kimdir?

17-Karşılaştığın bir sorununu kiminle paylaşırsın?

18-Hayatında neyin değiştiğini görmek istersin?

19-Şu an hayatında ne olmasını istersin?

20-Gelecekte hayatında ne olmasını istersin?

21-Sihirli bir güce sahip olduğunu ve istediğin her şeyin olduğunu hayal et, hayatın nasıl olurdu? O zaman hayatında ne değişirdi?

22-Gelecekle ilgili planların nedir?

23- Soru kâğıdında bulunan sorular dışında eklemek istediğin bir konu var mı? Varsa belirtir misin?

*İçten yanıtların için teşekkür ederim.*

EK-C

ÇOCUK BİLGİ FORMU

A- ÇOCUĞA İLİŞKİN BİLGİLER

1-Bulunduğu çocuk evi adı:

2-Cinsiyeti : 1) Kız 2)Erkek

3-Doğum Tarihi:.....

4-Engelli olup/olmadığı

1.Engelli ( )
2.Engelli değil ( )
3.Bilgi yok ( )

5-Engelli ise özrünün türü nedir?

1.Zihinsel ( ) 3.Hem bedensel hem zihinsel ( )
2.Bedensel ( ) 4.Bilgi yok ( )

6-Öğrenim Durumu Nedir?

1.Okur-Yazar Değil ( )
2.Okur-Yazar ( )
3.İlköğretim terk ( )
4.İlköğretim Mezunu ( )
5.Ortaöğretim Terk ( )
6.Ortaöğretim Mezunu ( )
7.Yüksekokul ( )
8.Bilgi Yok ( )
9.Diğer

7-Çocuğun korunma altına alınma yaşı nedir?

8- Korunma altına alınma nedeni nedir?

9-.Korunma altına alınmadan önce okul başarısı nedir?

1)Başarısız 2)Geçer 3)Orta 4)İyi
5)Pekiyi

10-Korunma altına alınmadan önceki kişilik özellikleri nedir?

1.İçe dönük ( ) 4.Bilgi Yok ( )
2.Dışa dönük ( ) 5.Diğer ( )
3.Saldırgan ( )

B.ÇOCUĞUN AİLE VE ÇEVRESİNE İLİŞKİN BİLGİLER

11.Ailenin yapısı aşağıdakilerden hangisidir?

1.Çekirdek aile ( )
2.Geniş Aile ( )
3.Parçalanmış aile ( )
4.Bilgi Yok ( )
5.Diğer .....

12.Anne ve/veya babanın hayatta olmalarına ilişkin durum aşağıdakilerden hangisidir?

1.Her ikisi de sağ ( )
2.Anne ölü-baba sağ ( )
3.Baba ölü-anne sağ ( )
4.Her ikisi de ölü ( )
5.Bilgi yok ( )

13.Anne ve babanın birliktelik durumları aşağıdakilerden hangisidir?

1.Birlikte yaşıyorlar ( )
2.Ayrı yaşıyorlar ( )
3.Bilgi yok ( )

14.Anne-baba ayrı yaşıyorsa/ebeveynlerden biri veya ikisi de ölüyse çocukla kimin ilgilendiği?

1.Annenin ( )
2.Babanın ( )
3.Ağabey/abla ( )
4.Büyük anne/büyük baba ( )
5.Yakın akraba ( )
6.Komşu ( )
7.Bilgi yok ( )
8.Diğer.....

15.Anne –babanın evlilik şekli nedir?

1.Resmi Nikah ( )
2.İmam Nikahı ( )
3.Bilgi yok ( )
4.Diğer.....

16.Çocuğun ebeveynlerin her ikisinin de ilk evliliklerinden dünyaya gelme durumu nedir?

1.İlk evliliklerinden dünyaya gelmiş ( ) 3.Bilgi yok ( )
2.İlk evliliklerinden dünyaya gelmemiş ( ) 4.Diğer ( )

17. Anne baba boşanmışlarsa /biri ölmüşse yeni evlilik yapma durumları nedir?

1.Her ikisi de yeni evlenmişler ( )
2.Her ikisi de yeniden evlenmemişler ( )
3.Anne evlenmiş baba evlenmemiş ( )
4.Baba evlenmiş anne evlenmemiş ( )
5.Bilgi Yok ( )
6.Diğer.....

18.Çocuğun kardeş sayısı kaçtır?

19.Kardeşlerinin korunma altına alınma durumu ve yaşadığı yer neresidir?

20.Ailenin Toplumsal Ekonomik Düzeyi (TED) nedir?

1.Alt TED ( )

2.Orta TED ( )

3.Üst TED ( )

4.Bilgi yok ( )

21.Çocuğun ailesinin yaşadığı yer aşağıdakilerden hangisidir?

1.Ankara ( )

2.Başka bir il ( )

3.Bilgi yok ( )

4.Diğer.....

22. Annenin yaşı kaçtır?

23.Babanın yaşı kaçtır?

24.Annenin öğrenim durumu nedir?

25.Babanın öğrenim durumu nedir?

26.Annenin çalışıp/çalışmadığı?

1.Çalışıyor ( )

2.Çalışmıyor ( )

3.Bilgi yok ( )

27.Babanın çalışıp çalışmadığı?

1.Çalışıyor ( )

2.Çalışmıyor ( )

3.Bilgi yok ( )

28. Anne çalışıyor ise çalıştığı işin niteliği nedir?

1.Ev temizliği,tarım işçiliği gibi marjinal işlerde ( )

2.Sigortasız sürekli işlerde ( )

3.Sigortasız geçici işlerde ( )

4.Sigortalı ve sürekli işlerde ( )

5.Bilgi yok ( )

6.Diğer.....

29.Baba çalışıyor ise çalıştığı işin niteliği nedir?

1.Marjinal işlerde ( )

2.Sigortasız sürekli işlerde ( )

3.Sigortasız geçici işlerde ( )

4.Sigortalı ve sürekli işlerde ( )

5.Bilgi yok ( )

6.Diğer.....

30.Annenin alkol ve madde kullanımına ilişkin alışkanlıkları nedir?

1.Alkol kullanımı Var ( ) Yok ( )

2.Uçucu Madde kullanımı Var ( ) Yok ( )

3.Bilgi yok ( )

4.Diğer.....

31.Babanın alkol ve madde kullanımına ilişkin alışkanlıkları nedir?

1.Alkol kullanımı Var ( ) Yok ( )

2.Uçucu Madde kullanımı Var ( ) Yok ( )

3.Bilgi yok ( )

4.Diğer.....

C)ÇOCUĞUN ÇOCUK KORUMA SİSTEMİNDE YAŞADIKLARINA İLİŞKİN BİLGİLER

32.Çocuğun kuruluşa ilk kabul tarihi nedir?

33.Çocuğun ilk kabulünün yapıldığı kuruluş aşağıdakilerden hangisidir?

1.Çocuk Yuvası ( )

2.Yetiştirme Yurdu ( )

3.Sevgi evi ( )

4.Diğer.....

34.Yararlandırıldığı hizmet modelleri nelerdir?

1-Korunma altına alınmadan önce SED ile desteklenmiş

2-Korunma altına alınmadan önce hakkında danışmanlık tedbiri uygulanmış

3-Çocuk yuvası

4-Yetiştirme Yurdu

5-Sevgi evleri

6-Çocuk evi

7-Kuruluş bakımına alınmış SED ile desteklenmiş fakat kuruluşa geri dönmüş

8-Koruyucu aile

10-Evlat edinme

11-Diğer

35.Çocuk evine kabulünden önce aile odaklı sosyal hizmet modellerinden yararlandırılamama nedeni nedir?

36.Çocuğun çocuk evine yerleştirilmeden önce bulunduğu kuruluşta yaşayan çocuklarla ilişki düzeyi nedir?

1.Oldukça sağlıklı ilişkiler içinde ( )

2.Zaman zaman uyum sorunları yaşıyor ( )

3.Sık sık uyum sorunları yaşıyor ( )

4.Bilgi yok ( )

5.Diğer.....

37.Çocuğun çocuk evine yerleştirilmeden önce bulunduğu kuruluşta çalışanlarla ilişki düzeyi nedir?

1.Oldukça sağlıklı ilişkiler içinde ( )

2.Zaman zaman uyum sorunları yaşıyor ( )

3.Sık sık uyum sorunları yaşıyor ( )

4.Bilgi yok ( )

5.Diğer.....

38.Çocuk evine yerleştirilmeden önceki bulunduğu kuruluşta gözlemlenen kişilik özellikleri nedir?

39.Çocuk evine yerleştirilmeden önce bulunduğu kuruluştaki okul başarı durumu nedir?

40.Çocuğun kabul edildiği kuruluşlardan izinsiz ayrılma girişiminin olup olmadığı?

1.İzinsiz ayrılmış ( )

2.İzinsiz ayrılmamış ( )

3.Bilgi yok ( )

41.Kuruluşa kabulünden sonra kaç kez kuruluştan izinsiz ayrıldığı?

42.Kuruluştan izinsiz ayrıldığında gittiği yer neresidir?

1.Ailesinin yanına ( )
2.Tanıdığı kişilerin yanına ( )
3.Tanımadığı kişilerle ( )
4.Bilgi yok ( )
5.Diğer.....

D)ÇOCUĞUN ÇOCUK EVİ SÜRECİNE İLİŞKİN BİLGİLER

43-Çocuk evine ilk kabul tarihi nedir?

44.Çocuğun çocuk evine yerleştirilme nedeni nedir?

45.Çocuk evine uyumunda karşılaşılan sorunlar nedir?

46.Çocuğun uyum sorunlarının çözümü amacıyla hangi çalışmaların yapıldığı?

1.Kuruluş meslek elemanlarınca mesleki çalışmalar yapılmış ( )
2.Mesleki çalışmalara ek olarak devlet ve üniversite hastanelerinin psikiyatri bölümlerinden yardım alınmış ( )
3.Bilgi yok ( )
4.Diğer.....

47.Çocuk evinden izinsiz ayrılma davranışı göstermiş midir?
1)Evet 2)Hayır

48.Çocuk evinden izinsiz ayrıldığında gittiği yer neresidir?

1.Ailesinin yanına ( )
2.Tanıdığı kişilerin yanına ( )
3.Tanımadığı kişilerle ( )
4.Bilgi yok ( )
5.Diğer.....

49.Çocuğun ailesi ile ilişkileri nasıldır?

1.Ailesi ile sağlıklı sosyal ilişkileri var düzenli ziyaret edilip izne alınıyor
2.Ailesi tarafından düzenli ziyaret ediliyor ancak izne alınmıyor.

3.Ailesi ile nadiren görüşüyor

4.Ailesi ile görüşmüyor

5.Ailesi ile görüştürülmüyor (52.soruya geçin)

6.Bilgi yok

7.Diğer.....

50.Çocuğun ailesi ile ziyaret/görüşme sıklığını nedir?

1. Haftada bir ( ) 4. 3-6 ay arası ( )

2. Onbeş günde bir ( ) 5. Yılda bir ( )

3. Ayda bir ( ) 6. Diğer……

51.Çocuğun ailesi yanına izinli gitme durumu

1. Haftasonları ve tüm tatil dönemlerinde düzenli olarak ( )

2.Özel gün,bayram ve okul tatillerinde ( )

3. Onbeş günde bir ( )

4. Ayda bir ( )

5. Yılda bir ( )

6. Diğer

52.Çocuğun ailesi ile görüştürülmeme nedeni nedir?

1.Mahkemece görüştürülmeme kararı gereği

2.Ailenin çocuk üzerinde olumsuz etkisi nedeniyle kurum kararı gereği

3. Çocuğun istememesi

4.Ailenin arayıp sormaması

5-Diğer……

53.Gönüllü ailesi var mı ?

1. Evet ( ) 2.Hayır ( )

54.Çocuğun gönüllü ailesi ile ziyaret/görüşme sıklığını nedir?

1. Haftada bir ( )

2. Onbeş günde bir ( )

3. Ayda bir ( )

4. 3-6 ay arası ( )

5. Yılda bir ( )

6. Diğer……

55.Çocuğun gönüllü ailesi yanına izinli gitme durumu nedir?

1. Haftasonları ve tüm tatil dönemlerinde düzenli olarak ( )
2.Özel gün,bayram ve okul tatillerinde ( )
3. Onbeş günde bir ( )
4. Ayda bir ( )
5. 3-6 ay arası ( )
6. Yılda bir ( )
7. Diğer…….

56.Çocuğun aile ile görüşmesi nasıl gerçekleştirilmektedir?

1)Koordinasyon merkezince belirlenen plana göre koordinasyon merkezince belirlenen zaman ve yerde

2)Çocuğun ailesi ile görüşmek istediğini belirttiği her zaman bir plan olmaksızın

3)Ailenin çocukla görüşme isteğini belirttiği her zaman, bir plan olmaksızın

4)Bir plan olmaksızın çocuğun ailesi ile görüşmesi gerekliliğinin koordinasyon merkezince belirlenmesi durumlarında

5) Diğer

57.Çocuğun aile ile görüşmesi nerede gerçekleştirilmektedir?

1)Koordinasyon merkezinde

2)Koordinasyon merkezince belirlenen yerde

3)Ailenin istediği herhangi bir yerde

5)Diğer

58.Çocuk evine kabulünden sonra aile odaklı sosyal hizmet modellerinden yararlandırılamama nedeni nedir?

T.C
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ DEKANLIĞI
BİLİMSEL ARAŞTIRMA KOMİSYONU BAŞKANLIĞI

Sayı :B.30.2.SEL.0.03.00.00 / 360 - 11 29.03.2011
Konu : Araştırma anketi Hk.

DEKANLIK MAKAMINA

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Hacer BAŞER' in "Çocuk Refahı Alanında SHÇEK' in Yeni Hizmet Modeli; Çocuk Evleri "Ankara Örneği"" konulu bir araştırma yapması uygun görülmüştür.

Gereğini ve bilgilerinize arz ederim.

**Yrd.Doç.Dr.Fatma TAŞ**
**Bilimsel Araştırma Kom.Başk.**

Adres : Alaaddin Keykubat Kampüsü Pk: 42250 Selçuklu / KONYA Tel / Faks : 241 62 11

## 10. ÖZGEÇMİŞ

1976 yılında Çorum ili Sungurlu ilçesinde doğdu. İlkokul'u Çorum, ortaokul ve lise öğrenimini Tokat'ta tamamladıktan sonra 1997 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu'nu kazandı ancak evli ve yeni bebek sahibi olduğu için bir yıl kayıt dondurdu ve 1998 yılında başladığı bölümden 2002 yılında birincilik derecesiyle mezun oldu. 2002 yılında Malatya Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü emrine Sosyal Çalışmacı olarak atandı aynı yıl Ankara Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne bağlı Atatürk Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu Müdürlüğü'ne tayin edildi.2005 yılında yaygınlaştırma çalışmalarına başlanan çocuk evi hizmetinin ilk çocuk evi sorumlularından olup, aynı zamanda görev yaptığı kuruluşa bağlı olarak açılan çocuk evlerinin ilk koordinatörlüğünü yürüttü. 2008 yılında (Mülga) SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Hizmetleri Daire Başkanlığı'na tayin edildi. Aile Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulmasından sonra Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulunda Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddet Araştırma Komisyonunda görevlendirildi. 2012 yılından itibaren Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bakım Hizmetleri Daire Başkan V. olarak görevine devam etmektedir. Evli, üç çocuk annesidir.